

I 825  
1971

23

Bibliotheek

Levenskundig Centrum

Postbus 6122

6700 ER WAGENINGEN

..Wille Commelin Scap..  
Invalam 20 p.v.

NN35567

**RASSENLIJST**  
voor  
groentegewassen

NN 35587

Bibliotheek  
Plantenziekenkundig Centrum  
Binnenhaven 8 - Postbus 8122  
6700 ER WAGENINGEN

**DRIE EN TWINTIGSTE  
RASSENLIJST  
VOOR  
GROENTEGEWASSEN**

56721 - 1971

# inhoud

inleiding . . . . .	4
indeling van gewassen en rassen . . . . .	5
aanduidingen en afkortingen . . . . .	5
het gebruikswaarde-onderzoek . . . . .	6
het Nederlands Rassenregister . . . . .	7
opname van „beschermd” rassen in de rassenlijst . . . . .	8
aardappel . . . . . 9	peul . . . . . 92
aardbei . . . . . 12	postelein . . . . . 94
andijvie . . . . . 21	prei . . . . . 94
asperge . . . . . 25	raapstelen . . . . . 99
aubergine . . . . . 26	rabarber . . . . . 100
augurk . . . . . 26	radijs . . . . . 102
bleekselderij . . . . . 29	rodekool . . . . . 105
bloemkool . . . . . 30	savooiekool . . . . . 108
boerenkool . . . . . 38	schorseneer . . . . . 116
boon . . . . . 40	selderij . . . . . 117
champignon . . . . . 59	sjalot . . . . . 118
chinese kool . . . . . 60	sla . . . . . 119
consumptieraap . . . . . 60	spinazie . . . . . 132
doperwt . . . . . 61	spruitkool . . . . . 143
knolselderij . . . . . 75	tomaat . . . . . 149
komkommer . . . . . 76	tuinboon . . . . . 160
koolraap . . . . . 81	tuinkers . . . . . 165
koolrabi . . . . . 82	ui . . . . . 166
kroot . . . . . 84	veldsla . . . . . 173
meloen . . . . . 89	witlof . . . . . 173
paprika . . . . . 91	wittekool . . . . . 180
peterselie . . . . . 92	wortel . . . . . 186
lijst van eigenaren van goedgekeurde klonen en van licentiehouders . . . . .	192
samenstelling commissies praktijkproeven . . . . .	197
rassenregister . . . . .	198

**23e rassenlijst**  
**voor**  
**groentegewassen**  
**negentienhonderdeenzeventig**

ORG

De Rassenlijst voor Groentegewassen wordt samengesteld door de Commissie voor de samenstelling van de Rassenlijst voor Groentegewassen. Deze commissie is ingesteld bij Koninklijk Besluit van 10 mei 1967 (Staatsblad 267, d.d. 30 mei 1967). Zij is gevestigd te Wageningen en bestaat uit:

Ir. C. Dorsman, Wageningen, voorzitter;

Ir. G. T. Grooters, 's-Gravenhage;

Ir. T. van Hiele, Wageningen;

Ir. J. van Kampen, Alkmaar;

Ir. J. M. Jacobs, Naaldwijk, secretaris.

De taak van de commissie, de eisen waaraan de rassenlijst moet voldoen en regels van procedurele aard zijn vastgelegd in hoofdstuk V, de artikelen 73 t/m 79 van de Zaaizaad- en Plantgoedwet, het bovengenoemde Besluit en de Beschikking houdende inrichting van de Rassenlijst voor Groentegewassen van 18 mei 1967 (Stcrt. 98).

Het secretariaat is gevestigd in het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen (IVT), Dr. S. L. Mansholtlaan 15, Wageningen.

Briefadres: Wageningen, Postbus 16.

Telefoon: 08370-3141, 3142, 3143.

## inleiding

Ieder jaar weer staat de tuinder voor de moeilijke beslissing om uit de vele rassen en selecties die worden aangeboden een keuze te doen. Het is voor de tuinder ondoenlijk en vaak zelfs riskant om de vele nieuwe rassen en selecties te beproeven. Men is hierdoor geneigd ieder jaar dezelfde rassen en selecties te bestellen, doch mist daardoor de kans om te profiteren van de betere rassen die regelmatig aan het rassen-sortiment worden toegevoegd. Het doel van deze rassenlijst is de groenteteler te helpen bij het kiezen van de voor zijn omstandigheden beste rassen en selecties. Bovendien beoogt deze rassenlijst een hulpmiddel te zijn bij de voorlichting voor afnemers van groenten en bij het onderwijs op tuinbouw cursussen en -scholen.

Deze rassenlijst, die bedoeld is voor het gebruik van rassen in Nederland, wordt samengesteld door de Commissie, genoemd op blz. 3. Deze commissie wordt geadviseerd door deskundigen uit bedrijfsleven en overheid, te weten :

B. van Dueren den Hollander te Oudemolen vertegenwoordiger van de contract-telers ;

L. Gijsberts te 's-Gravenhage, Centraal Bureau voor de Tuinbouwveilingen in Nederland ;

J. G. J. v. d. Hoeven te Maasland, vertegenwoordiger van de glastelers ;

Ir. J. A. Hogen Esch te Wageningen, Redactie Rassenlijst Landbouwgewassen ;

Dr. J. R. Jensma te Doetinchem, vertegenwoordiger van de verwerkende industrie ;

J. J. H. Selen te Venlo, vertegenwoordiger van de vollegrondstellers ;

Mr. R. Troost te 's-Gravenhage, vertegenwoordiger van de zaadhandel.

Organisatie en uitvoering van het rassenonderzoek berusten bij de heer W. Koopmans ing., hoofd van het gebruikswaarde-onderzoek voor de glasgroenten, en bij de heer ir. P. Riepma, hoofd van het gebruikswaarde-onderzoek voor de vollegronds-groenten. Zij worden bij de uitvoering van het onderzoek terzijde gestaan door deskundige medewerkers van het Proefstation voor de Groente- en Fruitteelt onder Glas te Naaldwijk, het Proefstation voor de Groenteteelt in de Vollegrond te Alkmaar, het Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen (IVT) te Wageningen en het Sprenger Instituut te Wageningen.

Het redactie-secretariaat berust bij de heer R. Vos, IVT, Wageningen.

Medewerkers voor speciale onderdelen zijn :

Instituut voor Rassenonderzoek van Landbouwgewassen, Wageningen - vroege aardappel ;

Proefstation voor de Champignoncultuur, Horst - champignon ;

Proefstation voor de Fruitteelt, Wilhelminadorp - aardbei ;

Stichting Nederlandse Uienfederatie, Middelharnis - ui en sjalot ;

De gegevens over omzet en produktiewaarde werden verstrekt door het Produkt-schap voor Groenten en Fruit te 's-Gravenhage.

Ieder jaar worden vele vergelijkingsproeven genomen en ervaringen van tuinders, consulentschappen en proeftuinen verzameld. Nieuwe rassen en selecties uit binnen- en buitenland worden in beproeving genomen voor het gebruik onder Nederlandse omstandigheden. De beoordeling geschiedt veelal door commissies, waarin

**N - Bianka** K.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)*. Kw.r.: 1970.

Tamelijk kort gewas met normale uitstoeling. De peulstand is afstaand tot hangend. Vrij laat. Witbloemig.

De rechte tot zwak gebogen peul van normale lengte bevat gemiddeld 4 bonen die vrij klein en vuilwit van kleur zijn.

Opbrengstvermogen goed.

**N - Kompakta** K.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)*. Kw.r.: 1969.

Zeer kort gewas met vrij sterke uitstoeling, dikke stengels met korte internodiën en opgerichte peulstand. Iets vroeger dan Bianka. Witbloemig. De rechte, korte peul bevat 3-4 zaden, die fijn van stuk en wit tot grijswit van kleur zijn.

Voor een optimale opbrengst en ter beperking van maaiverliezen is een nauwere rijenafstand en dichtere stand in de rij dan de gebruikelijke gunstig.

**N - R 35** K.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)*.

Een ras dat door zijn zeer korte, fijne peul, waarin 3 zaden, en de zeer fijne sortering afwijkt van de aanbevolen Driemaal Wit-selecties. Het zaad zit voorts vrij vast in de peul.

**spitskool** vrijsterteelt (blz. 180)

Er is in ons land voor deze verspreid voorkomende spitskoolteelt enige belangstelling. Op verzoek van de beoordelingscommissie voor dit gewas werden in 1970 een aantal proeven in vrijsterteelt opgezet. Dit ter aanvulling op het onderzoek bij spitskool in 1969, waarbij de voor de weeuwenteelt bestemde selecties werden vergeleken. Deze resultaten zijn reeds in de Rassenlijst 1971 opgenomen.

De resultaten van de praktijkproeven 1970 zijn wat betreft de groep Eersteling of Express vermeld in onderstaande tabel, terwijl de eveneens aanbevolen hybride Hispi apart is beschreven.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1970, vrijsterteelt*

---

aangeduid door selectiebedrijf als      ingezonden door

---

Raket <sup>1)</sup>	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude
Eersteling Nr. 2	Royal Sluis, Enkhuizen
Eersteling Nr. 4	Royal Sluis, Enkhuizen
Fijne Vroege Spitse	N.V. Rijk Zwaan, De Lier

---

<sup>1)</sup> Blad is iets meer gebobbeld dan van andere Eersteling-selecties.

**N - Hispi** K.: *N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude/N.V.C. Beemsterboer, Warmenhuizen*. Kw.r.: *Aangevraagd*.

Een hybride met een vaste, puntige, goed sluitende en uniforme kool. Donkergroen, breed blad met fijne nerven. Vrij veel omblad.

Inwendige structuur: tamelijk lange, dunne pit, kool iets open langs de pit, overigens van fijne structuur; kleur lichtgeel tot lichtgroen.

Aanbevolen in de praktijkproeven 1970.

medewerkers van de voorlichtingsdienst, tuinders, selecteurs enz. zitting hebben (voor de samenstelling: zie achterin deze rassenlijst) en onder nummer, zodat niemand weet wie de inzender van een bepaald ras of selectie is. De objectiviteit van de beoordeling en dus ook van het advies dat in deze rassenlijst wordt gegeven is op deze wijze verzekerd.

## indeling van gewassen en rassen

De gewassen zijn alfabetisch gerangschikt.

De rassen zijn in drie groepen ingedeeld, nl. A, B en N. Deze aanduidingen gelden alleen voor de teeltwijze(n) waarbij het ras wordt genoemd. Zo kan een ras bijv. voor zomerteelt een A hebben en voor vroege teelt een B. Is het betreffende hoofdstuk (gewas) niet in teeltwijzen gesplitst dan geldt de letteraanduiding voor gebruik in 't algemeen. De betekenis van deze letters is hieronder aangegeven.

Binnen de groepen A, B en N zijn de rassen alfabetisch gerangschikt.

Voor de gewassen aardbei, boon, komkommer, sla en tomaat wordt voor het eerst een andere opzet gevolgd. Bij deze gewassen wordt de indeling van de rassen in groep A, B of N uitsluitend vermeld in de rasantabel. In de daarop volgende beschrijving worden de rassen in alfabetische volgorde opgenomen.

## aanduidingen en afkortingen

In deze rassenlijst worden de namen van de rassen vet gedrukt. Onder een ras wordt verstaan een tot een cultuurgewas behorende groep van planten, die voor cultuurdoeleinden als een zelfstandige eenheid wordt beschouwd.

- A**     **Hoofdras**; ras dat voor algemene of vrij algemene verbouw in aanmerking komt.
- B**     **Beperkt aanbevolen ras**; ras dat voor speciale omstandigheden of voor beperkte verbouw wordt aanbevolen.
- N**     **Nieuw ras**.
- K.**     Kweker.
- Kw.r.**  Kwekersrecht. Dit betekent, dat met betrekking tot het ras kwekersrecht is verleend en het ras is ingeschreven in het Nederlands Rassenregister. Het bijgevoegde jaartal geeft aan wanneer het kwekersrecht is verleend.
- V.**     Alleenvertegenwoordiger of enig gevolmachtigde.
- G:intr.** Geïntroduceerd. Hierachter staat vermeld de persoon en/of het jaartal door wie resp. wanneer het ras in de handel is gebracht. Waar geen naam is vermeld is het ras geïntroduceerd door de kweker.

Met betrekking tot een ras kan kwekersrecht (Kw.r.) zijn aangevraagd of verleend; er kan dan sprake zijn van licentiehouders. Zo mogelijk wordt bij de rasbeschrijving vermeld of het ras onder licentie in de handel is.

Houders van kwekersrecht en zij die een aanvraag daartoe hebben ingediend, of hun vertegenwoordiger kunnen aan de commissie verzoeken naam en adres van de licentiehouders op te nemen in een lijst van licentiehouders, welke als aanhangsel aan de rassenlijst is toegevoegd. Bij de rasbeschrijving wordt dan naar deze lijst verwezen.

## het gebruikswaarde-onderzoek

Bij het onderzoek naar de gebruikswaarde onder Nederlandse omstandigheden van de in de handel zijnde rassen en selecties — het gebruikswaarde-onderzoek — wordt onderscheid gemaakt tussen

1. de kruisbevruchtende gewassen en
2. de gewassen waarbij zelfbevruchting regel is of waarbij het rassensortiment overwegend uit hybriden bestaat.

Daar de rassen en selecties van de eerste groep niet constant zijn moeten deze rassen en selecties na enige tijd opnieuw worden onderzocht. Zij worden als regel na vier jaar opnieuw in proeven, de zgn. praktijkproeven, opgenomen.

Bij de gewassen waarbij zelfbevruchting regel is of waarbij het rassensortiment voornamelijk uit hybriden bestaat, worden de rassen na verloop van tijd in principe niet opnieuw onderzocht. De frequentie van de rassenproeven wordt bij deze groep gewassen vooral bepaald door het aanbod van nieuwe rassen.

Voor beide groepen gewassen geldt dat steeds alle door de NAKG erkende selectiebedrijven worden uitgenodigd eigen rassen en selecties in te sturen. Indien de toevloed van rassen en selecties te groot is wordt een voorselectie toegepast.

De beoordeling van de rassen en selecties geschiedt zo enigszins mogelijk onder nummer; dit komt de objectiviteit van de beoordeling ten goede. De beoordeling geschiedt als regel door tuinders, selecteurs, vertegenwoordigers van de tuinbouwvoorlichtingsdienst, de NAKG enz.

De beoordeling van de rassen en selecties geschiedt steeds zoveel mogelijk in de teelt waarvoor ze door het selectiebedrijf zijn bedoeld. Getracht wordt te schatten welke rassen en selecties de meeste kans geven op een geslaagde teelt. Veelal gaat het hierbij om de visuele kwaliteit, de vroegheid, de produktiviteit en de ziekteresistentie. Voor gewassen waarbij dit van belang is, wordt tevens gelet op de organoleptische kwaliteit, de houdbaarheid, de geschiktheid voor machinale pluk, transport en verwerking.

Naast bovengenoemde proeven worden nog veel ervaringen verzameld van tuinders, consulentenschappen, proeftuinen enz.



## het Nederlands Rassenregister

De Zaaizaad- en Plantgoedwet van 1 juni 1967 biedt de mogelijkheid tot een wettelijke bescherming van het kwekerseigendom door het verlenen van kwekersrechten aan hen die een nieuw ras hebben gewonnen.

De bescherming volgt eerst nadat het ras met gunstig resultaat het zelfstandigheids-onderzoek heeft doorlopen, verlening van kwekersrecht heeft plaatsgevonden en het ras daarna is ingeschreven in het Nederlands Rassenregister. Dit onderzoek voor de verlening van kwekersrecht heeft geen betrekking op de gebruikswaarde. Ieder ras van bepaalde daartoe aangewezen gewassen kan worden beschermd als het tegelijkertijd voldoet aan de volgende eisen:

1. Het moet zich voldoende onderscheiden van rassen waarvoor reeds eerder kwekersrecht werd verkregen of waarvoor een aanvraag daartoe lopende is en van rassen die reeds eerder in de handel waren of die anderszins algemeen bekend geacht kunnen worden.
2. Het moet voldoende homogeen zijn.
3. Het moet constant reproduceerbaar zijn.
4. Het ras moet nieuw zijn, d.w.z. niet eerder in het verkeer zijn geweest, met dien verstande dat het nog als nieuw wordt aanvaard wanneer het niet langer dan 4 jaren tevoren in het buitenland in het verkeer werd gebracht of niet langer dan 5 jaren tevoren zonder toestemming van de aanvrager.

Aanvragen tot verlening van kwekersrecht dienen door de kweker of diens gemachtigde te worden gericht tot de Raad voor het Kwekersrecht, Prinses Marijkeweg 15 te Wageningen. De Raad zendt daarop de aanvrager een aantal aanvraagformulieren toe en geeft verdere aanwijzingen hoe men moet handelen ten aanzien van het te onderzoeken plantmateriaal (identiteitsmonster).

De administratiekosten voor een aanvraag bedragen *f* 50.—. Dit bedrag wordt vermeerderd met de kosten voor het onderzoek gedurende het eerste jaar, zijnde *f* 250,— (voor enkele kleinere en minder belangrijke groentegewassen *f* 150,—) en gedurende het tweede jaar met eenzelfde bedrag.

Tegelijk met de aanvraag en de betaling van bovenvermelde kosten moet op een door de Raad aan te wijzen plaats een representatief monster van het nieuwe ras worden ingezonden ter onderzoek. Onder „tegelijk met” wordt verstaan binnen 14 dagen nadat de Raad de ingevulde aanvraag- en beschrijvingsformulieren heeft ontvangen. Komt het materiaal niet binnen deze 14 dagen dan vervalt de aanvraag en de *f* 50,— administratiekosten is men kwijt. Wanneer de aanvraag op bovenbeschreven wijze is gecompleteerd, wordt deze geacht te zijn ingegaan op het tijdstip dat het aanvraagformulier door de Raad werd ontvangen.

De duur van het kwekersrecht voor groentegewassen is 20 jaar, mits men jaarlijks en bij vooruitbetaling cijns aan de Raad betaalt. Deze cijns bedraagt voor de meeste groentegewassen *f* 100,— in het eerste jaar, olopende tot *f* 400,— in het zevende en de daarop volgende jaren.

*opname*

## **opname van "beschermde" rassen in de rassenlijst**

Artikel 76 van de Zaaizaad- en Plantgoedwet geeft de kweker van een in het rassenregister ingeschreven ras het recht aan de rassenlijstcommissie te verzoeken het ras op te nemen in de rassenlijst. De commissie onderzoekt daarop het ras of laat het onderzoeken. Wanneer uit dit onderzoek blijkt dat het ras in vergelijking met andere rassen voor de teelt in Nederland kan worden aanbevolen, wordt het opgenomen in de rassenlijst.

Vroege consumptieaardappelen worden in hoofdzaak als tuinbouwgewas geteeld. Daarom wordt alleen deze groep van aardappels hier vermeld. De vroegrooibaarheid is een zeer belangrijke eigenschap. Hoe vroeger gerooid kan worden, des te hoger is vaak de prijs en des te groter is in het algemeen de keuze in het telen van een nagewas. De vroegrijpende rassen zijn in de regel, in vergelijking met de later rijpende, matig produktief en minder goed houdbaar. Ook eist de bewaring van het pootgoed meer zorg.

Eersteling is het belangrijkste ras, mede door de export. Doré munt bij vroeg rooien uit in consumptiekwaliteit. Civa kan iets eerder worden gerooid dan Eersteling, maar heeft een wat minder goede consumptiekwaliteit. Het nog vrij nieuwe ras Lekkerlander, hoewel iets later rijpend, heeft als vroege aardappel in enkele gebieden ingang gevonden. Rode Eersteling wordt in beperkte mate verbouwd. Het nieuwe ras Tanja is ongeveer even vroeg rooibaar als Doré, maar wordt in ons land in consumptiekwaliteit iets lager gewaardeerd.

*overzicht van enkele der belangrijkste raseigenschappen*

eigenschap	Doré	Eersteling	Civa	Lekkerlander	Rode Eersteling	Tanja
vroegrooibaarheid	9	9 <sup>s</sup>	10	8	9 <sup>s</sup>	9
regelmatigheid knolvorm	9	9	8	9	9	8
sortering	8	6 <sup>s</sup>	7	8	7	7
consumptiewaarde vroeg gebruik	8	8	6 <sup>s</sup>	7 <sup>s</sup>	8	7
resistentie tegen:						
<i>Phytophthora</i> in de knol	8	3	6	8	3	8
schurft	4	4	6	6	4	6
kringerigheid	8	4	9	8	4	8

**A - Doré** K.: I. H. Bierma, Holwerd, *Kw.r.*: 1947. V.: de Z.P.C., Leeuwarden.

Vroege aardappel met mooi gevormde knollen. Wordt voor binnenlands gebruik in kwaliteit hoog gewaardeerd.

*Verbouw* vindt voornamelijk plaats op kleigrond en goede zandgrond. Voldoet niet op dalgrond en minder goed op de noordelijke zandgronden.

De *consumptiekwaliteit* voor het binnenland is belangrijk beter dan van de andere

\* De gegevens voor dit gewas zijn ontleend aan de Rassenlijst voor Landbouwgewassen.

## *aardappel*

vroege rassen. Is kruimiger op schotel, goed van smaak en goed van kleur. Rijp geroid wordt dit ras gemakkelijk los in de kook, terwijl dan ook, vooral op zandgrond, soms holle knollen voorkomen.

De *knollen* zijn geelvezig, rondovaal van vorm en vlakogig. Ze zitten iets verspreid door de grond. De schil is bruingeel. Het gebruik van grote poters verdient aanbeveling. Bij wat later rooien worden de knollen gemakkelijk grof.

Het *loof* is matig vlug ontwikkelend, middenhoog, vrij stevig, smalbladig, vrij goed dekkend. Herstelt zich moeilijk na vorstschade.

*Ziekten.* Vatbaar voor *Phytophthora* in het loof, echter weinig tot zeer weinig in de knol. Weinig vatbaar voor kringerigheid en stengelbont, nogal vatbaar voor schurft. Onvatbaar voor wratziekte. Zeer vatbaar voor A- en Y-virus, daardoor moeilijk op peil te houden.

### **A - Eersteling**

*K.: W. Sim, Schotland.*

Zeer vroeg rooibare aardappel, waarvan de consumptiekwaliteit bij zeer vroeg gebruik goed is. Heeft een mooie, regelmatige knolvorm. Neemt bij de teelt van vroege aardappels, mede door de exportmogelijkheden van pootgoed, de eerste plaats in.

*Verbouw* vindt voornamelijk plaats op lichte kleigrond. Wordt ook in beperkte mate geteeld op zandgrond, waar geen stengelbont of kringerigheid voorkomt.

De *consumptiekwaliteit* is bij zeer vroeg gebruik goed. Niet melig, goede smaak en geur. Is geschikt voor bakken. Voor later gebruik is de kwaliteit matig.

De *knollen* zijn langovaal, vlakogig, geelvezig. Weinig duurzaam. Het pootgoed is zwak.

Het *loof* heeft een vlugge beginontwikkeling. Is middenhoog, iets slap en behoorlijk dekkend.

*Ziekten.* Vatbaar voor *Phytophthora* in loof en knol. Onvatbaar voor A-virus, besmet met S-virus. Het pootgoed van alle keuringsklassen is thans vrij van X-virus. Nogal vatbaar voor Y-virus, maar is in de praktijk vrij goed op peil te houden. Vatbaar voor wratziekte.

### **B - Civa**

*K.: N.V. Kweekbedrijf C.I.V., Ottersum. Kw.r.: 1960.*

Zeer vroege aardappel, die iets vroeger rooibaar is dan Eersteling. Heeft eveneens een mooie knolvorm.

Komt in de eerste plaats in aanmerking voor gronden, die een goede lofontwikkeling kunnen geven.

*Consumptiekwaliteit.* Bij vroeg gebruik matig tot vrij goed. Zuiver van kleur en vrij goed van smaak, niet melig en iets week.

De *knollen* zijn middengroot, ovaal en vlakogig; lichtgeelvezig.

Het *loof* is middenhoog, matig dekkend en iets slap.

*Ziekten.* Vatbaar voor *Phytophthora* in loof en knol. Zeer weinig vatbaar voor kringerigheid en vrij weinig voor Y-virus. Onvatbaar voor A-virus en wratziekte.

**B - Lekkerlander** K.: P. de Swart, Vrouwenparochie. Kw.r.: 1965. V.: Selectiebedrijf Kooi N.V., Vrouwenparochie.

Vrij vroege consumptie-aardappel met een goede knolvorm en een goede resistentie tegen *Phytophthora* in de knol.

De *consumptiekwaliteit* is vrij goed. Verkleurt weinig na het koken en is tamelijk kruimig. De geur is soms wat sterk, vooral bij een uitgerijpt gewas.

De *knollen* zijn mooi gevormd, iets afgeplat rond, vlakogig en lichtgeelvezig. Tamelijk gevoelig voor stootblauw. De schil is bruingeel en schubbig. Geeft bij vroeg rooien ongeveer met Doré overeenkomende opbrengsten, bij wat later rooien is de opbrengst hoger. Heeft een goede sortering. Bij rijp rooien komen gemakkelijk holle knollen voor. Dicht poten is gewenst.

Het *loof* is vrij vlug ontwikkelend, middenhoog, vrij stevig en vrij goed dekkend. *Ziekten*. Matig vatbaar voor *Phytophthora* in het loof, weinig in de knol; vrij weinig vatbaar voor kringerigheid. Onvatbaar voor A-virus, vrij weinig vatbaar voor Y-virus. Tamelijk vatbaar voor bladrol. Onvatbaar voor wratziekte.

**B - Rode Eersteling** K.: H. J. Brandsma, Stiens; I. H. Bierma, Holwerd en A. H. Matthijs, Koewacht (Z.-Vl.). Kw.r.: 1947.

Roodschillige knopmutant uit Eersteling.

De *verbouw* is van geringe betekenis, in hoofdzaak voor eigen gebruik.

De *consumptiekwaliteit* is bij zeer vroeg gebruik goed. Wat bloemiger dan Eersteling. De *knollen* zijn evenals die van Eersteling mooi van vorm. De opbrengst is gemiddeld lager maar de sortering beter. Het pootgoed is eveneens gevoelig voor ongunstige omstandigheden.

Het *loof* is iets steviger en ijler; vooral bij het opkomen roodpaars aangelopen. Wat gevoeliger voor droogte en windbeschadiging.

*Ziekten*. Vatbaar voor *Phytophthora* in loof en knol. Onvatbaar voor A-virus. Besmet met X- en S-virus. Vatbaar voor wratziekte.

**B - Tanja** K.: G. Geertsema-Groningen N.V., Groningen en Gebr. H. H. en A. Ebbinge, Emmeloord. Kw.r.: 1967. V.: D.T.V., Assen.

Vroeg rijpende aardappel die weinig vatbaar is voor *Phytophthora*.

Geeft vroeg gerooid met Doré overeenkomende opbrengsten. Kan voor beproeving op alle grondsoorten in aanmerking komen.

*Consumptiekwaliteit*. Vrij goed. Tamelijk vast in de kook; matig bloemig, licht van kleur, vrij goed van smaak.

De *knollen* zijn groot, ovaal en vrij vlakogig; zeer licht geelvezig. Weinig knollen per plant. De schil is geel tot donkergeel. Weinig gevoelig voor stootblauw. Pootgoed wat sterker dan dat van de meeste vroege rassen.

Het *loof* ontwikkelt zich vlug; is later opgaand, grofstengelig en iets open.

*Ziekten*. Weinig vatbaar voor *Phytophthora* in het loof en zeer weinig in de knol. Zeer weinig vatbaar voor kringerigheid, matig vatbaar voor schurft. Matig vatbaar voor Y-virus. Onvatbaar voor wratziekte.

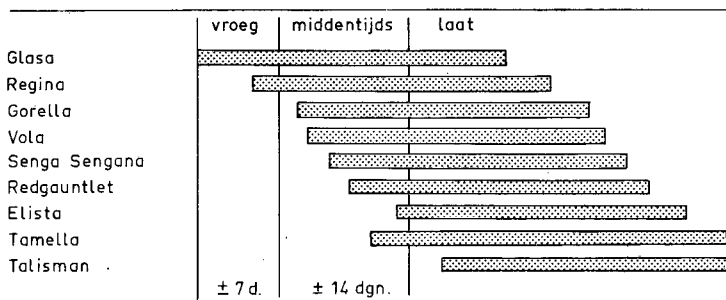
Aardbeien worden geteeld in de vollegrond, onder staand- en platglas en onder plastic kappen. De totale omzet bedroeg in 1969 30 miljoen kg ter waarde van 55 miljoen gulden, waarvan bijna 6 miljoen kg ter waarde van 20 miljoen gulden voor rekening van de glasaardbeien kwam.

De tendens bestaat het aanvoerseizoen steeds meer te verlengen. Bij de zeer vroege stoopteelt met belichting kan ongeveer 10 januari met forceren worden begonnen. De eerste vruchten worden dan half maart geoogst. Zonder belichting kan men pas drie weken later aanvangen met verwarmen. Bij deze teeltwijze begint de oogst begin april. Bij de koude kasteelt en onder platglas varieert het begin van de oogst, afhankelijk van het ras, van half april tot ongeveer 20 mei. Het aanvoerseizoen wordt tevens verlengd door het verlaten van Talisman door middel van een strodek in winter en voorjaar. Ook bij de teelt van doordragende rassen en van gekoelde planten van éénmaal dragende rassen wordt na het normale vollegrondsseizoen geoogst. Redgauntlet onder glas kan na de voorjaarsteelt een tweede oogst geven die rijpt na de normale vollegronds aardbeien.

De grootste afnemer van aardbeien van de vollegrond is de industrie; deze verwerkt ruim de helft van de totale aanvoer. De vruchten moeten hiervoor zonder dop (kelk) worden aangevoerd.

Voor een goede teelt is het een eerste vereiste van gezond plantmateriaal uit te gaan. Daarom dient door de NAKB goedgekeurd plantmateriaal te worden aangeschaft. Van bijna alle rassen bestaan produktieve, virusvrije klonen. De namen van de eigenaren van goedgekeurde klonen staan vermeld in het aanhangsel op blz. 192. Verschillende rassen mogen alleen in licentie worden vermeerderd en verhandeld. Voor zover beschikbaar op het moment, dat deze rassenlijst werd samengesteld, zijn de namen van de licentiehouders ook vermeld op blz. 192 e.v. Voor nadere gegevens wende men zich tot de BVT (Stichting tot Bescherming van Belangen van Kwekers in het Verkeer met Teeltmateriaal van Planten, Groot Hertoginne- laan 192, 's-Gravenhage).

rijptijden, gebaseerd op gegevens van de vollegrond



## teelt onder glas

### rassentabel

teeltwijze	begin stookperiode	begin oogst	aanbevolen rassen
zeer vroege stookteelt met belichting	± 10 jan.	± half maart	A - Glasa
stookteelt met belichting	1 febr. tot 1 maart	begin april tot half april	B - Glasa
stookteelt zonder belichting	1-15 febr.	begin april	A - Gorella A - Redgauntlet A - Vola
koudekasteelt	—	eind april	A - Gorella A - Redgauntlet A - Vola
platglasteelt	—	± 10 mei	A - Glasa A - Gorella A - Redgauntlet B - Regina B - Vola N - Elista

## teelt in de vollegrond

### rassentabel

	rassen	geschiktheid voor meerjarige teelt*	te plukken zonder dop*
<i>éénmaal dragende rassen</i>			
<i>vroeg</i>	B - Regina	5	2
<i>tamelijk vroeg</i>	A - Gorella	5	3
<i>middentijds</i>	A - Senga Sengana	3	3
	B - Vola	—	1
<i>tamelijk laat</i>	A - Redgauntlet	5	1
	B - Elista	5	2
<i>laat</i>	B - Talisman	2	1
	N - Tamella	—	1
<i>doordragende rassen</i>			
	A - Revada		
	N - Ostara		
	N - Rabunda		

\* 1 = slecht, 5 = zeer goed

## *aardbei*

**Elista** K.: *Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Wageningen. Kw.r.: 1965. Eigenaar: Stichting BVT, 's-Gravenhage. Onder licentie in de handel.*

Een tamelijk laat, zeer produktief consumptieras voor de vollegrond. Het open planttype en de tamelijk grote vruchten waarvan de stelen gemakkelijk afbreken, maken een hoge plukprestatie mogelijk. Bij de teelt in kassen zijn de vruchten te zwak.

*Groei:* matig fors; open groeiwijze, met betrekkelijk weinig bladeren. Tamelijk veel uitloperplanten.

*Bloei:* tamelijk laat. Forse, sterk vertakte bloeiwijzen, iets onder het blad blijvend. Bloemen tweeslachtig met goede meeldraden en tamelijk veel goed stuifmeel.

*Produktiviteit:* zeer groot.

*Vrucht:*

*Rijptijd:* tamelijk laat.

*Uiterlijk:* middelmatig groot tot groot, gelijkmatig van grootte; afgerond kegelvormig, glanzend, gelijkmatig helderrood met gele, ingezonken zaadjes.

*Kwaliteit:* vruchtvlees rood; sappig, friszuur van smaak met een iets afwijkend aroma. Vruchten tamelijk kwetsbaar.

*Gebruik:* verse consumptie, en indien gedopt ook voor verwerking.

*Plukt in het algemeen* echter moeilijk zonder dop.

*Ziekten en beschadigingen:* vatbaar voor verwelkingsziekte. Is vatbaar voor rood wortelrot.

*Opmerkingen:* planttijd zomer of voorjaar; geschikt voor meerjarige teelt.

Voor goedgekeurde klonen en licentiehouders raadplege men blz. 192.

**Glasa** K.: *Vereniging tot Bevordering en Verbetering van de Tuinbouw in de Bommelerwaard, Zaltbommel. Kw.r.: 1958. Onder licentie in de handel.*

Een belangrijk ras voor de teelt onder glas daar het vroeger rijp is dan andere rassen en zich zeer goed leent voor forceren met warmte en kunstlicht. Als vóór 1 maart wordt verwarmd moet worden belicht. De grote, glanzende vruchten leveren een mooi produkt. Is voor andere teeltwijzen minder geschikt door zijn matige produktiviteit.

*Groei:* tamelijk krachtig; open groeiwijze. Veel uitloperplanten.

*Bloei:* vroeg; bloemen groot aan korte bloeiwijzen. Tweeslachtig; veel goed stuifmeel.

*Produktiviteit:* tamelijk goed.

*Vrucht:*

*Rijptijd:* zeer vroeg.

*Uiterlijk:* tamelijk groot, kegelvormig, glanzend helderrood. Weinig kwetsbaar.

*Kwaliteit:* matig stevig; vruchtvlees rood-oranje met wit, weinig sappig; smaak matig.

*Ziekten en beschadigingen:* zeer gevoelig voor rood wortelrot en vruchtrot (*Botrytis*). Vatbaar voor bladaaltjes.

*Opmerkingen:* vraagt voor een goed resultaat een prima verzorging en dient vroeg op wachtbed of op blijvende plaats te worden geplant. Bij vroeg stoken is be-



lichting noodzakelijk om een goede strekking van bladeren en bloemtrossen te verkrijgen.

Voor goedgekeurde klonen en licentiehouders raadplege men blz. 193.

**Gorella** *K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Wageningen. Gewonnen uit een kruising van Juspa met de Amerikaanse selectie U.S. 3763. Geïnr.: 1960.*

Een tamelijk fors, opgaand gewas met grove bloem- en vruchttrossen. De grote vruchten zijn in de eerste plaats geschikt voor verse consumptie. Plukkosten in verhouding tot andere rassen laag. De vruchten zijn ook zonder dop te plukken waardoor de latere oogsten (kleinere vruchten) door de fabriek kunnen worden gebruikt. Onder glas geteeld vraagt Gorella weinig uren voor bladplukken.

*Groei:* tamelijk fors met typisch stugge, opgaande bladeren. Geeft tamelijk vroeg veel uitloperplanten.

*Bloei:* middentijds; bloemen aan zeer stevige bloemstengels, tweeslachtig met vrij veel, goed stuifmeel. Kans op nachtvorstschade tamelijk groot.

*Productiviteit:* goed.

*Vrucht:*

Rijptijd: tamelijk vroeg.

Uiterlijk: groot tot zeer groot, kegelvormig, glanzend helderrood, soms met te traag rijpende punt.

Eerste vruchten soms iets onregelmatig gezet.

Kwaliteit: stevig, niet kwetsbaar; vruchtvlees roodachtig, sappig, tamelijk goed van smaak, iets te weinig zuur.

Gebruik: voor verse consumptie; latere vruchten geschikt voor verwerking; plukt tamelijk goed zonder dop.

*Ziekten en beschadigingen:* vatbaar voor verwelkingsziekte, matig vatbaar voor vruchtrot en meeldauw, weinig gevoelig voor stengelrot; blijkt veldresistent te zijn tegen rood wortelrot. Harde wind kan aan het stugge blad vrij veel schade doen.

*Opmerkingen:* planttijd zomer of voorjaar; geschikt voor meerjarige teelt. Daar het ras betrekkelijk weinig bloemstengels maakt, wordt aangeraden in de zomer vroeg te planten.

Voor goedgekeurde klonen raadplege men blz. 193.

**Redgauntlet** *K.: R. D. Reid, Scottish Horticultural Research Institute, Auchincruive, Schotland. In 1946 gewonnen uit een kruising van een Amerikaanse selectie met Climax. Geïnr.: 1956.*

Voor de telers een goed, tamelijk laat consumptieras, door de grote en zekere produktie, goede vruchtgrootte en de open groeiwijze. Geschikt voor meerjarige teelt. Voor de verse consumptie hebben de vruchten tot nu toe goede prijzen opgebracht, ondanks de zeer matige smaak. De vruchten kunnen tamelijk lang blijven hangen en zijn bij een goede rijpheid beter van smaak. Voor de industrie is Redgauntlet minder geschikt. Geeft soms in de nazomer een sterke tweede bloei. *Groei:* krachtig, tamelijk open gewas. Uitloperontwikkeling sterk.

## aardbei

*Bloei:* middentijds. Bloemtrossen steken boven het blad uit, waardoor de kans op nachtvorstschade vrij groot is. Bloemen tweeslachtig met over het algemeen voldoende stuifmeel. Ontwikkeling meeldraden soms slecht. Geeft in augustus vaak een tweede bloei.

*Productiviteit:* zeer groot.

*Vrucht:*

*Rijptijd:* tamelijk laat.

*Uiterlijk:* tamelijk groot, afgerond kegelvormig, glanzend helderrood, soms iets paarsrood.

*Kwaliteit:* tamelijk stevig, niet kwetsbaar; vruchtvlees oranje, smaak matig, iets zuur met weinig aroma.

*Gebruik:* verse consumptie. Plukt over het algemeen moeilijk zonder dop; in gedopte vruchten blijft bovendien aan de basis van de vrucht een hard stukje zitten, dat zeer bezwaarlijk is voor de verwerking.

*Ziekten en beschadigingen:* blijkt veldresistent te zijn tegen rood wortelrot. Gevoelig voor virus; vatbaar voor vruchtrot. Weinig vatbaar voor verwelkingsziekte.

*Opmerkingen:* planttijd zomer of voorjaar. Geschikt voor meerjarige teelt. Onder glas aantrekkelijk door goede productie en mooie vruchten, ondanks betrekkelijk late oogst. Is geschikt voor het verlaten van de oogst d.m.v. gekoelde planten. Bloeit dikwijls in de zomer voor de tweede keer. Bij de teelt in de vollegrond rijpen de vruchten van de tweede bloei alleen onder zeer gunstige weersomstandigheden. Bij de teelt onder glas kan na de eerste oogst spoedig een tweede bloei volgen die onder die omstandigheden een tweede oogst geeft.

Voor goedgekeurde klonen raadplege men blz. 193.

**Regina**      *K.: Max Planck Instituut, West-Duitsland. Gewonnen uit een kruising van een Amerikaanse selectie met Deutsch Evern. Geïntr.: 1951.*

Dit vroege ras wordt in Zeeland geteeld op zwart plastic in de vollegrond en op zeer beperkte schaal onder platglas.

*Groei:* eenjarige planten stelen weinig uit en hebben betrekkelijk weinig, grote bladeren; tweejarige planten kunnen zeer fors worden. Veel uitloperplanten. De winterhardheid is goed.

*Bloei:* vroeg. Bloemen boven het blad, groot, tweeslachtig; veel goed stuifmeel. Bloemstengels weinig talrijk, maar rijkbloeiend. Veel kans op nachtvorstschade.

*Productiviteit:* tamelijk goed.

*Vrucht:*

*Rijptijd:* vroeg.

*Uiterlijk:* tamelijk tot middelmatig groot, lang kegelvormig, orangerood, de onderzijde blijft lang bleek. Kelk opvallend groot.

*Kwaliteit:* tamelijk stevig, weinig kwetsbaar, vrij sappig en tamelijk goed van smaak; het vruchtvlees is wit of iets rose.

*Gebruik:* verse consumptie en verwerking op siroop. Plukt met twee handen vrij goed zonder dop.

*Ziekten en beschadigingen:* matig vatbaar voor aaltjes, virus, *Botrytis*; vatbaar voor rood wortelrot en meeldauw.

*Opmerkingen:* ook geschikt voor tweejarige teelt. Planttijd in het voorjaar of vroeg in de zomer. De rijptijd kan worden vervroegd door het gebruik van zwart plastic als grondbedekking.

Voor goedgekleurde klonen raadplege men blz. 194.

**Senga Sengana**      *K.: R. von Sengbusch, Hamburg, West-Duitsland. Kw.r.: 1956.*  
*V.: H. Fleuren, Baarlo (L.). Onder licentie in de handel.*

Dit ras is door zijn grote produktiviteit van grote waarde voor onze aardbeiteelt, temeer daar het een gelijkmatig produkt levert, dat door de fabrikant over het algemeen goed wordt gewaardeerd.

*Groei:* sterk; matig veel uitloperplanten; goed winterhard.

*Bloei:* middentijds; zeer rijk, met kleine, tweeslachtige bloemen aan talrijke bloeiwijzen. Kwaliteit stuifmeel middelmatig.

*Produktiviteit:* zeer groot.

*Vrucht:*

Rijptijd: middentijds.

Uiterlijk: middelmatig groot, kort kegelvormig, glanzend, tamelijk donkerrood, iets bruin. Zeer gelijkmatig van grootte, vorm en kleur.

Kwaliteit: stevig, weinig kwetsbaar; diep oranje-rood vruchtvlies; sappig; smaak goed; bij volledig rijpe vruchten sterk en iets afwijkend aroma.

Gebruik: geschikt voor verwerking.

Voor verse consumptie niet te donkerrode vruchten plukken wegens het sterke aroma. Met twee handen goed zonder dop te plukken.

*Ziekten en beschadigingen:* weinig vatbaar voor bladvlekkenziekten, verwelkingsziekte, meeldauw; zeer vatbaar voor rood wortelrot en *Botrytis*. Matig gevoelig voor virus en bladaaltjes.

*Opmerkingen:* planttijd zomer of voorjaar. Ruime plantafstand. Het ras is gevoelig voor virus, zodat alleen een gezond en productief gewas kan worden geteeld indien geregeld geselecteerd plantmateriaal wordt aangeschaft. Ook dient voldoende aandacht geschonken te worden aan de bestrijding van het vruchtrot.

Voor goedgekeurde klonen en licentiehouders raadplege men blz. 194.

**Talisman**      *K.: Scottish Horticultural Research Institute, Auchincruive, Schotland.*  
*Ontstaan uit een kruising van een Amerikaanse selectie met Climax. Geïnt.: 1955.*

Talisman is een productief ras met laatrijpende vruchten van goede kwaliteit die zeer geschikt zijn voor de verse consumptie. Door middel van een strobekking in winter en voorjaar kan de oogst worden verlaat t.o.v. de gebruikelijke teeltwijze. De vruchten zijn slecht zonder dop te plukken. Het gedopte produkt blijkt geschikt te zijn voor pulp. Geeft soms in de nazomer een sterke tweede bloei.

*Groei:* krachtig, tamelijk compact; ontwikkeling laat. Zeer veel uitloperplanten.

*Bloei:* middentijds. Bloemen niet boven het blad; tweeslachtig met voldoende goed stuifmeel.

*Produktiviteit:* groot.

*Vrucht:*

Rijptijd: laat.

## aardbei

Uiterlijk: tamelijk lang kegelvormig: de eerste groot, soms breed wigvormig en diep gegroefd tot gespleten. Mooi van uiterlijk; helderrood. Op het einde van de oogst vruchten tamelijk klein.

Kwaliteit: stevig, sappig, vruchtvlees lichtrood, goed van smaak en aroma.

Gebruik: verse consumptie. Plukt zeer moeilijk zonder dop.

Ziekten en beschadigingen: blijkt veldresistent te zijn tegen rood wortelrot; vrij vatbaar voor zwart wortelrot en niet vatbaar voor verwelkingsziekte. Vruchten zeer vatbaar voor vruchtrot.

Opmerkingen: planttijd zomer; bij voorkeur eenjarig. Bespuiting tegen vruchtrot is noodzakelijk.

Voor goedgekeurde klonen raadplege men blz. 194.

**Tamella** K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Wageningen.  
Kw.r.: 1970.

Een nieuw ras, dat in landelijke rassenproeven van 1969 zeer gunstig werd beoordeeld. Het geeft een fors, tamelijk opgaand gewas, bloeit rijk met goed ontwikkelde meeldraden; vruchtzetting zeer goed. De eerste vruchten kunnen zeer groot zijn; ook de laten zijn voldoende groot. Oogsttijd ongeveer gelijk met die van Redgauntlet en Talisman. Tamella kan door de late rijptijd een goede aanvulling op het sortiment betekenen.

Groei: krachtig, tamelijk opgaand.

Bloei: laat. Bloemen groot, tweeslachtig met goed ontwikkelde meeldraden.

Productiviteit: zeer groot.

Vrucht:

Rijptijd: laat.

Uiterlijk: groot, lang kegelvormig, tamelijk donkerrood, regelmatig van vorm en kleur; kelk aanliggend.

Kwaliteit: stevig, weinig kwetsbaar, vruchtvlees rood, sappig, tamelijk goed van smaak met matig sterk aroma.

Gebruik: door slechte dopbaarheid, late rijptijd en grote vruchten in hoofdzaak geschikt voor verse consumptie.

Ziekten en beschadigingen: nog geen praktijkervaring. Was tot nu toe weinig vatbaar voor bladziekten en verwelkingsziekte; op een met rood wortelrot besmet proefveld werd Tamella niet aangetast. Minder vatbaar voor vruchtrot dan Talisman.

Opmerkingen: bespuiting tegen vruchtrot is gewenst.

Voor licentiehouders raadplege men blz. 195.

**Vola** K.: Vereniging tot Bevordering en Verbetering van de Tuinbouw in de Bommelerwaard, Zaltbommel. Kw.r.: 1961. Onder licentie in de handel.

Het fors groeiende gewas kan zeer productief zijn en geeft aantrekkelijke, tamelijk grote vruchten van goede kwaliteit. Blijkt gevoelig te zijn voor virus.

Groei: fors en opgaand. Uitloperontwikkeling vrij sterk.

Bloei: middentijds. Bloeiwijzen talrijk, tamelijk lang gesteed, even lang als het blad of daar boven uitstekend. Bloemen tweeslachtig met goed ontwikkelde meeldraden en goed stuifmeel.

*Productiviteit*: groot.

*Vrucht*:

Rijptijd: middentijds.

Uiterlijk: tamelijk groot, tamelijk lang kegelvormig, glanzend, aantrekkelijk, helder oranjerood met iets inliggende zaadjes.

Kwaliteit: stevig, iets kwetsbaar; vruchtvlees oranjerood, sappig, fris van smaak met een tamelijk goed aroma.

Gebruik: verse consumptie; ongeschikt voor verwerking. Plukt niet of moeilijk zonder dop.

*Ziekten en beschadigingen*: tamelijk vatbaar voor vruchtrot, weinig voor verwelkingsziekte. Gevoelig voor virus en bladaaltjes. Is vatbaar voor rood wortelrot.

*Opmerkingen*: planttijd zomer. Wegens tamelijk lange vruchtrossen ruime plantafstand gewenst. Is bijzonder geschikt voor de teelt in de koude kas, doch het is aan te bevelen om niet te vroeg te planten.

Voor licentiehouders raadplege men blz. 195.

## doordragende rassen

Er bestaat een toenemende belangstelling voor doordragende aardbeirassen. In de vollegrond blijkt met deze rassen een goed lonende teelt mogelijk te zijn, mits gezond plantmateriaal wordt gebruikt en op voedzame, vochthoudende grond wordt geplant. Geplant kan worden in de tweede helft van september of in het voorjaar. De eerste (voorjaars-) bloemen moeten worden verwijderd om de plant de kans te geven zich goed te ontwikkelen. De oogst kan men verwachten ongeveer 2 maanden nadat de bloemen voor het laatst zijn weggenomen.

Hoewel de jonge uitloperplanten zeer snel bloeien en vrucht kunnen dragen, is het voor een goed resultaat aan te bevelen de uitloperplanten tijdig te verwijderen en uitsluitend van de moederplanten te oogsten.

**Ostara** *K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen te Wageningen. Gewonnen uit een kruising van Redgauntlet met Macherauchs Dauerernte. Geintr.: 1969.*

Een fors, tamelijk open, aantrekkelijk gewas met tamelijk donkergroen blad, een rijke bloei met tamelijk veel langgesteelde bloeiwijzen, een goede vruchtzetting en grote, kegelvormige, aantrekkelijke vruchten.

*Groei*: een fors, tamelijk open, breed uitgroeiend gewas met tamelijk veel, middelmatig groot, tamelijk donkergroen blad. Geeft veel uitloperplanten.

*Bloei*: na eenmaal ontbloemen van half juni tot in de herfst een goede, niet te rijke bloei; lange bloeiwijzen; bloemen met goed ontwikkelde meeldraden, boven het blad uitstekend.

*Productiviteit*: goed.

## aardbei

### *Vrucht:*

Rijptijd: van half juli tot november.

Uiterlijk: tamelijk groot tot groot, regelmatig, kegelvormig, helderrood, aantrekkelijk.

Kwaliteit: stevig, niet kwetsbaar, sappig, fris van smaak met goed aroma; vruchtvlees rood; weinig tweede kwaliteit.

Gebruik: verse consumptie: ontkelkt moeilijk.

*Ziekten en beschadigingen:* kan door verwelkingsziekte worden aangetast. Is vatbaar voor rood wortelrot. Bestrijding van vruchtrot is gewenst.

*Opmerkingen:* bij koud weer in het najaar kleuren de vruchten aan de basis niet voldoende of zeer langzaam. Vraagt door forse groei en lange bloeiwijzen een ruimere plantafstand dan Revada.

**Rabunda**      *K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen te Wageningen. Gewonnen uit een kruising van Redgauntlet met Repita. Geïnr.: 1969.*

Een middelmatig fors, gesloten gewas met grove, sterk vertakte bloeiwijzen, een goede vruchtzetting en grote, iets onregelmatig kegelvormige, licht gekleurde vruchten.

*Groei:* een middelmatig fors, tamelijk breed uitgroeiend gewas, met middelmatig veel, normaal groen blad. Geeft tamelijk veel uitloperplanten.

*Bloei:* na eenmaal ontbloemen bloei vanaf half juni tot in de herfst met forse, tamelijk lange, sterk vertakte bloeiwijzen, aanvankelijk even lang als het blad, later daar buiten uitstekend. Bloemen groot met goede meeldraden, ook latere bloemen.

Bloeit niet te rijk.

*Productiviteit:* goed.

### *Vrucht:*

Rijptijd: van half juni tot november.

Uiterlijk: groot, iets onregelmatig kegelvormig, tamelijk licht oranje-rood.

Kwaliteit: stevig, vruchtvlees witachtig, sappig, fris van smaak met weinig opvallend aroma. Weinig tweede kwaliteit.

Gebruik: verse consumptie. Plukt gemakkelijk.

*Ziekten en beschadigingen:* bestrijding van vruchtrot is gewenst. Lijkt weinig vatbaar voor verwelkingsziekte; blijkt veldresistent te zijn tegen rood wortelrot.

*Opmerkingen:* groeikracht iets minder dan Revada; in het voorjaar vroeg planten.

**Revada**      *K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen te Wageningen. Gewonnen uit een kruising van Auchincruive Climax met Ada Herzberg. Geïnr.: 1960.*

Een fors gewas met zeer gezond blad en tamelijk korte bloeiwijzen; iets onregelmatig kegelvormige, lichtrode, stevige vruchten, die friszuur en vrij neutraal van smaak zijn.

*Groei:* fors gesloten, breeduitgroeiend gewas met opvallend gezond blad. Geeft voldoende uitloperplanten, mits in het najaar geplant. Een bezwaar is dat de jonge planten sterk bloeien.

*Bloei*: van voorjaarsbloemen middentijds. Bloeiwijzen aanvankelijk iets onder het blad blijvend, doch later daar bovenuit stekend.

*Productiviteit*: goed.

*Vrucht*:

Rijptijd: van tweede oogst van augustus tot november.

Uiterlijk: middelmatig groot tot groot, iets onregelmatig kegelvormig, lichtrood, stevig.

Kwaliteit: matig sappig, friszuur met weinig aroma, neutraal van smaak.

Gebruik: verse consumptie.

*Ziekten en beschadigingen*: weinig vatbaar voor meeldauw en bladvlekkenziekten.

Lijkt weinig vatbaar voor rood wortelrot. De bestrijding van ziekten en plagen o.a. vruchtrot vraagt door de lange pluktijd bijzondere aandacht.

*Opmerkingen*: door de goede stevigheid zijn de vruchten vooral in de nazomer goed houdbaar. Het is belangrijk de uitlopers en de oude blad- en bloemstengels op tijd te verwijderen. Voor goede resultaten is een zeer vochtige en voedzame grond nodig.

*Cichorium endivia* L.

## andijvie

Andijvie wordt van oudsher in hoofdzaak voor het binnenlands verbruik geteeld, zowel in de vollegrond als onder glas. De handelsproduktie bedroeg in 1969 ruim 46 miljoen kg ter waarde van ruim 19 miljoen gulden.

Alle rassen die in Nederland worden geteeld, zijn gevoelig voor vernalisatie. Dat wil zeggen dat het gewas tijdens de kropvorming gemakkelijk doorschiet, indien de jonge plant is blootgesteld geweest aan temperaturen beneden 15°C. Dit is vooral van belang voor de vollegrondsteelt, omdat het bijzondere eisen stelt aan de opkweek van het plantgoed. Zaaïen op zaaïbed in de vollegrond vóór half juni leidt in de meeste jaren tot een te hoog percentage geschoten planten. Meestal wordt

## andijvie

hiermee gewacht tot de langste dag. Sommige tuinders zaaien ook midden in de zomer onder glas. Nummer Vijf kan daarentegen reeds met succes vanaf 20 mei ter plaatse in de vollegrond worden gezaaid.

Daar het andijviegewas gevoelig is voor vorst kan als regel niet meer na half juli voor de vollegrondsteelt worden gezaaid. Wil men voor of na de boven aangegeven grenzen zaaien dan moet gebruik worden gemaakt van glas.

Voor de vroege vollegrondsteelt die vóór half april wordt uitgeplant, moet de gehele opkweek plaatshebben bij 20 à 21°C om een volwaardige krop te kunnen oogsten. De noodzaak van deze temperatuur vermindert naar gelang er later in april wordt geplant. Voor uitplanten in de tweede helft van april kan, als er wordt gezaaid bij 21-25°C, na het verspenen worden volstaan met 15°C, doch lagere

### rassentabel

		teeltwijze	
onder glas	herfst	koud	bak*
			staand glas*
	winter	gestookt	staand glas*
		koud	staand glas*
	voorjaar	koud	bak(soms gelicht)*
			staand glas*
vollegrond		voorjaar**	
		zomer**	
		herfst***	
		ter plaatse zaaien****	

\* Voor deze teeltwijze het ras Breedblad Volhart Winter te kiezen. Voor de herfststeelt en de weinig beoefende voorjaarsteelt in stookwarenhuizen en voor de tussenteelt in (stook) broeierijen kan Nummer Vijf worden gebruikt.

\*\* Hiervoor Nummer Vijf en Rosabella te gebruiken.

\*\*\* Voor deze teeltwijze wordt Breedblad Volhart Winter veelal gebruikt.

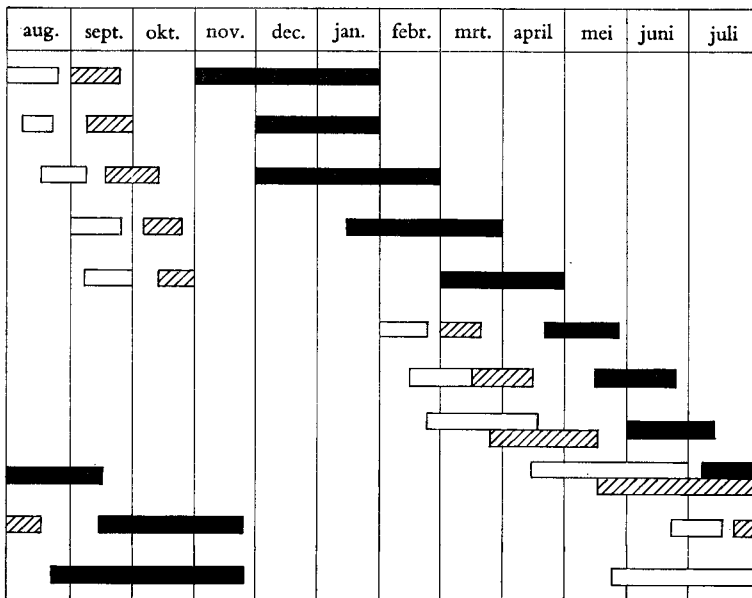
\*\*\*\* Nummer Vijf van 20 mei tot 20 juni zaaien, Breedblad Volhart Winter van 20 juni tot eind juli.






temperaturen moeten worden vermeden. Bij deze laatste opkweek neemt de kans op een volwaardig produkt sterk af als het plantgoed ouder wordt dan vier weken. Later in het seizoen vermindert dit ongunstige effect van de leeftijd.

Vollegrondsandijvie die in de zomer oogstbaar wordt, z.g. zomerandijvie, kan wat zachter van blad zijn dan de z.g. winterandijvie, die in herfst of winter gesneden wordt. Deze laatste moet iets harder en stugger van blad zijn, omdat zij anders bij donker, vochtig weer op het veld spoedig gaat rotten. Breedblad Volhart Winter verdient in dat geval de voorkeur.

In vele partijen andijvie komen enige „wilde” planten voor. Deze zijn door selectie vrijwel geheel te verwijderen, zoals vele zaadfirma's hebben bewezen. Het euvel treedt in Breedblad Volhart Winter sterker op dan in Nummer Vijf.



zaaien  uitplanten  oogsten 

### **A - Nummer Vijf**

Zeer geschikt voor buitenteelt, in het bijzonder in voorjaar en zomer. Ook bruikbaar voor de teelt onder glas mits iets gestookt kan worden. Is onder glas eerder oogstbaar dan Breedblad Volhart Winter, maar Nummer Vijf is gevoeliger voor „aanslag”. Breedblad Volhart Winter daarentegen is gevoeliger voor rand.

Door de goede malse kwaliteit van het produkt zeer gewild.

Blad vrij kort en breed, aan de voet vrij plotseling smaller wordend, vrij mals. Kleur groen tot enigszins geel-groen, aan de onderzijde bleekgroen.

Bladhouding vrij opgericht waardoor de plant zich minder uitspreidt dan die van Breedblad Volhart Winter, en het hart eerder „vol” wordt.

Groeit wat sneller dan Breedblad Volhart Winter, is echter door het zachtere blad minder bestand tegen ongunstige weersomstandigheden dan dit ras. Verder gevoeliger voor bladverlies en niet zo geschikt voor langdurig vervoer.

### **B - Breedblad Volhart Winter**

Vrij goed bestand tegen ongunstig herfstweer en daardoor geschikt voor late herfstteelt in de vollegrond. Geniet de voorkeur voor de teelt onder koudglas.

Blad lang en vrij smal, vrij stug, kleur donkergroen.

Bladhouding afstaand, waardoor de plant een enigszins platte indruk maakt en het hart lang „leeg” blijft; dit treedt onder glas nog sterker op dan in de vollegrond.

Kan beter tegen verzending dan Nummer Vijf en kan in de late herfst en winter zelfs korte tijd in de schuur worden opgeslagen. Geschikt voor inzouten, omdat het blad weinig slinkt.

### **B - Rosabella**

*K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1948.*

Dit ras vertoont veel overeenkomst met Nummer Vijf. De bladkleur van Rosabella is evenwel iets donkerder. Het blad van Rosabella heeft een iets minder opgerichte stand dan Nummer Vijf. Rosabella groeit sneller dan Breedblad Volhart Winter, echter iets minder snel dan Nummer Vijf.

Een typische bijzonderheid van Rosabella is de bloemkleur. Deze is nl. rose (van alle andere andijvierassen blauw).

### **N - Solida**

*K.: N.V. Gebr. van der Berg, Naaldwijk.*

Een tussentype tussen Nummer Vijf en Breedblad Volhart Winter.

Gaf de indruk minder te slijten bij ongunstige weersomstandigheden dan Nummer Vijf, wat de geschiktheid voor herfstteelt zou vergroten.

Met dit ras is nog weinig ervaring opgedaan zodat beproeving op beperkte schaal voor de hand ligt.

De handelsproduktie van asperge bedroeg in 1969 9 miljoen kg, ter waarde van 22 miljoen gulden.

De conservenindustrie is de voornaamste afnemer van de Nederlandse asperges. Een groot deel van de produktie wordt in Nederland ingeblikt. Bovendien worden veel asperges geëxporteerd, vooral naar Duitsland, en daar ingeblikt.

De aan het geogoste produkt gestelde eisen zijn: helderwit, dik, recht, met een goed gesloten kop; geen insnoering onder de kop en weinig opvallende schubben op de stengel.

De teelt is sinds de oorlog sterk toegenomen doch loopt thans weer terug. Venlo is het belangrijkste centrum, verder kunnen worden genoemd Roermond, oostelijk Noord Brabant en Bergen op Zoom.

De rassen van de asperge zijn zeer heterogeen. Dit heeft o.m. tot gevolg, dat de groeikracht en daardoor de produktie van plant tot plant sterk verschilt. In verband hiermede is het zeer aanbevelenswaardig bij het zaaien de zaden op onderlinge afstanden van 10 cm te leggen\*). Hierdoor wordt het mogelijk in de herfst de planten op het zaaibed reeds stuk voor stuk op groeikracht te beoordelen en de zwakke groeiers tijdig te verwijderen. Zodoende wordt het vóórkomen van zwakke planten op produktievelden belet.

**A - Proeftuinkruising Limburgia** *Voorheen aangeduid als Mary Washington*  
× *Selectie Beeren. K.: Stichting Proeftuin Noord-Limburg te Venlo. V.: Nunhem's Zaden N.V., Haelen (L.).*

Vroeger en produktiever dan Roem van Brunswijk. Het gemiddeld stengelgewicht is veel hoger, de kwaliteit van de stengels (gladheid en geslotenheid top) is iets beter.

Het gewas blijft in het najaar langer doorgroeien.

De kruising die bewezen heeft tot een hoge produktie in staat te zijn, wordt sinds 1958 in de praktijk geteeld.

### **A - Roem van Brunswijk**

Een groot gedeelte van het Nederlandse aspergeareaal wordt nog beteeld met Roem van Brunswijk waarvan vele uiteenlopende typen bestaan.

Ontstaan uit de gewone Hollandse asperge.

Top rond, vast en gesloten, hoewel ook losse koppen met een diepe halsinsnoering voorkomen; wit, maar in het licht spoedig blauw wordend. Witvlezig. Een hoog percentage zware stengels. Middelvroeg tot laat.

---

\*) Door bijmengen met niet kiemend radijszaad is dit ook mogelijk met een handzaaimachine. Men raadplege W. J. van Raalten, Boer en Tuinder 18 (1964) 870: 36.

## **aubergine**

*Solanum melongena* L.

De teelt van aubergine (eierplant) is van geringe omvang. Buiten het Westland treffen we dit gewas in de commerciële teelt zelden aan. De teelt geschiedt onder glas.

Er is één selectie in de handel, bovendien worden in het Westland enkele goede tuindersselecties gebruikt.

### **Lange Violette**

Matig sterke groei, iets ongelijk, scheuten staan vrij steil. Vruchten lang en smal met stompe punt. Glanzend, dieppaars. Ongeveer een kwart van de vruchten is min of meer miskleurig.

## **augurk**

*Cucumis sativus* L.

### **teelt in de volle grond**

De belangrijkste gebieden waar vollegrondsaugurken worden geteeld, zijn de omgeving van Venlo en van Roermond. Op de tweede plaats komt Noord-Brabant. Verder komen, vooral in Noord-Holland (Avenhorn-deBeemster) hier en daar verspreide percelen voor. De grootte van het areaal bedroeg in 1969 936 ha, waarvan 30 ha op contract werd geteeld. De handelsproductie bedroeg 28 miljoen kg ter waarde van 13 miljoen gulden.

De rassenkeuze wordt vooral bepaald door de vruchtkwaliteit, de produktiviteit en de vroegheid. De rassen die in deze lijst zijn opgenomen, zijn resistent tegen vrucht-*vuur* (*Cladosporium cucumerinum*) en voldoende tolerant tegen mozaïekziekte\*). Tussen de rassen zijn geen resistentieverschillen in bacterievlekkenziekte (*Pseudomonas lachrymans*) waargenomen.

Om tot een goede produktie te kunnen komen, is goed plantmateriaal gewenst; opkweek in perspotten onder glas is noodzakelijk. Omstreeks eind mei en begin juni, afhankelijk van de weersgesteldheid, wordt meestal uitgeplant.

In de laatste jaren is het kweken van vrouwelijk bloeiende hybriden door verschillende kwekers aangevat. Sinds 1967 is een aantal van deze hybriden in beproeving waarvan de eerste resultaten reeds in deze Rassenlijst zijn opgenomen.

---

\*) Onder virustolerantie verstaat men het verschijnsel dat de plant wel virus bevat maar er weinig of geen schade van ondervindt.

**A - Epros**

*K.: N.V. D. van der Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: 1968.*

Een hybride met overwegend vrouwelijke bloemen. In vele opzichten komt dit ras met Levo overeen. Onderscheidt zich hiervan door een wat slankere vrucht en een iets grotere tolerantie tegen meeldauw (wit). De donkergroene vrucht is weinig gevoelig voor zwart worden na het wassen. De opbrengst ligt op het niveau van Levo.

**A - Hokus**

*K.: Stichting Proeftuin „Noord-Limburg”, Venlo. Kw.r.: 1964.*

Geschikt voor fijne en grove pluk. Sterke groeier en gemengde bloeier. Meestal later dan Levo. In een koele zomer hierdoor te laat om een redelijke opbrengst te geven. Vruchten vooral in het begin van de oogst veelal wat te lang.

Kwaliteit van de vruchten zeer goed. Vruchten recht, zeer weinig holle vruchten. Uitwendige kleur donkergeel. De vruchten hebben witte haren en fijne wratten. Ze zijn weinig gevoelig voor zwart worden na het wassen.

**A - Levo**

Deze uitstekende, overwegend vrouwelijk bloeiende hybride, beschreven als glastras is ook geschikt voor de teelt in de vollegrond, ondanks de voor deze teelt wat zwakke groei. In koelere zomers kan door de vroege vruchtbaarheid, in vergelijking met Hokus, toch nog een redelijke opbrengst worden verwacht. Bij teelt in de vollegrond vooral geschikt voor fijne pluk. Kan bij een iets nauwere rijenafstand worden geplant dan de sterker groeiende Hokus.

Voor beschrijving: zie bij teelt onder glas.

**N - Eprix**

*K.: N.V. D. van der Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: 1969.*

Een fijn Levo-type. Hybride met goede vruchtkwaliteit.

**N - Fabio**

*K.: Royal Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: 1970.*

Een veel met Levo overeenkomend type. De vrucht van deze hybride is goed van vorm en bittervrij.

**N - Nimbus**

*K.: Royal Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: 1969.*

Een veel met Levo overeenkomend type. Vrucht bittervrij.

**N - Witlo**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1970.*

Deze hybride, waarmee nog weinig ervaring is opgedaan, valt op door tolerantie tegen meeldauw (wit). De vrucht, die wat licht van kleur is, lijkt voor verwerking van redelijk goede kwaliteit te zijn.

## teelt onder glas

De mogelijkheden die Levo voor de glasteelt opende, werden in 1962 door een tuinder te Venlo ontdekt. Sindsdien is de belangstelling voor deze teelt sterk toegenomen; in 1964 werd 25 ha kasaugurken geteeld, in 1968 190 ha. De handelsproduktie bedroeg in 1969 24 miljoen kg ter waarde van 13 miljoen gulden. Afhankelijk van de teeltmethode kan van januari tot juni worden gezaaid.

Meestal vindt het zaaien tussen half maart en half april plaats. Bij zaai na 1 juni valt de opbrengst vaak tegen. Daar deze teelt voornamelijk in koude kassen wordt uitgeoefend wordt de teelt eind oktober meestal beëindigd. In verband met de vruchtzetting moet gebruik worden gemaakt van bijen. Op plaatsen waar de verwelkingsziekte (*Phomopsis sclerotoides*) voorkomt, verdient het aanbeveling de grond te stomen; hierbij worden ook andere schimmels gedood. Enten op onderstam F (= *Cucurbita ficifolia*) is in de eerste jaren echter ook afdoende.

### A - Levo

K.: Stichting Proeftuin „Noord-Limburg”, Venlo. Kw.r.: 1965.

Een overwegend vrouwelijk bloeiende hybride ontstaan uit een kruising van een sterk vrouwelijk ras met Hokus. Levo heeft geen of zeer weinig mannelijke bloemen waardoor te weinig stuifmeel beschikbaar is voor de vruchtzetting. Om een goede bestuiving te waarborgen wordt als regel ongeveer 10 % Hokus-zaad toegevoegd. De meeste selectiebedrijven leveren dit zaad er in een apart zakje bij, waardoor een regelmatige plaatsing van de bestuivers kan worden bereikt. Voorts kan zo nodig Hokus één week eerder worden gezaaid. Dit is soms wenselijk bij stook- en vroege koude teelten, omdat Hokus bij gelijktijdig zaaien dan veelal een week te laat begint te bloeien.

Voldoet uitstekend voor de teelt onder glas. Groeit voor deze teelt nog vrij sterk. Hierdoor in het begin wat moeilijk fijn te plukken. Later geschikt voor fijne en grove pluk. De vrucht heeft een normaal groene kleur en is niet gevoelig voor zwart worden na het wassen. Tolerant voor mozaïekziekte.

### B - Fablo

K.: Royal Sluis, Enkhuizen, Kw.r.: 1970.

Een overwegend vrouwelijk bloeiend ras, dat in verschillende opzichten met Levo overeenkomt. Groeit bij teelt onder glas, evenals Levo, vrij sterk. Tolerant voor mozaïekziekte. De vrucht is goed van vorm, maar bij warm weer vaak lichter van kleur. Onder alle omstandigheden bittervrij. Opbrengst goed.

### N - Dibo

K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.

Een vrouwelijk bloeiend ras. Voor bevruchting wordt 10% zaad van een gemengd bloeiend ras bijgevoegd. Matig groeiend gewas, dat weinig gesnoeid dient te worden. Matig gevoelig voor mozaïekziekte. De vrij donkergroene vrucht is mooi van vorm. Opbrengst goed.

**N - Kora** K.: Stichting Proeftuin „Noord-Limburg”, Venlo. Kw.r.: 1969.

Hybride met een overwegend vrouwelijke bloeiwijze. Dit ras is speciaal ontwikkeld voor teelt onder glas. Onderscheidt zich van de andere rassen door het vormen van korte zijscheuten en meerdere vruchtbeginsels per bladoksel. Hierdoor zeer vroeg en productief. Door de kleinere plantomvang moet dichter worden geplant ( $\pm 2,4$  planten per m<sup>2</sup> kas). Vraagt zeer weinig snoeiwerk en bij het oogsten minder zoekarbeid. Voor bevruchting wordt 10% zaad van een gemengd bloeiend Koratype toegevoegd. De vrucht onderscheidt zich van Levo door een iets donkerder kleur en hij is iets korter. Tolerant voor mozaïekziekte.

*Apium graveolens* L. var. *dulce* (Mill.) DC.

## bleekselderij

Dit gewas wordt geteeld om de sterk ontwikkelde bladstelen die in gebleekte toestand een uitstekende groente verschaffen.

De teelt is in Nederland niet omvangrijk; zij concentreert zich in hoofdzaak in de omgeving van Den Haag en Leiden. Door de conservenindustrie wordt niet veel bleekselderij verwerkt. De afzet als vers produkt is van beperkte omvang omdat de Nederlandse consument deze vitaminerijke en smakelijke groente onvoldoende kent. Er zijn twee groepen rassen te onderscheiden nl. zelfblekende en groene. Groene bleekselderij wordt in Nederland niet geteeld. Ons rassensortiment is klein; vrijwel alle Nederlandse selectiebedrijven die bleekselderij hebben, voeren het onder de naam Goudgele Zelfblekende, soms met de toevoeging Extra Volle of iets dergelijks.

### A - Goudgele Zelfblekende

Bladeren met lange, geelgroene bladstelen. Rechtstandig in groei, waardoor de bladstelen zich enigszins zelf bleken.

Om een fijne kwaliteit te krijgen is kunstmatig bleken soms nodig.

Voor Nederland komen het meest in aanmerking de selecties Goudgele Zelfblekende van Fa. Duivestein, Loosduinen (Verbeterde L.P.D.) en Vreken's Zaden, Dordrecht. Daarnaast hebben de selecties van Royal Sluis, Enkhuizen en N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.) in proeven goed voldaan. Ze blijven echter iets korter.

### B - Golden Plume

Selectie uit voorgaand ras. Bladstelen wat korter en dikker.

## bloemkool

*Brassica oleracea* L. var. *botrytis* L.

De handelsproduktie van bloemkool bedroeg in 1969 ongeveer 53 miljoen kg ter waarde van 26 miljoen gulden. Een klein deel van de bloemkool wordt onder glas geteeld. Het belangrijkste is de vroege vollegrondsteelt en de herfststeelt. De aanvoerperiode loopt van april tot december. Ongeveer 5% van de bloemkool wordt de laatste jaren door de verwerkende industrie afgenomen. Het grootste gedeelte hiervan wordt gezouten.

Voor de vroege teelten zijn bepaalde vroege Alphaselecties van belang. Daarnaast komen voor gunstige teeltomstandigheden selecties van Vroege Mechelse in aanmerking.

Voor zomerteelt en vroege herfststeelt wordt steeds minder Lecerf gebruikt. De late Alphaselecties genieten voor deze teelten thans de voorkeur, hoewel ook soms selecties van het type Zomer-Mechelse met succes kunnen worden gebruikt. Voor vroege herfststeelt is verder Sesam een goed ras. Voor aanvoer in oktober en november wordt overwegend Flora Blanca gebruikt.

Winterbloemkool is een riskant artikel. Het wordt overwegend in Zeeland geteeld. Tot dusver boden de uit het materiaal van Wattel afkomstige selecties het meeste perspectief. Deze selecties worden thans in een nog lopende praktijkproef vergeleken met die van een aantal zaadbedrijven.



## rassentabel

teeltwijze	zaaitijd	planttijd	oogsttijd	aanbevolen rassen
glasteelt	eind september begin oktober (weeuwen)	1ste helft december	half april- begin juni	A - Alpha A - Vroege Mechelse
vroege vollegronds- teelt	eind september begin oktober (weeuwen)	maart	juni	A - Alpha A - Candor A - Vroege Mechelse
	eind januari begin februari (vrijsters)	april	2e helft juni	A - Alpha A - Candor A - Vroege Mechelse
zomerteelt	maart	mei	juli- augustus	A - Alpha B - Lecerf B - Sesam B - Zomer-Mechelse
herfstteelt	1ste helft juni	half juli	half september- december	A - Alpha A - Flora Blanca A - Sesam B - Lecerf N - Verbeterde Tussensoort
winterteelt in vollegrond	eind juni- begin juli	1e helft augustus	april- half mei	B - Walcherse

## *bloemkool*

### **vroege bloemkool**

#### **A - Alpha**

Door de goede kwaliteit van de kool is dit een van de meest geteelde rassen. De late selecties worden ook veel gebruikt voor zomer- en vroege herfstteelt.

Van dit ras komt een groot aantal selecties voor die onder verschillende namen in de handel worden gebracht. Naar de vroegheid kan men twee groepen onderscheiden:

*Vroege Alphaselecties.* Deze zijn geschikt voor kas- en rijenteelt. Onder gunstige teeltomstandigheden ook geschikt voor vroege vollegrondsteelt. Doordat ze minder blad vormen dan de latere selecties zijn ze vrij gevoelig voor boren.

*Latere Alphaselecties.* Deze vormen meer blad en boren minder snel. Ze zijn daarom ook geschikt voor teelt onder iets minder gunstige omstandigheden. Ze worden behalve voor de vroege vollegrondsteelt ook gebruikt voor zomer- en vroege herfstteelt. (Zie voor de aanbevolen Alphaselecties voor zomer- en vroege herfstteelt respectievelijk blz. 33 en blz. 36). De late Alphaselecties zijn meestal 1 tot 2 weken later dan de vroege Alphaselecties. Onder glas is dit verschil vaak kleiner.

Zowel de vroege als de latere selecties hebben golvend, gevouwen, afstaand blad. De kool is wit, vast, rond, met matige grove korrel en grove wratten.

Weinig gevoelig voor schift, gevoelig voor klemharten (molybdeengebrek).

#### *vroege Alphaselecties*

---

Albino\*

N.V. T. v. d. Beukel Azn., Monster

Vroege Record

N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)

\* Gaat iets op Vroege Mechelse lijken.

#### *latere Alphaselecties*

---

Alpha

Wordt geleverd door verschillende bedrijven

Record

Wordt geleverd door verschillende bedrijven

Globe

Gebr. Broersen, Tuitjenhorn

Selsto

Fa. Jos. Huizer Azn., Rijsoord

Robusta

N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen

Climax (kas)

J. P. Rood, Wateringen

Mont Blanc

C.V. D. v. d. Sluys en Zn., Honselersdijk

**A - Candor**

K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1968.

In de vroege teelt een tamelijk bladrijk ras, dat een kool van goede kwaliteit levert. In vroegheid komt het overeen met de latere Alphaselecties waarop Candor ook verder veel lijkt. Candor onderscheidt zich hiervan evenwel doordat dit ras witte bloemen vormt.

**A - Vroege Mechelse**

De Vroege Mechelse selecties zijn overwegend van goede kwaliteit en geschikt voor glasteelt en vroege vollegrondsteelt. Ze zijn gevoeliger voor ongunstige groeiomstandigheden dan de Alphaselecties en boren eerder.

Binnen dit ras kan men verschillende typen onderscheiden:

*Vroege Verbeterde Mechelse.* De onder deze naam geleverde selecties zijn ongeveer even vroeg als de Vroege Alphaselecties.

*Type Romax.* Dit type is nog enkele dagen vroeger dan Vroege Verbeterde Mechelse. Het vormt weinig blad en is daardoor erg gevoelig voor boren. De selecties van dit type mogen daarom beslist niet voor begin oktober worden gezaaid.

*selecties van het type Romax*


---

Primeur A	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Astrid	N.V. L. P. Duivestein, Loosduinen
Romax	J. P. Rood, Wateringen
Verbeterde Vroege Mechelse	Varekamp's Zaadhandel, 's-Gravensande

---

Blad donkergroen, golvend, iets afstaand en vaak langs de rand naar binnen gebogen. Bij het type Romax is de naar binnen gebogen bladrand zeer opvallend. Kool wit (soms iets crèmekleurig), vast, met grove korrel en wratten. Weinig gevoelig voor schift, klemharten (molybdeengebrek) en vorstschade. Gevoelig voor boren.

**zomerbloemkool**

Zomerbloemkool is een moeilijk artikel. Gunstige omstandigheden tijdens de groei van het gewas vormen een belangrijke voorwaarde voor het slagen van de teelt. Daarnaast is een juiste rassenkeuze van belang. Rassen voor zomerteelt moeten vrij veel blad vormen, daar ze anders gemakkelijk gaan boren.

## *bloemkool*

### **A - Alpha**

Vooral door de introductie van late bladrijke selecties is dit ras voor zomerteelt steeds meer in de belangstelling komen te staan. De kool van Alpha is meestal blanker, vaster en ronder, en dus kwalitatief beter dan van de vroeger veel geteelde Lecerf.

Onder ongunstige groeiomstandigheden boort Alpha eerder dan Lecerf. De bladrijke typen zijn hier minder gevoelig voor dan de typen met minder blad. Voor beschrijving zie onder vroege bloemkool (blz. 32). De aanbevolen selecties zijn enige dagen tot ongeveer twee weken vroeger dan vroege Lecerfselecties, afhankelijk van de groeiomstandigheden.

De meeste in de volgende tabel opgenomen selecties behoren tot het Alpha-type, maar sommige vertonen ook overgangsvormen naar het Zomer-Mechelse-type.

#### *aanbevolen selecties praktijkproeven 1968-1969 (zomerteelt)*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	hoeveel- heid blad <sup>1)</sup>	vroeg- heid <sup>2)</sup>
Marva	N.V. C. Beemsterboer, Warmen- huizen	6,6	5,9
Balanza	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	6,4	6,0
Globe III	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	5,6	6,6
Alpha stam B (Alba)	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	6,1	7,1
Theresia	N.V. Jac. Jong, Noord-Scharwoude	7,0	4,5
Zomer Alpha A	L. de Mos, Naaldwijk	7,1	4,9
Raket A	N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen	6,1	6,3
Raket B	N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen	6,3	6,2
Climax	J. P. Rood, Wateringen	6,8	4,7
Fortados	Royal Sluis, Enkhuizen	6,6	5,8
Durato	Royal Sluis, Enkhuizen	6,8	4,3
Glorie A extra	A. Vogelaaar, Poeldijk	6,1	6,8
Alco	Vreeken's Zaden, Dordrecht	5,8	6,7
Neza Zomer	De Ned. Zaadcentrale, 's-Gravenzande	6,4	6,4
Venus	N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg	6,7	5,5

<sup>1)</sup> 1 = zeer weinig blad, 9 = zeer veel blad. <sup>2)</sup> 1 = zeer laat, 9 = zeer vroeg.

**B - Lecerf**

Oorspronkelijk werd voor zomerteelt op veel plaatsen het ras Lecerf gebruikt. Het is weinig warmtegevoelig, boort niet zo gauw en is daardoor oogstzekerder dan Alpha en Zomer-Mechelse. Doordat de kwaliteit vaak slechter is dan die van deze beide rassen wordt Lecerf slechts plaatselijk en op beperkte schaal in de praktijk aangetroffen.

Van Lecerf komen twee typen voor :

1. een vroeg type met matig veel blad en met een vrij ronde kool;
2. een type met veel blad en een plattere kool, dat ongeveer een week later is dan het vroege type.

Het late type is weer iets minder gevoelig voor slechte groeiomstandigheden dan het vroege.

Blad donkergroen, sterk gevouwen, bladrand sterk golvend; kool crème, grofkorrelig.

Weinig gevoelig voor boren en schift. In weeuwenteelt gevoelig voor hartloosheid. Laatstgenoemde euvel is soms te voorkomen door Lecerf iets eerder te zaaien dan de vroege bloemkool of door Lecerf eind januari of februari onder glas te zaaien.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1962-1963*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
<i>vroege Lecerfselecties</i>	
Lecerf no. 17	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Lecerf A	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude
Lecerf	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
Lecerf A	Royal Sluis, Enkhuizen
Lecerf B	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen
Lecerf A	N.V. Rijk Zwaan, De Lier
<i>late Lecerfselectie</i>	
Lecerf no. 12	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn

**B - Sesam** . . . . . Voor beschrijving zie blz. 36.

**B - Zomer-Mechelse**

De ervaringen met dit ras zijn erg wisselend. Soms valt de kwaliteit nogal tegen. De vroegheid komt overeen met die van de latere Alphaselecties. Daar het onderscheid tussen Alpha en Zomer-Mechelse soms moeilijk aantoonbaar is, zijn de aanbevolen selecties van beide typen in één tabel verwerkt. Er komen vaak overgangsvormen voor.

## *bloemkool*

### **herfstbloemkool**

#### **A - Alpha**

De late Alphaselecties gaan ook voor de vroege herfstteelt (oogst tot half oktober) steeds belangrijker worden. Hoewel ze minder oogstzeker zijn dan Lecerf is de kwaliteit van de kool aanzienlijk beter. Alleen onder gunstige teeltomstandigheden mag men met dit ras goede resultaten verwachten. De kool is ongeveer twee weken eerder oogstrijp dan van de vroege Lecerfselecties.

Voor verdere beschrijving zie onder vroege en onder zomerbloemkool (blz. 32 en 33).

#### *aanbevolen selecties praktijkproeven 1962-1964*

---

aangeduid door  
selectiebedrijf als

ingezonden door

---

Alpha	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Globe III	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Alpha of Record	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord
Nr. 1565	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude
Alpha	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen
Alpha	Vreeken's Zaden, Dordrecht/Royal Sluis, Enkhuizen
Venus	N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg

---

#### **A - Flora Blanca**

*K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1951.*

Dit ras is zeer geschikt voor de latere teelt (oogst oktober-half november) en kan dan op de zwaardere gronden een zeer goede kool leveren. Niet geschikt voor zomerteelt daar de kool dan vaak erg gaat schiften. De bovenste bladhelft sterk afstaand. Blad groot, grijsgroen met sterk golvende rand. Kool groot, wit, vast, zeer rond, grove wratten. In een zachte herfst gevoelig voor schift, soms ook voor roodverkleuring. Weinig gevoelig voor boren.

#### **A - Sesam**

*K.: Gebr. Broersen, Tuitjenhorn. Kw.s.. 1907.*

Dit ras heeft reeds enkele jaren in de vroege herfstteelt de aandacht getrokken door de goede kwaliteit van de kool. Voor late zomerteelt (oogst augustus) is dit ras, dat ongeveer even vroeg is als Lecerf, ook geschikt hoewel het in die teelt soms nog wel wat schift vertoont.

Vrij veel, vrij groot, iets gebobbeld, grijsgroen blad met iets naar binnen gebogen rand. De kool is groot, vast en rond met vrij grove wratten, en soms iets crème-keurig.

**B - Lecerf**

Dit ras was vroeger het meest geteelde ras voor de vroege herfstteelt. Het is thans vrijwel helemaal verdrongen door de late Alphaselecties die kwalitatief beter zijn. De kool van de vroege Lecerfselecties is ongeveer 14 dagen later dan van de late Alphaselecties. De late Lecerfselecties zijn nog weer 1 tot 2 weken later. Voor verdere beschrijving zie men onder zomerbloemkool (blz. 33).

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1962-1964*

aangeduid door  
selectiebedrijf als

ingezonden door

*vroege Lecerfselecties*

Lecerf	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Lecerf	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
Lecerf B	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen
Lecerf A	N.V. Rijk Zwaan, De Lier

*late Lecerfselecties*

Lecerf nr. 12	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Lecerf	J. P. Rood, Wateringen
Lecerf B	N.V. Rijk Zwaan, De Lier

**N - Verbeterde Tussensoort**

Van dit type, dat geschikt is voor de herfstteelt, zijn verschillende selecties in de handel. Een aantal hiervan vormt wat korter blad dan Flora Blanca.

**winterbloemkool**

Voor ons land is de teelt van winterbloemkool riskant, daar de kouderesistentie van de meeste selecties te gering is. In een strenge vorstperiode bevriest de winterbloemkool in ons land vaak volledig. De teelt wordt vrijwel uitsluitend uitgeoefend op Walcheren. Van belang is, dat men over goed ontwaterde grond beschikt en met een stevige plant de winter ingaat. Stikstofbemesting vóór de winter is meestal niet aan te bevelen. Om dezelfde reden moet niet te vroeg worden gezaaid. De beste zaaidatum is eind juni-begin juli; het uitplanten vindt in de eerste helft van augustus plaats. De oogst valt in april-begin mei, juist voor de topaanvoer van kasbloemkool. In deze periode zijn de prijzen dikwijls zeer aantrekkelijk.

**B - Walcherse** (type Angers)

De Zeeuwse Groentetelers Vereniging te Goes beschikt over een goede vroege en een goede middelvroeg selectie voor de vollegrondsteelt. Het meest oogstzeker is de middelvroeg selectie.

Wordt tegenwoordig ook door verschillende selectiebedrijven in de handel gebracht.

**boerenkool**

*Brassica oleracea* L. var. *laciniata* (L.) Schulz

Boerenkool is een typische wintergroente. Vijfentachtig procent van dit produkt wordt van november tot februari aangevoerd. De handelsproduktie bedroeg in 1969 ongeveer 8 miljoen kg ter waarde van 2 miljoen gulden.

De belangrijkste teeltgebieden zijn Noord-Brabant en Zuid- en Noord-Holland. Van de geteelde rassen zijn Westlandse Herfst en Westlandse Winter het belangrijkste. De bestaande rassen beantwoorden in redelijke mate aan de door de verwerkende industrie gestelde eisen. Voor verwerking zijn in de eerste plaats herfst-rassen geschikt, daar zelfs de meest winterharde rassen door de vorst in kwaliteit achteruitgaan.

**A - Westlandse Herfst**

Het meest geteelde boerenkoolras voor herfstteelt.

Middelhoog ras met veel, matig fijn tot fijn gekroesd blad dat een dichte tot vrij dichte kop vormt. Kleur normaal groen tot iets donker groen.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965*

---

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Middelhoge Fijngekrulde Herfst	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord
Westlandse Herfst	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen
Westlandse Herfst	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht
Westlandse Herfst	Royal Sluis, Enkhuizen

---



**A - Westlandse Winter**

Westlandse Winter is het enige ras dat voor winterteelt in aanmerking komt. De selecties van dit ras lijken veel op die van Westlandse Herfst. Het blad ervan is in de herfstmaanden evenwel meestal minder fijn gekroesd en daardoor niet geschikt voor oogsten in deze periode. In de winter wordt het blad fijner van kroesing.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965*

---

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Westlandse	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen
Westlandse Halfhoge	Coöp. L.T.B., Alkmaar
Westlandse Winter	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.).
Westlandse Winter	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen
Verdura	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen
Wondergroen	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen

---

# boon

De handelsproductie bedroeg in 1969 37 miljoen kg sperziebonen en 16 miljoen kg spek-, snij- en pronkbonen, een waarde vertegenwoordigend van resp. 19 en 12 miljoen gulden.

De tot het geslacht *Phaseolus* behorende bonen zijn als volgt in te delen :

1. Sperzieboon . . . . . *Phaseolus vulgaris* L.
2. Spekboon . . . . . *Phaseolus vulgaris* L.
3. Snijboon . . . . . *Phaseolus vulgaris* L.
4. Pronkboon . . . . . *Phaseolus coccineus* L.

Bij deze groepen onderscheidt men stam- en stokbonen. De stambonen zijn doorgaans, in vergelijking met de stokbonen, vroeger en stellen meestal minder eisen aan bodem, bemesting, verzorging en hulpmiddelen (stokken of draden en touw). Ze zijn in de regel snel afgedragen, terwijl zij een kleinere oogst voortbrengen. Voor de vroege glasteelt is vroegheid uiteraard zeer belangrijk en om deze reden wordt vaak de voorkeur gegeven aan stambonen en „halfhoge” stokbonen, zoals Roem van Zwaag.

Een deel van de geteelde sperziebonen is bestemd voor directe consumptie, een betrekkelijk klein gedeelte wordt geëxporteerd; het overige deel (de laatste jaren ruim de helft van het totaal) wordt door de conservenindustrie verwerkt.

Voor de conservering worden alleen witzadige rassen gebruikt daar de meeste gekleurdzadige ongewenste troebelingen en verkleuringen geven.

Voorts verlangt de conservenindustrie, zowel voor het inblikken als voor het diepvriezen, sperziebonen zonder draad, welke tevens mals zijn, vlezig en zonder vlies. De kleur van de peulen moet gelijkmatig zijn. Er is een tendens aanwezig naar fijnere en rondere peulen.

Ook voor de directe consumptie worden hoge eisen gesteld, alleen in het voor- en naseizoen wordt bij beperkt aanbod ook wel eens genoegen genomen met wat mindere kwaliteit.

Dikwijls zijn ziekten of plagen de oorzaak van mislukking van de boneteelt. Voor zover resistentie tegen bepaalde ziekten aanwezig is, dient men daarmee bij de rassenkeuze en teeltwijze rekening te houden. Door veredelingswerk is thans vlekkenziekeresistentie in een aantal bestaande rassen ingekruist en de eerste vlekkenziekeresistente rassen zijn inmiddels in de handel gebracht.

## stamsperzieboon

rassentabel

ras	teelt voor de verse markt					teelt voor de industrie			
	vroeg			nor- male teelt	laat		vroeg, ter plaatse zaaien	normale teelt	late teelt
	onder glas	ver- vroegde buiten- teelt	ter plaatse zaaien		volle- grond	glas			
Adee				N			N		
Centrum	B	B	B	A			A		
Colina				N			N		
Cordon				B			B		
Corene				B	B		A	A	
Dubbele Witte z.dr.	B		B	B		B	B		
Dubresco				N			N		
Elan				B	B		B	B	
Felix							B	B	
Flair	B	A		B	B		B	B	
Flits	B				B				
Greenstar					B			B	
Impala			N	N		N	N		
Lotus	B	B			B			B	
Oktavo		B		B			B		
Prelubel	B	A	<b>A</b>	<b>A</b>	<b>A</b>	<b>A</b>	<b>A</b>	<b>A</b>	
Prelude	B	A		A	A	<b>A</b>	A	A	
Princesco				N			N		
Probatine		B	B	B		B	B		
Processor					B				
Sabresco					N				
Simplo							B		
Spirit							N		
Tiptop				B			B		
Widuco		B	B	B	B	B	B	B	

boon, stamsperzie-

tabel van raseigenschappen en zaaizaadhoeveelheden

	Adec	Centrum	Colina	Cordon	Corene	Dubbele Witte	Dubresco	Elan
Stevigheid stro	7	6	7	8	7	6	6	7
Hoeveelheid stro*)	7	6	6	8	6	7	7	7
Vroegheid	3	7	3	2	7	5	4	5
Resistentie tegen:								
rolmozaïek	9	6	9	9	9	3	9	9
zwarte vaatziekte	4	9	7	8	5	9	4	8
scherpmozaïek	8	6	6	5	6	3	2	7
topsterfte	4	5	7	8	9	3	4	6
stippelstreep	5	4	7	7	4	3	3	4
vetvlekkenziekte	4	6	9	8	6	8	8	8
vlekkenziekte	4	6	9	6	9	7	9	7
Geschikt voor:								
machinale pluk	7	8	7	7	5	6	6	6
blikconserven	7	8	6	7	7	8	6	4
diepvriezen	7	7	7	7	7	7	4	4
Kleur verse peul**)	6	5	7	6	7	5	3	5
Doorsnede peul***)	7	6	7	6	8	5	5	3
1.000-Korrelgewicht	260	290	300	345	245	340	290	360
Zaaizaad kg/ha	90	100	100	100	90	95	90	110

\*) 5 = op zware grond te weinig stro; 8 = op lichte grond te veel stro; \*\*) 1 =

Een hoog cijfer duidt op een gunstige waardering, voorts is vroegheid met een hoog cijfer aangeduid.

Felix	Flair	Flits	Greenstar	Impala	Lotus	Oktavo	Prelubel	Prelude	Princesco	Probatine	Processor	Sabresco	Simple	Spirit	Tiptop	Widuco
7	7	7	7	6	7	6	7	7	6	6	8	8	8	7	7	6
5	5	5	6	7	6	8	7	6	7	7	6	6	5	8	7	7
5	9	8	7	4	8	6	8	8	5	6	6	6	2	1	4	4
9	9	9	7	6	6	9	6	6	3	6	9	9	6	9	9	9
4	4	7	9	9	9	4	9	9	9	9	4	4	9	4	4	4
4	5	6	7	3	5	4	4	4	3	4	4	4	4	4	2	2
4	5	7	9	3	5	4	5	5	3	4	4	4	5	4	4	4
4	4	7	1	5	4	7	4	4	3	4	8	8	4	4	4	3
6	6	6	6	6	7	6	4	4	8	8	4	4	4	2	4	8
6	6	5	7	6	7	6	9	3	9	7	3	9	4	4	4	9
7	6	-	7	7	7	5	8	8	6	7	8	8	8	6	6	6
8	6	7	6	6	7	6	8	9	8	7	6	6	7	6	6	6
7	6	7	6	7	7	5	8	8	7	7	5	5	6	5	6	4
6	6	5	6	6	5	3	6	6	5	5	6	6	7	5	7	3
8	5	5	5	8	5	6	7	7	5	6	7	7	9	5	8	5
215	335	300	400	320	285	315	295	335	340	265	370	370	205	235	325	290
85	100	110	100	90	110	90	95	100	95	90	90	90	85	85	90	90

lichtgroen; 5 = normaal; 9 = donkergroen; \*\*\*) 1 = plat; 5 = ovaal; 9 = rond.

*boon, stamsperzie-*

**Adee**

*K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: 1969.*

Voldeed bij normale zaai goed. Komt allereerst voor beproeving op klei en zware zavelgrond in aanmerking.

Gewas: op opdrachtige, lichte gronden wat slap en bossig, op klei wel wat fors, doch stevig, iets rankerig. Laat.

Peul: zwak gebogen, ovaal tot rond, normaalgroen, vrij lang.

Gebruikswijze: vers en conserveren.

Ziekten: resistent tegen rolmozaïek, tolerant voor scherpmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, topsterfte, stippelstreep, vetvlekken- en vlekkenziekte.

**Centrum**

*K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg.*

Voldoet in de voorjaarsteelt onder glas en in de vervroegde buitenteelt met opkweek onder glas en bij ter plaatse zaaien redelijk goed. Vooral geschikt voor normale teelt in de vollegrond.

Gewas: vertoont enige overeenkomst met DubbeleWitte z.dr., doch is wat korter en gedrongener van vorm; rankt onder glas wat minder dan DubbeleWitte z.dr.; vroeg.

Peul: zwak gebogen, breedovaal, normaalgroen, vrij kort en middelfijn.

Gebruikswijze: meer geschikt voor diepvries dan voor blikconserven. Lijkt minder geschikt voor verse consumptie.

Ziekten: resistent tegen rolmozaïek, vetvlekken- en vlekkenziekte, weinig vatbaar voor zwarte vaatziekte, topsterfte en stippelstreep, matig vatbaar voor scherpmozaïek.

**Colina**

*K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Kw.r.: Aangevraagd.*

Voldeed bij normale zaai goed.

Gewas: kort tot normale lengte, stevig en laat.

Peul: recht of zwak gebogen, ovaal tot rond, donkergroen, dikvlezig, lang en aan de grove kant.

Gebruikswijze: meer geschikt voor diepvries dan voor blikconserven. Lijkt minder geschikt voor verse consumptie

Ziekten: resistent tegen rolmozaïek, vetvlekken- en vlekkenziekte, weinig vatbaar voor zwarte vaatziekte, topsterfte en stippelstreep, matig vatbaar voor scherpmozaïek.

**Cordon**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1966.*

Voldoet in de normale vollegrondsteelt goed.

Gewas: vrij hoog opgaand en stevig gewas, waardoor goed machinaal te plukken; laat.

Peul: zwak gebogen, breedovaal, 11-13 cm lang.

Gebruikswijze: geschikt voor verse consumptie en voor blik- en diepvriesconserven.

Ziekten: resistent tegen rolmozaïek, tolerant voor zwarte vaatziekte, topsterfte en vetvlekkenziekte, weinig vatbaar voor stippelstreep, matig vatbaar voor vlekkenziekte, vatbaar voor scherpmozaïek.

### **Corene**

*K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Kw.r.: 1967.*

In normale en late teelt in de vollegrond voldoet Corene goed. Op zand kan dit ras wel eens te los in de grond staan, wat voor machinale pluk hinderlijk is.

Gewas: vrij plat met fijn blad, vroeg.

Peul: recht, rond, normaalgroen tot donkergroen, kort en fijn.

Gebruikswijze: wat minder geschikt voor de teelt voor vers gebruik omdat het met de hand plukken bij dit ras wat te veel tijd vraagt; geschikt voor blik- en diepvriesconserven.

Ziekten: resistent tegen rolmozaïek, topsterfte, en vlekkenziekte, matig vatbaar voor scherpmozaïek en vetvlekkenziekte, vatbaar voor stippelstreep en zwarte vaatziekte.

### **Dubbele Witte z.dr.**

Voldoet vrij goed in de voorjaars- en najaarsteelt onder glas, in de vervroegde buitenteelt bij ter plaatse zaaien en de normale teelt in de vollegrond. Bij normale vollegrondsteelt is door grote gevoeligheid voor rolmozaïek de opbrengstzekerheid, vooral in het zuiden van ons land, in bepaalde jaren gering. Door zijn vatbaarheid voor rolmozaïek is dit ras niet geschikt voor late vollegrondsteelt.

Gewas: onder glas gaat het gewas ranken en onder staandglas wordt Dubbele Witte daarom vaak aan touw geteeld. Voor de teelt onder plat of gelicht glas vormt dit ranken een groot bezwaar. In de vollegrondsteelt vormt dit ras een vrij hoog, breed en nogal slap gewas, wat de machinale pluk kan bemoeilijken. Middelvroeg.

Peul: zwak gebogen, breed-ovaal, normaalgroen, vrij kort en middelfijn.

Gebruikswijze: geschikt voor verse consumptie en voor blik- en diepvriesconserven.

Ziekten: resistent tegen zwarte vaatziekte, tolerant voor vetvlekken, weinig vatbaar voor vlekkenziekte, zeer vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, topsterfte en stippelstreep.

*Stabilite* (Gebr. Broersen, Tuitjenhorn) is een Dubbele Witte-type. Iets vroeger en wat minder gevoelig voor rolmozaïek.

*Smaragd* K.: J. Groot, Waarland. Overgenomen door N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude. Mutant uit Dubbele Witte z.dr.

Komt overeen met Dubbele Witte z.dr., blijft echter iets langer groen en heeft lichtgroen getint zaad.

*boon, stamsperzie-*

**Dubresco**

*K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen. Kw.r.: 1968.*

Dit ras komt in gebruikswaarde met Widuco overeen.

**Elan**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.*

In normale en late teelt in de vollegrond voldoet Elan vrij goed.

Gewas: komt veel met Cordon overeen, doch onderscheidt zich hiervan door een vroegere rijping en veel grovere en plattere peul. Middelvroeg.

Gebruikswijze: overwegend geschikt voor de verse markt.

Ziekten: resistent tegen rolmozaïek, tolerant voor zwarte vaatziekte en vetvlekkenziekte, weinig vatbaar voor scherpmozaïek en vlekkenziekte, matig vatbaar voor topsterfte, vatbaar voor stippelstreep.

**Felix**

*K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1963.*

Voldoet bij normale en late teelt op humusrijke, opdrachtige zandgrond, dalgrond of vruchtbare lichte klei goed. Vormt op zwaardere grond veelal te weinig gewas, wat de opbrengst en machinale plukbaarheid nadelig beïnvloedt.

Gewas: mooi opgaand, stevig, middelvroeg.

Peul: vrij recht, rond, normaalgroen, lang, slank en fijn.

Gebruikswijze: geschikt voor blik- en diepvriesconserven.

Ziekten: resistent tegen rolmozaïek, matig vatbaar voor vetvlekken- en vlekkenziekte, vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherpmozaïek, topsterfte en stippelstreep.

**Flair**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1965.*

Voldoet vrij goed in voorjaarsteelt onder glas en goed in de vervroegde buiten-teelt bij opkweek onder glas en in de normale en late vollegrondsteelt.

Gewas: opgaand, stevig maar weinig gewas. Rankt onder glas weinig, zeer vroeg.

Peul: zwak gebogen, rond, normaalgroen, 12-13 cm lang; volgroeid is deze peul grof, daarom vooral jong plukken. Bij tijdige oogst zeer weinig zaad.

Gebruikswijze: vooral voor vers gebruik, in blik en als gesneden boon.

Ziekten: resistent tegen rolmozaïek, matig vatbaar voor vetvlekken- en vlekkenziekte, vatbaar voor scherpmozaïek, topsterfte, stippelstreep en zwarte vaatziekte.

**Flits**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.*

Voldoet vrij goed bij voorjaarsteelt onder glas en late teelt in de vollegrond.

Gewas: maakt veel minder gewas dan Dubbele Witte z.dr., wat vooral voor de teelt onder platglas en bij tussenteelten onder staandglas aantrekkelijk is. Kan zeer dicht worden gepland. Vroeg. Wordt onder glas wel in één keer afge oogst.



Matig productief en door de korte plukperiode geschikt voor kortdurende teelten. Bij hogere temperaturen gevoelig voor draadvorming.  
Peul: zwak gebogen, breedovaal, normaalgroen, vrij kort en vrij dik.  
Gebruikswijze: geschikt voor verse consumptie.  
Ziekten: resistent tegen rolmozaïek, weinig vatbaar voor zwarte vaatziekte, topsterfte en stippelstreep, matig vatbaar voor scherpmozaïek en vetvlekken, vatbaar voor vlekkenziekte.

**Greenstar**

*K.: Pop Vriend, Andijk (O.). Kw.r.: 1963.*

Kan bij late teelt in de vollegrond goed voldoen.  
Gewas: stevig en rechtopgaand, vrij vroeg.  
Peul: recht of zwak gebogen, ovaal, lichtgroen, vrij lang.  
Gebruikswijze: matig geschikt voor blik- en diepvriesconserven, bij late teelt afzet voor vers gebruik.  
Ziekten: resistent tegen zwarte vaatziekte en topsterfte, tolerant voor stippelstreep, weinig vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek en vlekkenziekte, matig vatbaar voor vetvlekkenziekte.

**Impala**

*K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1968.*

Voldoet bij normale zaai goed. Lijkt voorts goed te kunnen voldoen in de vroege buitenteelt, waarbij ter plaatse wordt gezaaid.  
Gewas: komt met dat van Centrum overeen; vrij kort en vrij stevig, laat.  
Peul: zwak gebogen, rond, normaal groen, vlezig, vrij lang en vrij grof.  
Gebruikswijze: voor verse consumptie en voor conserven; lijkt meer geschikt voor diepvries- dan voor blikconserven.  
Ziekten: resistent tegen zwarte vaatziekte, matig vatbaar voor rolmozaïek, vlekkenziekte en vetvlekkenziekte, vatbaar voor stippelstreep, zeer vatbaar voor scherpmozaïek en topsterfte.

**Lotus**

*K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1964.*

Voldoet vrij goed in de voorjaarsteelt onder glas, de vervroegde buitenteelt bij opkweek onder glas en in de late vollegrondsteelt, hoewel dit in verband met de vrij sterke neiging tot draadvorming vooral in warme zomers wel enig risico met zich meebrengt.  
Gewas: vrij kort, vroeg.  
Peul: komt veel met DubbeleWitte overeen, iets korter.  
Gebruikswijze: geschikt voor blik- en diepvriesconserven en voor vers gebruik.  
Ziekten: resistent tegen zwarte vaatziekte, weinig vatbaar voor vetvlekken- en vlekkenziekte, matig vatbaar voor rolmozaïek, vatbaar voor scherpmozaïek, topsterfte en stippelstreep.

*boon, stamsperzie-*

**Oktavo**

*K.: N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk. Kw.r.: 1967.*

Voldoet bij vervroegde buitenteelt bij opkweek onder glas redelijk goed. Geeft voorts bij normale teelt in de vollegrond tamelijk goede resultaten.

Gewas: tamelijk hoog en fors, middelvroeg.

Peul: recht of zwak gebogen, ovaal tot iets rond, 10-12 cm lang, bleek.

Gebruikswijze: geschikt voor verse consumptie, redelijk geschikt voor blik-, matig voor diepvriesconserven.

Ziekten: resistent tegen rolmozaïek, weinig vatbaar voor stippelstreep, matig vatbaar voor vlekkenziekte en vetvlekkenziekte, vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherpmozaïek en topsterfte.

**Prelubel**

*K.: Royal Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: 1967.*

Komt als type en in gebruikswaarde met Prelude overeen. Onderscheidt zich ervan door resistentie tegen vlekkenziekte. Is iets later plukrijp dan Prelude.

**Prelude**

*K.: Vreeken's Zaden, Dordrecht. Kw.r.: 1955. In 1958 overgegaan naar Royal Sluis, Enkhuizen.*

Voldoet vrij goed in de voorjaarsteelt en de herfstteelt onder glas en goed in de vervroegde buitenteelt, zowel bij opkweek onder glas als bij ter plaatse zaaien, de normale en de late vollegrondsteelt.

Gewas: matig stevig, sterk vertakt, vroeg.

Peul: aan de top matig gebogen, ovaalrond, normaalgroen, vrij kort en vrij fijn.

Gebruikswijze: geschikt voor verse consumptie en voor blik- en diepvriesconserven.

Ziekten: onvatbaar voor zwarte vaatziekte, matig vatbaar voor rolmozaïek, vatbaar voor vetvlekkenziekte, stippelstreep, scherpmozaïek en topsterfte, zeer vatbaar voor vlekkenziekte en zeer gevoelig voor *Botrytis* en *Sclerotinia*, waardoor bij nat weer voornamelijk de punt van de peul gaat rotten.

**Princesco**

*K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen. Kw.r.: 1967.*

Dit ras komt veel met Dubbele Witte z.dr. overeen. Onderscheidt zich hiervan vooral door resistentie tegen vlekkenziekte.

**Probatine**

*K.: N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes. Kw.r.: 1967.*

Voldoet vrij goed in de vervroegde buitenteelt, goed bij vroege zaai ter plaatse en in de normale teelt in de vollegrond.

Gewas: fors en matig hoog, tamelijk gesloten, middelvroeg.

Peul: zwak gebogen, ovaal tot iets rond, 10-12 cm lang.

Gebruikswijze: geschikt voor vers gebruik, blik- en diepvriesconserven.

Ziekten: onvatbaar voor zwarte vaatziekte, tolerant voor vetvlekkenziekte, weinig vatbaar voor vlekkenziekte, matig vatbaar voor rolmozaïek, vatbaar voor scherpmozaïek, topsterfte en stippelstreep.

**Processor**      *K.: Ferry Morse, Detroit (Mich.), Ver. Staten van Amerika. Wordt in Nederland ook onder de naam Sabo in de handel gebracht.*

Voldoet bij late teelt vrij goed.

Gewas: stevig, rechtopgaand, goed bestand tegen harde wind, middelvroeg.

Peul: recht tot iets gebogen, breedovaal, normaalgroen, 13-16 cm lang, vrij dik en vlezig.

Gebruikswijze: door het optreden van vlies bij later oogsten en de matig tot slechte smaak niet geschikt voor de industrie. Is nog voornamelijk in Limburg voor verse consumptie en export naar Duitsland van enige betekenis.

Ziekten: onvatbaar voor rolmozaïek, tolerant voor stippelstreep en roest, vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherpmozaïek, vetvlekkenziekte en topsterfte, zeer vatbaar voor vlekkenziekte.

**Sabresco**      *K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen. Kw.r.: 1969.*

Dit ras komt veel met Processor overeen. Onderscheidt zich hiervan door resistentie tegen vlekkenziekte.

**Simplo**      *K.: Vreeken's Zaden, Dordrecht. Kw.r.: 1951. In 1960 overgegaan naar Royal Sluis, Enkhuizen.*

Voldoet bij normale teelt in de vollegrond goed.

Gewas: mooi opgaand, stevig, laat tot zeer laat.

Peul: recht, rond, donkergroen, kort en fijn.

Gebruikswijze: geschikt voor blik- en diepvriesconserven.

Ziekten: resistent tegen zwarte vaatziekte, matig vatbaar voor rolmozaïek, vatbaar voor scherpmozaïek, topsterfte, stippelstreep, vetvlekken- en vlekkenziekte.

**Spirit**      *K.: N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht. Kw.r.: 1966.*

Komt alleen voor beperkte beproeving op zware kleigrond in aanmerking.

Gewas: fors, vrij hoog, opgaand en stevig, zeer laat.

Peul: iets gebogen, bij vroeg oogsten ovaal, bij late oogst rond, lichtgroen van kleur, vrij lang en bij late oogst vrij grove sortering.

Ziekten: resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherpmozaïek, topsterfte, stippelstreep en vlekkenziekte, zeer vatbaar voor vetvlekkenziekte.

## boon, stam- en stoksperzie-

**Tiptop** K.: N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes. Kw.r.: 1959.

Voldoet bij normale teelt behoorlijk goed.

Gewas: fors, sterk vertakt en grootbladig, middelvroeg tot laat.

Peul: matig gebogen, vrijwel rond, normaalgroen, 10-12 cm lang.

Gebruikswijze: geschikt voor de teelt voor vers gebruik, blikconserven en in wat mindere mate voor diepvriesconserven.

Ziekten: onvatbaar voor rolmozaïek, vatbaar voor vlekken- en vetvlekkenziekte, zwarte vaatziekte, topsterfte en stippelstreep, zeer vatbaar voor scherpmozaïek.

**Widuco** K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Wageningen. Kw.r.: 1967.

Voldoet bij vervroegde buitenteelt en bij vroeg ter plaatse zaaien goed, in de normale en late teelt in de vollegrond vrij goed.

Gewas: fors, tamelijk rechtopgaand en sterk, middelvroeg tot laat.

Peul: recht of zwak gebogen, breedovaal, bleek van kleur, 10-13 cm lang, bij nat weer na het plukken gauw versleten.

Gebruikswijze: geschikt voor teelt voor de verse markt. Door de bleke kleur minder aantrekkelijk voor diepvriesconserven en blikconserven.

Ziekten: resistent tegen rolmozaïek en vlekkenziekte, tolerant voor vetvlekkenziekte, vatbaar voor zwarte vaatziekte en topsterfte, zeer vatbaar voor scherpmozaïek en stippelstreep.

## stoksperzieboon

### rassentabel

teeltwijze	zaaitijd	aanbevolen rassen
teelt onder glas	maart	B - Roem van Huissen B - Roem van Zwaag N - Jeka
		dubbele stoksperzieboon B - Aromata B - Situla
teelt in de vollegrond	mei	enkele stoksperzieboon B - Mechelse Markt z. dr. B - Metro B - Non Plus Ultra z. dr. B - Progress

**Aromata**

K.: *N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1953.*

Consumptiekwaliteit van het verse produkt zeer goed. De specifieke smaak blijkt bij conservering in blik verloren te gaan.

Rijkdragend. Vanwege de onvatbaarheid voor rolmozaïek ook zeer geschikt voor late teelt (zaai 2e helft juni–begin juli).

Peul ongeveer recht, 12–14 cm lang, rond, lichtgroen, dikvlezig, mals, draagt in trossen van 4–6 peulen. Tamelijk vroeg, doorgaans spoedig afgedragen.

Zaad ovaal met breed afgeknotte uiteinden, wit; 25 zaden wegen ongeveer 10 gram. Resistent tegen rolmozaïek. Vatbaar voor zwarte vaatziekte en topsterfte, zeer vatbaar voor vlekkenziekte en roest. Vrijwel resistent tegen stippelstreep.

**Jeka** (voorheen Stella).

K.: *N.V. J. A. Zwaan, Voorburg. Kw.r.: 1968.*

Beproevenwaardig voor de teelt onder staandglas.

Vormt een goed, niet te wild gewas. Ongeveer even vroeg als Roem van Zwaag. Goede kwaliteit. Zonder draad.

Peul lichtgroen, recht tot zwak gebogen, op doorsnede rond tot breed elliptisch, 12–15 cm lang, 11–13 mm breed.

Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekten en vlekkenziekte. Onderscheidt zich van Aromata o.a. door de grovere, lichtgroene, iets minder ingesnoerde peulen en is ongeveer één week vroeger plukrijp.

**Mechelse Markt z. dr.**

Gēintr.: *N.V. Supergran, Haarlem-Overveen.*

Vormt de eerste peulen vlak bij de grond. Vluggere afgedragen dan Non Plus Ultra z. dr.; is ook wat vroeger. Eveneens geschikt voor late zaai. Peul lijkt veel op die van Non Plus Ultra z. dr.; is echter wat breder. Zaad wit; 40 zaden wegen 10 gram. Vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, vlekkenziekte en stippelstreep.

**Metro**

K.: *N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht.*

Aanbevelenswaardig wegens resistentie tegen rolmozaïek.

Komt in veel opzichten overeen met Mechelse Markt, heeft echter langere peulen. Zaad wit; 35 zaden wegen 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek; vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherpmozaïek, vlekkenziekte en stippelstreep.

**Non Plus Ultra z. dr.** Excelsior z. dr., Franse Trosprinces z. dr., Paretros z. dr., Preferent z. dr. *Omstreeks 1925 uit Frankrijk geïmporteerd door de N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht.*

Tamelijk vroeg plukbaar, draagt lang door.

Peulen ongeveer recht, 11–13 cm lang, tussen de zaden sterk ingesnoerd, lichtgroen; 6–8 peulen per tros. Zaad wit; 40 zaden wegen 10 gram.

Vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, vlekkenziekte en stippelstreep.

## *boon, stoksperzie- en spek-*

### **Progress**

*K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1951.*

Kan ook voor late teelt gebruikt worden. Tamelijk laat plukbaar.

Peulen recht of zwak teruggebogen, 11–13 cm lang, tussen de zaden ingesnoerd, normaalgroen; draagt in trossen van 8–10 stuks. Zaad wit; 45–50 zaden wegen 10 gram.

Vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, vlekkenziekte en stippelstreep.

### **Roem van Huissen**

Voldoet vrij goed voor de teelt onder glas.

Vormt van anderen geen hinderlijk breed gewas en groeit bovenin door. Vormt anderzijds niet gauw te veel gewas. Ongeveer even vroeg als Roem van Zwaag en dikwijls produktiever. Kwaliteit matig en met draad. Zolang de aanvoer van bonen nog gering is, is dit geen groot bezwaar; neemt de aanvoer toe dan worden rassen met een betere kwaliteit en zonder draad vaak beter betaald.

### **Roem van Zwaag**

*K.: J. de Jong, Zwaag. Geïnt.: Enkhuizer Zaadhandel te Enkhuizen. Mutant uit Dubbele Witte z. dr.*

Voldoet vrij goed voor de teelt onder glas.

Onderscheidt zich van stamslaboon Dubbele Witte z. dr. door hogere groeiwijze, maar wordt niet zo hoog als een echte stokboon.

Wordt in de kas soms bijna 2 m hoog, althans indien ter plaatse wordt gelegd. Gewas van anderen nogal breed. Draagt vanaf de grond en is produktief.

Kwaliteit en vorm van de peul niet van stamslaboon Dubbele Witte z. dr. te onderscheiden. Zaad ook gelijk. De grote vatbaarheid voor rolmozaïek maken dit ras ongeschikt voor de teelt in de vollegrond; voor de vroege teelt onder glas is dit evenwel niet van invloed.

### **Situla**

*K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen. Kw.r.: 1966.*

Verschilt van Aromata door een wat langere, fijnere peul, die het zaad iets minder laat zien.

Resistent tegen rolmozaïek en topsterfte, matig vatbaar voor scherpmozaïek en vetvlekkenziekte, vatbaar voor zwarte vaatziekte, stippelstreep en vlekkenziekte.

## **spekboon**

De spekboon is een grove stoksboon, die, wegens betrekkelijk grote afmetingen van zijn peulen, tevens als snijboon gebruikt kan worden. Hij is over het algemeen produktiever dan de gewone slabonen terwijl zijn smaak uitstekend is. Rassen met peulen zonder draad zijn ook zeer geschikt voor industriële verwerking.

**A - Neckarkönigin**

*K.: Karl Hild, Marbach am Neckar, West-Duisland.  
Kw.r.: 1959. V.: N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.).*

Wegens draadloosheid en goede peulkwaliteit ook bijzonder geschikt voor de conservenindustrie. Wordt niet vlug hol en blijft lang mals.

Peul weinig gebogen, 21-25 cm lang, breedovaal, dikvlezig, normaalgroen, vrijwel zonder vlies. Zaad langwerpig, wit; 25 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek; tolerant voor scherpmozaïek, vatbaar voor vlekkenziekte; resistent tegen vetvlekkenziekte; weinig vatbaar voor stippelstreep en *Sclerotinia*.

**N - Quedlinburger Speck**

*K.: Deutsche Saatgut Gesellschaft (D.S.G.),  
Quedlinburg, Oost-Duitsland. V. in Nederland: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht.*

Tamelijk vroeg, productief ras, zonder draad. Weinig gebogen, vrijwel ronde peul, 19-22 cm lang, met weinig vlies.

Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte.

**stoksnijsboon**

*rassentabel*

teeltwijze	zaaitijd	aanbevolen rassen
kasteelt		B - Combine
		B - Forto
		B - Helda
		B - Romore
		B - Superia
		N - Hazet N - Kolba
vervroegde buitenteelt	april	B - Ezetha's Superba B - Romore
		B - Combine B - Ezetha's Superba B - Helda B - Precores z. dr. B - Romore N - Rinaldo N - Superia
normale buitenteelt	mei	

*boon, stoksnij-*

**Combine** *Samengesteld uit twee rassen: Infra en Supra. Beide typen worden ook afzonderlijk verhandeld. K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1950.*

Voldoet vrij goed onder staandglas maar vormt op groei krachtige gronden bovenin wel eens wat te veel gewas. Anderzijds maakt deze zeer goede groei het ras aantrekkelijk voor de langer durende teelten. Mattig vroeg en daarom minder geschikt voor de vroegste teelten.

Goede peulkwaliteit, doch met draad.

Peul recht tot zwak gebogen, 22-25 cm lang, 20-22 mm breed. Supra heeft iets langere peulen, die ook breder zijn dan die van Infra en is iets vroeger. Bovendien draagt Supra de meeste peulen vrij hoog, terwijl Infra de hoofdproductie vrij laag draagt en reeds vanaf de grond peulen vormt. De peulen van Supra zijn iets malser en lichter van kleur, de zaden iets platter en breder dan van Infra; 17 zaden wegen ongeveer 10 gram. Vrij laat.

Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, topsterfte, stippestreep, vlekkenziekte en roest.

**Ezetha's Superba** *K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen. Kw.r.: 1955.*

Tamelijk laat en matig productief. Goede peulkwaliteit, doch met draad. Gelijkmatic ontwikkeld gewas met grote, normaalgroene bladeren.

Peul recht tot zwak gebogen, licht tot normaal groen, 21-23 cm lang, 22-24 mm breed; met draad. Mooie peulvorm; 17 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Matig vatbaar voor rolmozaïek, onvatbaar voor zwarte vaatziekte, vatbaar voor stippestreep.

**Forto** *K.: N.V. J. A. Zwaan, Voorburg. Kw.r.: 1966.*

Voldoet goed onder staandglas. Vormt wat minder gewas dan Combine, maar houdt het anderzijds langer vol dan Romore.

Zeer vroeg en zeer productief. Geeft mooie, zeer lange, wat licht groene peulen. Toont de bonen nogal, vooral aan een wat ouder gewas, maar is desondanks „soepel” (niet stug). Heeft iets draad.

Resistent tegen rolmozaïek; tolerant voor vetvlekkenziekte; vatbaar voor zwarte vaatziekte, stippestreep en topsterfte; zeer vatbaar voor scherpmozaïek en vlekkenziekte.

**Hazet** *K.: Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord.*

Beproevenwaardig voor de teelt onder staandglas.

Goede groeier. Niet snel versleten. Vroeg. Heeft iets draad.

Peul lichtgroen, recht tot zwak gebogen, 21-25 cm lang, 20-24 mm breed, weinig ingesnoerd.



**Helda** K.: *Karl Hild, Marbach am Neckar, West-Duitsland. Kw.r.: 1959.*  
V.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).*

Voldoet vrij goed onder staandglas, maar komt voor een vroege of kort durende teelt wat laat in produktie.

Sterke groeier; blijft onder glas ook goed doorgroeien, ook bij heet weer, hetgeen vooral in de late kasteelt belangrijk is. Vrij laat. Produktief.

Zonder draad en daardoor aantrekkelijk voor de conservenindustrie.

Peul recht tot zwak gebogen, 22-26 cm lang en 20-22 mm breed, licht tot normaal groen; 20 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherpmozaïek en stippestreep.

**Kolba** K.: *Coöp. L.T.B. Alkmaar. Kw.r.: 1968.*

Beproevenswaardig voor teelt onder staandglas op groeikrachtige grond.

Matige gewasontwikkeling. Vormt een vrij open gewas. Groot, glanzendgroen, sterk gebobbeld blad. Middelvroeg. Met draad.

Peul lichtgroen, recht, 23-26 cm lang, 22-24 mm breed, matig ingesnoerd.

Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte en vlekkenziekte.

**Precores z. dr.** K.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Kw.r.: 1969.*

Dit ras, dat Precosa vervangt, is zonder draad, daardoor bijzonder aantrekkelijk voor de conservenindustrie. Dient evenwel goed op tijd te worden geplukt.

Vroeg ras. Begint laag te dragen. Wat minder produktief dan Helda en Romore.

Peul recht, 21-25 cm lang, 20-22 mm breed, normaal groen, 16 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek en vlekkenziekte, tolerant voor scherpmozaïek, vatbaar voor stippestreep en zwarte vaatziekte.

**Rinaldo** K.: *N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes. Kw.r.: 1966.*

Tamelijk vroeg ras zonder draad, wat minder vroeg en lichtere peulkleur dan Precosa, kortere peul dan Helda en Superia.

Peul 19-22 cm lang en 19-21 mm breed. Produktiviteit vrij goed.

Resistent tegen rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, scherpmozaïek en topsterfte.

**Romore** K.: *N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1956*

Voldoet vrij goed onder staandglas. Maakt wat minder gewas dan Combine, maar het gewas is meestal ook eerder versleten. Vroeger dan Combine, daardoor vooral aantrekkelijk als het gaat om een vroeg of een kort durende teelt. Niet zo produktief als Combine.

Goede peulkwaliteit, doch met draad.

Gelijkmatig ontwikkeld, tamelijk dicht gewas. Begint zeer laag te dragen.

## *boon, stok- en stamsnij-*

Peul recht tot zwak gebogen, 21-25 cm lang, 21-23 mm breed; met draad; 15 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Onvatbaar voor rolmozaïek, weinig vatbaar voor zwarte vaatziekte, vatbaar voor stippelstreep.

### **Superia**

*K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen. Kw.r.: 1966.*

Voldoet vrij goed voor de teelt onder staandglas.

Dit ras is zonder draad, vrij goed produktief en heeft een mooie peulvorm. Hierdoor ook voor de conservenindustrie aantrekkelijk.

Peul recht of zwak gebogen, 22-25 cm lang en 21-23 mm breed.

Middentijds rijpend. Zaad wit; 20 zaden wegen 10 gram.

Resistent tegen rolmozaïek; vatbaar voor zwarte vaatziekte.

## **stamsnijboon**

### **B - Admiraal**

*K.: N.V. J. A. Zwaan, Voorburg. Kw.r.: 1967.*

Matig hoog, nogal vertakt gewas met matig grote bladeren.

Peulen 14-18 cm lang en zonder draad. Zaden wit; 22 zaden wegen ongeveer 10 gram.

Onvatbaar voor rolmozaïek, vatbaar voor zwarte vaatziekte, vlekken- en vetvlekkenziekte.

### **B - Dageraad**

*K.: R. Kooiman, Andijk-Oost. Ontstaan door selectie uit Noordster m. dr. Overgenomen door P. Vriend Pzn., Andijk-W.*

Beproevenswaardig vanwege de draadloosheid. Gewas tamelijk fijn, daardoor ook onder platglas te telen. Is later dan Eerste Pluk.

Peulen recht, 12-15 cm lang, tamelijk smal (15-18 mm), normaal groen en zonder draad.

Zeer vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, topsterfte, vlekkenziekte en stippelstreep.

### **B - Eerste Pluk m. dr.** Vroege Juni m. dr., Juniboon m. dr. *Selectie uit Noordster m. dr.*

Matig produktief maar zeer vroeg. Door zijn vroegheid en gedrongen groeiwijze geschikt voor vroege teelt onder platglas. Teelt in vollegrond riskant door de grote vatbaarheid voor rolmozaïek, topsterfte en vlekkenziekte.

Peulen iets gebogen, 16-18 cm lang, matig breed en met draad.

**B - Noordster m. dr.**

Wegens iets hogere groei iets minder geschikt voor glasteelt dan Eerste Pluk m. dr. Peulen meestal vrij recht, 17-19 cm lang, matig breed en met draad. Vatbaar voor rolmozaïek, scherpmozaïek, topsterfte, vlekkenziekte en stippelstreep. Van dit ras zijn veel selecties in de handel met bredere peulen.

**N - Maarschalk**

*K.: N.V. J. A. Zwaan, Voorburg. Kw.r.: 1966.*

Gezonde, tamelijk hoog opgaande, wat ongelijk afrijpende type Breede z. dr. Vrij lange peulen. Voor particulieren zeer geschikt.

**pronkboon**

De pronkboon is grover dan de stoksla- en stoksnijsboon, maar hij is sterker tegen de meeste ziekten en beter bestand tegen ruwe weersomstandigheden. Daarom wordt hij vanouds vaak als windkering om snijbonen, augurken, tabak, enz. gebruikt. De roodbloeiende en de bontbloeiende rassen worden geteeld voor export van de zaden naar Engeland.

De pronkbonen zijn onvatbaar voor virusziekten en hebben doorgaans ook weinig van schimmelziekten te lijden. Indien onvoldoende vruchtwisseling wordt toegepast, komt soms verwelkingsziekte (*Fusarium*) voor. Verder zijn vooral de roodbloeiende rassen nogal vatbaar voor vetvlekkenziekte, evenals sommige witbloeiende selecties.

**A - Smalle Snijpronker**

*K.: Vreeken's Zaden, Dordrecht; in 1927 geïntroduceerd onder de naam Erecta.*

Uitstekend bruikbaar als snijboon, mits op tijd wordt geplukt. Voor vers gebruik en conserven. Normaal gewas, witbloeiend. Peulen recht of zwak gebogen, 25-29 cm lang, smal, groen, vlezig. Zaad vrij groot, tamelijk smal, wit; 10 zaden wegen ongeveer 10 gram.

*boon, pronk-*

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1967*

aangeduid door selectie- bedrijf als	ingezonden door	opmerkingen
Pronkbonen	N.V. „Hem”, Hem	
Emergo	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	Wat bredere peul, lijkt geschikt voor late teelt
Dominant	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht	
Emergo	Royal Sluis, Enkhuizen	Wat bredere peul, lijkt geschikt voor late teelt
Erecta	Vreeken's Zaden, Dordrecht en Royal Sluis, Enkhuizen	
Emergo	N.V. A. Zwaan Jr., Enkhuizen	
Emergo	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	

**B - Excelsior**      *K.: N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen. Ontstaan door selectie uit Witbloeiende Reuzen.*

Normaal gewas, witbloeiend.

Peul recht of zwak gebogen, zeer lang (35-40 cm), smal, glanzend groen met tamelijk effen oppervlak. Matig productief. Zaad vrij groot, tamelijk breed, wit; 10 zaden wegen ongeveer 10 gram.

**N - Désirée**      *K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1961.*

Te beproeven wegens draadloosheid.

Peulen zwak gebogen, iets korter en breder dan de meeste selecties van smalle snijpronker. Witzadig; 10 zaden wegen ongeveer 10 gram.

*Agaricus bisporus* (Lange) Singer  
*var. albidus* en *var. avellaneus*

## champignon

Overeenkomend met de toename in teeltareaal met een kleine 10% zal het broedverbruik in 1969 in Nederland thans ongeveer 500.000 kg bedragen.

Waarschijnlijk worden ongeveer 50 champignonrassen op de aarde geteeld.

De rassenvergelijking is de laatste tijd een punt van studie o.a. in Denemarken, Duitsland, Hongarije, Amerika en Nederland. Broedfabrikanten en een aantal wetenschappelijke instituten werken aan de champignonveredeling.

Onderzoekingen hebben uitgewezen, dat er tussen champignonrassen grote verschillen bestaan in:

1. vorm, grootte en kleur: er zijn witte, lichtcrème, crème, donkercrème, lichtbruine, bruine en donkerbruine rassen;
  2. gladheid, vezeligheid, vlokkigheid en schubbigheid van de hoed;
  3. produktiviteit, opbrengstverdeling en groeisnelheid;
  4. vatbaarheid voor virus;
  5. eisen wat betreft voeding, temperatuur, luchtvochtigheid en koolzuurgasgehalte van de lucht;
  6. geschiktheid en waarde voor de conservering, d.w.z. de mate waarin de champignons krimpen, de stootvastheid en het loslaten van de schubjes.
- De kleuren wit, bruin en donkerbruin zijn waarschijnlijk „kleurecht”. De andere kleuren kunnen tijdens de cultuur veranderen. Men spreekt wel van „mengrassen”. Het witte ras heet *var. albidus*, en het donkerbruine *var. avellaneus*.

De rassen plegen te worden aangeduid met de naam van het broedlaboratorium al of niet voorzien van een nummer. Een bepaalde merknaam garandeert niet, dat daaronder steeds hetzelfde wordt verhandeld.

In Nederland worden momenteel rassen gebruikt van de broedfirma's Somycel en le Lion (Frankrijk) en Sinden (Zwitserland).

Het gaat hier om een aantal witte rassen, die in hun commercieel belangrijke eigenschappen dicht bij elkaar staan.

Het kenschetsen van de rassen aan een aantal eigenschappen wordt opgehouden door het feit, dat de constantheid van het ras nog een dubieus punt is. Onder die omstandigheden heeft de vermelding van een aantal eigenschappen mogelijk niet meer betekenis dan een momentopname.

## chinese kool

*Brassica cernua* (Thbg) Forbes & Hemsl.

De vraag naar deze groente is gering waardoor de teelt van zeer beperkte omvang is. Chinese kool is geschikt voor nateelt en wordt dan in juli ter plaatse gezaaid. Bij zaaïen vóór 1 juli schieten de meeste planten voordat een kool gevormd is. Chinese kool is erg vatbaar voor knolvoet.

### **A - Cantonner Witkrop** Granaat, Torpedo

Blad donkergroen, krop lang en smal.

## consumptieraap

*Brassica campestris* L. var. *rapa* (L.) Hartm.

Consumptierapen worden in Nederland weinig geteeld. Voor verse consumptie worden meestal rassen met een platte knol geteeld. Van de zijde van de verwerkende industrie bestaat soms enige vraag naar ronde witte rassen. Op lichtere gronden voldoen de typische rassen van de consumptieraap soms niet en geeft de industrie vaak de voorkeur aan stoppelknolrassen. Men onderscheidt meirapen, die begin maart (of later) gezaaid worden en dan omstreeks eind mei (of later) kunnen worden geoogst, en herfstrapen, die in de eerste helft van augustus worden gezaaid en in oktober worden gerooid.

### platte rassen

#### **Italiaanse Roodkop**

De vroegste van alle meirapen. Heelbladig. Loof bij de meeste selecties kort of tamelijk kort. Knol plat, weinig of niet hoekig, wit met paarse kop.

#### **Italiaanse Witte**

Niet zo vroeg als Italiaanse Roodkop. Heelbladig. Vrij veel loof. Knol plat, weinig hoekig, wit.

#### **Platte Witte Mei**

Middelmatig vroeg, soms zelfs laat. Loof ingesneden, middelmatig fors. Knol plat, nogal hoekig, wit met in de regel groene kop.

## rond ras

### **Sneeuwbal** Zesweekse, White Egg

Middelvroeg ras. Bij door het Proefstation voor de Groenteteelt in de Vollegrond te Alkmaar genomen proeven waren de selecties van dit ras het geschiktst voor industriële verwerking. Heeft vrij veel, ingesneden loof. Knol vrijwel bolrond, iets spits toelopend, zuiver wit.

### *Pisum sativum* L.

## doperwt

Doperwten worden geteeld voor conserven en voor vers gebruik. De handelsproduktie bedroeg in 1969 79 miljoen kg ter waarde van 12 miljoen gulden.

De oogstzekerheid wordt door verschillende factoren bepaald, waarvan resistentie tegen topvergeling, Amerikaanse vaatziekte en nachtvorst zeer belangrijk zijn.

De rassen verschillen in gevoeligheid voor nachtvorst; over het algemeen zijn de vroege rassen het meest gevoelig. Een deel der rassen bezit resistentie tegen topvergeling en/of Amerikaanse vaatziekte.

Daar de rassenkeuze samenhangt met teeltwijze en bestemming van het produkt is bij de hierna volgende rasbeschrijvingen een onderverdeling gemaakt in: teelt voor conserven (zie hieronder) en teelt voor vers gebruik (zie blz. 73).

### teelt voor conserven

De conservenindustrie verwerkt 9/10 deel van de doperwtenproduktie.

De teelt voor de industrie heeft uitsluitend volvelds plaats en geschiedt voor het grootste gedeelte op contractbasis op akkerbouwbedrijven.

Het streven is erop gericht om produktieve, oogstzekere rassen van prima consumptiekwaliteit te telen en te verwerken. Bovendien moet het gewas gemakkelijk mechanisch geoogst kunnen worden. Het gewas moet zodanig afrijpen, dat een oogst in één keer mogelijk is, waarbij een behoorlijke kwantiteit gepaard dient te zijn aan een niet te ver voortgeschreden rijpheid. Bovendien wenst men rassen met uiteenlopende rijpingstijd om een noodzakelijke oogstspreading te verkrijgen.

De industrie baseert zijn kwaliteitsbeoordeling op de stevigheid van de vers geoogste korrels, gemeten met een hardheidsmeter. Een hogere hardheid geeft een verder voortgeschreden rijping aan.

## doperwt

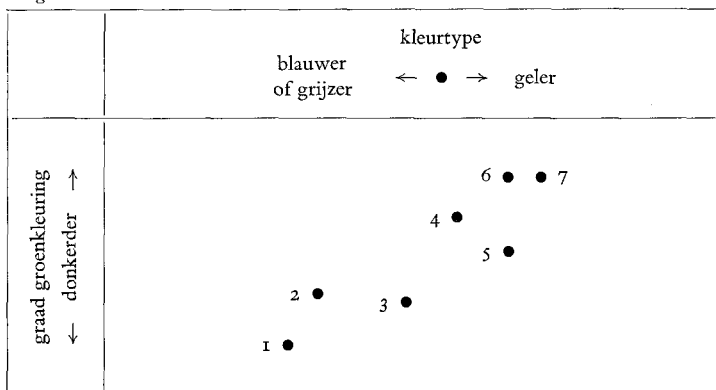
Onderscheid wordt gemaakt in doperwterassen, die in het droge-zaad-stadium rondzadige dan wel kreukzadige korrels bezitten. De rondzadige rassen vinden vooral hun bestemming in de blikconservenindustrie. Voor de vriesconservering worden in hoofdzaak kreukerwterassen gevraagd, hetgeen mede samenhangt met de vraag vanuit Engeland.

De vraag naar doperwten in Nederland is in hoofdzaak gericht op een niet te zoet, doch typisch naar doperwten smakend en geurend produkt. Andere landen, waaronder in het bijzonder Engeland, Zweden en West-Duitsland geven voorkeur aan een zoete erwt.

De doperwten van het rondzadige type voldoen het meest aan de binnenlandse consumptiegewoonten, terwijl de kreukzadige typen vooral voor export als diepvrieserwt worden gebruikt. In de laatste jaren wordt de vraag naar steeds fijnzadiger rassen duidelijk merkbaar, wat komt door de hogere prijs voor de fijnere sorteringen. De combinatie van hoge opbrengst en goede kwaliteit komt dan echter moeilijker te liggen.

Bij overlapping van het oogsttijdstip van normaal ongelijktijdig afrijpende rassen stelt de industrie het op prijs dat de te verwerken rassen onder meer wat betreft kleur zoveel mogelijk overeenstemmen. Onder bepaalde omstandigheden is het dan mogelijk de rassen gemengd te verwerken, wat met het oog op de organisatie en rationalisatie van het bedrijf gunstig is. Hiervoor is hieronder een mengtabel, die een voorlopig karakter draagt, opgenomen.

mengtabel voor de industrie



1 = Aurora; 2 = Gloire de Quimper; 3 = Ramto; 4 = Supcover; 5 = Cobri; 6 = Roi des Fins vert; 7 = Onyx.

Naarmate de rassen dichter bijeen staan laten zij zich, althans wat de kleur betreft, beter mengen. Roi des Fins vert (Finette), Onyx en Cobri bijvoorbeeld ontlopen elkaar qua kleur van de erwt weinig.



### *rassentabel*

De hieronder opgenomen rassen zijn ingedeeld naar de vorm van het droge zaad (rond of gekreukt), naar de kleur in dopstadium (lichtgroen of donkergroen) en naar de tijd van rijping (vroeg, middentijds, laat). De zaadkleur in het droge stadium van alle rassen is groen behalve die van de kapucijnererwt. De lichtgroene ronde en kreukerwten worden in hoofdzaak gebruikt voor blikconserven, de donkergroene kreukerwten voor diepvries.

teeltwijze	aanbevolen rassen
<i>rondzadige doperwten, lichtgroen in dopstadium</i>	
vroeg rassen, blz. 67	A - Gloire de Quimper A - Onyx B - Aurora B - Cicero B - Legio N - Diva
middentijdse rassen, blz. 68	A - Roi des Fins vert A - Supcover B - Ramto N - Colmo
late rassen, blz. 69	A - Cobri B - Anik N - Triofin
<i>gekreuktzadige doperwten, lichtgroen in dopstadium</i>	
middentijdse rassen, blz. 69	A - Elf N - Corona Imperiale
late rassen, blz. 70	B - Esmeralda B - Recette
<i>gekreuktzadige doperwten, donkergroen in dopstadium</i>	
vroeg rassen, blz. 70	B - Sprite N - Myzar
middentijdse rassen, blz. 71	A - Kelvedon Wonder B - Jade N - Fertigolt
late rassen, blz. 71	A - Wyola B - Dark Skin Perfection B - Small Sieve Freezer B - Vitalis N - Fridol
<i>kapucijnererwt</i>	
laat ras, blz. 72	B - Imposant

doperwt

overzicht taseigenschappen

	rond, lichtgroen										
	Gloire de Quimper	Onyx	Aurora	Cicero	Legio	Diva	Roi des Fins vert	Supcover	Ramto	Colmo	Cobri
Strolengte	9	9	9	8	8	9	6	4	6	6	4
Stevigheid stro	8	8	8	8	8	6	5	7	6	7	6
Neiging tot doorbloeien	9	6	9	4	6	7	7	4	4	7	8
Vroegheid	9	8,5	9	8,5	7	8,5	6	6	8	6	5
Resistentie tegen Amerikaanse vaatziekte	1	9	9	9	9	9	1	9	9	9	9
Resistentie tegen topvergeling	4	4	4	6	8	7	6	8	8	9	9
Resistentie tegen vroege verbruining	6	2	6	6	6	4	2	2	6	4	6
Fijnheid van de erwt	7	8	7	9	9	8	8	8	8	8	8
Kwaliteit	8	8	7,5	7	6	6	7	7	7	7	7
Relatieve peulopbrengst	95	90	95	95	95	95	100	100	95	100	105
Relatieve doperwttenopbrengst	90	90	90	90	95	95	100	95	95	105	110

In onderstaand overzicht betekent een hoog cijfer een gunstige waardering voor de desbetreffende eigenschap. Bovendien zijn kort stro, vroegheid en een kleine erwt door een hoog cijfer aangegeven. Rassen met het cijfer 5 voor strolengte kunnen onder bepaalde omstandigheden te kort blijven, wat het afmaaien van het gewas bemoeilijkt. Een hoog cijfer voor neiging tot doorbloeien betekent weinig doorbloeit.

De opbrengst is uitgedrukt in procenten van die van Roi des Fins vert.

kreuk, lichtgroen						kreuk, donkergroen								kapu- cijner- erwt					
Anik	Trio-fin	Elf	Corona Imperiale	Esmeralda	Recette	Sprite	Myzar	Kelvedon	W onder	Jade	Fertigolt	Wyola	Dark Sktn	Perfection	Small Sieve	Freezer	Vitalis	Fridol	Imposant
6	7	6	8	6	6	7	8	6	4	8	2	2	4	4	6	4			4
8	7	6	7	6	6	6	7	4	6	8	5	4	7	7	7	7			8
8	7	8	7	8	8	9	7	8	8	7	8	8	8	8	8	8			8
4	4	7	6	4	4	8	9	7	6	6	4	3	4	4	4	4			3
9	9	9	9	9	9	9	9	1	9	1	9	9	9	9	9	9			9
8	4	8	5	6	8	6	6	9	6	6	9	4	7	9	7			9	
8	4	2	-	6	6	2	4	6	8	4	8	6	6	6	8			6	
8	8	7	6	7	7	3	4	2	2	7,5	3	2	3	4	7,5			2	
6	7	7	7	6	7	6	7	8	8	7	7	7	7	6	7			8	
100	95	105	-	105	110	115	-	120	105	-	110	115	110	115	-			105	
100	95	110	120	110	120	135	110	130	120	-	120	125	125	140	-			90	

doperwt

zaai-zaadhoeveelhedentabel

rassen	gemiddel- de grond kg/ha	stro-arme grond kg/ha	stro-rijke grond kg/ha	gebaseerd op	
				1000- korrel- gewicht van**	gewenst aantal planten/m <sup>2</sup> van
Gloire de Quimper	275	300*	250	220	90
Onyx	180	190	170	180	90
Aurora	260	285*	235	220	90
Cicero	150	160	140	170	90
Legio	150	160	140	160	80
Diva	160	170	150	160	70
Roi des Fins vert	150	165	135	180	70
Supcovert	150	160	140	180	70
Ramto	150	165	135	180	60
Colmo	160	170	150	170	70
Cobri	150	165	135	180	60
Anik	130	140	120	200	60
Triofin	130	140	120	160	60
Elf	175	195	155	180	80
Corona Imperiale	200	220	180	200	80
Esmeralda	125	140	110	160	60
Recette	130	140	120	150	70
Sprite	275	300	250	240	90
Myzar	240	250	220	200	100
Kelvedon Wonder	250	275	225	220	90
Jade	175	195	155	240	60
Fertigolt	160	170	150	160	80
Wyola	175	195	155	220	60
Dark Skin Perfection	175	195	155	220	60
Small Sieve Freezer	150	165	135	220	50
Vitalis	150	165	135	200	60
Fridol	115	130	100	130	70
Imposant	180	200	170	380	50

\* Niet aanbevelenswaardig voor stro-arme grond. \*\* Het 1000-korrelgewicht kan soms vrij sterk variëren.

*ronde doperwten, lichtgroen in dopstadium, vroeg*

**A - Gloire de Quimper** K.: *Tézier Frères S.A., Valence-sur-Rhône, Frankrijk. Ontstaan uit een kruising van Express Alaska met Chemin Long.*

Zeer vroeg, kort en stevig gewas. Bloeit ook onder ongunstige omstandigheden gelijkmatig af. Veelal éénpeuldig. Peulen klein, recht met stompe top en met 6-7 vrij kleine, lichtgroene erwten. Verdient vooral aanbeveling op gronden die veel stro leveren.

Kwaliteit: goed voor blikconserven.

Produktiviteit: matig-goed.

Ziekten: vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte. Wat gevoelig voor Botrytisrot aan stengel en peul. Zeer vatbaar voor topvergeling; matig vatbaar voor vroege verbruining. Matig gevoelig voor nachtvorst.

**A - Onyx** K.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.). Kw.r.: 1960.*

Gewas kort en stevig. Vrij vroeg. Eist vruchtbare grond en een vrij dichte stand. Vertoont in sommige jaren tamelijk sterke neiging tot doorbloeï.

Kwaliteit: goed voor blik; de erwt is iets kleiner dan van Gloire de Quimper.

Produktiviteit: tamelijk goed tot goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte; gevoelig voor *Botrytis*. Vatbaar voor topvergeling en vroege verbruining.

**B - Aurora** K.: *N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Ontstaan uit een kruising van Venlose Lage en Alaska.*

Komt vrijwel overeen met Gloire de Quimper, doch heeft een iets grovere sortering.

Kwaliteit: goed voor blikconserven.

Produktiviteit: tamelijk goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte. Zeer vatbaar voor topvergeling; matig vatbaar voor vroege verbruining. Matig gevoelig voor nachtvorst.

**B - Cicero** K.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.). Kw.r.: 1968.*

Gewas tamelijk kort en vrij stevig, overwegend tweepeuldig; peul 6,5-7 cm lang met stompe top.

Kwaliteit: redelijk goed; korrel fijn tot zeer fijn.

Produktiviteit: goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, matig vatbaar voor topvergeling.

**B - Legio** K.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.). Kw.r.: 1968.*

Gewas kort en stevig, vroeg.

Kwaliteit: redelijk goed voor blik; de erwt is zeer fijn.

Produktiviteit: tamelijk goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en topvergeling.

## doperwt

### **N - Diva**

K.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Kw.r.: 1968.*

Gewas kort en aan de slappe kant, vroeg.

Kwaliteit: voor blik, glas en diepvries redelijk goed. Vrij fijne erwt.

Opbrengst: goed.

Ziekten: weinig gevoelig voor topvergeling, resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

### *ronde doperwten, lichtgroen in dopstadium, middentijds*

**A - Roi des Fins vert** Finette K.: *Tézier Frères S.A., Valence-sur-Rhône, Frankrijk. Ontstaan uit een kruising van Serpette nain C.P.U. en Gontier vert.*

Komt vrijwel overeen met Finette (N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg).

Gewas: matig lang en vrij slap, overwegend tweepeulig. Peulen 8-10 cm lang met spitse top en 6-7 kleine, lichtgroene erwten.

Kwaliteit: smaak wat flauw, overigens goede kwaliteit voor blik.

Productiviteit: vrij goed.

Ziekten: vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte, vatbaar voor topvergeling en vroege verbruining, tamelijk gevoelig voor nachtvorst.

### **A - Supcovert**

K.: *André Blondeau, Bersée, Noord-Frankrijk. Kw.r.: 1957.*  
V.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).*

Fijn, stevig stro, tamelijk lang gewas. Heeft soms neiging tot doorbloeien; meest tweepeulig. Peul vrij slank, zwak gebogen, 7,5-8 cm lang; ongeveer 8 zaden per peul, lichtgroen in dopstadium; peultop stomp. Tegelijk of iets later oogstrijp dan Roi des Fins vert.

Kwaliteit: vrijwel gelijk aan die van Roi des Fins vert, de erwt is iets groter.

Productiviteit: tamelijk goed, soms iets minder productief dan Roi des Fins vert.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, weinig vatbaar voor topvergeling, vatbaar voor vroege verbruining, weinig gevoelig voor nachtvorst.

### **B - Ramto**

K.: *N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: 1965.*

Stro matig lang en tamelijk stevig. Overwegend tweepeulig. Peulen matig gebogen, spits, 7-8 cm lang met 6-7 lichtgroene zaden; wat vroeger rijpend dan Finette.

Kwaliteit: goed voor blik; de erwt is ongeveer even groot als die van Finette.

Productiviteit: vrij goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en topvergeling.

### **N - Colmo**

K.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Kw.r.: 1970*

Gewas vrij kort tot middellang en stevig, gemakkelijk te dorsen.

Kwaliteit: voor blik, glas en diepvries goed; vrij fijne erwt.

Opbrengst: goed.

Ziekten: resistent tegen topvergeling en Amerikaanse vaatziekte.

*ronde doperwten, lichtgroen in dopstadium, laat*

**A - Cobri**                    *K.: West-Friesland, Wijdenes. Kw.r.: 1961, N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.*

Gewas tamelijk lang en vrij stevig, goed bestand tegen ongunstig oogstweer en minder goede bodemstructuur. Overwegend tweepeulig. Peul slank, vrij sterk gebogen, stompe top, 8-9 cm lang. Is 4 à 5 dagen later dan Roi des Fins vert.

Kwaliteit: goed voor blik; de erwt is vrij klein, iets grover dan Supcovert.

Productiviteit: goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en topvergeling; matig vatbaar voor vroege verbruining.

*Cobrette* komt veel met Cobri overeen. Is echter iets vroeger, terwijl de korrel wat fijner is.

**B - Anik**                    *K.: André Blondeau, Bersée, Noord-Frankrijk. Kw.r.: 1965. V.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).*

Gewas kort en zeer stevig. Veelal iets later dan Cobri.

Kwaliteit: redelijk goed voor blik; een fijne tot zeer fijne erwt.

Productiviteit: goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en topvergeling.

**N - Triofin**                    *K.: Royal Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: 1968.*

Gewas vrij lang en redelijk stevig, overwegend driepeulig.

Kwaliteit: voor blik, glas en diepvries goed; vrij fijne erwt.

Opbrengst: wat wisselend, in de regel goed.

Ziekten: vatbaar voor topvergeling, resistent tegen de Amerikaanse vaatziekte.

*gekreuktzadige doperwten, lichtgroen in dopstadium, middentijds*

**A - Elf**                    *K.: Asgrow, Orange, Connecticut, Ver. Staten van Amerika. V.: Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord.*

Gewas matig lang en matig stevig. Tweepeulig. Peulen 7-8 cm lang, vrijwel recht, met stompe top en 6-7 lichtgroene zaden.

Kwaliteit: vrij goed voor blik; de erwten zijn tamelijk klein en hebben de neiging uit de schil te barsten.

Productiviteit: vrij goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, weinig vatbaar voor topvergeling, vatbaar voor vroege verbruining.

## *doperwt*

### **N - Corona Imperiale**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.*

Gewas: kort en vrij stevig, hoge peuldracht.

Kwaliteit: voor blik, glas en diepvries goed; erwt aan de grove kant.

Opbrengst: goed tot zeer goed.

Ziekten: vatbaar voor topvergeling, resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

### *gekreuktzadige doperwten, lichtgroen in dopstadium, laat*

### **B - Esmeralda**

*K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Kw.r.: 1962.*

Gewas matig lang en matig stevig. Overwegend tweepeulig. Zwak gebogen peulen van 7-7,5 cm lang met stompe top.

Kwaliteit: vrij goed voor blik; een tamelijk kleine erwt, ongeveer als van Elf.

Produktiviteit: goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, matig vatbaar voor topvergeling en vroege verbruining.

### **B - Recette**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1968.*

Gewas matig lang en vrij stevig, weinig uitstoelend. Overwegend driepeulig; peul 7,5-8,5 cm lang met spitse en brede top.

Kwaliteit: goed, korrel voor deze groep vrij fijn.

Produktiviteit: goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en matig vatbaar voor topvergeling.

### *gekreuktzadige doperwten, donkergroen in dopstadium, vroeg*

### **B - Sprite**

*K.: Asgrow, Orange, Connecticut, Ver. Staten van Amerika.*

Tamelijk kort en matig stevig stro, met opvallend veel steunbladvlekken. Overwegend tweepeulig. Peulen vrijwel recht, fijn,  $\pm$  7 cm lang, stompe top, met 6 à 7 donkergroene zaden.

Kwaliteit: vrij goed voor diepvries; geeft evenals Kelvedon Wonder een zeer grote erwt.

Produktiviteit: zeer goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, matig vatbaar voor topvergeling, vatbaar voor vroege verbruining.

### **N - Myzar**

*K.: L. Clause, F. A. Brétigny-sur-Orge (Fr.). V.: Nunhem's Zaden, Haelen (L.).*

Gewas kort en stevig, zeer vroeg.

Kwaliteit: voor diepvries goed.

Opbrengst: goed.

Ziekten: matig vatbaar voor topvergeling, resistent tegen de Amerikaanse vaatziekte.



*gekreuktzadige doperwten, donkergroen in dopstadium, middentijds*

**A - Kelvedon Wonder** K.: *Hurst Ltd., Witham, Essex, Engeland. Ontstaan uit een kruising van Lincoln met Petit Merveille; in 1925 in de handel gebracht.*

Gewas matig lang, tamelijk slap, normaal tot donkergroen met duidelijke steunbladplekken. Overwegend tweepeuldig. Peulen zwak gebogen, spits, 8,5–9,5 cm lang met 8–9 olijfgroene, vrij grote, zeer zoete erwten. Het rijpe zaad is matig groot, lichtgroen, gekreukt en cilindrisch.

Kwaliteit: goed voor diepvries, soms iets ongelijkmatig van kleur.

Productiviteit: uitstekend.

Ziekten: vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte, resistent tegen topvergeling en matig vatbaar voor vroege verbruining. Gevoelig voor nachtvorst.

Opmerking: wordt veel voor vriesconserven gebruikt, oogstzekerheid matig. De kiemkracht en vitaliteit van het zaad laat soms te wensen over, waardoor de opkomst vaak minder goed is.

**B - Jade** K.: *Gallatin Valley Seed Co., Bozeman, Montana, Ver. Staten van Amerika.*

Vrij hoog en vrij slap, normaal groen gewas. Overwegend tweepeuldig. Peulen vrijwel recht, met stompe top, ongeveer 9 cm lang met 7–9 donkergroene erwten. Kwaliteit: vrij goed voor diepvries; de erwt is groot, ongeveer als van Kelvedon Wonder.

Productiviteit: zeer goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, matig vatbaar voor topvergeling, weinig vatbaar voor vroege verbruining.

**N - Fertigolt** K.: *R. J. Mansholts Veredelingsbedrijf, Westpolder (Gron.). Kw.r.: 1970.*

Gewas kort en zeer stevig.

Kwaliteit: voor diepvries en drogerij goed.

Opbrengst: voor een fijne erwt goed.

Ziekten: matig vatbaar voor topvergeling, vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

*gekreuktzadige doperwten, donkergroen in dopstadium, laat*

**A - Wyola** K.: *Asgrow, Orange, Connecticut, Ver. Staten van Amerika.*

Lang, fors en slap gewas. Tweepeuldig. Peulen hoog zittend, zwakgebogen, stomp, 8–9 cm lang met 7–9 tamelijk grote, donkergroene erwten, het rijpe zaad is matig groot, gekreukt, groen.

Kwaliteit: goed voor diepvries, de erwt is iets gevoelig voor barsten van de schil.

Productiviteit: zeer goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en topvergeling, weinig vatbaar voor vroege verbruining. Matig gevoelig voor nachtvorst.

## *doperwt*

### **B - Dark Skin Perfection**

*K.: Hurst Ltd., Witham, Essex, Engeland.*

Gewas als van Wyola.

Kwaliteit: vrij goed voor diepvries, wat ongelijkmatig van kleur. Een grote erwt.

Produktiviteit: zeer goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en vatbaar voor topvergeling.

Matig vatbaar voor vroege verbruining.

### **B - Small Sieve Freezer** Verdo

*K.: Rogers Brothers Co., Idaho Falls,*

*Idaho, Ver. Staten van Amerika. V.: Royal Sluis, Enkhuizen.*

Gewas tamelijk grof, matig lang, matig stevig, normaal groen met duidelijke steunbladplekken, één- en tweepelig. Peulen recht tot zwak gebogen, 8-9 cm lang. Het rijpe zaad is tamelijk groot, lichtgroen en gekreukt.

Kwaliteit: vrij goed voor diepvries, sortering normaal van grootte voor dit type erwt.

Produktiviteit: zeer goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, matig vatbaar voor topvergeling en vroege verbruining.

### **B - Vitalis**

*K.: West-Friesland, Wijdenes. Kw.r.: 1963, N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.*

Gewas vrij lang, matig stevig en donkergroen, tweepelig. Peulen matig gebogen, spits, 8-9 cm lang met 7-9 matig grote, donkergroene erwten.

Kwaliteit: vrij goed voor diepvries, wat ongelijkmatig van kleur; een tamelijk grote erwt.

Produktiviteit: zeer goed.

Ziekten: resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en topvergeling. Matig vatbaar voor vroege verbruining.

### **N - Fridol**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.*

Gewas: matig lang, vrij stevig.

Kwaliteit: voor diepvries vrij goed tot goed; fijne erwt.

Opbrengst: goed.

Ziekten: weinig vatbaar voor topvergeling, resistent tegen de Amerikaanse vaatziekte.

## *kapucijnererwt, laat*

### **B - Imposant**

*K.: Cebeco, Rotterdam. Kw.r.: 1969.*

Vrij lang, doch stevig gewas. Wordt zowel voor zaad als voor blikerwt en dan veelal voor afronding van het doperwtenseizoen verbouwd.

Kwaliteit van deze zgn. blikkapucijner: goed tot zeer goed. Bereikt optimale kwaliteit bij wat gevorderde rijping, nl. bij tenderometerwaarde 135-140.

Productiviteit: goed.

Ziekten: resistent tegen de Amerikaanse vaatziekte en topvergeling.

### teelt voor vers gebruik

Met het in gebruik nemen van dorsmachines, waarmee groengemaaide, volvelds geteelde stamerwten met gewas en al worden verwerkt, is na 1945 de conservenmarkt voor de op tuindersbedrijven geteelde doperwten geheel uitgevallen. De teelt voor vers gebruik richt zich thans geheel naar de vraag van de particuliere verbruikers. De rassenkeuze hangt vaak samen met plaatselijke teeltgebruiken. Gevoeligheid voor nachtvorst en vatbaarheid voor topvergeling en Amerikaanse vaatziekte kunnen bij de rassenkeuze van belang zijn.

#### *rassentabel*

Hieronder zijn de, voor de teelt voor vers gebruik, meest geschikte rassen opgenomen, ingedeeld naar lengte van het gewas (stam of rijs) en tijd van rijping.

teeltwijze	aanbevolen rassen
<i>stamerwten</i> vroeg ras	A - Kelvedon Wonder
middentijdse rassen	A - Wyola N - Desiree
<i>rijserwten</i> vroeg ras	B - Vroege Mei
middentijdse rassen	B - Blauwschokker B - Ezetha's Krombek Blauwschok B - Mechelse Krombek

#### *stamerwten, vroeg*

##### **A - Kelvedon Wonder**

Wordt algemeen geteeld voor vers gebruik. Goede kwaliteit.

Voor beschrijving zie blz. 71.

## *doperwt*

### *stamerwten, hoofdseizoen*

#### **A - Wyola**

Goede kwaliteit. Voor beschrijving zie blz. 71.

**N - Desiree** (stamblauwschokker) *K.: Erven Th. Koomen, Spanbroek. V.: N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude en Ruiter's Zaden, Andijk.*

Fors gewas, overwegend éénpeuldig. De peul, die 7-9 zaden bevat, is blauwviolet van kleur.

De kwaliteit van de erwten is goed, zowel bij oogst in doperwtstadium als in rijpe toestand.

### *rijserwten, vroeg*

**B - Vroege Mei** Eerste Vroege Mei, Prins Albert, Vroege Veense, Amsterdamse

Van Vroege Mei zijn verschillende selecties in omloop, die in eigenschappen, zoals vroegheid, hoogte, tweepeuligheid, lengte en vulling van de peulen, min of meer variëren. In de Venen zijn tuindersselecties in omloop, meestal onder de naam Vroege Veense, welke zich behalve door grote vroegheid onderscheiden door lange stelen. Matig lang, tamelijk slap, niet vertakt gewas. Peulen recht of zwak gebogen met recht afgeknotte top, 7,5 tot 8,5 cm lang met 6-8 matig kleine erwten per peul. Vroeg en productief. Het rijpe zaad is matig klein, rond, glad en geel.

Niet of weinig gevoelig voor nachtvorst, vatbaar voor topvergeling en Amerikaanse vaatziekte.

### *rijserwten, hoofdseizoen*

#### **B - Blauwschokker**

Als Ezetha's Krombek Blauwschok, heeft echter stompe peulen en meestal één zaad per peul minder.

**B - Ezetha's Krombek Blauwschok** *K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.*

Wordt vrij veel als doperwt gebruikt.

Lang, fors gewas. Overwegend éénpeuldig, peulen blauwviolet, 8-9 cm lang met 8-9 erwten, peul spits. Productief. Het rijpe zaad is groot, iets plat cilindrisch, gekreukt, bleekbruin met witte navel en heeft als kapucijner een goede consumptie-kwaliteit. Matig gevoelig voor nachtvorst, vatbaar voor topvergeling, resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

**B - Mechelse Krombek** Marktveroveraar, Parijse Groene Krombek, Serpette de Paris

Lang gewas. Overwegend éénpeelig, peulen krombektype, zeer lichtgroen,  $\pm$  10 cm lang met 8–10 matig grote erwten. Produktief. Het rijpe zaad is vrij groot, rond, glad, lichtgrijsgroen. Weinig gevoelig voor nachtvorst. Matig vatbaar voor topvergeling, meestal resistent tegen Amerikaanse vaatziekte.

*Apium graveolens* L. var. *rapaceum* (Mill.) DC.

**knolselderij**

Het eiland IJsselmonde is het belangrijkste teeltgebied. De handelsproductie bedraagt ongeveer 16 miljoen kg ter waarde van 5 miljoen gulden.

Met knolselderij zijn in 1964 en 1965 de laatste praktijkproeven gehouden. Daar de indeling van de selecties in duidelijk omschreven rassen op moeilijkheden stuit, zijn de aanbevolen selecties niet nader geclassificeerd. Ze behoren tot het bladrijke type en hebben een vrij lange groeiperiode nodig. Ze dienen daarom, vooral op de wat zwaardere gronden, tijdig (tweede helft van mei) te worden uitgeplant bij een afstand van  $60 \times 40$  of  $50 \times 50$  cm.

De aanbevolen selecties zijn weinig gevoelig voor schieten en voor de vorming van holle koppen. Ook komt er betrekkelijk weinig kurkstip in voor, hoewel geen van de selecties hier volkomen resistent tegen is. Zowel de inwendige als de uitwendige kwaliteit ervan is redelijk. Tussen de vermelde selecties komen duidelijke verschillen in gevoeligheid voor zwartkoken voor. Vooral voor steriliseren geeft men de voorkeur aan selecties die weinig gevoelig zijn, doch ook bij de verwerking tot gedroogd produkt kan het „zwartkoken” moeilijkheden geven.

Het bladrijke type kan verder worden gebruikt voor de teelt van snijselderij. Behalve bovengenoemde selecties zijn er „kortloofrassen”, die nauwer geplant kunnen worden en een kortere groeitijd nodig hebben. De knollen groeien gedeeltelijk boven de grond, zijn ronder van vorm en hebben een minder ruig wortelgestel. Sommige zijn ongevoelig voor zwartkoken. De meesten zijn iets gevoeliger voor bladvlekkenziekte en holheid. Binnenkort zal deze groep in officiële rassenproeven worden opgenomen.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	vorm knol
Neckarland	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	rond-iets trapeziumvormig
Rodeo	Royal Sluis, Enkhuizen	trapeziumvormig- rond
Albaster	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	rond
Ceva	Vreeken's Zaden, Dordrecht/Royal Sluis, Enkhuizen	rond-iets trapeziumvormig
Roem van Zwijndrecht	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	rond-iets trapeziumvormig

## **komkommer**

*Cucumis sativus L.*

De belangrijkste teeltcentra zijn het Zuidhollands Glasdistrict, Zwijndrecht, Nieuw-Amsterdam, Venlo en Leiden. In 1969 werd op de Nederlandse veilingen ongeveer 400 miljoen komkommers aangevoerd ter waarde van 138 miljoen gulden. Hiervan werd 169 miljoen kg uitgevoerd; in 1960 werd ongeveer 65 miljoen kg geëxporteerd.

Van komkommers bestaan groene, witte en gele rassen. Witte en gele komkommers worden bijna niet meer geteeld.

Van de groene komkommers worden thans vrijwel uitsluitend de half-gestekelde hybriderassen geteeld. De huidige rassen kunnen wat hun bloeitype betreft worden ingedeeld in gemengd bloeiende, overwegend vrouwelijk bloeiende en geheel vrouwelijk bloeiende rassen.

Geheel vrouwelijk bloeiende komkommerrassen kunnen, mits door bijen en/of andere insecten geen stuifmeel van komkommers of augurken van elders wordt aangevoerd, een definitief einde betekenen van het optreden van zaadkoppen. De rassen die thans als „vrouwelijk” in de handel worden gebracht, kunnen naar de mate van „vrouwelijkheid” in twee groepen worden ingedeeld:

1. *Geheel vrouwelijk bloeiende rassen.* Deze rassen geven zelden of nooit mannelijke bloemen. Indien in deze rassen toch enkele mannelijke bloemen voorkomen dan zitten ze onderaan op de hoofdstengel en zijn gemakkelijk te verwijderen.

2. *Overwegend vrouwelijk bloeiende rassen.* Vaak geven deze rassen aan de hoofdstengel mannelijke bloemen en soms zelfs aan de zijscheuten. Zeker wanneer dit laatste het geval is, is het verwijderen van de mannelijke bloemen moeilijk uit te voeren. De kans op zaadkoppen is dan even groot als bij de gewone (gemengd bloeiende) rassen en het afschermen van de luchtramen kan bij gebruik van deze rassen dus noodzakelijk zijn. De overwegend vrouwelijk bloeiende rassen kunnen daarom wat betreft vroegheid, kwaliteit en produktiviteit worden vergeleken met de gemengd bloeiende rassen; zij kunnen door hun grote aantal vrouwelijke bloemen op de hoofdstengel (stam) toch belangrijke voordelen hebben.

De aanleg van mannelijke bloemen wordt bevorderd door o.a. lage lichtintensiteit, een lage pH en een hoog stikstofniveau in de grond.

Zowel de geheel vrouwelijke als de overwegend vrouwelijk bloeiende rassen zijn zeer vruchtbaar, zodat vooral bij een vroege pootdatum en ook bij de normale herfstteelt veel stamvruchten verwijderd moeten worden.

Indien veel hinder van zaadkoppen wordt verwacht (zomer- en herfstteelt) en men niet wil of kan afschermen (overigens is afschermen zelden geheel afdoende) kunnen de geheel vrouwelijk bloeiende komkommers worden aanbevolen. Voor de winterteelt en de vroege stookteelt kunnen ze niet worden aanbevolen daar de groei dan veelal te wensen overlaat. Ook de overwegend vrouwelijk bloeiende rassen voelen zich in de vroegste teelten minder goed thuis. Als ná 1 augustus wordt gepoot zijn de geheel en de overwegend vrouwelijk bloeiende rassen aantrekkelijk i.v.m. hun vroege produktie, zeker wanneer de teelt maar kort duurt. Overigens is het vooral in de eerste helft van de herfstteelt mogelijk het aantal mannelijke bloemen van een gemengd bloeiend ras door middel van het tweestengeltopstelsel te beperken en is het verwijderen van de mannelijke bloemen uitvoerbaar. Later in de teelt ontstaan vooral bovenin op de zijscheuten vaak weer veel mannelijke bloemen.

In deze rassenlijst zijn alleen rassen opgenomen die onder normale teeltomstandigheden geen bittere vruchten geven. Ten aanzien van hun gevoeligheid voor bitter worden kunnen de rassen in drie groepen worden ingedeeld:

1. Rassen waarvan de vruchten onder *ongunstige* teeltomstandigheden alleen dicht bij het steeleinde wat bitter kunnen worden. We noemen dit: *vruchtbittervrij*. Tot deze groep behoren alle in deze rassenlijst opgenomen rassen voor zover ze niet bij de volgende twee groepen worden genoemd.

2. Rassen waarvan de vruchten ook onder *ongunstige* teeltomstandigheden geheel vrij blijven van bitterstof. We noemen dit: *vrucht geheel bittervrij*. Tot deze groep behoort Tetra.

3. Rassen die niet alleen onder alle omstandigheden volledig bitterstofvrije vruchten geven, doch ook, in tegenstelling tot de beide voorgaande groepen, in de vegetatieve delen van de plant (bladeren en stengels) geen bitterstof bevatten. Deze vorm noemen we *plantbittervrij*. Tot deze groep behoren Bambina, Pepinex, Toska en Uniflora-B.

De opgenomen rassen zijn alle onvatbaar voor vrucht- en bladvuur.

*komkommer*

*rassentabel*

ras	bloecotype*	vroege stook- teelt	late stook- teelt	koude teelt	herfst- teelt	te planten vanaf
Bambina	vrouw.			B	B	apr.
Bispor	gemengd	A	A	A	A	nov.
Bitspot	gemengd	A	A	A	A	nov.
Briljant	overw. vrouw.		B	B	A	hlf jan.
Factum	gemengd	A	A	A	A	nov.
Greenspot	gemengd	A	A	A	A	nov.
Groespot	gemengd	A	A	A	A	nov.
Nr. o8 AB	overw. vrouw.			N	N	apr.
Pepinex	vrouw.		N	N	N	febr.
Pica	gemengd	A	A	A	A	nov.
Sporu-kas	gemengd	A	A	A	A	nov.
Sporu-lang	gemengd	A	A	A	A	nov.
Sporu-S	gemengd	A	A	A	A	nov.
Telespot	gemengd	A	A	A	A	nov.
Toska	overw. vrouw.		B	B	A	febr.
Uniflora-B	vrouw.			N	N	apr.

\* vrouw. = geheel vrouwelijk bloeiend; overw. vrouw. = overwegend vrouwelijk bloeiend; gemengd = gemengd bloeiend.

**Bambina**

*K.: N.V. W. P. J. de Ruiter en Zn., Bleiswijk.*

Een geheel vrouwelijk bloeiend hybrideras. Voldoet vrij goed in de koude- en herfstteelt op voldoende groeiachtige gronden.

*Gewas:* Trage groeier. Vormt een stevig, gedrongen gewas. De zijscheuten (botten) lopen veelal traag uit. Geeft zeer weinig snoeiwerk. Herstelt zich moeilijk. Aan het stimuleren van de groei moet veel aandacht worden geschonken.

*Vrucht:* Lengte als van Sporu-kas of iets korter. Hals vaak iets variabel. Minder geribd en gestekeld dan Sporu-kas. Soms wat zwak van kleur. Plantbittervrij. Het aanhouden van te veel stamkomkommers leidt gemakkelijk tot vermindering van de vruchtkwaliteit en de groei.



**Bispor** *K.: N.V. Struik en Co., Enkhuizen. Geintr.: 1960.*

Een gemengd bloeiend hybrideras. Iets langer dan Sporu-kas. Voor beschrijving zie Sporu-kas.

**Bitspot** *K.: N.V. C.W. Pannevis, Enkhuizen. Geintr.: 1958.*

Een gemengd bloeiend hybrideras. Iets sterkere groei dan Sporu-kas en mogelijk iets zwaardere vruchten. Voor beschrijving zie Sporu-kas.

**Briljant** *K.: N.V. W. P. J. de Ruiter, Bleiswijk.*

Een overwegend vrouwelijk bloeiend hybrideras. Voldoet goed op groeikrachtige grond in de late stook-, koude- en herfstteelt.

*Gewas:* Groeikracht redelijk goed. Het gewas is vrij kort geleed. Over het algemeen zal men er goed aan doen, zodra het gewas in produktie komt, de groei te stimuleren. De zijscheut-ontwikkeling verloopt wat trager dan bij rassen als Sporu-kas e.d. Indien voor half januari wordt geplant is de kans groot dat de groei te wensen overlaat.

*Vrucht:* Meestal goed van lengte en vorm. De hals is soms wat kort en dik en de kleur is vooral aan de punt soms wat aan de lichte kant. Matig gestekeld. Vrucht-bittervrij.

**Factum** *K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Geintr.: 1960.*

Een gemengd bloeiend hybrideras. Voor beschrijving zie Sporu-kas.

**Greenspot** *K.: N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk. Geintr.: 1958.*

Een gemengd bloeiend hybrideras. Veelal iets langer dan Sporu-kas. Voor beschrijving zie Sporu-kas.

**Groespot** *K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen. Geintr.: 1960.*

Een gemengd bloeiend hybrideras. Voor beschrijving zie Sporu-kas.

**Nr. o8 AB** *K.: N.V. W. P. J. de Ruiter, Bleiswijk.*

Een overwegend vrouwelijk bloeiend hybrideras. Beproevenwaardig in de koude- en de herfstteelt. Vertoont veel overeenkomst met Briljant maar de vrucht is wat slanker.

**Pepinex** *K.: N.V. C.W. Pannevis, Enkhuizen.*

Een geheel vrouwelijk bloeiend hybrideras. Beproevenwaardig in de late stook-, koude- en herfstteelt.

*Gewas:* Groeikracht goed, beter dan van de andere geheel vrouwelijk bloeiende

## *komkommer*

rassen. Geeft minstens evenveel snoeiwerk als de gemengd bloeiende rassen. Herstellingsvermogen goed. Vroeg in produktie als door goede groei enkele stamkomkommers kunnen worden aangehouden.

*Vrucht*: Goed van lengte, maar de kleur laat nog wel eens te wensen over. De komkommers zijn vaak wat dof en tussen de nogal opvallende ribben lichter gekleurd. Wat gevoelig voor getailleerde vruchten. Iets minder gestekeld dan Sporu-kas. Plantbittervrij.

### **Pica**

*K.*: Royal Sluis, Enkhuizen.

Een gemengd bloeiend hybrideras. Voor beschrijving zie Sporu-kas.

### **Sporu-kas**

*K.*: W. P. J. de Ruiter, Bleiswijk. *Kw.r.*: 1961.

Een gemengd bloeiend hybrideras. Voldoet goed in alle teelten.

*Gewas*: De groeikracht en de produktiviteit zijn goed.

*Vrucht*: De komkommers zijn slank, meestal zeer goed van vorm, lengte en kleur. Matig gestekeld. Zeer uniform. Vruchtbittervrij.

### **Sporu-lang**

*K.*: N.V. W. P. J. de Ruiter, Bleiswijk.

Een gemengd bloeiend hybrideras. Veelal iets langer dan Sporu-kas. Voor beschrijving zie Sporu-kas.

### **Sporu-S**

*K.*: N.V. W. P. J. de Ruiter, Bleiswijk.

Een gemengd bloeiend hybrideras. Iets groeikrachtiger dan Sporu-kas. De vruchten hebben meestal dezelfde lengte als die van Sporu-kas. Voor beschrijving zie verder Sporu-kas.

### **Telespot**

*K.*: Fa. van Hemert en Co., Waddinxveen. *Geïntr.*: 1960.

Een gemengd bloeiend hybrideras. Voor beschrijving zie Sporu-kas.

### **Toska**

*K.*: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).

Een overwegend vrouwelijk bloeiend hybrideras. Voldoet goed op groeiachtige grond in de late stook-, koude- en herfstteelt.

*Gewas*: Groeikracht middelmatig, daarom moet men steeds trachten de groei te bevorderen en moet het ras niet voor eind januari worden geplant. Bij voldoende groei kunnen enkele stamkomkommers worden aangehouden en is dan vaak vroeger dan vele andere rassen. Als de teeltomstandigheden en de behandeling voldoende bij het ras zijn aangepast goed produktief.

*Vrucht*: Wat minder gestekeld dan Sporu, ongeveer even lang of iets korter. Worden evenwel te veel stamkomkommers aangehouden ten opzichte van de groei dan

laat de lengte spoedig te wensen over. Dikwijls doffer van kleur dan Sporu vooral als het door een minder goede groei en/of te veel komkommers te lang duurt voor de komkommers volgroeid zijn. Plantbittervrij.

**Uniflora-B**

*K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier.*

Een geheel vrouwelijk bloeiend hybrideras. Beproevenswaardig in de late stook- en koude teelt.

*Gewas:* De zijscheutontwikkeling is matig. Geeft zeer weinig snoeiwerk.

*Vrucht:* Zeer sterke kleur. Zeer mooi en regelmatig geribd. Weinig gestekeld. Plantbittervrij.

*Brassica napus L. var. napobrassica (L.) Rchb.*

**koolraap**

Koolraap is een vrij onbelangrijk produkt. De handelsproduktie bedroeg in 1969 ruim 14 miljoen kg ter waarde van ruim 2 miljoen gulden. De aanvoer is grotendeels beperkt tot de wintermaanden. De industrie neemt jaarlijks 3000 tot 5000 ton voor verwerking op. Het grootste deel van de koolrapen wordt in Friesland, Groningen en in de Bommelerwaard geteeld.

Bij de koolraap onderscheidt men witte en gele rassen. De gele rassen worden voor verse consumptie gebruikt, terwijl voor de witvlezige rassen enige vraag bestaat van de zijde van de verwerkende industrie.

**gele rassen**

**Friese Gele**

Ronde tot ovale, geelvezige raap met iets paarse of bronskleurige kop en fijne hals; weinig vertakt, zeer goed rooibaar. Consumptiewaarde zeer goed, vooral ook omdat de meeste selecties in het algemeen zeer weinig last hebben van glazigheid. Bewaarbaarheid soms minder goed.

Spreidend, lichtgroen loof, dat zich matig ontwikkelt en weinig grondbedekking geeft. Blijft vrij lang groen.

Door H. W. Born Ozn. en D. S. Runia te Berlikum (Fr.) worden goede selecties van dit ras in de handel gebracht.

## *koolraap / koolrabi*

### **Gele Groenkop**

Ronde tot platronde, geelvlezige raap met groene kop. Enige halsvorming. Weinig vertakt, goed rooibaar. Smaak behoorlijk tot goed; vaak nogal gewild in de handel. Bewaarbaarheid is meestal goed, soms zeer matig.

Matig ontwikkeld, lichtgroen loof. Blijft vrij lang groen. Minder vatbaar voor knolvoet.

### **Hollandse Roodkop**

De rapen zijn rond, soms ovaal, geelvlezig met rode of paarse kop. Zeer weinig vertakt en zeer goed rooibaar. Geringe halsvorming. Vaak goede consumptiewaarde en vrij goede bewaarbaarheid.

Het loof is half opstaand, matig ontwikkeld en blauw aangelopen. Sterft wat vroeg af.

### **witte rassen**

In door het Proefstation voor de Groenteteelt in de Vollegrond te Alkmaar aangelegde proeven bleek een selectie van H. Heerema te Groningen het meest geschikte type voor de verwerkende industrie te zijn.

## **koolrabi**

*Brassica oleracea L. var. gongylodes L.*

Vooraf in de midden Europese landen vindt dit gewas afzet; de belangstelling van de Nederlandse consument voor koolrabi is zeer klein. Landelijk is de teelt van geringe omvang; in Noord-Limburg evenwel is de glasteelt van koolrabi aanzienlijk uitgebreid in verband met de exportkansen naar Duitsland. Zowel de zeer vroege volveldsteelt als de tussenteelt tussen vroege augurken is ter plaatse van betekenis geworden. Volvedsteelt en tussenteelt besloegen samen een oppervlakte van ongeveer 30 ha.

Van koolrabi wordt de knolvormig verdikte stengel, en in Berlijn en omgeving ook het blad, geconsumeerd. Voor afzet naar Berlijn e.o. is daardoor naast een goede knol ook een zekere hoeveelheid blad belangrijk. Voldoende stevig blad is echter ook van belang om tot een goede en aantrekkelijke verpakking te komen.

Koolrabi kan op verschillende wijzen worden geteeld. De vroege teelten worden zowel onder glas als in de vollegrond uitgevoerd. Daalt de temperatuur gedurende enige tijd beneden 10-12°C dan neemt de kans op doorschieten sterk toe, ontstaat vaak te veel blad en laat de knolvorming te wensen over. De voor de glasteelt gebruikte rassen moeten vroeg zijn en mogen niet gemakkelijk gaan schieten. Vooral door belichting tijdens de opkweek kan de oogst worden vervroegd tot begin maart. Hiervoor moet dan begin november worden gezaaid. In Nederland worden overwegend witte rassen — bij deze rassen is de knol groenachtig wit — geteeld; deze worden veelal beter betaald dan de blauwe rassen.

Om scheuren van de knollen te voorkomen moet speciaal tegen de oogst zeer gelijkmatig water worden gegeven. Naast een goede verzorging van het gewas is vooral een juiste presentatie (sortering en verpakking) van het geogste produkt van belang.

## stookteelt

### **A - Wiesmoor Witte Broei** Wiesmoor Weisser Treib

Bijzonder vroeg. Soms reeds één tot anderhalve maand na uitplanten oogstrijp.

Kan wat nauwer worden geplant dan Roggli's Witte Broei. Vooral in de vroege gestookte teelten is het blad soms te kort gesteeld en te slap, waardoor de presentatie te wensen overlaat. Knol iets platrond.

Geschikt voor de glasteelt en onder gunstige omstandigheden ook voor de vroege vollegrondsteelt.

## koude of lichtverwarmde teelt

### **A - Roggli's Witte Broei** Roggli's Weisser Treib

Iets later dan Wiesmoor Witte Broei. Door de grotere bladproduktie moet Roggli's Witte Broei wat ruimer worden geplant ( $\pm 25 \times 25$  cm); is ook wat gevoeliger voor *Botrytis* dan Wiesmoor Witte Broei. Knol platrond. Schiet minder snel en daardoor beter geschikt voor minder gunstige teeltomstandigheden.

Geschikt voor de glasteelt en voor de vollegrondsteelt.

## kroot

*Beta vulgaris L. var. rubra L.*

Krotten worden het hele jaar door aan onze veilingen aangevoerd. Deels betreft het hier vroege krotten, die vooral op het eiland IJsselmonde geteeld worden en verder onder meer in de omgeving van IJsselmuiden. Late krotten is een produkt dat merendeels in Noord-Holland geteeld wordt. De handelsproduktie bedroeg in 1969 ongeveer 26 miljoen kg ter waarde van ruim 5 miljoen gulden. Slechts een gering percentage van de krotten wordt door de verwerkende industrie afgenomen en gesteriliseerd.

Bij de keuze van kroterassen voor de vroege vollegrondsteelt zal men op verschillende eigenschappen moeten letten. Een selectie die men voor dit doel uitzoekt zal natuurlijk vroeg moeten zijn. Helaas zijn de vroegste selecties wat de kleur betreft niet de mooiste. Stelt men hogere eisen aan de kleur dan zal men automatisch terecht komen bij een selectie die enkele dagen later is. Een andere eigenschap die de keuze soms beïnvloedt is de hoeveelheid loof. Een belangrijke voorwaarde voor het slagen van de vroege teelt is verder resistentie tegen schieten. Dit euvel is het gevolg van de inwerking van lage temperaturen. Om dit te voorkomen zal men „warm” moeten zaaien en uitplanten of bij zaai ter plaatse een niet schietgevoelige selectie moeten kiezen. De selecties van Egyptische Platronde voldoen het best aan de eisen voor de vroege teelt.

Voor zomer- en herfststeelt zijn een goede vorm van de knol en een goede inwendige kleur het belangrijkste, terwijl de vroegheid er niet zo veel toe doet. Late krotten moeten verder goed bewaarbaar zijn.

Het meest worden selecties van Kogel gebruikt, een ras met vrijwel ronde knollen. Doordat de kleur van de huidige Kogelselecties belangrijk verbeterd is, is de belangstelling voor *Perfected Detroit*, een ras met een bijzonder donkere vleeskleur, thans gering. Een nieuw ras dat geschikt is voor zomer- en herfststeelt is *Boltardy*. Het lijkt veel op Kogel doch onderscheidt zich hiervan door zijn zeer geringe gevoeligheid voor schieten.

Het in het buitenland om zijn oogstzekerheid veel geteelde ras *Crosby* is voor Nederland van geen betekenis daar het wat zijn inwendige kleur betreft te kort schiet. De late lange krotten, bekend als *Bleekblad Bovengrondse*, zijn verdrongen door ronde krotten, die gemakkelijker te rooien zijn en sneller groeien.

*rassentabel*

teeltwijze	zaaitijd	oogsttijd	aanbevolen rassen
zeer vroege buitenteelt	zaai half februari–half maart onder warm glas, verspenen in perspotten in koude of warme bak; eerste helft april buiten uitplanten	half mei– half juni	A – Egyptische Platronde A – Gladoro N – Boltardy
vroege buitenteelt	zaai ter plaatse in maart en eerste helft april	half juni– half juli	A – Egyptische Platronde A – Gladoro N – Boltardy N – Egavo
zomerteelt	zaai ter plaatse in de tweede helft van april en in mei	vanaf juli	A – Boltardy A – Kogel B – Perfected Detroit
teelt voor conservering, verkoop van gekookte bieten en winter- voorraad	zaai ter plaatse eind april tot begin juni	oktober– november	A – Kogel B – Boltardy B – Perfected Detroit
teelt voor conservering als kleine hele krootjes	dichte zaai ter plaatse in juni of begin juli	oktober– november	A – Kogel A – Little Ball

**vroege krotten****A – Egyptische Platronde**

Vroeg ras, geschikt voor vroege vollegrondsteelt.

Kort, fijn tot middelmatig zwaar loof. Knol dikplat, soms iets hoekig, met zeer matige tot tamelijk goede paarsrode kleur en gladde huid. Tamelijk resistent tegen schieten.

*keroot*

De aanbevolen selecties van dit ras vertonen grote verschillen in vroegheid en kleur. Deze verschillen zijn in een waarderingscijfer tot uitdrukking gebracht.

*aanbevolen selecties voor zeer vroege buitenteelt-praktijkproeven 1969*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	vroegheid <sup>1)</sup>	inwendige kleur <sup>2)</sup>	loofhoeveelheid <sup>3)</sup>
Egyptische Platronde	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	6,1	5,6	7,1
Egyptische	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen	6,1	5,9	6,3
Alvro	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	7,9	5,3	6,4
Alvro 411	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	8,3	3,6	6,1
Egyptische Platronde	Royal Sluis, Enkhuizen	5,9	7,9	5,8
Boltardy <sup>4)</sup>	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	5,9	8,4	7,3
Gladoro	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	6,9	7,8	5,8

<sup>1)</sup> 1 = zeer laat, 9 = zeer vroeg. <sup>2)</sup> 1 = slechte kleur, 9 = goede kleur. <sup>3)</sup> 1 = weinig loof, 9 = veel loof. <sup>4)</sup> De periodieke opbrengstbepalingen resulteerden bij dit ras in een lager vroegheidscijfer.

*aanbevolen selecties voor vroege buitenteelt-praktijkproeven 1969*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	vroegheid <sup>1)</sup>	inwendige kleur <sup>2)</sup>
Bicor	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	4,0	8,0
Egyptische Platronde	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	6,8	5,8
Egyptische Platronde	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	7,3	3,0
Egyptische Platronde	Royal Sluis, Enkhuizen	6,5	6,3
Boltardy	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	4,5	8,5
Egavo (Nr. 13020)	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	6,8	7,3
Gladoro	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	7,3	7,8

<sup>1)</sup> 1 = zeer laat, 9 = zeer vroeg. <sup>2)</sup> 1 = slechte kleur, 9 = goede kleur.

**A - Gladoro**

K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1951.

Vroeg ras. Kort, fijn loof. Fijne, dikplatte, niet of weinig hoekige knol, met goede paarsrode kleur. Goedgekeurd in de praktijkproeven 1969. Waarderingscijfers



voor vroegheid, kleur en loofhoeveelheid zijn vermeld onder de aanbevolen selecties voor zeer vroege en vroege buitenteelt.

**N - Boltardy**

Voor beschrijving zie hieronder.

**N - Egavo**

*K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1970.*

Een ras dat goed voldeed in de vroege voorjaarsteelt. Vrij weinig loof dat lang groen blijft. Knol matig groot, overwegend dikplat, niet of weinig hoekig. Had de neiging spoedig te barsten. Vleeskleur donkerpaars. Aanbevolen in de praktijkproeven 1969.

**zomer- en winterkrotten**

**A - Boltardy**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1966.*

Dit ras komt in zijn eigenschappen, ook wat de vroegheid betreft, het meest overeen met Kogel. Het onderscheidt zich hiervan evenwel duidelijk door zijn geringere gevoeligheid voor schieten. Hierdoor kan het vroeger dan Kogel worden gezaaid en komt het in aanmerking voor de zeer vroege en vroege voorjaarsuitzaai. Middelmatisch zwaar loof. Knol overwegend bolvormig met tamelijk gladde huid. Vleeskleur donkerbloedrood.

**A - Kogel** Detroit

*K.: D. M. Ferry and Co., Detroit, Michigan, Ver. Staten van Amerika; in 1892 onder de naam Dark Red in de handel gebracht.*

Veel geteeld ras voor zomer- en herfststeelt. Ook geschikt voor nateelt. Vrij goed bewaarbaar.

Middelmatisch zwaar loof. Knol bolvormig, soms iets afgeplat of iets hoog bolvormig. Huid tamelijk glad met grijze kurkstrepen. Vleeskleur bloedrood tot donkerbloedrood. Groeit iets langzamer dan Egyptische Platronde en is ook gevoeliger voor schieten in het voorjaar. Daarom niet voor half april zaaien.

Tussen de aanbevolen selecties zijn de verschillen in produktiviteit gering. Wel komen verschillen voor in de gladheid van de huid en de inwendige kleur. Zoals uit speciale schietproeven gebleken is, komen tussen de selecties grote verschillen in schietgevoeligheid voor. De Kogel-selecties zijn daarom in de regel niet geschikt voor de vroege voorjaarsteelt. Kogel (type Bicolor) en Boltardy vormen in dit opzicht een uitzondering (zie aanbevolen selecties voor vroege buitenteelt). In proeven van het PGV te Alkmaar bleek ook Little Ball van N.V. Sluis en Groot te Enkhuizen zeer geschikt voor nateelt te zijn.

*kroot*

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1963-1964*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	geschikt voor	
		voortjaars- zaai	nateelt
Ronde Kogel	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	+	+
Kogelronde	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	+	+
Nunhem's Vuurkogel	Nunhem's Zaden N.V., Haelen (L.)	+	+
Vroege Kogel	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen	+	+
Kogelronde	P. Pik, Hoorn		+
Fijne Kogel	Ruiter's Zaden, Andijk-Oost	+	
Nero	Royal Sluis, Enkhuizen	+	+
New Globe	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	+	+
Kogel	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	+	+

**A - Little Ball**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.*

Little Ball is een Kogel-type die zeer snel een knol vormt. Daarom zeer geschikt voor de nateelt. Vooral door de industrie gebruikt voor verwerking van kleine, hele krootjes.

**B - Perfected Detroit**

*K.: J. M. Lupton & Son, Eugene, Oregon, Ver. Staten van Amerika.*

Geschikt voor zomer- en herfstteelt. Door de langzame groei niet geschikt voor nateelt. Knolvorm minder aantrekkelijk dan van Kogel.

Tamelijk zwaar loof met brede inplanting. Knol meestal iets afgeplat bolvormig, vaak met iets wigvormige basis. Huid tamelijk glad met grijze kurkstrepen. Vleeskleur donkerbloedrood.

*aanbevolen selectie praktijkproeven 1963-1964*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Kogelronde, Russisch type	Coöp. L.T.B., Alkmaar

De handelsproduktie van meloenen bedraagt ruim 3 miljoen stuks ter waarde van ruim 3 miljoen gulden.

Export vindt hoofdzakelijk plaats naar Engeland en in mindere mate naar West-Duitsland, Zweden en België.

De teelt vindt uitsluitend plaats onder verwarmd en koud glas. Naast de liggende teelt wordt vooral met het ras Ogen een staande teelt (aan touwtjes) toegepast. Meloenen hebben veel warmte en licht nodig. De grondtemperatuur moet zo mogelijk niet beneden 20°C komen, de luchttemperatuur moet 's nachts zo mogelijk 18°C zijn.

### **B - Enkele Net** Westlandse Enkele Net

Kan vanaf begin maart worden geplant. Vroeg en produktief.

Het gewas is sterk en daardoor goed bestand tegen ongunstige teeltoomstandigheden. Zet gemakkelijk, is vroeg oogstrijp en kan gemakkelijk een goede tweede zetting geven. Onder gunstige omstandigheden kunnen per plant in 2 zettingen meestal tot 8 à 9 vruchten worden geoogst. Leent zich niet goed voor staande teelt.

Vruchten platronde, gemoot, met een kurkachtig net op de schil; gewicht 1,5-2 kg. Vrucht vlees lichtoranje, zeer matig van smaak.

### **B - Ogen** Haogen nr. 2 *Geïnt.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Wageningen, 1960.*

Kan vanaf begin maart worden geplant. Belicht men tijdens de opkweek, dan vanaf eind februari. Bij deze zeer vroege teelt is de bloei aanzienlijk vroeger dan die van Enkele Net, maar deze voorsprong wordt door de langere rijpingstijd weer gedeeltelijk te niet gedaan. Te vroeg aanhouden van vruchten geeft een te geringe vruchtgrootte. Laat men pas hoger aan de plant vruchten toe dan worden ze groter; de oogst valt dan door een kortere rijpingsperiode slechts weinig later. Leent zich zeer goed voor staande teelt. Voor Ogen moet aan deze teelt zelfs de voorkeur worden gegeven; bij liggende teelt blijven de vruchten dikwijls te klein.

Vormt bij vroege zaai veel tweeslachtige bloemen. Naarmate later gezaaid wordt, wordt het aantal tweeslachtige bloemen kleiner. Zeer vruchtbaar. In verband met de groei verdient het aanbeveling de eerste vruchten te verwijderen; de planten groeien van nature reeds zwak. Door cultuurmaatregelen zoals het geven van een hoge temperatuur (nachttemperatuur minstens 18°C) en tijdig en regelmatig gieten moet de groei worden bevorderd. In dit verband is het nuttig op een goede veur te planten. Platronde vruchtjes groeien onvoldoende uit, daarom deze spoedig verwijderen; hoogronde vruchtjes groeien beter uit. Onder gunstige omstandigheden kunnen per plant in 2 zettingen meestal tot 8 vruchten van voldoende grootte worden geoogst.

Vruchten sterk geurend, ongeveer rond tot hoogronde en zeer zwak gemoot. De schil is glad en dun, maar stevig.

Gewicht 0,5-1,2 kg. Vrucht vlees groen, sappig, zeer goed van smaak, tenzij er te vroeg geoogst wordt.

**B - Oranje Ananas** Tijgerananas

Wordt gewoonlijk niet voor half mei geplant; kan echter ook begin maart worden geplant; er wordt dan een rustige, doch niet te zwakke groei verkregen, terwijl de vruchtbaarheid voldoende is. Leent zich ook goed voor staande teelt. Bloeit later dan de andere rassen. Het gewas is sterk. Zet minder gemakkelijk dan netmeloen. Geënte planten zijn over het algemeen iets vruchtbaarder dan niet geënte. Onder gunstige omstandigheden kunnen per plant in 2 zettingen meestal 6 vruchten worden geoogst. Bij de late planting wordt slechts één zetsel verkregen.

Gevoelig voor bespuiting met Karathane en voor amoniakdampen (bijv. uit verse stal mest of compost).

Vruchten iets hooggrond, gemoot, geen netvorming op de schil; schil crèmekleurig met duidelijke, scherpbegrensde, groene vlekken, welke tijdens rijping oranje-rood verkleuren. Vruchten gemiddeld iets zwaarder dan van Enkele Net. Vruchtvlies oranje, stevig, met zeer goede smaak.

**B - Suikermeloen Witte** Guernsey Conqueror

Wordt gewoonlijk niet vroeger dan 10 april geplant. Voor de vroege teelt neemt de belangstelling voor dit ras toe. Rijpt iets later dan Enkele Net. Een sterke groeier, het gewas is minder sterk dan van Enkele Net. Zet minder gemakkelijk. Het gevaar van vroegtijdig afsterven is groter en daardoor is een tweede zetting minder zeker. Onder gunstige omstandigheden kunnen per plant in 2 zettingen meestal tot 7 vruchten worden geoogst. Door de betere kwaliteit brengen de vruchten een hogere prijs op dan de netmeloenen.

Vruchten rond tot iets hooggrond. Niet gemoot, met een dun kurkachtig net op de schil; gewicht 1,5-2 kg. Vruchtvlies groen, goed van smaak.

De teelt van paprika is geconcentreerd in het Westland. In 1969 werden op onze veilingen 12 miljoen stuks aangevoerd met een waarde van 3 miljoen gulden. De aanvoerperiode valt in de maanden maart tot december. In de maanden juli tot en met september zijn de prijzen in 't algemeen laag. De export is vooral gericht op Engeland en Zweden.

Vanaf begin december kan men in stookkassen planten, vanaf 1 april in koudekassen. Een nateelt dient niet later dan 15 juli te worden geplant.

Wij onderscheiden twee vormen:

- a. rassen met zoete (niet scherpe) vruchten;
- b. rassen met scherpe vruchten.

De teelt van de rassen met scherpe vruchten, de zgn. pepers, is zeer gering.

### **zoete paprika**

De rassenkeuze beperkt zich tot twee goede Nederlandse rassen en enkele Amerikaanse rassen. Deze laatste worden echter weinig gebruikt.

**Propa**      *K.: Proefstation voor de Groente- en Fruitteelt onder Glas te Naaldwijk.  
Wordt door verschillende selectiebedrijven in de handel gebracht.*

Gewas te vergelijken met dat van Zoete Westlandse; vruchten iets langer en iets minder cilindrisch van vorm. Hoge „vroegse produktie” in de stookteelt; ook geschikt voor koude teelt of nateelt.

**Zoete Westlandse**    Verbeterde Zoete Westlandse, Verbeterde Glas

Planten middelgroot, vruchten cilindrisch, vrij groot en hoekig met matig ingezonken kelkholte en ingezonken neus. Niet geheel uniform. Geschikt voor de stookteelt en voor de koudeteelt.

### Spaanse peper    **scherpe paprika**

#### **Spaanse Lange Rode**

Hangende vruchten ± 10-12 cm lang, aan de basis 2 à 3 cm in doorsnee. Helrode kleur.

#### **Westlandse Lange Rode**

Selectie uit Spaanse Lange Rode. Vruchten iets langer dan bij deze laatste.

## **peterselie**

*Petroselinum crispum* (Mill.) Airy-Shaw,  
syn. *P. sativum* Hoffm.

Snijpeterselie dient voor het kruiden van spijzen en bezit daarnaast waarde voor de opmaak van schotels. De industrie verwerkt vrijwel alleen gekrulde peterselie.

### **A - Gewone Snij** Amsterdamse Snij

Kan dikwijls gesneden worden. Fors gewas met grote, gladde bladeren.

### **B - Fijngekrulde** Moskrul, Dwerg

Vrij laag. Donkergroen, zeer fijn gekruld blad.

### **B - Fijngekrulde Donkergroene**

## **peul**

*Pisum sativum* L. var. *saccharatum* Ser.

Verskillende erwterassen zijn gekenmerkt door de eigenschap, dat ze geen of weinig vlies ontwikkelen in hun peulen. Daardoor kunnen deze laatste, als zij onrijp geplukt worden, als groente worden gegeten.

Rassen, die niet geheel vrij van vlies zijn, dienen op tijd geplukt te worden.

### **B - Heraut**

Overwegend tweepeulig, peulen 8-9 cm lang, recht tot zwak gebogen. Indien op tijd geoogst wordt, is de consumptiekwaliteit goed. Zodra de peul iets ouder wordt, vormt ze een taaie perkamentlaag en kookt dan moeilijk gaar.

Het rijpe zaad is rond en geel.

Resistent tegen Amerikaanse vaatziekte en vatbaar voor topvergeling.

Gevoelig voor nachtvorst. Bleek in de Venen echter minder gevoelig te zijn voor late vorst.

### **B - Morgenster**

Geintr.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg.

Vrij fors gewas. Tamelijk tweepeulig. Peulen matig gebogen met spitse top, 8-10 cm lang, lichtgroen. Consumptiekwaliteit ongeveer als van Heraut. Oogst vroeg, productief.

Het rijpe zaad is rond, geel.

Vatbaar voor Amerikaanse vaatziekte.

**B - Nebak**      *K.: Proeftuin „Hollandsch-Utrechtsch Veendistrict”, Amsterdam-W. III. Wordt in de handel gebracht door de Enkhuizer Zaadhandel en de N.V. A. Zwaan Jr. te Enkhuizen. Ontstaan uit een kruising van Vroege Peul met Hendrikspeul in 1943.*

De peulen zijn vliesloos. Een nadeel is het voorkomen van kleine blaadjes aan de stelen van de peul.

Het rijpe zaad is rond en geel.

Resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, zeer vatbaar voor topvergeling.

**B - Norli**      *K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Kw.r.: 1959.*

Normaal groen gewas met korte, weinig vertakte stengels. Deze stampeul kan zonder steunmateriaal worden geteeld. Vrij vroeg. Overwegend tweepeulig. De peulen zijn zwak tot matig gebogen, 8-9 cm lang en vormen slechts weinig vlies. Het rijpe zaad is rond en geel.

Resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, vatbaar voor topvergeling.

### **B - Record**

Consumptiekwaliteit gelijk aan die van Heraut. Minder mooie, kortere peulen dan Heraut. Vooral onder aan de plant vaak veel slecht uitgegroeide peulen. Vrij goed bestand tegen nachtvorst.

Het rijpe zaad is rond en geel.

Resistent tegen Amerikaanse wratziekte, zeer vatbaar voor topvergeling.

**B - Venor**      *K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Ontstaan uit een kruising van Norrland Express met Veense in 1951.*

Lichtgroen gewas met lange, weinig vertakte stengels. Overwegend tweepeulig. De peulen zijn 8-10 cm lang, recht, lichtgroen van kleur, hebben een stompe top en vormen slechts weinig vlies.

Het rijpe zaad is rond en geel.

Resistent tegen Amerikaanse vaatziekte, vatbaar voor topvergeling.

## postelein

*Portulaca oleracea* L.

Postelein vraagt voor zijn ontwikkeling veel warmte en vocht en wordt daarom onder warm- of koudglas gezaaid. Vanaf mei kan ook in de vollegrond gezaaid worden. De plantjes zijn zeer saprijk en broos, zodat zij zich niet voor lang vervoer of voor export lenen.

Men onderscheidt de groene postelein en de gele postelein. De groene wordt het meest gebruikt, daar deze sterker is dan de gele. De gele gaat bij nat weer spoedig tot rotting over.

Postelein wordt zowel voor vers gebruik als voor conserven geteeld.

### A - Groene Postelein

Groot, dofgroen blad. Goed bestand tegen ongunstige weersomstandigheden. Het meest geteelde ras.

### B - Breedblad Gele

Stengel grover en forser, bladeren iets kleiner, maar breder dan die van de groene postelein. Sterker dan gele, volgens mededelingen uit de praktijk minstens even sterk als de groene. Wordt op Walcheren zowel in de vollegrond als onder glas geteeld.

### B - Gele Postelein

Glanzend, geelgroen blad. Mals, maar zwakker dan de groene. Bij nat weer gemakkelijk rottend.

## prei

*Allium porrum* L.

In 1969 bedroeg de handelsproductie van prei ongeveer 32 miljoen kg ter waarde van 13 miljoen gulden.

Naar de tijd van oogsten worden de preirassen ingedeeld in zomer-, herfst- en winterprei.

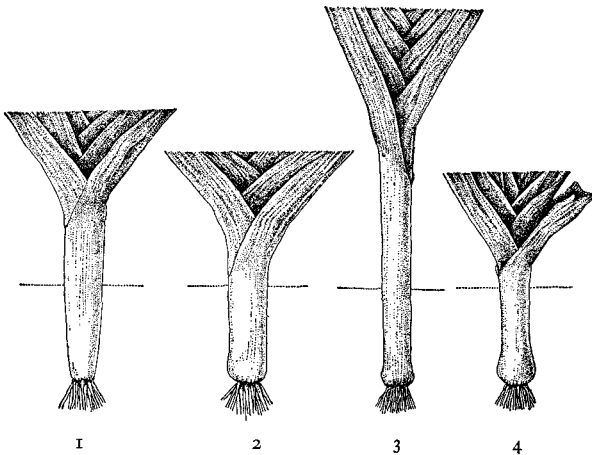
Zomerprei wordt omstreeks de jaarwisseling in een verwarmde kas (18 tot 20°C) gezaaid en wel in zaakistjes, al of niet in perspotjes. Het zaaien in kistjes is voor een gemakkelijke verplaatsing van het plantmateriaal aantrekkelijk, omdat de opwektemperatuur na circa 4 tot 5 weken moet worden teruggebracht tot 10 à 12°C. Tegen het uitplanten moeten de planten worden afgehard. Het uitplanten in de vollegrond vindt eind maart/begin april plaats. Een veel gebruikte plantafstand is 25 × 10 cm.

De oogst van zomerprei valt in de maanden juni, juli en augustus.



Herfstprei wordt in de nazomer en herfst geoogst en is niet winterhard. De echte herfststrassen worden zwaar tot zeer zwaar en zijn het mooist van vorm, zie de figuren 1 en 2.

Winterprei wordt na de winter geoogst en moet dus vóór alles goed winterhard zijn. Grote winterhardheid en een zeer zware stam zijn tot nu toe niet in één ras gecombineerd. De winterpreirassen zijn dan ook minder zwaar dan de herfststrassen. Daardoor is winterprei minder geschikt om reeds in de herfst te worden geoogst. Een vrij belangrijk deel van de geteelde prei wordt afgenomen door de groentetrogrijen, die een groot „wit” gedeelte verlangen.



1 = Herfstreus zonder knobbel; 2 = iets knobbelige Herfstreus; 3 = Helvetia; 4 = Winterreus.

prei

## zomerprei

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1967-1968*

aangeduid door selectie- bedrijf als	ingezonden door	kleur	knobbel	lengte schacht	relatieve opbrengst
Vroege Selectie	Gebroeders Broersen, Tuitjenhorn	3,1	2,9	3,2	100
Tembo	Royal Sluis, Enkhuizen	2,8	3,7	2,9	110
Helvetia	Vreeken's Zaden, Dordrecht en Royal Sluis, Enkhuizen	3,1	2,8	3,6	105
Goliath	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	3,8	4,3	3,1	120

Kleur: 1 = zeer lichtgroen, 3 = normaal groen, 5 = donkergroen. Knobbel: 1 = veel knobbel, 5 = geen knobbel. Lengte schacht: 1 = zeer korte schacht, 5 = zeer lange schacht.

## herfstprei

Door de beoordelingscommissie voor de in 1967 genomen praktijkproeven is de herfstprei ingedeeld in selecties met een vrij korte tot matig lange stam, en in selecties met een lange stam.

### *herfstpreiselecties met een vrij korte tot matig lange stam*

Produktief tot zeer produktief, doch niet winterhard. Oogsten na de winter daarom riskant.

Blad grijsgroen, breed en dik. Stam dik tot zeer dik en vrij kort tot matig lang; met soms een weinig tot matig ontwikkelde knobbel (fig. 1 en 2).

## aanbevolen selecties praktijkproeven 1967

aangeduid door selectie-bedrijf als	ingezonden door	geschikt voor		relatieve opbrengst*	kleur**	knobbel**	relatieve schachtlengte*	relatief droge-stofgehalte plant
		vroege herfst-teelt	late herfst-teelt					
Olifant	N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes	+	+	92	2,9	3,4	81	103
Herfstreus	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen	+		96	2,8	3,8	94	104
Baton	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	+	+	107	3,4	3,5	105	99
Argenta	Royal Sluis, Enkhuizen	+		96	2,4	4,1	83	97
Tembo	Royal Sluis, Enkhuizen	+		91	2,0	3,4	93	99
Herfstreus	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	+	+	97	3,3	3,9	94	102
Goliath	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	+	+	123	3,4	4,1	110	94
Winterreuzen	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	+	+	109	3,5	3,3	106	102

\* Het algemeen gemiddelde van de goedgekeurde selecties is op 100 gesteld.

\*\* Kleur: 1 = lichtgroen; 5 = donkergroen. Knobbel: 1 = veel knobbel; 5 = geen knobbel.

**Malabar** K.: *L. Clause, F. A. Brétigny-sur-Orge (Fr.)*. V.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)*.

Breed, dik, donkergroen blad, clivia-achtige habitus, vrij korte, dikke schacht, lichte knobbel. Sterk tegen slechte weersomstandigheden. Vooral bruikbaar voor late herfstteelt.

## prei

### herfstpreiselecties met een lange stam

Produktief, maar niet winterhard.

Blad groen, breed. Stam dik en lang, met een matig ontwikkelde knobbel (fig. 3).

### aanbevolen selecties praktijkproeven 1967

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	geschikt voor		relatieve opbrengst*	kleur**	knobbel**	relatieve schachtlengte	relatief droge-stofgehalte plant
		vroege teelt	late herfst-teelt					
Ficus-reuzen	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	+		91	2,3	2,7	118	100
Helvetia	Vreeken's Zaden, Dordrecht/Royal Sluis, Enkhuizen	+		97	2,6	2,5	116	100

\* Het algemeen gemiddelde van de goedgekeurde selecties is op 100 gesteld.

\*\* Kleur: 1 = lichtgroen; 5 = donkergroen. Knobbel: 1 = veel knobbel; 5 = geen knobbel.

## winterprei

Productie niet zo hoog als van herfstprei, waartegenover grote winterhardheid staat.

Niet geschikt om reeds in de herfst te worden geoogst.

Blad donkergrijsgroen, niet al te breed. Stam matig dik, kort met meer knobbel dan de herfststrassen (fig. 4).

Voor de vroege oogst (december tot eind januari) kan gebruik worden gemaakt van de voor de late herfstteelt aanbevolen selecties (zie blz. 97). Dit brengt in sommige jaren wel enig risico met zich mee.

De in onderstaande tabel vermelde winterprei-selecties verschillen onderling weinig in gebruikswaarde.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1967-1969*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Siberia	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Siegfried	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)
Winterreus	N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen
Winter	N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen
Géant	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
Winterreus	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen
Winterreuzen	N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg

*Brassica* L. div. spec.

## raapstelen

Met „raapstelen” wordt het produkt, bestaande uit jonge bladeren en bladstelen, aangeduid dat ontstaat als consumptierapen (Gewone Groene) of Chinese kool (Gele Malse) op dezelfde manier worden gezaaid als spinazie. Meestal wordt gesneden wanneer het gewas 10 à 20 cm lang is. Voor de teelt van „raapstelen” wordt echter meer en meer *Namenia* of Verbeterde *Namenia* gebruikt. Deze rassen worden ruimer gezaaid en worden meestal geoogst wanneer het gewas 15 à 25 cm hoog is; vooral de vroegste *Namenia* wordt opgetrokken en in bosjes aangevoerd. Raapstelen worden vrijwel uitsluitend onder glas geteeld, als tussenteelt of als voortteelt. De handelsproduktie bedroeg in 1969 ongeveer 3 miljoen kg ter waarde van ruim 1 miljoen gulden. Voor de binnenlandse markt moet het produkt fijn en mals zijn.

Raapstelen hebben vaak ernstig te lijden van aardvlooien. Men bestrijde deze derhalve tijdig.

### **A - Bladgroente *Namenia***

*Geïntr.: N.V. Gebr. van Namen, Dordrecht, 1937-1938.*

Geschikt voor het telen van raapstelen in het voorjaar. Niet te dik zaaien, daar men dan weinig gewicht krijgt en het gewas spoedig gaat rotten. Blad ingesneden. Een selectie met minder diep ingesneden bladeren is als Verbeterde *Namenia* in de handel.

## **rabarber**

*Rheum rhabarbarum* L.

De handelsproduktie bedroeg in 1969 ruim 6 miljoen kg ter waarde van ongeveer 2 miljoen gulden.

Rabarber kan worden vermenigvuldigd door middel van zaad of door middel van het scheuren van de moederplant. Daar de rassen niet zaadvast zijn, geeft men de voorkeur aan scheuren. Men kan een moederplant daartoe in herfst of voorjaar in zoveel delen opsplitsen als er „neuzen” aanwezig zijn. Men neme hiertoe virusvrije planten, dat zijn planten waarvan de bladeren in het voorafgaande voorjaar geen lichtgroene, later bruine vlekken of gaten vertoonden. Proeven, genomen door het Instituut voor Plantenziektenkundig Onderzoek, toonden duidelijk aan, dat deze ziekte de opbrengst sterk kan verlagen en het is bekend dat scheurlingen van zieke planten eveneens ziek zijn.

Rassen die veel lange, dikke, rode stelen geven en niet spoedig zaadstengels vormen genieten de voorkeur. De teler wenst bovendien vroege rassen omdat de rabarberprijzen in de loop van het oogstseizoen regelmatig dalen.

### **zeer vroeg**

**A - Timperley Early**      Geïnt.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen te Wageningen in 1953.

Een zeer vroeg ras van Engelse herkomst.

Stelen lang, dik, niet gootvormig en ongeveer voor de helft rood; de achterzijde van de stelen is zwak geribd. De belangstelling voor dit ras neemt toe, daar het zeer vroege produkt goed wordt betaald.

De jonge pollen rotten na het planten soms in, daarom wordt aangeraden de wortels na het scheuren even te laten indrogen.

Zeer geschikt voor vervroegen door middel van plastic-afdekking.

### **vroeg**

**B - Victoria**      Queen Victoria

Vroeg, schiet meestal door.

Stelen groen, beneden karmijnrood, inwendig groen, middelmatig dik en vrij lang.

## matig vroeg

### A - Champagne Rood

Dit ras is iets vroeger dan Paragon en kan goed getrokken worden. Stelen vrij dun, zeer zwak gootvormig tot vrijwel vlak, aan de achterzijde duidelijk geribd, niet zeer lang. Uitwendig aan de stengeltop groen, naar beneden toe helderrood wordend, inwendig rood; van zeer goede kwaliteit. Vormt soms wel enige zaadstengels.

Wordt aangetroffen in Kennemerland, maar de belangstelling voor dit ras neemt ook in andere streken toe.

Zeer geschikt voor vervoegen door middel van plastic-afdekking.

### A - Paragon

Behalve voor gewone consumptie zeer geschikt voor jambereiding. Is bij forcering wel vroeg maar geeft dan vaak dunne stengels.

Stelen recht, vrij dun, gootvormig, met een scherpe opstaande rand, niet zeer lang; uitwendig groen met karmijnrood, inwendig vrijwel groen; van goede kwaliteit. Vormt vrijwel geen zaadstengels. Tijdens het oogsten worden nog niet uitgegroeide jonge stelen soms losgetrokken.

Is matig vroeg. Kan buiten vervoegd worden.

### B - Holsteiner Bloed

*Geïnt.: Fa. E. L. Meyn, Uetersen-Lohe (Holstein),  
Duitsland, vóór 1938.*

Dit matig vroege en zeer produktieve Duitse ras geeft na koken een produkt met een goede smaak en een fraaie rode kleur.

Stelen lang, vrij dik, iets gootvormig, geheel donkerrood met zwak geribde achterzijde. Een nadeel van de stelen is dat ze aan de voet wat krom zijn gegroeid. Dit wordt veroorzaakt door de spreidende groeiwijze van de plant. Bij regelmatig oogsten heeft men er minder last van. Weinig neiging tot het vormen van zaadstengels.

## laat

### A - Goliath

Voor directe consumptie en conservering. In kg-opbrengst hoger dan Paragon.

Stelen zeer dik; sterk gootvormig met brede rand; uitwendig groen met karmijnrood, inwendig groen, scherp zuur door een betrekkelijk laag kalkgehalte. Vormt meestal enige zaadstengels. Is laat doch de oogst kan door middel van plastic-afdekking worden vervoegd. Toch zeer goed bruikbaar voor forcering, omdat de stelen dan roder worden dan in de vollegrond en bovendien aanmerkelijk dikker zijn dan die van Paragon.

## radijs

*Raphanus sativus* L. var. *radicula* Pers.

Radijs is een typisch voorjaarsgewas. De handelsproductie bedroeg in 1969 ongeveer 12 miljoen bossen ter waarde van circa 4 miljoen gulden. De belangrijkste aanvoerperiode loopt van maart tot juni; meer dan 80 % van de radijs wordt aangevoerd in april en mei. De vroegste radijs wordt onder glas geteeld. De teelt onder platglas is van weinig betekenis. De teelt onder staandglas breidt zich wat uit. De voornaamste teeltcentra zijn het eiland IJsselmonde, het Westland en het gebied rondom Amsterdam.

Wanneer begin november wordt gezaaid kan meestal reeds in januari worden geoogst. De kas moet dan vorstvrij gehouden kunnen worden. Iets extra warmte en CO<sub>2</sub> kunnen de oogst nog wat vervroegen. Te hoge temperaturen moeten worden vermeden om te voorkomen dat te veel loof ontstaat. Voor glasteelt worden meestal selecties uit het ras Ronde Helderrode gebruikt.

Bij de rassenkeuze speelt naast de *vroegheid* de *hoeveelheid loof* een rol. Het loof moet niet te zwaar zijn, maar zwaar genoeg om het bossen van de radijs mogelijk te maken. De hoeveelheid loof is niet alleen afhankelijk van het ras, maar ook van de groeiomstandigheden. In de meeste gevallen komt men het best uit met selecties, die middelzwaar loof bezitten. Onder omstandigheden, die een extreem gunstige invloed op de loofgroei uitoefenen (bijv. onder glas op veengrond) geeft men soms de voorkeur aan selecties met minder loof.

Verder is de *gevoeligheid voor voosworden* van groot belang. Bij radijs die in maart en begin april wordt geoogst, heeft men er niet veel last van, daar deze radijs in de regel reeds in een jong stadium wordt geoogst. Bovendien is de temperatuur in deze tijd meestal nog laag genoeg om het voos worden langzaam te doen verlopen. Voor deze vroeg geoogste radijs is snelle groei van meer belang dan grote resistentie tegen voosheid. Maar bij radijs, die eind april of in mei wordt geoogst, treedt voosheid zeer gemakkelijk op, zelfs nog tijdens het vervoer of het verblijf in de groentewinkel. Daarom is hiervoor resistentie tegen voosheid van meer belang dan snelle groei.

Verder zijn de *vorm* en de *kleur* factoren die op de rassenkeuze van invloed zijn. De selecties van het ras Ronde Helderrode en Cherry Belle, die een fris helderrode kleur hebben, hebben de selecties van Ronde Scharlakenrode met een meer paarsrode kleur thans vrijwel helemaal verdrongen. Ook is de betekenis van de witpuntrassen thans zeer gering. Wel is er nog enige teelt van Roodkopje.

## vroege radijs

### A - Ronde Helderrode

Dit ras wordt voor de teelt onder glas en voor de vroege vollegrondsteelt het meest gebruikt. Loof flink of matig lang; knol bolvormig; kleur prachtig helder scharlakenrood.



*aanbevolen selecties praktijkproeven vollegrond 1964-1965*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Ronde Rode Broei	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk
Ronde Rode Broei	N.V. T. v. d. Beukel Azn., Monster
Huizer's Triplo	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord
Rode Globe*	N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes
Saxa Broei*	N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes
Ronde Rode	Coöp. L.T.B., Alkmaar
Nunhem's Robijn	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)
Ncoro	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen
Saxafire	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
Saxa A	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
Ronde Rode Saxa	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht
Novired	Royal Sluis, Enkhuizen
Ronde Rode	A. Vogelaar, Poeldijk
Ronde Rode	N.V. A. Zwaan Jr., Enkhuizen
Nr. 6205	N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg
Saxa	N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg
Helro	N.V. Rijk Zwaan, De Lier

\* overgangstype naar Ronde Scharlakenrode.

**B - Cherry Belle**

*K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1951.*

Bijzonder geschikt voor het leveren van een radijs, die na de oogst nog vervoer kan verdragen zonder voos te worden. Niet geschikt voor de vroege glasteelt.

Loof matig lang; knol bolvormig, kleur helder scharlakenrood soms met iets rose.

Zeer resistent tegen voosheid en barsten.

**B - Ronde Rode Groot Witpunt** Halfrood-Halfwit

De betekenis van dit ras is de laatste jaren sterk afgenomen. Wordt voor de teelt onder glas vrijwel niet gebruikt. Vele tuinders zijn overgegaan op Ronde Helderrode. Loof tamelijk kort tot vrij lang. De knollen zijn bolvormig, soms iets afgeplat bolvormig; het bovenste deel is paarsrood, het onderste deel wit.

De vermelde selecties zijn aanbevolen voor de vroege vollegrondsteelt.

## radijs

### *aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965 (vollegrond)*

---

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Groot Witpunt Broei	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk
Gaudry	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
Halfrood-Halfwit	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
Ronde Rode Groot Witpunt	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht

---

### **B - Ronde Rode Klein Witpunt**

Dit ras wordt weinig meer geteeld. Het wordt vrijwel alleen voor vroege vollegrondsteelt gebruikt. Loof kort tot vrij lang. Knol bolvormig, soms iets afgeplat; kleur rood met kleine witte punt. De thans aanbevolen selecties hebben in tegenstelling met de vroegere een fris helder scharlakenrode kleur.

### *aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965 (vollegrond)*

---

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Klein Witpunt	N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes
Ronde Rode Klein Witpunt	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht
Ronde Helderrode Klein Witpunt	Royal Sluis, Enkhuizen
Nr. I	N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg

---

### **B - Roodkopje**

In dit ras vindt men een grote mate van voosheidresistentie. Loof matig tot fors. Knol bol- tot soms iets hoog bolvormig; kleur wit met klein paarsrood kopje. De aanbevolen selectie is geschikt voor de vroege vollegrondsteelt.

### *aanbevolen selectie praktijkproeven 1964-1965 (vollegrond)*

---

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Ronde Groot Witpunt	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord

---

**B - Rota**

K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1970.

Type Ronde Helderrode. Penwortel zeer fijn. Wordt niet spoedig voos. Geschikt voor normale glasteelt (zaaien eind december).

**zomerradijs**

Zomerradijs wordt in Nederland zeer weinig geteeld. Voor deze teelt komen in aanmerking vroege radijsselecties met een grote mate van voosheidsresistentie, zoals Cherry Belle en sommige witpuntsselecties. Daarnaast kunnen rassen uit de groep van de zgn. Reuzen geteeld worden. Deze langzaam groeiende rassen vormen een grote, ronde knol welke niet gauw voos wordt. Scarlet Champion is een ver-tegenwoordiger uit deze groep met een helder scharlakenrode kleur.

**A - Scarlet Champion**

K.: N.V. A R., Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1951.

Loof fors; knol groot, bolvormig; kleur helderrood. Wordt niet spoedig voos.

*Brassica oleracea L. var. rubra DC.*

**rodekool**

Rodekool is een artikel dat het hele jaar door op de veilingen wordt aangevoerd. De handelsproduktie bedroeg in 1969 ongeveer 33 miljoen kg ter waarde van bijna 11 miljoen gulden. Het grootste deel van de aanvoer wordt ingenomen door bewaarrode. Het hiervoor gebruikte ras is Langedijker Bewaarrode. Van vroege rode en herfstrode zijn Langedijker Vroege Rode en Langedijker Herfstrode de aangewezen rassen. Voor de bewaarkool is Noord-Holland het typische centrum. Vroege rode en herfstrode worden over het hele land verspreid geteeld.

## rodekool

### vroeg

#### A - Langedijker Vroege Rode

Algemeen geteeld ras voor de vroege teelt.

Zaai: in januari/februari, onder glas. Oogst: begin juli tot half augustus.

Gewicht: tot 2 kg.

Stronk kort. Blad rood met enigszins groene tint, rond, kort gesteeld. Kool rond tot hoogrond, paarsrood van kleur. Blad en kool zijn met een dikke waslaag bedekt.

Vroege rode kool wordt thans overwegend als vrijsters geteeld. De praktijkproeven vonden ook onder deze omstandigheden plaats.

#### *aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Fruka	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Allervroegste A	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Allervroegste Preko nr. 25 <sup>1)</sup>	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Extra Vroeg <sup>2)</sup>	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
Langedijker Vroege Rode	N.V. Rijk Zwaan, De Lier

<sup>1)</sup> In koud voorjaar tamelijk gevoelig voor inwendige bloemvorming. <sup>2)</sup> In koud voorjaar iets gevoelig voor inwendige bloemvorming.

### herfst

#### A - Langedijker Herfstrode

Langedijker Herfstrode is het enige herfstras van rodekool dat voor herfstteelt in aanmerking komt.

Zaai: februari-maart. Oogst: september en oktober.

Gewicht: 2,5-4,0 kg.

Stronk matig lang. Veel en groot blad met dunne waslaag. Kool groot, rond tot hoogrond, donkerrood.

De aanbevolen selecties vertonen geen grote verschillen in vroegheid. De grootste produktiviteitsverschillen bedragen ongeveer 20%.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1965*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Langedijker Herfstrode	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Langedijker Herfstrode	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude
Langedijker Herfstrode	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht
Rode Herfst	N.V. Rijk Zwaan, De Lier

**bewaarkool****A - Langedijker Bewaarrode**

Ras met zeer goede bewaareigenschappen.

Zaai : februari-eerste helft maart. Oogst : eind oktober.

Gewicht : 2,0-3,0 kg.

Stronk lang tot vrij lang. Groot tot matig groot, gesteeld blad, bij sommige selecties met gekartelde en geplooid rand. Kool rond tot omgekeerd eirond, donkerrood.

Tussen de aanbevolen selecties komen geringe verschillen in bewaarbaarheid, produktiviteit, kleur en fijnheid van de kool voor. De best bewaarbare selecties, de zogenaamde taaie typen, geven 15 tot 20 % minder opbrengst dan de zogenaamde gragere typen, die iets minder goed te bewaren zijn. Dit verschil in produktiviteit komt vooral tot uiting op zwaardere gronden en onder minder gunstige groeiomstandigheden.

## aanbevolen selecties praktijkproeven 1964-1966

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	pro- duktivi- teit <sup>1)</sup>	bewaar- baar- heid <sup>2)</sup>	kleur kool <sup>3)</sup>	fijn- heid kool <sup>4)</sup>
Roem van Warmen- huizen	N. V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	3,0	4,1	4,0	3,8
Gouden Oogst	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	3,4	4,3	3,1	3,1
Marktwonder	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	3,8	3,6	2,9	3,0
Langedijker Bewaar	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	3,8	3,9	3,7	3,2
Langedijker Bewaar	Coöp. L.T.B., Alkmaar	2,8	4,7	4,4	4,1
Langedijker Bewaar	West-Friesland, Enkhuizen	3,2	4,4	2,7	3,2

<sup>1)</sup> 1 = weinig productief, 5 = zeer productief. <sup>2)</sup> 1 = slecht bewaarbaar, 5 = goed bewaarbaar. <sup>3)</sup> 1 = zeer lichtrood, 5 = donkerrood. <sup>4)</sup> 1 = grove kool, 5 = zeer fijne kool.

## savoiekkool

*Brassica oleracea* L. var. *sabauda* (L.) Schulz.

Er komen van savoiekkool zowel gele als groene rassen voor.

De gele zijn min of meer geelgroen van kleur en vormen een vaste, ronde kool. De betekenis ervan is de laatste jaren sterk afgenomen. Langedijker Vroege Gele, Langedijker Herfstgele en Langedijker Bewaargele zijn de meest geteelde rassen. Groene savoiekkool is aantrekkelijker en smakelijker dan gele savoiekkool en wordt daardoor vaak gemakkelijker afgezet.

De handelsproductie van savoiekkool bedroeg in 1969 14 miljoen kg ter waarde van 3 miljoen gulden.

Voor de teelt van vroege groene savoiekkool is keuze mogelijk uit verschillende rassen, zoals Vroege Groene Spitse, Fitis en Advent. Deze rassen verschillen o.a. in vroegheid, produktiviteit en vorm van de kool. Voor de herfstteelt zijn Herfstgroene (type Novum), Hammer en verschillende putjesrassen geschikt.

Twee nieuwe rassen zijn Groenland en Ostara. Beide rassen zijn geschikt voor herfstteelt en lijken kwalitatief beter dan Hammer. Ostara is tevens geschikt voor vroege winterteelt. Voor de winterteelt is verder het ras Winterkoning te gebruiken.

*rassentabel*

teeltwijze	zaaitijd	planttijd	oogsttijd	aanbevolen rassen
------------	----------	-----------	-----------	-------------------

*groene savoiekoel*

vroege teelt	sept. of febr.	mrt.-april	half juni- half juli	A - Vroege Groene Spitse
	sept. of febr.	mrt.-april	juni	B - Advent B - Fitis
	februari-maart	eind mrt.-mei	juli-aug.	B - Herfstgroene

herfstteelt	half-eind mei	eind juni- half juli	half okt.- december	A - Groenland
	half-eind mei	eind juni- half juli	half okt.- december	A - Hammer
	half-eind mei	eind juni- half juli	september- oktober	A - Herfstgroene
	half-eind mei	eind juni- half juli	november- december	A - Ostara
	mei-half juni	eind juni- half juli	half okt.- december	B - Bredase Putjes
	mei-half juni	eind juni- eind juli	half okt.- december	B - Late Putjes

winterteelt	begin juni	juli	half dec.- half januari	B - Ostara
	half mei- half juni	eind juni- half juli	eind dec.- februari	B - Winterkoning

*gele savoiekoel*

vroege teelt	begin februari	april	juli	A - Langedijker Vroege Gele
--------------	----------------	-------	------	--------------------------------

herfstteelt	begin maart	eind mei- begin juni	september- oktober	A - Langedijker Herfstgele
-------------	-------------	-------------------------	-----------------------	-------------------------------

late teelt	april	juni	half okt.- half nov.	A - Langedijker Bewaargele
------------	-------	------	-------------------------	-------------------------------

## savoiekoel

### groene savoiekoel

vroeg

#### A - Vroege Groene Spitse

Zeer vroeg ras.

Zaai: september of februari. Oogst: half juni-half juli.

Gewicht: 0,75-1,5 kg.

Weinig, vrij grof gebobbeld, grijsgroen omblad. Kool spits tot stompspits, weinig gebobbeld.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1969*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	vroegheid <sup>1</sup>	hoeveelheid blad <sup>2</sup>
Vroege Groene Spitse	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	7,0	6,3
Allervroegste Groene Spitse	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	5,7	6,3

1) 1 = zeer laat, 9 = zeer vroeg. 2) 1 = weinig blad, 9 = veel blad.

#### B - Advent

Dit ras wordt wel gebruikt voor winterteelt. Het wordt dan voor de winter buiten uitgeplant. Deze teeltwijze wordt slechts op enkele plaatsen toegepast. Andere rassen zijn hiervoor niet geschikt omdat ze onvoldoende winterhard zijn of na een zachte winter meestal gaan schieten.

De aanbevolen selectie van dit ras is niet in de winterteelt beproefd. Voor de normale vroege teelt waarin ze werd beproefd bleek deze selectie evenwel ook goed te voldoen. De oogst valt dan in juni.

Gewicht: 0,50-1,5 kg.

Weinig, grof gebobbeld, vrij donkergroen omblad. Kool rond tot iets hoogronde, zeer weinig gebobbeld.



## aanbevolen selectie praktijkproeven 1969

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	vroegheid <sup>1)</sup>	hoeveelheid blad <sup>2)</sup>
Algro	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	6,7	5,3

<sup>1)</sup> 1 = zeer laat, 9 = zeer vroeg. <sup>2)</sup> 1 = weinig blad, 9 = veel blad.

**B - Fitis** Zeer Vroege Groene

Dit is het vroegste ras in deze groep. De produktiviteit is redelijk. Een bezwaar is echter, dat de oogstrijpe kool spoedig barst, reden waarom een spreiding van de aanvoer niet mogelijk is. De betekenis van dit ras is hierdoor beperkt.

Zaai: september of februari. Oogst: juni.

Gewicht: 0,50-1,00 kg.

Zeer weinig, grof gebobbeld, groen omblad. Kool rond tot hoogrond, zeer weinig gebobbeld.

## aanbevolen selectie praktijkproeven 1969

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	vroegheid <sup>1)</sup>	hoeveelheid blad <sup>2)</sup>
Fitis	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	9,0	5,0

<sup>1)</sup> 1 = zeer laat, 9 = zeer vroeg. <sup>2)</sup> 1 = weinig blad, 9 = veel blad.

**B - Herfstgroene** (type Novum)

Soms wordt dit ras voor aanvoer in de zomermaanden in weeuwenteelt of vroeg in het voorjaar uitgezaaid.

Voor beschrijving zie blz. 112.

*herfst*

**A - Groenland**

*K.: Gebr. Broersen, Tuitjenhorn. Kw.r.: 1963.*

Herfstras dat voor dezelfde teelten in aanmerking komt als Hammer en zich hiervan in gunstige zin onderscheidt door het sterker gebobbeld, donkerder groene blad en de bolvormige tot iets afgeplatte kool, die evenwel niet zo zwaar wordt.

Zaai: 2e helft mei. Oogst: half oktober-half december.

Gewicht: 1,0-1,5 kg.

Vrij veel buitenblad, sterk en vrij fijn gebobbeld, donkergroen. Kool overwegend rond, vrij vast, groen, matig gebobbeld.

Dit ras is aanbevolen in de praktijkproeven 1960-1961.

**A - Hammer**

Goed herfstras, waarvan de onrijpe kool behoorlijk bestand is tegen ongunstig herfstweer. Is enige weken later dan Herfstgroene (type Novum). Geschikt voor drogen.

Zaai: 2e helft mei. Oogst: half oktober-december.

Gewicht: 1,5-2,0 kg.

Vrij veel buitenblad, matig sterk en vrij fijn gebobbeld, grijsgroen. Kool enigszins platronde, vrij vast, lichtgroen tot groen, vrij glad.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1960-1961*

---

aangeduid door selectiebedrijf als

ingezonden door

---

Herfstgroene Record

Gebr. Broersen, Tuitjenhorn

Hammer

N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude

Hammer

N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)

---

**A - Herfstgroene** (type Novum)

Geschikt voor vroege herfstteelt; wordt ook voor de vroege teelt gebruikt.

Voor vroege teelt zaaien in februari of maart; oogst: juli-augustus. Voor herfstteelt in de tweede helft van mei zaaien; oogst september-oktober.

Gewicht: 1,0-1,5 kg.

Blad sterk en grof gebobbeld, donkergroen. Kool vrijwel rond, vrij vast, groen, matig gebobbeld, aantrekkelijk van uiterlijk.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1960-1961*

---

aangeduid door selectiebedrijf als

ingezonden door

---

Herfstgroene (type Novum) Groenetto

Gebr. Broersen, Tuitjenhorn

Novum

N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude

---

**A - Ostara**K.: *West-Friesland, Enkhuizen. Geïnr.: 1962.*

Geschikt voor de late herfstteelt. Is in tegenstelling met voorgaande rassen tevens geschikt voor de vroege winterteelt daar het enige vorst vrij goed verdraagt.

Zaai: 2e helft mei. Oogst: november-begin januari.

Gewicht: 1,0-1,5 kg.

Vrij veel buitenblad, sterk en vrij fijn gebobbeld, grijsgroen. Kool iets platrond tot rond, vrij vast, groen, matig gebobbeld.

Aanbevolen in de praktijkproeven 1960-1961.

**B - Bredase Putjes**

Verdraagt in onrijp stadium enige nachtvorst. De betekenis van dit ras neemt de laatste jaren af. Doorgaans geeft men de voorkeur aan Late Putjes die iets donker-groener omblad hebben.

Zaai: mei-1e helft juni. Oogst: 3-3½ maand na uitplanten.

Gewicht: 1,5-2,0 kg.

Stronk vrij kort. Veel buitenblad, sterk afstaand, vormt daardoor enigszins een rozet, lichtgroen tot groen, matig sterk en matig grof gebobbeld. Kool met putje, platrond, matig gebobbeld, matig vast, lichtgroen.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1960-1961*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Bredase Putjes	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord
Groene Bredase Putjes	N.V. Gebr. v. Namen, Dordrecht

**B - Late Putjes**

Laat herfstras, dat in onrijp stadium enige nachtvorst verdraagt.

Zaai: mei-1e helft juni. Oogst: 3-3½ maand na uitplanten.

Gewicht: 1,5-2,0 kg.

Stronk matig lang. Vrij veel buitenblad, groen tot donkergroen, matig sterk en vrij grof gebobbeld. Kool met putje, rond tot hoogrond, matig gebobbeld, matig vast, groen.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1960-1961*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Zwijndrechtse Putjes	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord
Putjes Donkergroene	Royal Sluis, Enkhuizen
Groene Putjes Zwindra	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen
Late Groene Putjes	N.V. Rijk Zwaan, De Lier

## *savooiekool*

### *winter*

#### **B - Ostara**

Geschikt voor vroege winterteelt. In de praktijkproeven 1960-1961 voor dit doel aanbevolen. Voor beschrijving zie blz. 113.

#### **B - Winterkoning**

Het meest winterharde groene savooiekoolras. Langzaam groeiend ras dat vrij vroeg geplant moet worden om een maximale opbrengst te geven.

Zaai: 2e helft mei-1e helft juni. Oogst: eind december-februari.

Gewicht: 1,0-1,5 kg.

Veel buitenblad, vrij sterk en zeer fijn gebobbeld, grijsgroen, met sterke wasbedekking. Kool iets platronnd, matig vast, vrij sterk gebobbeld.

#### *aanbevolen selecties praktijkproeven 1960-1961*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Winterkoning	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Winterkoning „Wigro”	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Winterkoning stam A	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude
Winterkoning late	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen

## **gele savooiekool**

### *vroeg*

#### **A - Langedijker Vroege Gele**

Het vroegste gele ras. Zeer produktief.

Zaai: begin februari. Oogst: juli. Gewicht: 1,5-2,0 kg.

Stronk kort. Blad opgericht, komvormig, weinig en matig fijn gebobbeld, geelgroen. Kool vast, matig groot, rond tot hoogronnd.

### *herfst*

#### **A - Langedijker Herfstgele**

Algemeen geteeld herfstras. Sommige selecties hebben een groene of grijsgroene bladkleur.

Zaai : begin maart. Oogst : september-oktober. Gewicht : 2,0-3,0 kg.  
Stronk kort. Veel en groot buitenblad, zwak en vrij fijn gebobbeld, geelgroen tot groen van kleur. Kool vast, rond tot hoogrond, groot.

*bewaarkool*

**A - Langedijker Bewaargele**

Goed bewaarras.

Zaai : april. Oogst : half oktober-half november. Gewicht : 2,0-3,0 kg. Stronk lang. Veel buitenblad, zwak en matig grof gebobbeld, geelgroen tot grijsgroen. Kool rond of omgekeerd eivormig, zeer vast, geelgroen.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1960-1961*

---

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Langedijker Gele Bewaar Groen type	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Langedijker Gele Bewaar	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Langedijker Gele Bewaar Orion	N.V. De Groot en Slot, Heerhugowaard
Langedijker Gele Bewaar	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude

---

## schorseneer

*Scorzonera hispanica* L.

Jaarlijks wordt in Nederland ruim 100 ha schorseneren geteeld. Schorseneren worden vooral in de herfst- en wintermaanden aangevoerd en brengen in totaal ruim 1 miljoen gulden op. De teelt van schorseneren vindt vooral plaats op lichtere gronden, zoals die bijvoorbeeld te vinden zijn in de omgeving van 's-Gravenzande, Beverwijk en Venlo.

De schorseneer is een overjarig gewas, dat als éénjarig wordt geteeld voor de wortels en in het tweede jaar doorschiet en gaat bloeien. Sommige planten schieten reeds in het eerste jaar, een euvel dat door selectie is te verminderen.

Het gewas is winterhard. Opneming van de wortels vóór de winter is niet noodzakelijk. De kleur van de huid moet zwart zijn. Om mooie lange, rechte, onvertakte wortels te kunnen vormen moet de schorseneer worden geteeld op een lichte, losse grond met een gunstige waterhuishouding.

In het verleden werden in hoofdzaak drie rassen onderscheiden, namelijk Duplex, Eénjarige Nietschieters en Russische Reuzen. Daar door vrijwel alle selectiebedrijven in de richting van een lange, zware „Nero” wordt geselecteerd is het vrijwel onmogelijk geworden deze rassen nog te onderscheiden. De selectiebedrijven die deelnamen aan de praktijkproeven in 1961 en 1962 en waarvan selecties werden aanbevolen, worden hierna in alfabetische volgorde vermeld.

**A - Duplex**      *Geïntroduceerd door Royal Sluis, Enkhuizen. Goedgekeurd in de praktijkproeven 1961-1962.*

*selectiebedrijven met een aanbevolen selectie van schorseneren (Nero's)*

---

N.V. T. v. d. Beukel Azn., Monster	Verbeterde Nero
N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	Pronora
N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen	Pilotis
N.V. D. van der Ploeg, Barendrecht	Negro
N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	Pilotis
Varekamp's Zaadhandel, 's-Gravenzande	Pova
West-Friesland, Enkhuizen	Pilotis
N.V. Rijk Zwaan, De Lier	Prodola

---

Snij-, struik- of bosselderij dient tot het kruiden van spijzen.

**A - Amsterdamse Fijne Donkergroene**

Speciaal voor de teelt onder glas.

Gedrongen groei. Donkergroen, fijn, aromatisch blad. De bladstelen zijn zeer fijn en ontwikkelen zich bij dit ras in zeer groot aantal. De plant schiet niet spoedig door.

**A - Gewone Snij** Lange Bos, Grove Struik

Voor voorjaarsteelt in de vollegrond.

Forse groeiwijze, grof van steel en blad. Niet zoveel bladstelen per plant als bij Amsterdamse Fijne Donkergroene.

Grote opbrengst.

**A - Westlandse Fijne**

Matig hoog wordend met een groot aantal bladeren. Bladeren fijn, hoewel iets grover dan van de Amsterdamse Fijne Donkergroene. Van de snijselderijrassen het meest geschikte ras voor de conservenindustrie.

**B - Holpijp** Weeuwenselderij

Een fors, grof groeiend ras, dat vrij winterhard is en in België veel gevraagd wordt.

**B - Marmerkogel**

Dit knolselderijras wordt in de praktijk gebruikt voor de teelt van bladselderij. Het produkt is bestemd voor de verwerkende industrie. Men zaait 4-6 kg op een afstand van  $\pm 12\frac{1}{2}$  cm.

Knolselderij groeit vrij langzaam. Het blad is echter donkerder van kleur, heeft een hoger gehalte aan droge stof en is aromatischer dan dat van snijselderij.

**B - Zwolse Krul**

Wordt bij Zwolle onder glas en in de vollegrond geteeld.

De bladeren zijn zeer fijn en diep ingesnedden, zodat ze pluimvormig lijken. Zeer aromatisch. Tamelijk winterhard.

Het merendeel van de hier te lande geteelde sjalotten is bestemd voor plantgoed. Een klein gedeelte wordt afgezet voor consumptie. Sjalotten worden rauw als toekruid gebruikt of ingemaakt op de wijze van zilveruitjes.

De belangrijkste teeltcentra zijn het gebied West-Friesland en de omgeving van Ouddorp op Goeree-Overflakkee.

In Noord-Holland worden uitsluitend sjalotten van het strogele type geteeld; in de omgeving van Ouddorp wordt uitgegaan van het ras Ouddorpse Bruine.

Sjalotten worden langs vegetatieve weg vermenigvuldigd. Dit heeft tot gevolg dat verschillende ziekten, zoals mozaïek, kroef en valse meeldauw gemakkelijk met het plantgoed kunnen overgaan.

De teelt en de afzet van plantsjalotten staat onder controle van de NAKG. Goed-gekeurde partijen worden gecertificeerd. Alleen dergelijke partijen mogen in het verkeer worden gebracht.

#### **A - Noordhollandse Strogele**

Fors gewas. De eigenschappen produktiviteit en duurzaamheid zijn gunstig ontwikkeld. Zeer gevoelig voor het optreden van bloemstengels en valse meeldauw. In verband hiermede mag niet te vroeg worden geplant en dient de stikstofbemesting zorgvuldig te worden bepaald.

In vergelijking met de gemiddelde vertegenwoordigers van het Strogele-type valt de selectie D 13 op door een mindere gevoeligheid voor bloemvorming en een hogere produktiviteit.

#### **A - Ouddorpse Bruine**

Oogstzeker. Minder produktief en duurzaam dan de Noordhollandse Strogele. Zeer geringe neiging tot bloemvorming. Kan derhalve vroeg worden geplant. De eigenschap vroegrijpheid is gunstig ontwikkeld. Vrijwel onvatbaar voor valse meeldauw.



Kropsla wordt in Nederland zowel onder glas als in de vollegrond geteeld. Sinds enkele jaren behoort het onder glas tot de drie belangrijkste gewassen. De aanvoer van glassla steeg van 151 miljoen kroppen in 1960 tot ruim 590 miljoen kroppen in 1969. Dit is mede het gevolg van de betere rassen die in de handel zijn gebracht. Hierdoor en door een beter inzicht in de teeltmethode is het mogelijk geworden het aantal teelten per seizoen te vergroten; er zijn zelfs gevallen bekend waarbij in een kas 5 à 6 keer per jaar sla wordt geteeld.

Bij de keuze van een ras zijn o.a. de grondsoort en het kastype van invloed, evenals de teeltmethode. Wordt bijv. voor een winter- of voorjaarsteelt in de beginperiode van de groei flink gestookt (geforceerde teelt) dan dient men een ras te kiezen dat niet graterig wordt en een compacte krop vormt. Ook voor een „weelderige” grond en „donkere” kassen kiese men een compact type.

Door het optreden van een vierde fysio van de witschimmel (*Bremia lactucae* R.) worden enkele rassen die als „witresistent” in de handel zijn gebracht weer aangetast door 't wit. Bij deze rassen moet het wit normaal worden bestreden.

*Normale zomerteelt onder glas – oogst juni tot augustus*

*Late zomerteelt onder glas – oogst eind augustus tot begin oktober*

Op bescheiden schaal wordt de laatste jaren sla in de zomer onder glas geteeld. Het grootste gedeelte hiervan vindt plaats in de zgn. late zomerteelt. Slechts op enkele bedrijven oogst men midden in de zomer sla onder glas. Deze moeilijke en riskante teelt breidt zich weinig uit, omdat geschikte rassen voor deze teelt nog ontbreken. Met veel zorg kan met enkele glasslarassen die laat doorschieten en weinig randgevoelig zijn een produkt van redelijke kwaliteit worden verkregen.

*Herfstteelt onder glas, al dan niet verwarmd – oogst oktober tot december*

Voor de herfstteelt dient men een ras te kiezen dat bij de afnemende lichtintensiteit goed blijft doorgroeien en bovendien stevige kroppen geeft.

*Winterstookteelt – oogst eind december tot begin februari*

Dit is in het algemeen een moeilijke periode voor de slateelt onder glas. Toch zijn de teeltresultaten de laatste jaren belangrijk beter geworden. In de winterstookteelt krijgt het gewas zeer weinig licht, waardoor de groei traag verloopt en een gerekte gewas ontstaat. Het spreekt dus vanzelf dat voor die tijd rassen met een gedrongen bouw en die bij weinig licht het snelst groeien het best zullen voldoen. In de winterperiode moet soms hard worden gestookt. Hierdoor treedt gemakkelijk droogrand op.

*Voorjaarsteelt in niet vorstvrij gehouden kassen*

De zaaitijd van deze normale koude voorjaarsteelt onder glas loopt van half oktober tot half november, terwijl voor de zeer late koude glasteelten ook nog wel tot in februari en soms nog in maart gezaaid wordt. Op vele bedrijven kweekt men de planten in stookkassen op. De opkweekduur varieert dan van 5 tot 8 weken afhankelijk van de tijd van het jaar en de temperatuur.

De rassen die voor de zeer late koude teelt kunnen worden aanbevolen wijken af

van de aanbevolen rassen voor de normale teelt. Wij hebben daarom gemeend er twee groepen van aanbevolen rassen van te moeten maken nl. :

- a. de rassen voor de vroege tot normale koude glasteelt waarvan de oogst in maart en april valt;
- b. de rassen voor de zeer late koude glasteelt waarvan de oogst in mei valt.

*Gelichte teelt – oogst eind april tot eind mei*

Voor deze teelt is het noodzakelijk dat de rassen een behoorlijke weerstand bezitten tegen ongunstig weer (slagregens en harde wind) en niet roodkleuren.

*Voorjaarsteelt in de vollegrond – oogst half mei tot eind juni*

De specifieke weeuwenteelt neemt steeds meer af ten gunste van zaaien in december en januari. Dit betekent in de meeste gevallen slechts een zeer geringe verlating van de oogst en gemiddeld over een aantal jaren geen verschil in veilingprijs. Zaaien in januari vermindert het risico bij de plantenopkweek en vergroot de oogstzekerheid. Bovendien kan de opkweekperiode worden verkort door rechtstreeks op de perspot te zaaien. In deze teelt is „rand” het grootste probleem.

*Zomerteelt in de vollegrond – oogst eind juni tot eind augustus*

In deze teelt vormt virus een ernstig probleem, bij ter plaatse zaaien in nog iets sterkere mate dan bij uitplanten. Het beschikbaar komen van virusresistente rassen is vooral voor deze teeltperiode van groot belang, temeer omdat door toenemende mogelijkheden van precisiezaai, voor bepaalde bedrijfstypen ter plaatse zaaien aantrekkelijker wordt.

*Herfstteelt in de vollegrond – oogst eind augustus tot half oktober*

Ook in de herfstteelt kan virus veel kroppen waardeloos maken en daarnaast is, vooral in het zuiden en oosten van het land, meeldauw (wit) een probleem van de eerste orde. Het richten van de oogst op half oktober leidt vaak tot teleurstellingen in verband met een groot productie- en kwaliteitsverlies als gevolg van ongunstig weer.

*rassentabel**glasteelt*

normale zomerteelt – oogst juni tot augustus	B – Noran, B – Plenos, N – Ostinata	
late zomerteelt – oogst eind augustus tot begin oktober	B – Amora, B – Deciso, B – Noran, B – Plenos, N – Ostinata	
herfstteelt al dan niet verwarmd – oogst oktober tot december	A – Amora, A – Deciso, B – Deci-Minor, N – Nr. 16, N – Nr. 27	
winterstookteelt – oogst eind december tot begin februari	A – Brioso, A – Deci-Minor, B – Amora, B – Deciso, B – Portato, B – Rapide, N – Nr. 16, N – Nr. 19, N – Nr. 27, N – WR 1799	
voorjaarsstookteelt – oogst half februari tot maart	A – Brosio, A – Deci-Minor, B – Noran, B – Portato, B – Rapide, B – Tonika, B – Vitesse	
snelle teelt in de winter- en voorjaarsstookteelt – oogst januari tot maart	A – Brioso, A – Deci-Minor, A – Portato, B – Kordaat, B – Noran, B – Plenos	
voorjaarsteelt in vorstvrij gehouden kassen – oogst half maart tot half april	A – Deci-Minor, A – Jabé, A – Kloek, A – Magiola, A – Miranda, A – Noran, A – Solito, B – Tonika	
voorjaarsteelt in niet vorstvrij gehouden kassen	vroege en normale teelt – oogst half maart tot half april	A – Jabé, A – Magiola, A – Miranda, A – Noran, A – Plenos, A – Solito, B – Delta, N – Ostinata
	zeer late teelt – oogst half april tot half mei	A – Noran, A – Plenos, B – Miranda, N – Ostinata
gelichte teelt – oogst eind april tot mei	A – Ardito, A – Liba, B – Blondine	

*vollegrondsteelt*

voorjaarsteelt – oogst half mei tot half juli	A – Blondine, A – Hilde, B – Liba, B – Suzan, B – Swift, N – Helga, N – Nr. 22
zomerteelt – oogst eind juni tot eind augustus	A – Hilde, A – Neckarreuzen, A – Suzan, A – Swift, B – Groso, B – Resistent, B – Zomerkoning (IJssla: B – Great Lakes)
herfstteelt – oogst eind augustus tot eind oktober	A – Neckarreuzen, A – Silvester, A – Suzan, A – Swift, A – Wonder van Voorburg, B – AWU, B – Hilde

### **Amanda**

Het materiaal dat onder deze naam werd verhandeld bleek zich naar de mening van de betrokken kwekers onvoldoende te onderscheiden van het ras Deci-Minor.

In overleg met de kweker van Deci-Minor zal deze verhandeling per 1 februari 1971 beëindigd moeten zijn. De naam Amanda blijft tot die tijd als *merk* aan het materiaal toegevoegd.

### **Amora**

*K.: L. de Mos, Naaldwijk.*

Vertoont veel overeenkomst met Deciso en heeft dezelfde gebruikswaarde als dit ras. Voor beschrijving zie Deciso.

### **Ardito**

*K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1968.*

Voldoet goed in de gelichte teelt.

*Gewas:* het blad is wat donkerder dan van de meeste andere slarassen. Vormt goede kroppen. Het blad bevat geen anthocyaan.

*Schietmeiging:* vrij snel voor een gelichte teelt.

*Zaadkleur:* zwart

*Ziekten en beschadigingen:* het ras is goed bestand tegen ongunstige weersomstandigheden.

### **AWU**

*K.: Fritz Pfam, Nürnberg, West-Duitsland. V.: N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude.*

Dit sterke ras voldoet goed bij herfstteelt in de vollegrond. Mogelijk tevens bruikbaar voor de late zomerteelt.

*Gewas:* vormt een grote en dofgrijsgroene, vaste krop, die aan de onder- en bovenzijde goed sluit. Kropvorming laat.

*Schietmeiging:* weinig.

*Zaadkleur:* wit.

*Ziekten en beschadigingen:* weinig gevoelig voor smeul.

### **Blondine** Westlandia, Excelsior, Twello's Vroegste Gele

Voldoet vrij goed in de gelichte teelt, op de wat zwaardere gronden waar een compacte groei mag worden verwacht en voldoende beschutting aanwezig is tegen koude, schrale wind. Gaf voorts goede resultaten bij vroege voorjaarsteelt in de vollegrond.

*Gewas:* groeit snel. Het blad is geelgroen. Vormt een grote, goed sluitende krop; onderkant is nogal grofnervig en vaak wat graterig. Bevat geen anthocyaan en kleurt bij koude en/of droogte dus niet rood.

*Schietmeiging:* traag.

*Zaadkleur:* wit.

*Ziekten en beschadigingen:* gevoelig voor rand, nogal gevoelig voor koude, schrale wind direct na het lichten.

**Brioso**

K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1970.

Voldoet goed in de geforceerde, winter- en voorjaarsstookteelt.

*Gewas:* groeit wat sneller dan Portato. Het blad is licht van kleur en vrij zacht. De kropomvang is wat geringer dan die van Rapide. De krop sluit matig. De onderkant is goed gesloten. Het gewicht valt wel eens wat tegen. Het doseren van CO<sub>2</sub> verdient extra aanbeveling daar het gewas anders gauw te zacht wordt, vooral in een geforceerde teelt. Gedurende de eerste weken na het uitplanten zijn hoge temperaturen gewenst. Het blad bevat anthocyaan en kan bij lage temperaturen, droogte e.d. dus rood verkleuren.

*Schietneiging:* vrij snel.

*Zaadkleur:* wit.

*Ziekten en beschadigingen:* gevoelig voor glazigheid. Minder gevoelig voor rand dan Rapide. Resistent tegen de fysio's 1, 2 en 3 van de witschimmel, maar vatbaar voor fysio 4 dat op enkele plaatsen in Nederland voorkomt.

**Deci-Minor**

K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1968.

Voldoet redelijk in de herfstteelt, zeer goed in de winterstookteelt, de voorjaarsstookteelt, de voorjaarsteelt in vorstvrij gehouden kassen en in de snelle teelt. *Gewas:* de bladkleur is wat donkerder dan van Rapide. De kroppen sluiten beter dan van Deciso, zijn aan de onderkant beter gesloten en worden niet zo groot van omvang. Laat zich behoorlijk forceren; de krop blijft toch redelijk gesloten. De krop is steviger dan van Rapide. Bevat geen anthocyaan.

*Schietneiging:* vrij traag.

*Zaadkleur:* wit.

*Ziekten en beschadigingen:* in de herfstteelt wat gevoeliger voor smeul en zwartrot dan Deciso. Bij oogsten in december komt soms nerfrand voor; door juiste teeltmaatregelen is dit te voorkomen. Is weinig randgevoelig. Op gestoomde, mangaanrijke gronden heeft Deci-Minor minder last van de zgn. stoomschade dan bijv. Deciso.

**Deciso**

K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1962.

Voldoet vrij goed in de late zomerteelt, goed in de herfstteelt en vrij goed in de winterstookteelt. Het verdient aanbeveling Deciso op welige gronden een ruimere plantafstand te geven. Deciso wordt op klei- en veengronden (gronden met een grote vochtcapaciteit) wel met succes geteeld om in januari zware sla te kunnen oogsten.

*Gewas:* het blad is vrij donkergroen en glad. Groeit snel. Op de meeste gronden is de omvang normaal en de geslotenheid van onderen goed. Kan op welige grond en in donkere kassen echter onvoldoende kroppen en is dan ook vaak graterig. Onder deze omstandigheden voldoet Deci-Minor beter. Bevat geen anthocyaan. *Schietneiging:* vrij traag; niet zaaien vóór 5 augustus; de planten tot 20 augustus

een kortedag-behandeling\* geven daar anders het risico groot is dat de kroppen voortijdig gaan schieten.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: Deciso is nogal gevoelig voor de nadelige gevolgen van het stomen van de grond. Onder deze omstandigheden voldoet Deci-Minor vaak beter. Niet bijzonder smeulgevoelig. Weinig gevoelig voor droogrand. Wel gevoelig voor gewoon rand. Overigens wel een sterk ras.

### **Delta**

*K.*: N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk. *Kw.r.*: 1962.

Voldoet vrij goed in de vroege en normale voorjaarseelt in niet vorstvrij gehouden kassen.

*Gewas*: het blad is vrij lichtgroen. Groeit vrij traag. Kropt goed. De onderkant van de krop is breed en zeer vlak. De nerven zijn nogal grof en de geslotenheid laat wel eens wat te wensen over. Bij voldoende licht en bij een minder welige groei is de geslotenheid van onderen goed.

*Schietneiging*: schiet snel en moet derhalve vóór 20 april worden geoogst.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: is als jonge plant weinig vorstgevoelig. Grotere planten worden wel gemakkelijk door vorst beschadigd.

### **Great Lakes**

Een ijssla, die in de voorzomer- en zomerteelt bij vollegrondsteelt goed voldoet. *Gewas*: bladeren bros en knappend met getande en golvende bladranden en dikke nerven. Vormt een zeer grote, zeer vaste en zeer donkergroene krop, die aan de bovenzijde goed sluit. Bevat geen anthocyaan in het blad.

*Schietneiging*: zeer weinig.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: tamelijk gevoelig voor rand.

*Premier Great Lakes* komt als ijsslatype in verschillende opzichten met Great Lakes overeen. Premier Great Lakes is echter duidelijk vroeger en kropt sneller, terwijl de krop mooier van vorm is. Het blad is lichter groen van kleur. Voldeed in proeven goed.

### **Groso** Pfann's Grosser Sommer

*K.*: Fritz Pfann, Nürnberg, West-

Duitsland. In de handel gebracht door N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude. *Kw.r.*: 1965.

Voldoet goed in de vollegrond als zomerteelt; mogelijk ook geschikt voor de vroege herfststeelt in de vollegrond. Bij latere herfststeelt in de vollegrond lijkt de kropkwaliteit tegen te vallen door onvoldoende vastheid en sluiting.

---

\* Onder kortedag-behandeling wordt verstaan het nauwkeurig verduisteren van de planten tot 's-ochtends 9 uur.

*Gewas*: vormt een grote, vrij vaste en grijsgroene krop, die aan de bovenzijde tamelijk goed sluit; de sluiting aan de onderzijde is matig. Kropt laat. Bevat geen anthocyaan in het blad.

*Schietneiging*: zeer weinig.

*Zaadkleur*: zwart.

*Ziekten en beschadigingen*: zeer weinig gevoelig voor rand.

**Helga** *K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Kw.r.: Aangevraagd.*

Een vollegrondssla, waarvan de gebruikswaarde veel met die van Hilde overeenkomt. Voldeed in de vroege teelt in het voorjaar in proeven goed. Gaf de indruk voor teelten, waarvoor Hilde in aanmerking komt, geschikt te zijn.

*Gewas*: vormt een grote, vaste en lichtgroene krop, die aan de boven- en onderzijde goed sluit. Kropt iets laat. Bevat geen anthocyaan in het blad.

*Schietneiging*: weinig.

*Zaadkleur*: zwart.

*Ziekten en beschadigingen*: weinig gevoelig voor rand.

**Hilde** (Excellent, Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen; Fannie, Gebr. Broersen, Tuitjenhorn; Magna, N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk; Mathilde, Rijk Zwaan, De Lier; Plena, N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen; Prado, Royal Sluis, Enkhuizen; Tophit, N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg) *K.: Prof. A. G. Dumon, Leuven, België. Geïnt.: 1957. Vertegenwoordiger in Nederland: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).*

Een vollegrondssla die bij alle teeltwijzen in de vollegrond en op uiteenlopende grondsoorten goed voldoet.

*Gewas*: vormt een grote, vaste en normaalgroene krop, die aan de bovenzijde goed sluit. De onderzijde is wat minder goed gesloten. Bevat geen anthocyaan in het blad.

*Schietneiging*: weinig.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: weinig gevoelig voor rand.

**Jabé** *K.: N.V. T. v. d. Beukel Azn., Monster.*

Voldeet goed in de voorjaarsteelt in al of niet vorstvrij gehouden kassen mits vóór eind april wordt geoogst.

*Gewas*: vertoont vrij veel overeenkomst met Magiola maar verschilt daarvan door het donkerder blad, de vlakkeren groei, de vroegere kropvorming, de wat geringere omvang, de wat minder gesloten kroppen en de iets tragere schietneiging. Verdient op welige gronden de voorkeur boven Magiola. Men raadplege verder de beschrijving van Magiola.

**Kloek** *K.: N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen. Kw.r.: 1962.*

Voldeet goed in de voorjaarsteelt in vorstvrij gehouden kassen.

*Gewas*: groei matig snel, voor vroege teelten niet vlug genoeg. Kropt vrij goed.

De krop is goed van omvang en van onderen goed gesloten. Bevat anthocyaan en kan dus bij lage temperaturen, droogte e.d. rood verkleuren.

*Schietneiging*: schiet wat minder snel dan Magiola.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: Is matig gevoelig voor gewoon rand.

### **Kordaat**

*K.*: N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen. *Kw.r.*: 1963

Voldoet vrij goed in de snelle teelt.

*Gewas*: groeit matig snel. Vormt onder normale teeltomstandigheden een kleine, compacte krop en is daarom op „welige grond” op z'n plaats. Voor het verkrijgen van een flinke kropomvang is het gewenst in het begin van de teelt een vrij hoge temperatuur aan te houden zodat het buitenblad flink uitgroeit. De onderkant van de krop is goed gesloten. Het blad bevat geen anthocyaan.

*Schietneiging*: vrij snel.

*Zaadkleur*: zwart.

*Ziekten en beschadigingen*: is nogal gevoelig voor glazigheid en droogrand.

### **Liba**

*K.*: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen te Wageningen en het Proefstation voor de Groente- en Fruitteelt onder Glas te Naaldwijk.

Voldoet in de gelichte voorjaarsteelt onder koud platglas goed. Kan ook in de vroege voorjaarsteelt in de vollegrond redelijk goede resultaten geven.

*Gewas*: vormt een grote, vrij losse, geelgroene krop, die aan de onderzijde tamelijk goed gesloten is. De sluiting van de bovenkant is matig. Bevat geen anthocyaan in het blad.

*Schietneiging*: matig, kan in een late gelichte teelt te snel doorschieten.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: in de vollegrondsteelt wat gevoelig voor rand. Bij gelichte voorjaarsteelt onder koud platglas is dit ras weinig gevoelig gebleken voor slecht weer, vorst en rand, zowel droog als gewoon rand.

### **Magiola**

*K.*: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. *Kw.r.*: 1962.

Voldoet goed in de voorjaarsteelt in al of niet vorstvrij gehouden kassen mits vóór 20 april wordt geoogst.

*Gewas*: kropt goed en is van onderen goed gesloten. Vormt zeer mooie kroppen.

*Schietneiging*: schiet snel, waardoor dit ras niet kan worden aanbevolen als na 20 april wordt geoogst.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: vrij sterk tegen vorst, niet erg randgevoelig.

### **Miranda**

*K.*: L. de Mos, Naaldwijk.

Voldoet goed in de voorjaarsteelt in al of niet vorstvrij gehouden kassen, mits vóór eind april – begin mei wordt geoogst.

*Gewas*: het blad is vrij donker en stevig. Groeit wat traag. De krop blijft wat open. Bij weelderige groei blijven de kroppen soms te los. Bevat geen anthocyaan.



*Schietneiging*: na begin mei bestaat kans op doorschieten, schiet dus sneller dan Noran en Plenos.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: niet bijzonder randgevoelig; minder randgevoelig dan Rapide en Magiola.

**Neckarreuzen**      *K.: Karl Hild, Marbach am Neckar, West-Duitsland. V.: N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.).*

Voldoet in de vollegrond voor teelt in de zomer en herfst goed.

*Gewas*: vormt een grote, wat grijziggroene, vaste krop, die aan de boven- en benedenzijde goed sluit. Kropt vrij laat. Bevat geen anthocyaan in het blad.

*Schietneiging*: weinig.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: weinig gevoelig voor rand.

**Noran**                      *K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1966.*

Voldoet door de geringe schietneiging en de geringe gevoeligheid voor gewoon rand goed in de voorjaarsstookeelt en in de voorjaarsteelt in al of niet vorstvrij gehouden kassen. In de winterteelt en de vroege voorjaarsteelt waren de resultaten veelal teleurstellend. In dez teelten trad nl. veel glazigheid op en vooral op bedrijven waar het bestrijdingsmiddel PCNB was gebruikt kwamen plaatselijk veel kroppen voor met bruine nerven. In de winterteelt zijn de kroppen veelal te graterig. Voldoet vrij goed in de latere snelle teelt. Kan gebruikt worden in de zomerteelt onder glas, waar voldoende kropomvang te verwachten is. Blijft op klei- en veengronden in de zomerteelt onder glas veelal (te) klein.

*Gewas*: groeit aanvankelijk langzaam. Het is gewenst in het begin de groei te stimuleren daar anders de kroppen nog wel eens te klein van omvang blijven. De kroppen sluiten aan de bovenzijde weinig en de onderste bladeren liggen plat op de grond. Bij veel licht vertonen ze een te compacte bouw. Na het verwijderen van het gele blad blijft er bij de oogst doorgaans een mooi produkt over. Bevat anthocyaan in het blad.

*Schietneiging*: de bloemstengel is sterk bandvormig en de kroppen schieten zeer laat door. Een kortedag-behandeling heeft weinig invloed.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: is weinig gevoelig voor „gewoon” rand. Nogal gevoelig voor zwartrot, smeul en glazigheid en bij gebruik van PCNB in de winter- en vroege voorjaarsstookeelt ook voor bruine nerven. Soms ontstaat hierop rand. Heeft bij de oogst meestal veel geel blad.

**Nr. 16** (voorlopige aanduiding)      *K.: L. de Mos, Naaldwijk. Kw.r.: Aangevraagd.*

Een beproevenswaardig ras voor de herfstteelt en de winterstookeelt.

*Gewas*: vertoont veel overeenkomst met Amanda en Deci-Minor maar maakt iets meer gewas en is iets groener. Bevat geen anthocyaan.

*Schietneiging*: vrij traag.

*Zaadkleur*: wit.

**Nr. 19** (voorlopige aanduiding) K.: *L. de Mos, Naaldwijk. Kw.r.: Aangevraagd.*

Een beproevenswaardig ras voor de winterstookteelt. Vertoont vrij veel overeenkomst met Deci-Minor.

*Gewas*: de onderkant van de krop is goed gesloten. Bevat geen anthocyaan.

*Schietneiging*: vrij traag.

*Zaadkleur*: wit.

**Nr. 22** (voorlopige aanduiding) K.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.).*

Een vollegrondssla, die in de voorjaarsteelt in proeven een goede indruk achterliet. Het is vrij waarschijnlijk dat Nr. 22, evenals Hilde, voor andere teelten geschikt is.

*Gewas*: vormt een grote, vaste en normaalgroene krop, die aan de boven- en onderzijde goed sluit. Kropt laat. Bevat geen anthocyaan in het blad.

*Schietneiging*: weinig.

*Zaadkleur*: zwart.

*Ziekten en beschadigingen*: iets gevoelig voor rand.

**Nr. 27** (voorlopige aanduiding) K.: *L. de Mos, Naaldwijk. Kw.r.: Aangevraagd.*

Een beproevenswaardig ras voor de herfstteelt en de winterstookteelt.

*Gewas*: vertoont veel overeenkomst met Amora en Deciso, maar lijkt vaak wat groener. De onderkant is zeker zo goed gesloten als die van Amora. Goed gewicht. Bevat geen anthocyaan.

*Schietneiging*: vrij traag.

*Zaadkleur*: wit.

### **Ostinata**

K.: *N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk. Kw.r.: 1970.*

Beproevenswaard voor de teelt onder glas in de voorjaarsteelt in niet vorstvrij gehouden kassen en in de zomerteelt.

*Gewas*: vertoont enige overeenkomst met Noran, maar kropt meer. Bevat geen anthocyaan.

*Schietneiging*: schiet zeer laat door.

*Zaadkleur*: wit.

### **Plenos**

K.: *N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1968.*

Voldoet goed in de voorjaarsteelt in niet vorstvrij gehouden kassen en vrij goed in de normale en late zomerteelt onder glas en in de geforceerde winter- en voorjaarsstookteelt.

*Gewas*: vertoont veel overeenkomst met Noran, maar de kroppen worden wat royaler van omvang. Vooral op klei- en veengronden is dit gunstig gebleken. Voor de teelt in de zomer onder glas voldoet Plenos meestal beter dan Noran. Bevat anthocyaan.

*Schietneiging*: heeft evenals Noran een bandvormige bloemstengel; schiet zeer laat. Een kortedag-behandeling heeft weinig invloed.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: bijna net zo sterk tegen rand als Noran. Evenals Noran zeer gevoelig voor smeul en zwartrot.

Men raadplege ook de beschrijving van Noran.

### **Portato**

*K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1970.*

Voldoet vrij goed in de winter- en voorjaarsstookteelt, als in het begin van de teelt wat extra warmte wordt gegeven en de grond een vlotte groei mogelijk maakt. Voldoet goed in de geforceerde winter- en voorjaarsstookteelt.

*Gewas*: het blad is wat donkerder en steviger dan van Briosio en Rapide. De kropvorm is goed maar de kroppen blijven kleiner dan van Briosio. De onderkant van de kroppen is zeer mooi gesloten en minder vlak dan die van vele andere rassen. Bij trage groei is de kropomvang vaak onvoldoende en valt het gewicht tegen. Het is daarom gewenst wat te forceren en extra CO<sub>2</sub> te geven. Bevat geen anthocyaan.

*Schietneiging*: vrij traag.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: in het blad komt gemakkelijk glazigheid voor. Resistent tegen de fysio's 1, 2 en 3 van de witschimmel, maar vatbaar voor de 4e fysio die op enkele plaatsen in Nederland voorkomt.

### **Rapide**

*K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1963.*

Voldoet goed wanneer in februari of begin maart wordt geoogst.

*Gewas*: het blad is zacht en tamelijk lichtgroen. Groeit snel. Heeft voldoende omvang terwijl de bouw toch compact is. Onder gunstige groeiomstandigheden heeft Rapide goed gesloten kroppen. Bij weinig licht en/of in snelle teelten worden de kroppen graterig. Sluit aan de bovenzijde minder dan Vitesse. Bevat geen anthocyaan.

*Schietneiging*: vrij traag.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: we hebben de indruk dat Rapide terrein gaat verliezen aan rassen als Deci-Minor en enkele witrésistente rassen die minder vatbaar zijn voor gewoon rand en vaak steviger kroppen geven.

### **Resistent**

*K.: Royal Sluis, Enkhuizen. Gewonnen uit een Oostenrijks grondras. Geïnt.r.: 1958.*

Voldoet redelijk goed in de zomerteelt in de vollegrond. Gaf de indruk wat gevoelig te zijn voor de groeiomstandigheden.

*Gewas*: vormt een matig grote, donkergroene krop, die echter, afhankelijk van de groeiplaats, aan boven- en onderzijde redelijk goed of goed sluit. Kropt laat. Bevat geen anthocyaan in het blad.

*Schietneiging*: weinig.

## *sla*

*Zaadkleur*: zwart.

*Ziekten en beschadigingen*: weinig gevoelig voor rand, wat gevoelig voor smeul.

### **Silvester**

*K.*: *N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)*.

Voldoet veelal goed voor herfstteelt in de vollegrond. Bestand tegen ongunstig herfstweer, waardoor latere zaai goed wordt verdragen.

*Gewas*: vormt vlot een grote, tamelijk losse en malse krop, die aan de boven- en onderzijde tamelijk goed sluit. Bevat geen anthocyaan in het blad.

*Schietneiging*: weinig.

*Zaadkleur*: zwart.

*Ziekten en beschadigingen*: wat gevoelig voor rand, wat gevoelig voor smet.

### **Solito**

*K.*: *N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1970*.

Voldoet goed in de voorjaarsteelt in vorstvrij gehouden kassen en in de vroege en normale voorjaarsteelt in niet vorstvrij gehouden kassen.

*Gewas*: het blad is licht van kleur. Groeit middelmatig snel. De krop sluit zich weinig, is vrij zacht en bij welige groei wat te los. De kropomvang is normaal tot flink. Bevat geen anthocyaan.

*Schietneiging*: vrij snel, waarschijnlijk iets trager dan Magiola.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: vrij sterk tegen gewoon rand. Resistent tegen de vier thans in Nederland voorkomende fysio's van de witschimmel.

### **Suzan**

*K.*: *N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen*.

Een vollegrondssla, die goed voldoet in de wat latere voorjaarsteelt (vrijsters), de zomer- en herfstteelt.

*Gewas*: vormt een grote en wat lichtgroene krop, die aan de bovenzijde goed sluit. De sluiting aan de onderzijde was, althans bij de vroege voorjaarsteelt, matig, bij de overige teelten goed. Bevat geen anthocyaan in het blad.

*Schietneiging*: weinig.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: weinig gevoelig voor rand.

### **Swift**

*K.*: *Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord*.

Komt vrijwel geheel met Suzan overeen.

### **Tonika**

*K.*: *N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk. Kw.r.: 1967*.

Bevalt vrij goed in de voorjaarsstookteelt en in de voorjaarsteelt in vorstvrij gehouden kassen.

*Gewas*: de bladeren zijn wat zacht en wat smaller dan van vele andere rassen. Kleur goed. De groei verloopt vrij snel. De bovenzijde van de kroppen blijft soms wat open. Aan de onderkant is de krop goed gesloten. Op groeirijke grond kan de

kropomvang te groot worden. Kan een mooi produkt geven. Bevat geen anthocyaan.

*Schietneiging*: vrij snel; sneller dan Rapide maar trager dan Magiola.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: Is gevoelig voor glazigheid en is niet erg randgevoelig.

### Vitesse

*K.*: N.V. Rijk Zwaan, *De Lier. Kw.r.*: 1961.

Voldoet vrij goed in de voorjaarsstookteelt.

*Gewas*: het blad is glad en bleekgroen. Groeit in de stookteelt vrij snel. De onderkant van de kroppen is matig gesloten, minder dan Rapide, vooral wanneer wat te veel is geforceerd. Kropt goed, maar soms toch wat los, vooral op welige grond en bij weinig licht. De krop sluit boven beter dan Rapide. Bevat anthocyaan.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: nogal gevoelig voor gewoon en droog rand.

### Wonder van Voorburg Triumphator

Kan goed voldoen in de herfstteelt. Weinig geschikt voor zomerteelt door gevoeligheid voor rand.

*Gewas*: vormt een goede krop met breed, geelgroen blad, die bij voldoende ruimte groot wordt. Bevat geen anthocyaan in het blad.

*Schietneiging*: onbekend.

*Zaadkleur*: zwart.

*Ziekten en beschadigingen*: in de vroege herfstteelt veelal weinig last van rand.

### WR 1799 (voorlopige aanduiding)

*K.*: N.V. Rijk Zwaan, *De Lier.*

Is beproevenswaard in winterstookteelt.

*Gewas*: goede groei. Bladkleur wat lichtgroen. Blad wat zacht. Vormt een goed gesloten krop. Van onderen goed gesloten; ligt minder plat op de grond dan vele andere rassen.

*Zaadkleur*: wit.

*Ziekten en beschadigingen*: onvatbaar voor de fysio's 1, 2 en 3 van de witschimmel, maar vatbaar voor het 4e fysio.

### Zomerkoning Kagraner Sommer

*Geïnt.*: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht, 1955.

Voldoet goed in de vollegrondszomerteelt. Komt vooral in droge, hete zomers tot zijn recht.

*Gewas*: vormt een grote, geelgroene, tamelijk losse krop, die aan de boven- en onderzijde matig gesloten is. Kropt laat.

*Schietneiging*: weinig.

*Zaadkleur*: zwart.

*Ziekten en beschadigingen*: tamelijk weinig gevoelig voor rand.

## spinazie

*Spinacia oleracea* L.

De handelsproduktie van spinazie bedroeg in 1969 ongeveer 56 miljoen kg ter waarde van 13 miljoen gulden.

Spinazie kan het gehele jaar door worden geteeld, maar de teelt vindt voornamelijk plaats in de winter- en vroege voorjaarsmaanden en verder in de nazomer en herfst. De vollegrondswintersteelt is van weinig belang.

In verschillende groepen komen naast scherp-, ook rondzadige rassen voor. Over het algemeen verdient rond zaad de voorkeur. Scherp zaad is zeer onaangenaam voor de consument omdat steeds een gedeelte van het zaad in de gekookte spinazie terecht komt.

Voor de late herfst- en vroege voorjaarsteelt onder glas komen vanwege de korte dagen alleen snel groeiende rassen in aanmerking. Voor de late glasteelten is de rassenkeuze wat ruimer, al gaat de voorkeur eveneens uit naar rassen die vroeg kunnen worden gesneden.

Voor de zeer vroege en vroege voorjaarsteelt in de vollegrond worden voor de verse markt en soms voor de industrie veelal snelgroeiende rassen gebruikt. Verschillende van deze rassen of selecties behoren tot het Breedblad Scherpzaad-type, waaruit de groep Ezelsoren is voortgekomen. Vooral bij de zeer vroege en vroege voorjaarssteelt vinden deze voor wolf vatbare rassen nog waardering door de lagere zaadprijs, wat bij een hoog zaadverbruik van 7-10 kg per are aanspreekt. Er zijn thans snelgroeiende, voor wolf onvatbare rassen in de handel, zodat het gebruik hiervan overweging verdient.

Vollegrondsrassen voor de zomerteelt mogen niet snel schieten bij lange dagen. Deze rassen groeien bij korte dagen traag en zijn dan niet bruikbaar. Vollegrondsrassen voor voorjaars- en herfststeelt vormen een overgang tussen de glas- en de zomerrassen.

Ongeveer de helft van de totale spinazieproduktie wordt door de industrie verwerkt. Hiervan is een kleine 70% bestemd voor diepvries, terwijl ruim 30% wordt ingeblikt.

Bij de teelt voor de verse markt en bij die voor de fabriek gebruikt men dezelfde rassen. Uiteraard verwerkt de industrie alleen vollegrondspinazie die aan bepaalde kwaliteitseisen voldoet. Op het Sprenger Instituut zijn een aantal in deze lijst opgenomen rassen op geschiktheid voor diepvries onderzocht. Tot dusver is nog niet gebleken dat in dit opzicht opvallende rasverschillen bestaan. Van de meeste rassen kon deze geschiktheid voor diepvries als goed worden aangemerkt.

Voor de voorjaars- en de herfststeelt gaat men in toenemende mate over op de rondzadige, vrij snel groeiende, voor wolf onvatbare rassen. Dit geldt eveneens voor de zomerteelt. Bij deze teelt moeten echter de rassen traag schieten, wat gekoppeld is aan trage groei.

In de vollegrond spelen ziekten en plagen een grote rol bij de spinazieteelt. De meest bekende zijn wolf, mozaïek en bietevlieg.

Wolf wordt veroorzaakt door een schimmel, *Peronospora spinaciae* Laub. waarvan thans twee fysio's bekend zijn. Bij vochtig en matig warm weer kan wolf een ware ramp veroorzaken. De beste bestrijding is het gebruik van onvatbare rassen. Daarnaast kan voor vatbare rassen een bespuiting met Zineb worden overwogen, hoewel dit, gezien de gestelde veiligheidstermijn, in de praktijk vaak onmogelijk is. Mozaïek is een virusziekte. De veroorzaker is *Cucumisvirus* nr. 1, dat ook augurken

aantast. Deze ziekte kan in de maanden juni, juli, augustus en september hele velden verloren doen gaan. Amerika beschikt reeds jaren over onvatbare rassen, die echter kroesbladig zijn. Een gladbladig, enigszins op Nobel gelijkend onvatbaar ras is in de handel gebracht onder de naam Wintra.

Voor de bietevlieg (*Pegomya hyoscyami* Panz.) zijn alle rassen vatbaar. Men is dus aangewezen op chemische bestrijding van deze onsmakelijke en daarom zeer nadelige plaag.

Soms wordt ernstige schade veroorzaakt door *Colletotrichum spinaciae*. Deze „Colletotrichumziekte” (wegvallen van de jonge plantjes) kan worden getemperd door ontsmetting van het zaad met kwikhoudende middelen.

Bij de teelt onder glas gebruikt men algemeen rassen die onvatbaar zijn voor wolf. Mozaïek, „Colletotrichumziekte” en de bietevlieg kunnen ook in de kas schade aanbrengen. *Pythium* kan soms wegval van de kiemplantjes veroorzaken, bijv. in de herfstteelt.

Samenvattend kan worden geconstateerd, dat de rassenkeuze bij spinazie bepaald wordt door de groei-eigenschappen (snelle groei bij korte dagen, traag schieten en goede groei bij lange dagen e.d.), onvatbaarheid voor wolf, de bladgrootte, bladkleur, de lengte van de steel, de zaadvorm (rond of scherp) en voor de winter-teelt onder glas en in de vollegrond geringe vorstgevoeligheid.

*spinazie*

*rassentabel*

<i>koudglas</i>	
herfstteelt, blz. 134	A - Bergola, A - Glares, A - Subito, A - Virtuosa
winter- en vroege voorjaarsteelt, blz. 135	A - Bergola, A - Glares, A - Subito, A - Virtuosa
late voorjaarsteelt, blz. 136	A - Bergola, A - Subito, A - Virtuosa, B - Artex, B - Grandura, B - Huro, B - Melex, N - Ouverture, N - Popeye, N - Tosto, N - Vrodos
<i>vollegrond</i>	
vroege voorjaarsteelt, blz. 137	B - Breedblad Scherpzaad Zomer, B - Glares, B - Subito, N - Bovri Rond, N - Fortexa, N - Früremona, N - Huro, N - Peronex
normale voorjaarsteelt, blz. 139	A - Dynamo, A - Früremona, A - Resistoflay-sel., A - Subito, A - Vital, B - Hybride nr. 308, B - Hybride nr. 320, B - Protekta, B - Virtuosa
zomerteelt, blz. 141	A - Matares, A - Nores, B - Dorema, B - Protekta, B - Vikimun, N - Butterfly
herfstteelt, blz. 142	A - Früremona, A - Resistoflay-sel., A - Subito, A - Virtuosa, A - Vital, B - Hybride nr. 308, B - Hybride nr. 320, B - Wintra
winterteelt, blz. 143	B - Winterreuzen

**glasteelt in de herfst**

*zaaitijd: half september-half oktober*

**A - Bergola** . . . . . Voor verdere beschrijving zie blz. 135.

**A - Glares** . . . . . Voor verdere beschrijving zie blz. 135.

**A - Subito** . . . . . Voor verdere beschrijving zie blz. 135.

**A - Virtuosa**

Virtuosa groeit snel, vooral later in het seizoen. Voor beschrijving zie blz. 135.



zaaitijd: eind november **winterteelt en vroege voorjaarsteelt onder glas**  
tot half januari

**A - Bergola**

K.: N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk. Kw.r.: 1970.

Dit ras vertoont veel overeenkomst met Virtuosa en komt wat betreft de gebruikswaarde ongeveer met dit ras overeen. Zaad scherp.

Onvatbaar voor beide fysio's van de wolfschimmel.

**A - Glares**

K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht.

Vertoont ook in de late herfst-, winter en vroege voorjaarsmaanden een goede groei. Het blad is wat smaller en staat wat meer rechtop dan van de andere genoemde rassen. Goede bladkleur.

Onvatbaar voor de beide fysio's van de wolfschimmel.

Er wordt een rondzadige en een scherpszadige Glares in de handel gebracht (Glares scherp en Glares rond).

**A - Subito**

K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1965.

Dit ras bezit een grote groei-kracht. Virtuosa groeit tijdens de kortste dagen iets beter, naarmate de dagen langer worden lijkt Subito wat sneller te groeien. Subito is breed- en grootbladig. De bladkleur is donkerder en de bladstelen zijn langer dan van Virtuosa. De bladstand is wat opgerichter dan van Virtuosa. Zaad scherp. Schiet matig snel door, wel wat sneller dan Virtuosa.

Subito is minder vorstgevoelig dan Virtuosa. Het ras is onvatbaar voor beide vormen van de wolfschimmel.

**A - Virtuosa**

K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1963.

In de winter- en vroege voorjaarsteelt overtreft dit ras in groei-kracht zeer vele glasspinazierassen.

De bladstelen van Virtuosa zijn vrij kort. Het blad staat vrij vlak. De bladkleur is vrij licht, grijsachtig groen. De bladeren van Virtuosa zijn breed. Virtuosa schiet opvallend traag door vergeleken met andere glasspinazierassen en kan daardoor langer blijven staan en een hoger gewicht halen. Zaad scherp.

Virtuosa is nogal gevoelig voor smeul, maar onvatbaar voor beide vormen van de wolfschimmel.

Geschikt voor de zeer vroege en vroege glasteelten. Zeer vroeg snijdbaar.

Vooraf op smeulgevoelige gronden zal aan het voorkomen van smeul aandacht moeten worden besteed (niet te dik zaaien, lekkende ramen en goten repareren en niet vlak voor het zaaien stalmest gebruiken).

## late voorjaarsteelt onder glas

zaaitijd: na half januari

### A - Bergola

Heeft in de late voorjaarsteelt zeer goed voldaan. Voor beschrijving zie blz. 135.

### A - Subito

In deze periode van het jaar groeit Subito minstens even goed als Virtuosa.  
Voor beschrijving zie blz. 135.

**A - Virtuosa** . . . . . Voor beschrijving zie blz. 135.

### B - Artex

*K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.*

Groeit vrij snel. Vormt vrij lange stelen met betrekkelijk smal blad. Goede kleur.  
Zaad rond.  
Onvatbaar voor beide fysio's van de wolfschimmel.

### B - Grandura

*K.: Gebr. Broersen, Tuitjenhorn.*

Groeit vrij snel. Vormt vrij lange stelen. Blad matig breed. Goede kleur. Zaad rond.  
Onvatbaar voor de beide fysio's van de wolfschimmel.

### B - Huro

*K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).*

Groeit vrij snel. Het blad is vrij groot en voldoende breed; bladsteel matig lang.  
Huro schiet niet snel. Zaad rond.

Onvatbaar voor de beide vormen (fysio's) van de wolfschimmel.

Weinig vorstgevoelig.

Dit ras kan niet tot de snelstgroeiende glasspinazierassen worden gerekend, maar voldoet in de praktijk toch goed.

Vooraf op zijn plaats waar smeul een probleem is en/of mæer gelet wordt op een goed produkt dan op vroegheid (snelle groei).

### B - Melex

*K.: Royal Sluis, Enkhuizen.*

Groeit wat minder snel dan Bergola, Virtuosa e.d. en is ongeveer even vroeg als Huro e.d. Blad matig breed; stelen matig lang. Geeft een mooi produkt en schiet niet snel. Zaad rond.

Onvatbaar voor de beide fysio's van de wolfschimmel.

### N - Overture

*K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier.*

Groeit wat minder snel dan rassen als Virtuosa e.d. en is daardoor ook iets later

oogstbaar. Het blad is vrij groot, breed, wat dof en donkerder groen dan Virtuosa e.d. Het blad ligt vrij plat en heeft een korte steel. Zaad rond.

Onvatbaar voor de beide fysio's van de wolfschimmel.

**N - Popeye**

*K.: N.V. A Zwaan Jr., Enkhuizen.*

Groeit snel; ongeveer even snel als Bergola, Subito en Virtuosa. Het brede, lichtgroene blad ligt vrij plat. Weinig stelen. Zaad scherp. Onvatbaar voor de beide fysio's van de wolfschimmel.

**N - Tosto**

*K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1968.*

Groeit ongeveer even snel als Bergola, Virtuosa e.d. Vormt breed, vrij lichtgroen blad. De bladranden staan wat omhoog. Zaad scherp.

Onvatbaar voor de beide fysio's van de wolfschimmel.

**N - Vrodos**

*K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1968.*

Groeit ongeveer even snel als Bergola, Virtuosa e.d. Het enigszins liggende blad is breed. De kleur is goed, maar iets dof. Zaad scherp.

Onvatbaar voor de beide fysio's van de wolfschimmel.

*zaaitijd:***zeer vroege en vroege voorjaarsteelt in de vollegrond**  
*eind december tot eind februari*

Naar zaaitijd onderscheidt men in deze rubriek twee teeltwijzen, nl. de zeer vroege teelt (zaaitijd eind december tot eind januari) en de vroege teelt (zaaitijd eind januari tot eind februari).

**B - Breedblad Scherpzaad Zomer**

Groeit, ook bij korte dagen, vrij snel. Blad vrij groot en vrij breed, met matig spitse top; glad, heldergroen.

Door de grote gevoeligheid voor schieten bij hogere temperaturen en de vatbaarheid voor wolf alleen te gebruiken voor de zeer vroege en vroege voorjaarsteelten.

Van beide typen zijn een vrij groot aantal selecties in de handel, waarvan in proeven in 1968 en 1969 de volgende selecties, alfabetisch gerangschikt naar de naam van de zaadfirma, de beste indruk achterlieten.

*spinazie*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	zeer vroege voorjaars- teelt	vroege voorjaars- teelt <sup>2)</sup>
Vroeg Scherpzaad	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	+ <sup>1)</sup>	+
Breedblad Scherpzaad	N.V. v/h T. v. d. Beukel, Monster		+
Breedblad Scherpzaad	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen		+
Reuzenblad Scherpzaad 414 Eerste Oogst <sup>3)</sup>	L.T.B., Alkmaar N.V. Rijk Zwaan, <i>De Lier</i>	+	+
Breedblad Scherpzaad	N.V. Rijk Zwaan, <i>De Lier</i>	+	+
Vroeg Scherpzaad 375 <sup>3)</sup>	N.V. Struik en Co., Enkhuizen	+	
Breedblad Scherpzaad 385	N.V. Struik en Co., Enkhuizen	+	

<sup>1)</sup> + = geschikt voor de betreffende teelt.

<sup>2)</sup> Het verdient overweging voor deze teelt wolfresistente rassen te gebruiken. Voor de vroege voorjaarsteelt genoemde Breedblad Scherpzaad-selecties is, in verband met de kans op het optreden van wolf, eind februari wel de uiterste zaaitijd.

<sup>3)</sup> Ezelsoor-typen, die duidelijk vroeger waren dan de Breedblad Scherpzaad-selecties, die in dit opzicht onderling weinig verschilden.

**B - Glares**

Glares Rond is wat trager in groei dan Glares Scherp. Is voorts vorstgevoeliger en daarom niet geschikt voor de zeer vroege teelt.  
Voor beschrijving zie blz. 135.

**B - Subito**

Dit scherpzadige, voor wolf onvatbare ras groeit in de vroege vollegrondsteelt vrij snel. De vorstgevoeligheid is iets groter dan van de thans nog veel geteelde, voor wolf vatbare Breedblad Scherpzaad Zomer.

Door het zeer grote en dunne blad nogal gevoelig voor ongunstige weersomstandigheden, o.a. hagel.

Voor beschrijving zie blz. 135.

**N - Bovri Rond**

*K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht.*

Een smalbladig gewas dat gauw stelig wordt maar een goede produktie geeft. Komt vnl. voor de zeer vroege voorjaarsteelt in aanmerking. Wolfresistent.

**N - Fortexa**

*K.: Royal Sluis, Enkhuizen.*

Heeft een stuggere groei dan Glares Scherp. Vrij donkere bladkleur. Niet geschikt voor de zeer vroege teelt. Wolfresistent.

**N - Früremona**

Komt voor de vroege voorjaarsteelt in aanmerking. Voor de vroegste teelt is de groei te traag.

Voor beschrijving zie hieronder.

**N - Huro**

In de vroege voorjaarsteelt vormt Huro een mooi opgaand gewas met groot blad, dat mooi groen van kleur is. Groeit in deze teelt wat traag.

Voor beschrijving zie blz. 136.

**N - Peronex**

*K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.*

Vormt een mooi gewas met groot tot zeer groot blad met goede kleur. Door de wat trage groei komt dit ras het meest voor eind februari-zaai in aanmerking. Voldeed vooral in 't Zuiden van ons land, ook in de zeer vroege voorjaarsteelt, goed. Wolfresistent.

zaaitijd: eind februari tot half april **normale voorjaarsteelt in de vollegrond**

**A - Dynamo**

*K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kiv.r.: 1965.*

Een rondzadig, glad en donkerbladig, voor wolf onvatbaar ras. Het type is ongeveer vergelijkbaar met de voor wolf vatbare Nobel, maar heeft een iets donkerder bladkleur. Dit ras is het meest geschikt voor de late voorjaarsteelt. Groeit voor de vroege vollegrondsteelt wat te traag. Schiet sneller dan de echte zomerrassen waardoor dit ras voor de zomerteelt minder geschikt lijkt. Schiet later door dan Vital.

**A - Früremona**

*K.: Fa. C. Sperling und Co., Bevensen, West-Duitsland.*

*V.: T. van Noort, Scheemda.*

Een snelgroeiend, voor wolf onvatbaar en éénhuizig ras, met vrij groot en vrij donker blad.

## *spinazie*

De neiging tot schieten komt overeen met bijv. de Resistoflay-selecties. Door het ontbreken van „stuivers” kan dit ras een vrij grote oogstspreading verdragen. Zaad rond. Wolfresistent.

**A - Resistoflay-selecties** (Indures, N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht; Resistoflay, N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen; Rivaal, Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord; Secundo, Ruiters' Zaadhandel, Andijk; Spartan B, Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen; Spinoza, N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg; Viroka, N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk)

De tot deze groep behorende selecties groeien wat minder snel dan bijv. Breedblad Scherpzaad, dat gepaard gaat met een geringere neiging tot schieten. Daarom is deze groep zeer geschikt voor begin maart-zaai. Zaad rond.

De selecties in deze groep zijn onvatbaar voor beide vormen van de wolfschimmel. Tussen de selecties bestaan verschillen in kleur en stevigheid van het blad.

### **A - Subito**

Dit ras is vergelijkbaar met Virtuosa. Maakt wat forser gewas en heeft een opgerichter bladstand. Heeft voorts groter blad.

Voor beschrijving zie blz. 135.

### **A - Vital**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1966.*

Het blad is vrij breed, de bladkleur is donker. Bij voorjaarsteelt in de vollegrond snelle groeier. Zaad rond.

Vital is onvatbaar voor beide vormen van de wolfschimmel.

### **B - Hybride nr. 308**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.*

Een snelgroeiend, voor wolf onvatbare hybride. Het blad is tamelijk breed. Zaad rond. Is iets sneller in groei en schietsnelheid dan de Resistoflay-selecties. Is weinig vorstgevoelig.

### **B - Hybride nr. 320**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.*

Een voor wolf onvatbaar hybrideras. Zaad rond. In groeisnelheid en type is dit ras ongeveer vergelijkbaar met de Resistoflay-selecties. Groeit en schiet echter iets minder snel.

### **B - Protekta**

Protekta groeit en schiet wat trager dan Vital. Het is een voor wolf onvatbaar, rondzadig ras.

Meer geschikt voor de iets latere voorjaarsteelt.

Voor verdere bijzonderheden zie blz. 141.

**B - Virtuosa**

Dit eveneens voor de glasteelt geselecteerde scherpzadige, voor wolf onvatbare ras schiet relatief traag waardoor het ook voor vroege voorjaarsteelt in de vollegrond geschikt is. Het grote blad is lichtgroen, aanmerkelijk lichter groen dan bijv. Vital, Spinoza e.d. De vrij lichte bladkleur maakt dat het ras voor deze vollegronds- teelt minder geliefd zou kunnen zijn.

Wat betreft de groeisnelheid, de bladgrootte en de geringe schietgevoeligheid is dit ras voor deze teelt echter wel geschikt. Voor beschrijving zie blz. 135.

zaaitijd: half april tot half juli

**zomerteelt**

**A - Matares**

*K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: 1967.*

Dit ras onderscheidt zich van Nores door de minder donkere, olijfgroene bladkleur, het iets minder gladde blad, de wat grotere groeisnelheid en de iets minder trage schietneiging. Door deze eigenschappen is Matares meer geschikt voor de vóór- zomer (zaaitijd tweede helft van april) en de nazomer. In verband met de oogst- zekerheid is het gewenst vóór 20 juli te zaaien. Zaad rond.

**A - Nores**

*K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: 1963.*

Blad groot, breed, dik, glad en donkergroen. In verband met de oogstzekerheid is het gewenst vóór 15 juli te zaaien. Zaad rond.

Onvatbaar voor beide vormen van de wolfschimmel.

Nores is speciaal geschikt voor de zomerteelt.

**B - Dorema**

*K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1968.*

Komt als type met Nores overeen. Is echter wat lichter groen van kleur, terwijl het blad korter gesteeld is. De groeisnelheid komt ongeveer overeen met Nores, is echter schietgevoeliger. In verband met de oogstzekerheid is het gewenst vóór 15 juli te zaaien. Zaad rond.

Onvatbaar voor beide fysio's van de wolfschimmel.

**B - Protekta**

Voldoet vooral goed voor de teelt voor verse consumptie. Voor teelt voor de ver- werkende industrie kan de schietneiging soms een bezwaar zijn.

Voor beschrijving zie blz. 140.

**B - Vikimun**

*K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1968.*

Door de geringe schietneiging geschikt voor de zomerteelt.

## *spinazie*

Blad normaal, rond, glad en donkergroen. Zaad rond.

Onvatbaar voor beide fysio's van de wolfschimmel.

Onder ongunstige omstandigheden enige neiging tot voortijdig schieten. Bij voorkeur vóór 15 juli zaaien.

### **N - Butterflay**

*K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.). Kw.r.: 1970.*

Een voor de zomerteelt gekweekt, zeer traag schietend ras met dik, groot en donkergroen blad.

## **herfstteelt in de vollegrond**

*zaaitijd: half juli tot half september*

### **A - Friëremona**

Kan nog laat worden gezaaid. Voor beschrijving zie blz. 139.

**A - Resistoflay**-selecties (Indures, N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht; Resistoflay, N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen; Rivaal, Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord; Secundo, Ruiters' Zaadhandel, Andijk; Spartan B, Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen; Spinoza, N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg; Viroka, N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk) . . . . . Voor beschrijving zie blz. 140.

### **A - Subito**

Dit ras is vergelijkbaar met de thans nog veel geteelde, voor wolf vatbare Breedblad Scherpzaad. Kan nog laat worden gezaaid. Subito is onvatbaar voor wolf. Voor beschrijving zie blz. 135.

### **A - Virtuosa**

Groeit snel. Schiet in verhouding tot de groeisnelheid niet snel. Kan nog laat, tot ca. 20 september worden gezaaid. Voor beschrijving zie blz. 135.

**A - Vital** . . . . . Voor beschrijving zie blz. 140.

### **B - Hybride nr. 308**

Kan slecht herfstweeer goed verdragen. Voor beschrijving zie blz. 140.

### **B - Hybride nr. 320**

Kan slecht herfstweeer vrij goed verdragen. Niet later zaaien dan half augustus. Voor beschrijving zie blz. 140.



**B - Wintra**

K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1963.

Groeit minder snel dan de hiervoor genoemde rassen. Ongevoelig voor mozaïekvirus („blight”), doch gevoelig voor wolf. Het blad is glad en vrij donkergroen. Komt vooral in aanmerking voor teelt in gebieden, waar mozaïek een probleem is.

zaaitijd: eind augustus-begin september

**winterteelt in de vollegrond**

Deze teelt is in Nederland niet erg verbreid. Sind korte tijd is er weer belangstelling voor van de zijde van de verwerkende industrie.

**B - Winterreuzen**

Géant d’hiver, Hiemalis, Spica      Geïnr.:1927 onder de naam Géant d’hiver door Vilmorin-Andrieux, Parijs.

Goede herstelkracht na de winter.

Blad normaal groen, opgericht, fors, enigszins pijlvormig. Bladsteel lang. Zaad rond.

Vatbaar voor wolf.

*Brassica oleracea* L. var. *gemmifera* (DC.) Schulz

**spruitkool**

Spruitkool is een van die gewassen waarvan de teelt zich nog voortdurend uitbreidt. Vooral in Groningen, Noord-Holland, Zuid-Holland en Noord-Brabant is de teelt belangrijk. Het gehele areaal is thans ruim 5400 ha groot. De handelsproductie bedroeg in 1969 ongeveer 54 miljoen kg ter waarde van 43 miljoen gulden. Van deze productie wordt ongeveer 50% geëxporteerd, 40% in Nederland vers geconsumeerd en 10% door de industrie afgenomen. Zowel voor export als voor industrie is een smetvrij produkt vereist.

Normale spruitkoolrassen of selecties geven een bijzonder variabel gewas. De kwaliteit van de spruiten wordt in sterke mate bepaald door de weersomstandigheden, de bodem en de bemesting. Daarnaast is de rassenkeuze van groot belang. Het meest worden in Nederland Roodnerf-selecties geteeld, waarvan de goede vertegenwoordigers een hoge opbrengst aan kwaliteitspruiten kunnen leveren. Naast de Roodnerf-selecties worden in de laatste jaren hybriderassen in de handel

gebracht. De belangstelling hiervoor neemt toe. Hybriderassen onderscheiden zich van de gewone selecties door een grote uniformiteit. Vanouds is spruitkool een gewas waarin door veel tuinders zelf wordt geselecteerd, soms met goed resultaat, zoals dit bijvoorbeeld met een aantal Groninger selecties het geval is.

Kwalitatief goede spruiten moeten rond, vast, glad en goed gesloten zijn. Door de diepvries-industrie wordt een 2 tot 3 cm grote, donkergroene spruit gevraagd. Hiervoor zijn goede Roodnerf-selecties en -hybriden te gebruiken, al zal rekening moeten worden gehouden met de omstandigheid dat vrijwel steeds een aanzienlijk percentage van de spruiten te grof is. Naarmate de spruiten fijner zijn, zal in het algemeen de opbrengst afnemen.

In toenemende mate bestaat er belangstelling voor de machinale eenmalige pluk van spruitkool. Dit is goed mogelijk wanneer men ongeveer de helft dichter dan normaal plant en de planten in de nazomer topt. Na 4 tot 8 weken kunnen de spruiten dan in één keer worden geplukt. De opbrengst die men zo verkrijgt, wijkt weinig af van die van een normale teelt, terwijl ook de kwaliteit van de geoogste spruiten zeer goed kan zijn. Na 1 januari kunnen zich echter moeilijkheden voordoen. De onderste spruiten vertonen dan vrij veel „sleet”, d.w.z. dat één of meer dode blaadjes de spruit omhullen en het schonen uitermate bemoeilijken. Vooral na een vorstperiode openbaart zich dit. Uit proeven is gebleken dat voor de eenmalige pluk dezelfde selecties of hybriden gebruikt kunnen worden als voor de normale teelt.

## **A - Roodnerf**

Dit ras wordt algemeen geteeld. De oogst ervan begint in september of oktober en gaat vaak door tot maart.

Tot deze groep worden ook de zogenaamde Groninger typen gerekend die in het algemeen vrij vroeg en zeer productief zijn en zich kenmerken door een iets lichter groene blad- en spruitkleur. Ook zijn deze selecties weinig of niet anthocyaanhoudend.

De algemene kenmerken van het ras Roodnerf zijn :

Stengel vrij lang. Blad vrij groot tot groot, vlak tot iets komvormig, weinig of niet gebobbeld, groen tot donkergrijsgroen. Bladsteel lang en vooral bij de specifieke Roodnerf paars aangelopen. Spruit vast, rond tot omgekeerd eivormig, groen tot donkergroen. In de praktijkproeven 1968-1969 zijn 32 selecties goedgekeurd, waarvan 8 alleen voor herfstteelt wegens hun geringere winterhardheid. Tussen de goedgekeurde selecties komen vrij grote verschillen in vroegheid voor. De vroegere selecties zijn gemiddeld productiever dan de late.

Degene die in de herfstmaanden reeds in de gelegenheid is om te plukken kan een vroege of middelvroeg of eventueel een uitsluitend voor de herfstteelt aanbevolen selectie kiezen. Wie een latere teelt wenst, is vaak beter uit met een iets latere selectie wegens de doorgaans betere winterhardheid.

In het algemeen zijn van de late selecties de spruiten fijner en soms donkerder van kleur, hetgeen van belang kan zijn wanneer de spruiten voor de diepvries-industrie bestemd zijn.

## aanbevolen selecties praktijkproeven 1968-1969 (vervolg op volgende bladzijde)

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	geschiedt		sorterings- verhouding			
		herfstteelt	winterteelt	productiviteit <sup>1)</sup>	A (2-3 cm)	B (3-4 cm)	kleur spruit <sup>2)</sup>
<i>vroeg</i>							
Vroeg Groninger	Bakker en Vos, Uithuizen	+		9	50	50	7
Harola vroeg	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	+		9	60	40	6
Harola 220	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	+	+	9	60	40	6
Groningse vroeg	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen	+	+	9	60	40	6
Frigo	Royal Sluis, Enkhuizen	+		9	60	40	6
Stiekema nr. 1	Gebr. Stiekema, Kloosterburen	+	+	9	60	40	6
Vroege Selectie	Tj. Vaatstra, Kloosterburen	+	+	9	55	45	6
<i>middelvroeg</i>							
Vrosa	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	+	+	8	65	35	5
Kampioen	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	+		8	65	35	6
Rola Cross	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	+	+	9	65	35	6
Groningse laat	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen	+		8	75	25	6
Orig. Groeneboom	J. Groeneboom Lzn., Barendrecht	+	+	7	80	20	7
Orig. Huizer vroege							
nr. 101	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	+	+	9	60	40	6
Orig. Huizer							
stam A	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	+	+	7	70	30	7
Orig. Huizer							
stam B	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	+	+	8	65	35	7
Middenvroeg	J. v. d. Land, Uithuizen	+	+	8	60	40	6
Nectar	L. de Mos, Naaldwijk	+	+	7	55	45	8
Ostar	L. de Mos, Naaldwijk	+	+	8	70	30	7
Post	L. de Mos, Naaldwijk	+	+	7	65	35	7
Rotor	L. de Mos, Naaldwijk	+	+	8	60	40	6
Blauwtje	Nekkers en Dijkstra, Westernieland	+	+	8	70	30	7
Nr. 65 <sup>3)</sup>	Nekkers en Dijkstra, Westernieland	+		8	60	40	6
Stabilo	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	+	+	7	85	15	7
Barendrechtse							
Markt <sup>3)</sup>	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	+		8	65	35	7

<sup>1)</sup> 9 = relatief > 115, 8 = relatief 101 t/m 115, 7 = relatief 86 t/m 100, 6 = relatief < 86 (proefveldgemiddelde = 100). <sup>2)</sup> 5 = lichtgroen, 6 en 7 = groen, 8 = donkergroen. <sup>3)</sup> kort gewas. <sup>4)</sup> lang gewas en spruit is ruim geschakeld.

*spruitkool*

(vervolg tabel blz. 145)

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	geschikt voor		sorterings- verhouding			
		herfstteelt	winterteelt	produktiviteit <sup>1)</sup>	A (2-3 cm)	B (3-4 cm)	kleur spruit <sup>2)</sup>
Gronalto	Royal Sluis, Enkhuizen	+		8	80	20	6
Herka <sup>4)</sup>	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	+	+	7	70	30	7
Orion	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	+	+	8	65	35	6
Prominent	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	+	+	8	60	40	6
<i>laat</i>							
Broersen's Export nr. 49	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	+	+	7	70	30	7
Gemma <sup>3)</sup>	N.V. De Groot en Slot, Heerhugowaard	+	+	6	90	10	8
Stam Hoogvliet	Wed. P. de Jongh, Goes	+	+	6	90	10	8
Gravendeel	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	+	+	6	85	15	6

1) 9 = relatief > 115, 8 = relatief 101 t/m 115, 7 = relatief 86 t/m 100, 6 = relatief < 86 (proefveldgemiddelde = 100). 2) 5 = lichtgroen, 6 en 7 = groen, 8 = donkergroen. 3) kort gewas. 4) lang gewas en spruit is ruim geschakeld.

*hybriden*

De belangstelling voor het telen van hybriden neemt regelmatig toe. Het is echter nog moeilijk te voorspellen in welke mate zij de normale rassen zullen vervangen. In 1967 is voor het eerst met de voorbeproeving begonnen. Na 1 jaar voorbeproeving en 2 jaar voortgezet onderzoek kunnen naast Thor de in de volgende tabel opgenomen hybriden als N-ras worden geplaatst. Aan de hand van de resultaten van het voortgezet gebruikswaarde-onderzoek zal in het vervolg jaarlijks worden nagegaan of deze lijst moet worden herzien.

aanbevolen hybriden (beproeving 1968 en 1969)

	oogsttijd	produktiviteit <sup>1)</sup>	spruitkwaliteit				sorteringsverhouding in %	
			kleur <sup>2)</sup>	vleugels <sup>3)</sup>	vastheid <sup>4)</sup>	smet <sup>5)</sup>	A (2-3 cm)	B (3-4 cm)
Frigostar	okt./nov.	6	l.gr.	7.3	7.0	5.8	75	25
	dec.		gr.	7.0	7.3	6.0		
King Arthur	okt./nov.	8	gr.	7.0	7.8	8.3	55	45
	dec.		gr.	7.0	8.0	8.0		
Latc-Line	okt./nov.	5	d.gr.	6.8	7.8	7.3	85	15
	dec.		d.gr.	5.3	7.0	4.5		
Long-Line	okt./nov.	7	gr.gr.	6.8	7.8	7.0	75	25
	dec.		gr.gr.	5.0	6.8	6.0		
Peer Gynt	okt./nov.	7	gr.	6.8	7.0	7.3	65	35
	dec.		gr.	6.0	6.5	6.8		
Topscore	okt./nov.	7	gr.gr.	7.0	7.0	6.5	65	35
	dec.		gr.gr.	7.0	7.3	5.5		

1) 8 = relatief > 115, 7 = relatief 101 t/m 115, 6 = relatief 86 t/m 100, 5 = relatief < 86 (proefveldgemiddelde = 100). 2) l.gr. = lichtgroen, gr. = groen, d.gr. = donkergroen, gr.gr. = grijsgroen. 3) laag cijfer = veel vleugels, hoog cijfer = geen vleugels. 4) laag cijfer = los, hoog cijfer = vast. 5) laag cijfer = veel smet, hoog cijfer = geen smet.

**N - Frigostar**

Royal Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: 1968.

Is een vroege, halfhoge hybride met een uniform, donkergroen gewas. De spruit is vrij nauw geschakeld, lichtgroen, glad, vast en fijn en soms nogal gevoelig voor een geel blaadje. Opbrengst goed.

**N - King Arthur**

N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Kw.r.: Aangevraagd.

Een hybride met een lang, vlotgroeiend groen gewas die vooral in het begin rustig moet groeien, daar anders het gewas te slap kan worden. Levert een vrij grove, groene, gladde, zeer vaste spruit die sterk is tegen smet. De opbrengst van deze iets latere hybride, die zelfs voor éénmalige oogst, in bijv. januari mogelijkheden heeft, is goed tot zeer goed.

## spruitkool

### **N - Late-Line**

*Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord.*

Een iets latere hybride met een vrij hoog, donkergroen gewas. Geeft een normaal geschakelde, fijne, zeer donkergroene en zeer vaste spruit die soms niet helemaal vrij van vleugeltjes is.

Een late hybride die helaas bij laat oogsten vaak kwalitatief erg tegenvalt (smet en vleugeltjes). Vóór de winter geoogst is het een hybride met een voor diepvries-industrie goed bruikbare spruit. Voor een laat ras met een hoog percentage fijne spruit is de opbrengst matig tot redelijk goed.

### **N - Long-Line**

*Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord.*

Vormt een lang gewas dat evenals King Arthur vooral in het begin rustig moet groeien. Het is een nogal fors groeiende hybride met grijsgroen blad. De spruit is grijsgroen, fijn, vast, goed van kwaliteit maar soms, vooral bij latere oogst, iets vleugelig. De opbrengst van deze middelvroeg hybride is goed.

### **N - Peer Gynt**

*N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.*

Is een zeer vroege hybride, herkenbaar aan het korte, uniforme gewas met grijsgroen, enigszins komvormig blad. De spruit is vrij nauw geschakeld, groen tot grijsgroen, glad, vast en vrij rond. Voor eenmalige oogst kan deze hybride een vrij hoge N-bemesting verdragen. Moet doorgaans uiterlijk in november worden geplukt. Opbrengst goed.

### **N - Thor**

*K.: Instituut voor de Veredeling van Tuinbouwgewassen, Wageningen.  
Kw.r.: 1969. Wordt door verschillende bedrijven in de handel gebracht.*

Onder gunstige groeiomstandigheden is dit hybrideras behoorlijk produktief en de spruit van vrij goede kwaliteit. Een iets hogere stikstofbemesting en een wat kleinere plantafstand dan bij andere rassen is vermoedelijk gewenst. Onder minder gunstige omstandigheden valt dit ras, in vergelijking met de vroege Roodnerfselecties soms tegen; de spruit is dan tamelijk grijsgroen van kleur. De oogstperiode valt samen met die van de vroege Roodnerfselecties. Zeer uniform.

Stengel vrij lang. Blad vrij klein, iets komvormig, weinig gebobbeld, grijsgroen tot licht grijsgroen. Top vertoont onder arme omstandigheden neiging tot vorming van kooltje en is erg licht grijsgroen. Bladsteel matig lang, soms iets lichtpaars aangelopen. Spruit matig groot, vast, rond tot iets tolvormig, groen tot grijsgroen.

### **N - Topscore**

*Royal Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: Aangevraagd.*

Lijkt bijzonder veel op Peer Gynt. Qua gewas, vroegheid en spruiteigenschappen zijn ze vrijwel identiek. Opbrengst goed.

Tomaten worden vrijwel uitsluitend onder glas geteeld. De belangrijkste teeltcentra zijn het Westland, De Kring, Venlo e.o.

In 1969 werden op de Nederlandse veilingen ruim 356 miljoen kg tomaten aan-gevoerd voor een waarde van 347 miljoen gulden. West-Duitsland is verreweg de belangrijkste afnemer (ruim 198 miljoen kg in 1969). Naar Engeland werden in 1969 46 miljoen kg geëxporteerd en naar Zweden 20 miljoen kg.

Sedert 1963 is de oppervlakte gestookte tomaten toegenomen van ongeveer 1430 ha tot ruim 2200 ha. De oppervlakte koude tomaten is thans ongeveer 1000 ha; in 1963 werden in Nederland ongeveer 1400 ha koude tomaten geteeld.

Aan de hand van de kleur van de onrijpe tomaten kunnen de rassen worden ingedeeld in „groen”, „halfgroen” en „bleek”. De tomaten van de „groene” rassen zijn, vooral bij sterke belichting, rondom de steel donkergroen gekleurd; de bleke rassen zijn in onrijpe toestand egaal bleek-grijsgroen. De halfgroene (hybride) rassen staan er tussen in, maar de vruchten van de halfgroene rassen lijken meer op die van de groene dan op die van de bleke rassen.

Teneinde wat meer overzicht over het huidige rassensortiment te krijgen, wordt hieronder een indeling in zes groepen gegeven:

- a. de groene hybriderassen (zoals Ailresist RR, Red Crown, Sirene)
- b. de halfgroene kort gelede hybriderassen (Extase, Panase, Azes, Isabelle e.d.)
- c. de halfgroene lang gelede hybriderassen (Beauty, Rijncross e.d.)
- d. de bleke (zaadvaste en hybride-) rassen van het Moneymakertype (Moneymaker, Moneydor, Yelvic, Moneyglobe e.d.)
- e. de nieuwe lang gelede bleke (zaadvaste en hybride-) rassen (Globeset RR, MM Super, Jupiter e.d.)
- f. de bleke kort gelede (zaadvaste en hybride-) rassen met het opstaande blad (Allround, Surprise, MM Extra, Suprema RR e.d.).

In het algemeen kan worden gesteld dat de groene hybriderassen (groep a) zich goed lenen voor de stookteelten; ze geven een hoge „vroege produktie” van goede kwaliteit, maar later in het seizoen laat de kwaliteit vaak te wensen over. De vruchten zijn bij sterke belichting (in de zomer) gevoelig voor wankleurig. De groene rassen zijn gevoeliger voor verstoring van de waterhuishouding dan de bleke. Dit leidt gemakkelijk tot onvoldoende zetting, slap gaan en barsten van de vruchten.

De halfgroene hybriderassen (de groepen b en c) zetten onder lichtarme omstandigheden vaak wat gemakkelijker dan de groene rassen en worden in de winter teelt niet zo gemakkelijk te veel uit elkaar gestookt.

Onder dezelfde teeltomstandigheden treffen we in de halfgroene rassen minder groenkragen aan dan in de groene. Dit is belangrijk in verband met doortelen. De oppervlakte, beteeld met goede, kort gelede halfgroene hybriderassen (groep b) neemt de laatste jaren sterk toe vooral ten koste van de groene rassen.

Binnen de bleke rassen kunnen we thans 3 groepen onderscheiden (d, e en f).

De echte, zaadvaste Moneymakerselecties worden nog steeds veel gebruikt, maar de beteelde oppervlakte loopt de laatste jaren regelmatig terug. Ze komen relatief vroeg in bloei; zetten vaak iets gemakkelijker dan vele andere rassen, maar de ontwikkeling verloopt dikwijls wat trager, waardoor de aanvankelijke voorsprong vaak vrij snel weer verloren gaat. In het begin van de pluk laat, vooral op groei-

krachtige grond, de kwaliteit nogal eens te wensen over, bovendien ligt de „vroegste produktie” vrijwel altijd lager dan van de goede halfgroene. Ook heeft men in de Moneymakerselecties eerder last van een minder goede doorgroei. Vooral in de zeer licht verwarmde en in de koude teelt is de originele Moneymaker vaak erg gedrongen. Er moet meer tijd aan bladplukken worden besteed dan bij de bleke hybriderassen van groep e. Anderzijds kan de zaadvaste Moneymaker boven in het gewas meer hitte en felle zonneschijn verdragen dan de andere rassen.

De bleke rassen van groep e daarentegen geven door de langere internodiën en het meer open blad een open plant. De tomaten zijn in het begin meestal fijner, ronder en van betere kwaliteit dan de Moneymakerselecties. Deze hybriderassen worden, wanneer flink wordt gestookt, te fijn. De doorgroei is meestal beduidend beter dan van de echte Moneymakerselecties. De kwaliteit bovenin doet weinig voor laatstgenoemden onder; de totale produktie ligt ondanks het iets geringere aantal trossen vaak hoger. In de vroege stookteelt echter zijn de lang gelede bleke hybriderassen, vooral als zwaar wordt gestookt, minder aantrekkelijk. Doordat in deze teelt de eerste trossen als regel verloren gaan kan het aantal trossen van deze lang gelede rassen dat onder de draad zet te gering worden.

De bleke kort gelede rassen (groep f) met het opstaande blad behoren niet tot onze vroegste rassen maar vertonen veelal een zeer goede groei en zijn vaak zeer produktief hetgeen ze zeer geschikt maakt voor de niet al te vroege, koudeteelt op niet al te groeikrachtige gronden.

Dat plaatselijk de voorkeur uitgaat naar bleke rassen vindt mede zijn oorzaak in het feit dat men de verschijnselen groenkragen en geelkoppen niet van elkaar weet te onderscheiden. De onschadelijke groenkragen komen alleen bij de groene en halfgroene rassen voor; naarmate de tomaten rijpen, verdwijnt de groene kraag geheel. De geelkoppen waarvoor alle rassen vatbaar zijn, dus ook de bleke (!), benadelen de consumptiekwaliteit ernstig en verdwijnen naarmate de tomaten rijpen niet.

Van de schimmel die de bladvlekkenziekte (meeldauw – *Cladosporium fulvum*) veroorzaakt zijn thans drie groepen van fysio's (fysiologische rassen) bekend: de A- (oude) fysio's, de B- (nieuwe) fysio's en de C- (de allernieuwste) fysio's. De A- en B-fysio's komen thans vrijwel overal voor. De C-fysio's zijn reeds op vele plaatsen aanwezig. Alle thans in de handel zijnde tomaterrassen zijn vatbaar voor deze C-fysio's. Daar nieuwe fysio's zich als regel vrij snel verspreiden is het riskant geen bestrijding uit te voeren op rassen die tot dusver onvatbaar waren voor de bladvlekkenziekte (en nu nog vaak onvatbaar worden genoemd).

In sommige zaaisels komen, afhankelijk van de omstandigheden, veel kroeskoppen voor; de meeste vinden we in de groene rassen, in de halfgroene komen aanzienlijk minder kroeskoppen voor. Verschillende bleke hybriderassen geven af en toe enkele kroeskoppen; in de Moneymaker-selecties ziet men ze zelden. In de groene hybriderassen komen in de vroegste zaaisels soms wel 30% kroeskoppen voor; bij het vaststellen van de hoeveelheid te bestellen zaad moet hiermede rekening worden gehouden.

#### *Fusarium*resistentie tomaterrassen

Het toenemende aantal bedrijven met *Fusarium* en het feit dat nog geen afdoende bestrijding van deze bodemschimmel is gevonden, maken het noodzakelijk op



korte termijn over Fusariumresistente rassen te kunnen beschikken. Door enkele kweekbedrijven worden reeds resistente rassen proefsgewijs in de handel gebracht. Voor zover ze op het moment dat deze rassenlijst werd samengesteld, bekend waren, laat de kwaliteit nog te wensen over en kunnen ze alleen worden aanbevolen voor bedrijven waar men ernstige moeilijkheden verwacht. Het ziet er naar uit dat op korte termijn betere rassen zullen worden geïntroduceerd en het lijkt weinig zinvol hier thans rasnamen te noemen. Men volg de ontwikkeling in de vakpers.

	winterteelt planttijd december	vroege stookteelt planttijd januari	stookteelt planttijd februari	koude teelt planttijd eind maart – eind mei	nateelt planttijd eerste helft juli
Acram		B			B
Ailresist RR		A			A
Allround				B	
Azes	A	A	A		A
Beauty			B		B
Craigres		B			B
Excellent	A	A	A		A
Extase	A	A	A		A
Exquise RR	A	A	A		A
Globeset RR				B	
Glory M		B			B
Happy				B	
Imitato	A	A	A		A
Isabelle	A	A	A		A
Jaspa	A	A	A		A
Jupiter				A	
MG2		B			B
MM Extra				B	
MM Nova			B		
MM Super				B	
Maascross				B	B
Moneyglobe RR		B	B		
Moneymaker		B	A	B	
Panase	A	A	A		A
Red Crown		A			A
Rondo	N	N	N		N
Rijncross					B
Sirene		A			A
Splendor				B	
Suprema RR				B	B
Surprise				A	B
Surprise Cfr				B	B
Ijsselcross				B	B

**Acram** K.: N.V. „De Ouden Dam”, Wilnis (U.). Wordt in de handel gebracht door de N.V. Oudijk-Wulfse, Waddinxveen.

Een groen hybrideras. Voldoet vrij goed in de vroege stookteelt en in de winter-teelt. Komt in gebruikswaarde ongeveer overeen met Ailresist RR maar in Acram komen hier en daar planten voor met necrose-achtige verschijnselen.

Een matig fors, nogal open gewas. Groeit vrij rustig. Doorgroei zeer goed. Als regel goede sortering. Vroeg en goed produktief. Kwaliteit zeer goed tot aan de draad.

**Ailresist RR** Royal Sluis, Enkhuizen.

Een groen hybrideras. Voldoet goed in de vroege stookteelt en in de nateelt. Vooral geschikt voor gronden die een kalme groei geven.

Een vrij fors, vrij lang geleed en open gewas. Groeit snel. Doorgroei zeer goed. Vroeg en goed produktief. Zeer goede kwaliteit.

**Allround** K.: L. de Mos, Naaldwijk. Kw.r.: 1960.

Een bleek zaadvast ras. Voldoet door de zeer krachtige groei vrij goed in de niet te vroege koude teelt op weinig groeikrachtige of licht met kurkwortel besmette gronden. Op gronden die enigszins groeikrachtig zijn, is voorzichtigheid geboden. Gewas fors. De bladeren en veelal ook de trossen staan iets schuin omhoog; dit neemt toe als de planten behoefte hebben aan water.

Heeft meer water nodig dan de meeste andere rassen. Aan het voorkomen van steektrossen moet aandacht worden besteed. Vruchten lijken veel op die van een grove Moneymaker, maar zijn meestal wat hoger. Komt iets later in produktie dan Moneymaker.

**Azes** K.: N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk.

Een halfgroen hybrideras. Voor beschrijving zie Extase.

**Beauty** K.: Fa. W. P. J. de Ruiter en Zn., Bleiswijk.

Een halfgroen hybrideras. Voldoet vrij goed in de niet te zware stookteelt en in de nateelt.

Het gewas vertoont vrij veel overeenkomst met dat van de groene hybriderassen — een open, lang geleed gewas. Een vrij snelle groeier die ook een goede doorgroei vertoonde.

Kwam gelijk met Extase in produktie; het gemiddeld vruchtgewicht komt vrijwel overeen met dat van Extase.

**Craigres** K.: Vreeken's Zaden, Dordrecht. Wordt in de handel gebracht door Royal Sluis, Enkhuizen.

Een groen hybrideras. Voldoet vrij goed in de vroege stookteelt en in de nateelt. Een vrij fors gewas dat veel overeenkomst vertoont met Ailresist RR. Een van de

## *tomaat*

vroegste en meest produktieve groene rassen. Bij sterke groei zijn de tomaten soms wat afgeplat rond.

Onder bepaalde omstandigheden komen in dit ras, evenals in de andere groene rassen, veel kroeskoppen voor.

**Excellent** *K.: N.V. „Den Ouden Dam”, Wilnis. Wordt in de handel gebracht door N.V. Oudijk – Wulfse, Waddinxveen.*

Een halfgroen hybrideras. Voor beschrijving zie Extase.

**Exquisite RR** *K.: Royal Sluis, Enkhuizen.*

Een halfgroen hybrideras. Voor beschrijving zie Extase.

**Extase** *K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.*

Een halfgroen hybrideras. Voldoet zeer goed in de stookteelten en in de nateelt. Leent zich zeer goed voor doortelen.

Vormt een fors gewas dat enigszins op dat van Moneymaker lijkt. Reeds in een jong stadium te herkennen doordat de bladeren iets omhoog staan.

Groeit goed door. De matig grote trossen zitten vrij dicht opeen. Zet als regel ook bovenin goed. Ongeveer even vroeg als Ailresist RR, Acram, Craigres e.d. Een middelmatig zware tomaat van goede kwaliteit. Minder gevoelig voor groenkragen dan de groene rassen waardoor de kleur van de pas geplukte tomaten boven in het gewas vaak wat beter is dan bij de groene rassen. Dit kan van belang zijn in verband met doortelen.

Bij zwaar stoken en als de groeikracht van de grond te wensen overlaat, zijn de tomaten soms iets aan de kleine kant.

**Globeset RR** *K.: Royal Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: 1968.*

Een bleek hybrideras. Voldoet vrij goed in de koude teelt, vooral daar waar als regel een zware tomaat wordt geplukt en/of de Moneymaker een te gedrongen gewas geeft.

Voor een bleek ras een breed en zeer open gewas; lange open bladeren en zeer lange internodiën. Zeer goede groei en doorgroei. Ongeveer even vroeg als Moneymaker. De eerste vruchten zijn wat fijner dan van Moneymaker, maar het gemiddeld vruchtgewicht over de gehele teelt verschilt, doordat de tomaten bovenin beter uitgroeien, zeer weinig van Moneymaker. Vorm en kleur goed; ronder dan Moneymaker. Was in enkele proeven in de koudeteelt goed produktief.

**Glory M** *K.: N.V. Struik en Co., Enkhuizen.*

Een groen hybrideras. Vertoont veel overeenkomst met Ailresist RR. Voor beschrijving zie aldaar.

**Happy** *K.: Fa. W. P. J. de Ruiter en Zn., Bleiswijk.*

Een bleek hybrideras. Voldoet vrij goed in de koude teelt vooral daar waar als regel

een zware tomaat wordt geplukt. Op minder groeiachtige grond kan de vruchtgrootte te wensen overlaten.

Een open, vrij donkergroen Moneymakergewas. Groeit sneller en beter door dan Moneymaker en is langer geleed. De eerste trossen zitten vrij hoog; de meeste trossen zijn vrij kort en tamelijk gedrongen. Komt meestal ongeveer gelijk met Moneymaker in produktie. De eerste tomaten waren tamelijk klein, werd naar boven toe relatief zwaarder. Zeer goede kwaliteit. Op minder groeiachtige grond kan de vruchtgrootte te wensen overlaten.

**Imitato** *K.: Vreeken's Zaden, Dordrecht.*

Een halfgroen hybrideras. *Voor beschrijving zie Extase.*

**Isabelle** *K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.).*

Een halfgroen hybrideras. *Voor beschrijving zie Extase.*

**Jaspa** *K.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen.*

Een halfgroen hybrideras. *Voor beschrijving zie Extase.*

**Jupiter** *K.: A. Vogelaar, Poeldijk.*

Een bleek hybrideras. Voldoet goed in de koude teelt, vooral in de vroege koude teelt als Moneymaker te gedrongen blijft.

Een open Moneymakergewas; desondanks zat de eerste tros lager dan bij de meeste andere bleke rassen. Iets vroeger dan Moneymaker. Is ongeveer even zwaar als Moneymaker. Zeer mooie kleur. Goed produktief.

**MG 2** *K.: N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen.*

Een groen hybrideras. Voldoet vrij goed in de vroege stookteelt en in de nateelt op gronden die van nature een (te) zware tomaat geven. Zeer goede kwaliteit.

Geeft een wat fijnere tomaat dan Ailresist RR. Komt iets later in produktie dan Ailresist RR.

**MM Extra** *K.: N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen.*

Een bleek hybrideras. Voldoet vrij goed in de koude teelt op wat minder groeiachtige grond.

Het forse gewas vertoont enige overeenkomst met Surprise. Zeer goede doorgroei en zetting bovenin. Vrijwel even vroeg als Moneymaker; ook het gemiddeld vruchtgewicht verschilt weinig van dat van Moneymaker. Goede kwaliteit. Goed produktief.

**MM Nova** *K.: N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen.*

Een bleek hybrideras. Beproevenwaardig in de niet te vroege stookteelt.

Het gewas vertoont vrij veel overeenkomst met dat van Moneyglobe RR. Komt

in gebruikswaarde dit ras waarschijnlijk ook zeer nabij. Men raadplege verder de beschrijving van Moneyglobe RR.

**MM Super**

*K.: N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen.*

Een bleek hybrideras. Voldoet vrij goed in de koude teelt, vooral in de vroege koude teelt als Moneymaker te gedrongen groeit.

Voor een bleek ras een open, breed en lang geled gewas. Goede doorgroei. Komt gelijk met of wat vroeger dan Moneymaker in produktie. Het gemiddeld vruchtgewicht verschilde aanvankelijk weinig van dat van Moneymaker, later in de teelt was MM Super meestal wat zwaarder. Goede kwaliteit.

**Maascross**

*K.: N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk.*

Een bleek hybrideras. Voldoet op groeiachtige grond en in nieuwe kassen in de koude teelt mede door de grote vroegheid goed. De grote vroegheid is ook aantrekkelijk in een kortdurende nateelt.

Een open Moneymakergewas; groeit beter door dan Moneymaker. Komt zeer vroeg in produktie. De vruchten zijn middelmatig van grootte. Op minder groeiachtige grond en in oude kassen is de kans vrij groot dat de tomaten te klein worden. Wat hoger van vorm dan Moneymaker. Heeft bij onregelmatige watervoorziening, plotseling hogere luchtvochtigheid of te veel dieven en bladplukken tegelijk, last van scheuren.

**Moneyglobe RR**

*K.: Royal Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: 1968.*

Een bleek hybrideras. Voldoet vrij goed in de niet te vroege stookteelt.

Het gewas vertoont veel overeenkomst met een goed groeiende Moneymaker; doorgroei evenwel duidelijk beter dan van Moneymaker. Ongeveer even vroeg als Moneymaker. De eerste tomaten zijn meestal iets fijner — maar kwalitatief vaak beter — dan die van Moneymaker, later in de teelt zijn de tomaten van Moneyglobe vaak zwaarder dan die van Moneymaker.

**Moneymaker** Ajax, Donor, Moneydor, Victor, Victory, Vremo-Moneymaker, Moneycross, Monprecos, Yelvic enz.

Voldoet goed in de stookteelt en in de koude teelt als niet al te vroeg wordt geplant.

Een bleek zaadvast ras. Gewas matig fors. Bloeit vroeg en zet bij weinig licht goed. De rijping verloopt echter traag. Vergeleken met vele bleke hybriderassen laat de groei en de zetting boven in het gewas vaak te wensen over. Kortere geled dan de groene en halfgroene rassen en vele bleke hybriderassen. In de vroege koude teelt vaak erg gedrongen. De eerste tros is vaak vrij klein. De onrijpe vruchten zijn grijsgroen tot geelachtig groen zonder donkergroene kraag rond de steel (zgn. bleek). De eerste tomaten zijn meestal wat zwaarder dan die van de in deze rassenlijst genoemde groene hybriderassen, meestal wat platter en vooral vroeg in het seizoen min of meer kantig.

In het vroege seizoen gevoeliger voor wankleurig dan de meeste groene rassen. Op groeikrachtige gronden, en wanneer bijv. door het stomen van de grond de groei fors is geworden, hebben, vooral de grovere selecties aan de eerste trossen spoedig last van holle, wankleurige en kantige tomaten. Kwalitatief gezien bovenin één van de sterkste rassen. Niet gevoelig voor groenkragen, wel voor de schadelijke geelkoppen.

Alhoewel de eerste vruchten van de Moneymaker dikwijls iets eerder rijp zijn dan die van de groene hybriderassen plukt men van deze rassen toch eerder kilo's van betekenis en zijn de financiële resultaten met de groene en halfgroene hybriderassen in de vroege stookteelt meestal beter dan met Moneymaker.

Ongeveer 15 jaar lang een van de meest geteelde rassen; wordt de laatste paar jaar in de vroege stookteelt en in de vroege koudeteelt langzaam verdrongen door resp. de halfgroene en de bleke langgelede hybriderassen. In de wat latere stookteelt nog steeds een van de belangrijkste rassen.

**Panase**

*K.: N.V. C. W. Pannevis, Enkhuizen.*

Een halfgroen hybrideras.

Voor beschrijving zie Extase.

**Red Crown**

*K.: N.V. A. Zwaan Jr., Enkhuizen.*

Een groen hybrideras. Voldoet goed in de vroege stookteelt en in de nateelt, vooral op de wat zwaardere gronden. Vertoont vrij veel overeenkomst met Ailresist RR. Voor beschrijving zie aldaar.

**Rondo**

*K.: Fa. W. P. J. de Ruiter en Zn., Bleiswijk.*

Een halfgroen hybrideras. Vertoont veel overeenkomst met Extase en heeft waarschijnlijk ook dezelfde gebruiks waarde.

**Rijncross**

*K.: N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk.*

Een halfgroen hybrideras. Voldoet vrij goed in de nateelt op gronden waar als regel een vrij zware tomaat wordt geplukt.

Het gewas is minder zwaar, langer geled en daardoor meer open dan dat van Extase. Een matig sterke groeier. Groeit goed door en zet als regel bovenin goed. Kwam kort na Extase in produktie. Zeer goede kwaliteit. Het gemiddeld vruchtgewicht lag iets beneden dat van Extase.

**Sirene**

*K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.*

Een groen hybrideras. Vertoont veel overeenkomst met Ailresist RR. Voor beschrijving zie aldaar.

**Splendor**

*K.: N.V. Rood en Co., Loosduinen.*

Een bleek hybrideras. Voldoet vrij goed in de koude teelt.

Een sterke groeier. Gaf voor een bleek ras een zeer open gewas. Goede doorgroei.

*tomaat*

Komt iets vroeger dan Moneymaker in produktie. Lijkt goed produktief te zijn. Wat fijner van vrucht dan Moneymaker.

**Suprema RR**

*K.: Royal Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: 1968.*

Een bleek hybrideras. Voldoet goed in de wat latere koude teelt en in de nateelt op gronden die van nature een vrij zwakke groei geven.

Het nogal zware gewas lijkt vrij veel op dat van Surprise; de bladeren staan iets schuin omhoog. Groeit nogal wat sterker en vormt een zwaarder gewas dan Moneymaker. Op groeikrachtige grond nogal gevoelig voor steektrossen. Goede kwaliteit; hoger van vorm dan Moneymaker.

**Surprise**

*K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.*

Een bleek hybrideras. Voldoet goed in de koude teelt en in de nateelt op niet al te groeikrachtige grond.

De forse plant onderscheidt zich van Moneymaker door de iets omhoog staande bladeren. Het planttype doet aan Extase denken. Groeikracht sterk. Groeit in het begin van de teelt sneller dan Moneymaker. Goede doorgroei; zet in de kop vaak beter dan Moneymaker. De eerste tomaten kwamen wat later dan van de Moneymaker en zijn ook iets kleiner, daarna rijpt Surprise goed door. Bovenin zijn de tomaten vaak zwaarder dan van Moneymaker. Over de gehele teelt gerekend lag het gemiddeld vruchtgewicht iets lager dan van Moneymaker. Mits op de goede plaats geteeld kan dit ras zeer produktief zijn.

**Surprise Cfr**

*K.: Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen.*

Een bleek hybrideras. Het gewas lijkt veel op dat van Surprise, maar is nog iets zwaarder. Zeer goede doorgroei. Kwam vrijwel gelijk met Surprise in produktie. Men raadplege verder de beschrijving van Surprise.

**Ijsselcross**

*K.: N.V. J. Bruinsma, Naaldwijk.*

Een bleek hybrideras. Voldoet op groeikrachtige grond en in nieuwe kassen goed in de koude teelt en in de nateelt.

Vertoont in gewas en vrucht veel overeenkomst met Moneymaker maar de bladeren zijn wat langer en opener. Goede doorgroei. Kwam iets vroeger in produktie dan Moneymaker, maar niet zo vroeg als Maascross. De vruchten zijn mooi van vorm en kleur, en middelmatig groot. Op minder groeikrachtige grond bestaat het gevaar dat de tomaten te klein worden; is daarentegen zeer geschikt gebleken om te enten.



**onderstammen**

Om te voorkomen dat het gewas te lijden heeft van een of meer bodemziekten wordt wel gebruik gemaakt van resistente onderstammen.

Een nadeel van het gebruik van onderstammen is, dat het enten een verlatende invloed heeft op de oogst. Bovendien is de kans groot dat vroegtijdig virus optreedt. Om deze redenen is het enten voor een stookteelt in het algemeen niet aan te raden. Het zaad van de onderstammen is gemakkelijk te onderscheiden van gewoon tomatezaad door z'n fijnheid. In 1 gram gewoon tomatezaad zitten ongeveer 300 zaden; in een gram onderstammenzaad 700 à 800.

Het onderstammenzaad kiemt wat trager dan het zaad van de cultuurrassen. Aanvankelijk ontwikkelen de plantjes zich ook wat langzamer. Onder gunstige opkweekomstandigheden (voorjaar en zomer) kunnen onderstam en ent gelijktijdig worden gezaaid. Kweekt men op voor een vroege teelt dan moeten de onderstammen eerder worden gezaaid; voor de vroege stookteelt 14 dagen eerder, voor een late stookteelt enkele dagen eerder. Het gebruik van onderstammen heeft in zoverre invloed op de rassenkeuze dat men voor het enten beter geen rassen met grove vruchten of sterke groei kan nemen. De groei van de ent wordt nl. door de onderstam sterk gestimuleerd. Na het enten tot korte tijd na het uitplanten moet als regel de groei worden gestimuleerd; meestal moet daarna al vrij gauw worden overgestapt op groeibeperkende maatregelen.

**Onderstam K**      *Hybride, ontstaan door kruising van een cultuurtomaat met *Lycopersicum hirsutum*.*

Resistent tegen kurkwortel en kanker (*Didymella lycopersici*).

**Onderstam KK**    **Onderstam NK**      *Hybride, ontstaan door kruising van een ras dat resistent is tegen knol met *Lycopersicum hirsutum*.*

Resistent tegen kurkwortel en kanker en tegen de meest voorkomende knol veroorzakende aaltjes. Dit houdt in dat de onderstam KK op sommige plaaisen toch nog door knol kan worden aangetast.

**Onderstam KNVF**

Resistent tegen kurkwortel, *Verticillium* en *Fusarium*. Bovendien resistent tegen de meest voorkomende knolveroorzakende aaltjes.

Wanneer het gaat om de *Fusarium*resistentie moeten de rassen en de onderstammen worden opgekweekt in *Fusarium*vrije grond. De eigen wortel van het ras moet zo vroeg mogelijk worden verwijderd om te voorkomen dat de geënte planten geïnfecteerd worden via deze vatbare wortels. Het verwijderen van de eigen wortel is echter een hachelijke zaak.

# tuinboon

*Vicia faba* L.

De handelsproduktie bedroeg in 1969 17 miljoen kg ter waarde van ongeveer 3 miljoen gulden.

Tuinbonen worden geteeld voor vers gebruik en voor conserven. Op tuinbouwbedrijven worden ze volvelds geteeld of als windkering in combinatie met teerdere gewassen. Dikwijls worden tuinbonen onder platglas gezaaid, om later in de vollegrond te worden uitgeplant.

## tuinbonen voor vers gebruik

Hiervoor worden rassen en selecties verlangd, die vroeg zijn en grovere peulen en zaden bezitten, waardoor de plukkosten gedrukt worden.

### A - Futura

K.: N.V. Rijk Zwaan, De Lier. Kw.r.: 1960.

Vroeg. Kan vrijwel in één keer geoogst worden. Speciaal geschikt voor combinatie-teelt.

Gewas lager dan Lange Witkiem, stevig. Zeer grove, weinig gebogen Witkiem-peulen, langer dan 16 cm met meestal 4 grote bonen.

Weinig vatbaar voor topvergeling.

Goedgekeurd in de praktijkproeven 1966.

### A - Lange Witkiem

Vrij fors gewas, 110-130 cm hoog. Peulen langer dan 16 cm, tamelijk breed, met 4-5 grote bonen.

Zaad groot, vrij breed, ovaalrond, plat, grijswit met witte navel. Vatbaar voor topvergeling.

### *aanbevolen selecties praktijkproeven 1966*

---

aangeduid door  
selectiebedrijf als

ingezonden door

---

Bonus  
Ezetha's Witkiem A  
Verbeterde Witkiem  
Treffer  
  
Major  
Meteoor  
Verbeterde Witkiem B  
Lange Witkiem

Gebr. Broersen, Tuitjenhorn  
Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen  
Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord  
N.V. Wed. P. de Jongh en  
Fa. Koning & Vlieger, Goes  
N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)  
N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht  
N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht  
Pop Vriend, Andijk-Oost

---

**B - Con Amore** *K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1952.*

Gewas als Lange Witkiem, doch minder stevig. Peul smal Witkiemtype, doch met toegespitste top, 15-18 cm lang met 3-5 bonen. Vroeg. Zaad ovaal, grijs-wit met witte navel. In bepaalde jaren valt de opbrengst tegen.

Vatbaar voor topvergeling.

Aanbevolen in de praktijkproeven van 1966.

**B - Express**

Gedrongen, 80-100 cm hoog, fijn gewas. Bontbloeiend. Peulen dikwijls in paren zittend, 14-16 cm lang, vrij smal tot matig breed, met 4-5 kleine bonen. Vroeg. Door de kleinere peulen geven de Express-selecties hogere plukkosten en ze zijn daarom minder geschikt voor de vroege tuindersteelt voor vers gebruik.

Zaad grijswit met witte navel.

Vatbaar voor topvergeling.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1966*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	peultype
Canner	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	grover
Primo	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	fijner

**B - Wika** *K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Ontstaan door selectie uit Lange Witkiem.*

Fijn gewas. Afstaande, vrijwel rechte, 15-17 cm lange peulen met 4 à 5 zaden. Later dan Express.

Bezit tamelijk klein zaad, ongeveer als van Express.

Vatbaar voor topvergeling.

Aanbevolen in de praktijkproeven 1966.

## B - Witkiem

Gewas als van Lange Witkiem, stevig. Peulen korter dan 16 cm met 3-4 grote bonen. Zaad grijswit met witte navel.

### *aanbevolen selecties praktijkproeven 1966*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	vroegheid
Witkiem	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk	middenvroeg
Witkiem M-1000	Enkhuizer Zaadhandel, Enkhuizen	vroeg
Witkiem	Fa. Gebr. P. C. en L. de Jongh, Goes	vroeg
Vroege Witkiem	Ruiter's Zaadhandel, Andijk-Oost	middenvroeg
Vroege Witkiem	N.V. A. Zwaan Jr., Enkhuizen	middenvroeg

## tuinbonen voor conserven

De industrie betreft het benodigde kwantum gedeeltelijk via de veilingen. Daarnaast worden de tuinbonen op contract geteeld. Hiervoor komen ook late tuinbonen in aanmerking. In bepaalde gevallen kunnen deze zelfs de voorkeur verdienen door een gunstiger tijdstip van verwerking.

Voor al bij de iets latere contractteelt kan veel schade worden ondervonden van virusziekten, vooral van topvergeling gepaard gaande met bladrol, en van bonevirus 2 dat mozaïek veroorzaakt.

De rassen kunnen in twee groepen worden onderscheiden: rassen die na sterilisatie bruin worden en de typische bittere tuinbonesmaak bezitten, en rassen die na sterilisatie wit of groen blijven en de typische bittere smaak missen.

Omtrent de geschiktheid van de verschillende rassen voor conservering is vaak nog onvoldoende bekend. In het algemeen geldt, dat de bruinkokende rassen zowel voor inblikken als diepvriezen geschikt zijn. De blankblijvende tuinbonen geven in glas een aantrekkelijker produkt, voor diepvries zijn deze echter minder geschikt vanwege een harde schil, wat alleen kan worden ondervangen door zeer jong te oogsten. Omtrent de afzetmogelijkheden van verschillende typen is eveneens nog onvoldoende bekend. Er is echter voor kleinzadige rassen een grotere belangstelling. *De voor vers gebruik beschreven rassen kunnen alle door de industrie worden verwerkt.* Ze hebben alle gemeen, dat ze na conserveren bruin verkleuren en een troebele opgiets geven. Dit komt het uiterlijk niet ten goede. De consistentie en de smaak zijn over het algemeen echter goed. Door hun veelal nogal grove zaden oogt het geconserveerde produkt echter minder dan wanneer kleinzadige typen zijn gebruikt.

overzicht van eigenschappen en zaaizaadhoeveelheden van rassen en selecties van het Express-type\*

ras/selectie	strolengte	vertakking	opbrengst	rendement	vroegheid	peullengte	sortering	zaai- zaad- hoeveelheid in kg/ha
Suprima	3	2	100	4	4	1	3	200
Trio	2	4	91	3	4	4	3	175
Felix	4	2	105	5	4	1	4	190
Express Royal Sluis	2	3	95	4½	3½	1	3	180
Primo	2	3	104	3	3	2	3	180
Express Reijers	2	3	111	4	2½	2	2	220
Wika	2	2	101	2	2	3½	4	170

\* In bovenstaand overzicht is kort stro, minder vertakt, een gunstig rendement (peul/zaadverhouding), een grotere vroegheid, een langere peul en kleinere zaden door een hoog cijfer aangegeven. De peulopbrengst is weergegeven in vergelijking met Suprima. De zaai-zaadhoeveelheid heeft betrekking op een plantgetal van 14 en een rijafstand van 60 à 65 cm; bij Felix daarentegen is uitgegaan van een plantgetal van 20 en een rijafstand van 50 à 55 cm.

### A - Express

De in de praktijkproef 1963 aanbevolen selecties zijn door het Proefstation voor de Groenteteelt in de Vollegrond te Alkmaar nader onderzocht op hun geschiktheid voor de verwerkende industrie. Uit dit onderzoek kwamen de volgende selecties als aanbevelenswaard naar voren:

Suprima	N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning & Vlieger, Goes;
Primo	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht;
Express	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht;
Express	Royal Sluis, Enkhuizen

### A - Felix

K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1956.

Fijn Express-type, zowel wat gewas als peul en zaad betreft. Vereist een dichtere stand dan Express.

Aantrekkelijk ras vanwege de fijnheid van het zaad en het hoge rendement. Lijkt weinig vatbaar voor virus 2. Mede hierdoor ook geschikt voor latere zaai.

Door het fijne gewas waarschijnlijk het meest geschikt voor machinale oogst.

### A - Trio

K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1952.

Een type Express met wat forsere, langere peulen (17-18 cm) en iets grover, weinig uitgestoeld gewas. Vroeg. Vatbaar voor topvergelting.

**B - Driemaal Wit**

Na conservering blank blijvend, hetgeen vooral voor glasconserven van groot belang is. Daar de bonen spoedig een harde schil krijgen en stug worden, moeten de peulen jong worden geplukt. Bij te laat oogsten kunnen ook gele verkleuringen optreden. Als nadeel wordt ook meermalen beschouwd het ontbreken van de uitgesproken, enigszins bittere tuinbonesmaak.

Gewas ongeveer 1 m hoog. Peulen vrij recht, ongeveer 16 cm lang, smal, met 4 à 5 tamelijk kleine bonen. Witbloeiend. Vrij laat. De produktiviteit kan wel eens te wensen overlaten. Vatbaar voor topvergeling.

Het rijpe zaad is vrij klein, grijswit met witte navel.

Er bestaan enige verschillen in zeefsortering tussen de verschillende selecties.

**B - Lux**

K.: N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg. Kw.r.: 1955.

Gewas weinig vertakt, vrij korte, dunne stengels. Iets vroeger dan Driemaal Wit. Kan door het fijnere gewas wat dichter worden gezaaid dan Driemaal Wit.

Blankblijvend, komt ook in kwaliteit met Driemaal Wit overeen. Heeft iets kleinere bonen.

Gevoelig voor *Ascochyta* en vatbaar voor topvergeling.

Gewastype lijkt geschikt voor machinale oogst.

Is in het noorden van het land oogstzekerder dan in het zuiden wegens gevoeligheid voor hoge temperaturen tijdens de bloei.

**B - Staygreen**

K.: A. R. Zwaan & Sohn o.H.G. te Xanten, West-Duitsland.  
Kw.r.: 1960; gemachtigde N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg.

Gewas met matig vertakte, middelmatig lange, stevige stengels en klein blad. De afstaande, rechte, 12-15 cm lange peulen hebben een stompe top en bevatten 4 à 5 kleine olijfgroene zaden. Witbloeiend. Middenvroeg.

De bonen worden na koken of steriliseren niet bruin. Vanwege de groene kleur mogelijk aantrekkelijk voor de diepvriesindustrie, doch de vrij harde schil is een bezwaar.

**B - Wika**

K.: N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht.

Voor beschrijving zie blz. 161.

**N - Bianka**

K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.). Kw.r.: 1970.

Een Driemaal Wit-type.

Het zaad is vrij fijn en van goede kwaliteit. Geschikt voor blik en diepvries.

**N - Kompakta** (witbloeiend)

K.: N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.).  
Kw.r.: 1969.

Gewas met sterk vertakte, zeer korte, stevige stengels en klein blad. Peul kort en

bijzonder laag gezet. De verliezen bij het maaien zijn vaak vrij groot. Om dit te beperken is een nauwere rijenafstand gewenst.

Zaad: bijzonder fijn, van goede kwaliteit, geschikt voor blik en diepvries.

Opbrengst: matig.

**N - Pontus** (bontbloeiend)

K.: *N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)*.

*Kw.r.: 1969.*

Komt in veel opzichten als type met Kompakta overeen. De bonen worden, in tegenstelling tot dit ras, na het koken bruin.

*Lepidium sativum L.*

## tuinkers

Tuinkers (Sterrekers, Bitterkers) wordt nogal eens heel vroeg in het voorjaar gezaaid om met wat citroen en suiker een smakelijk broodbelegsel te verschaffen, dat rijk is aan vitamine C.

**A - Gewone**

Snelgroeiend, echter grover dan Gekrulde en Extra Fijne Moskrul. De bladrand is bijna gaaf tot zwak gekarteld, en niet gekroesd.

**B - Extra Fijne Moskrul**

**B - Gekrulde** Fijne Krul

**B - Groka**

K.: *N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht. Kw.r.: 1961.*

Een heelbladig type, waarvan de eerste loofbladen een zwak gekartelde rand hebben; bij de latere bladen is de rand tamelijk diep en onregelmatig gekarteld en min of meer gekroesd.

**B - Rapida**

K.: *N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen. Kw.r.: 1966.*

Rapida komt het meest overeen met het ras Gewone, maar onderscheidt zich daarvan door de snellere groei en het grotere, donkerder en wat doffe blad. In doorgeschoten stadium zijn de stengels paarsrood aangelopen. Bloemkleur lichtlila.

Bij de teelt van uien maakt men onderscheid tussen zaai-, zilver-, plant-, poot- en winteruien. Poot- en winteruien worden voor handelsdoeleinden vrijwel niet meer geteeld.

De voornaamste teeltgebieden zijn: Zeeland, Zuid-Holland met als belangrijkste centrum Goeree-Overflakkee, Noordoostpolder en west Noord-Brabant. De laatste jaren bedraagt de met uien beteelde oppervlakte omstreeks 8000 ha. De produktiewaarde hiervan kan van jaar tot jaar verschillen, doch kan gemiddeld op 70 miljoen gulden worden gesteld. Verreweg het belangrijkste is de zaai-ui, waarvan gemiddeld over de laatste drie jaren een areaal van ruim 6200 ha werd geteeld. Van dit produkt wordt het overgrote deel, ongeveer 80%, geëxporteerd. De voornaamste afnemers zijn West-Duitsland, Engeland en Frankrijk.

De met plantuien, zilveruien en plantuitjes bebouwde oppervlakte bedroeg de laatste drie jaren gemiddeld respectievelijk 590, 860 en 570 ha.

## zaai-ui

Zaai-uien worden bij voorkeur gezaaid in de tweede helft van maart of in de eerste helft van april. De keuze van het te telen ras wordt hoofdzakelijk bepaald door de eigenschappen vroegrijpheid, produktiviteit, huidvastheid en houdbaarheid.

De ui is een gemakkelijk te beschadigen produkt. Op beschadigde uien ontstaat tijdens de bewaring vaak zij- of wondrot. Bij de oogst, het transport en de opslag moet daarom de uiterste voorzichtigheid in acht worden genomen.

De bewaarkwaliteit kan eveneens ongunstig beïnvloed worden door hoge stikstofgiften. Hierdoor wordt het optreden van kale uien in de hand gewerkt, terwijl tevens de kans op infectie door *Botrytis allii* (koprot) toeneemt. De aantasting door koprot kan van jaar tot jaar sterk uiteenlopen. Voor de berekening van het percentage gezonde uien na bewaring wordt bij de praktijkproeven dan ook steeds van een gemiddelde van vier jaren uitgegaan.

### *vroege rassen*

Voor de vroege teelt (oogst augustus) komen alleen rassen met een zeer gunstige vroegrijpheid in aanmerking. Door enkele kweekbedrijven zijn hiertoe de laatste jaren een aantal rassen op de markt gebracht, die 2 tot 3 weken eerder plukrijp zijn dan de Rijnsburger-selecties. Gezien de geringe produktiviteit en de onvoldoende huidvastheid zijn deze uien uitsluitend geschikt voor directe afzet.

**A - Primodoro** K.: H. Wolfert, Dirksland. Overgegaan naar Royal Sluis, Enkhuizen. Kw.r.: 1967.

Ronde tot peervormige ui met een matige produktiviteit en een slechte huidvastheid. Door de gunstige vroegrijpheid is dit ras drie weken eerder plukrijp dan de Rijnsburger-selecties.



**A - Revro**

K.: N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht. Kw.r.: 1970.

Bolvormige ui met een iets betere produktiviteit en huidvastheid dan Primodoro. Rijpt echter wat later af.

**A - Augusta** - K.: N.V. De Groot en Slot, Heerhugowaard; **Producent** - K.: N.V. D. van der Ploeg, Barendrecht; **Vroege Dirkslander** - K.: N.V. D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling.

In de praktijkproeven 1967-1970 werden aan de vroegrijpe rassen de volgende waarderungen toegekend. De waardering huidvastheid heeft betrekking op de proeven 1966-1969.

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	vroegrijpheid*	produktiviteit 682,9 kg/are = 100	waardering huidvastheid**
Augusta	N.V. De Groot en Slot, Heerhugowaard	9	81	1.5
Vroege Dirkslander	N.V. D. J. van der Have, Kapelle-Biezeling	8.5	91	2.5
Producent	N.V. D. van der Ploeg, Barendrecht	8.5	89	2
Revro	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht	8	92	5.5
Primodoro	Royal Sluis, Enkhuizen	8.5	85	1.5

\* Bij vroegrijpheid is een hoger cijfer gegeven naarmate de selectie vroeger is. Een punt verschil in vroegrijpheid komt overeen met één week verschil in plukrijpheid.

\*\* Een hoger cijfer duidt op een gunstige waardering van de huidvastheid. De hier vermelde cijfers zijn afgeleid van het percentage kale uien na machinale verwerking in de maand maart.

*rassen voor directe afzet en bewaring*

Bij de hoofdteelt (oogst in september) kunnen de uien direct na de oogst worden afgeleverd of worden opgeslagen voor afzet gedurende het winterhalfjaar. Het tijdstip van levering zal meestal bepaald worden door de kwaliteit van het produkt en de afzetmogelijkheden.

Bij levering kort na de oogst wordt het rendement van de teelt voornamelijk bepaald door de eigenschappen produktiviteit en huidvastheid. Voor het gedeelte van de uien dat eerst in het winterhalfjaar wordt afgezet, bepalen de eigenschappen hardheid en huidvastheid in belangrijke mate de kwaliteit van het produkt. Naar-

### B - Noordhollandse Bloedrode

Platte tot bolvormige ui. Wijkt af van de overige rassen door een paarsrode kleur van het produkt. Door de beperkte vraag naar rode uien is de met dit ras beteelde oppervlakte zeer gering.

De vroegrijpheid, uniformiteit van vorm en duurzaamheid komen overeen met die van het merendeel van de Rijsburger-selecties. De produktiviteit is echter belangrijk minder en bedraagt omstreeks 80% van die van het Rijsburger-type.

### B - Noordhollandse Strogele

Middelvroeg, gele, platte tot bolvormige ui. De produktiviteit van de meeste tot dit ras behorende selecties is minder en de duurzaamheid gelijk aan het gemiddelde van de Rijsburger. De roodkleuring is te verwaarlozen. Het gemiddelde drogestofgehalte, berekend over de laatste vier jaren, varieert van 10.5 tot 11.1%.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1967-1970 (de cijfers voor gezonde uien na bewaring en voor huidvastheid hebben betrekking op de proeven 1966-1969)*

aangeduid door selectie- bedrijf als	ingezonden door	vroegrijpheid*	produktiviteit 682,9 kg/are = 100	% gezonde uien na bewaring	waardering huidvastheid**
Plastro	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	6.5	102	94	5
Produnos	N.V. D. van der Ploeg, Barendrecht	6	101	100	5.5
Nostro	Royal Sluis, Enkhuizen	6.5	95	99	7
Wijdehoud	West-Friesland, Enkhuizen	7	89	101	8

\* Bij vroegrijpheid is een hoger cijfer gegeven naarmate de selectie vroeger is. Een punt verschil in vroegrijpheid komt overeen met één week verschil in plukrijpheid.

\*\* Een hoger cijfer duidt op een gunstige waardering van de huidvastheid. De hier vermelde cijfers zijn afgeleid van het percentage kale uien na machinale verwerking in de maand maart.

### *rassen voor de zeer lange bewaring*

Voor de levering na maart worden aan de huidvastheid en hardheid van de uien bijzonder hoge eisen gesteld.

**A - Dura**

K.: N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes.

Matig uniforme ui met uitstekende huidvastheid en hardheid. Vanwege de mindere produktiviteit geeft dit ras het beste rendement bij levering aan het einde van het bewaar seizoen. Het drogestofgehalte van Dura bedraagt ruim 11%. In de praktijkproeven 1967-1970 werden de volgende waarderungen toegekend. (De cijfers voor gezonde uien na bewaring en voor huidvastheid hebben betrekking op de proeven 1966-1969).

aangeduid door selectie- bedrijf als	ingezonden door	vroegrijpheid*	produktiviteit 682,9 kg/are = 100	% gezonde uien na bewaring	waardering huidvastheid**
Dura	N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes	6.5	89	100	10

\* Bij vroegrijpheid is een hoger cijfer gegeven naarmate de selectie vroeger is. Een punt verschil in vroegrijpheid komt overeen met één week verschil in plukrijpheid.  
 \*\* Een hoger cijfer duidt op een gunstige waardering van de huidvastheid. De hier vermelde cijfers zijn afgeleid van het percentage kale uien na machinale verwerking in de maand maart.

**zilverui**

Deze uitjes worden uitsluitend voor inmaakdoeleinden gebruikt. De belangrijkste cultuurcentra vormen Tholen, St. Philipsland en west Noord-Brabant. De zaai datum valt gelijk met die van de gewone zaai-*ui*. De oogst valt van half juli tot eind augustus. De teelt wordt overwegend bedreven door de conservenindustrie, die voor deze teelt uitgaat van op landbouwbedrijven zaaiklaar gehuurd land.

**A - Barletta**

Rond, stevig uitje. Is wat later plukrijp dan Pompei.

**A - Pompei**

Rond, iets geribbeld uitje. Rijpt zeer vroeg af. Gevoelig voor groenkleuring.

**B - La Reine**

Vrij laat ras. Rond tot hoogrond uitje met tamelijk zwaar loof.

## plantui

Bij deze teeltwijze wordt uitgegaan van in het voorgaande jaar gewonnen plantgoed van de maten 8-15 en 15-22 mm doorsnede. Als van vroegrijpe selecties wordt uitgegaan kan vaak reeds in de tweede helft van juli worden geoogst.

Vanwege de mogelijkheid van koude bewaring wordt het ras Stuttgarter verreweg het meest voor deze teelt gebruikt. Ook wordt wel uitgegaan van vroegrijpe selecties van het Rijnsburger- en Noordhollandse Strogele-type. Teneinde het optreden van een te hoog percentage bloemstengels tegen te gaan, moet het plantgoed van laatstgenoemde rassen gedurende de winter bij hoge temperaturen (25.5-28°C) en een relatieve vochtigheid van 60-70% worden bewaard.

Afgezien van de invloed op de bloemvorming geeft warme bewaring een opbrengstverhogend effect. Het gewas is hierdoor echter ook later plukrijp.

### **B - Noordhollandse Strogele**

Voor beschrijving zie onder zaai-ui.

### **B - Rijnsburger**

Voor beschrijving zie onder zaai-ui.

### **B - Stuttgarter**

Platte ui met donkergele kleur. De gevoeligheid voor aantasting door valse meeldauw is groter dan bij de Nederlandse rassen.

Dit van oorsprong Duitse ras komt vanwege de geringe neiging tot bloemvorming en de gunstige vroegrijpheid vooral voor de teelt van plantuien in aanmerking. Plantgoed van dit ras kan in tegenstelling tot selecties van het Rijnsburger- en Noordhollandse Strogele-type zonder gevaar voor bloemvorming koud worden bewaard. Hierdoor kan gedurende de gehele winter plantgoed worden afgeleverd. Bij de voor export geteelde plantuitjes neemt Stuttgarter dan ook een overwegende plaats in.

Veldsla wordt, zowel onder glas als in de vollegrond, hier en daar geteeld, maar vooral op IJsselmonde, in Limburg en ook in Zeeland. In Limburg uitsluitend in de vollegrond. De oogst valt in de herfst, de winter of het vroege voorjaar. Er wordt steeds veel naar België geëxporteerd.

#### **A - Grote Noordhollandse**

Voor glas en vollegrond. Donkergroen, langwerpig blad.

Het uitgezifte, fijne zaad wordt veelal als Gewone Fijnzaad of Broeivet verkocht.

De handelsproductie bedroeg in 1969 25 miljoen kg met een waarde van ruim 32 miljoen gulden.

Het eiland Flakkee is een belangrijk centrum. Het areaal breidt zich de laatste paar jaren weer uit, mede door de technische verbeteringen die bij de teelt werden toegepast. Genoemd kunnen worden het gebruik van omhuld zaad en rooimachines, waardoor bij de wortelteelt grote arbeidsbesparingen mogelijk zijn. De bewaring van wortels vóór de trek kan worden verbeterd door los storten in met bevochtigde buitenlucht gekoelde cellen. Vergelijk Groenten en Fruit 19 (10) 1963, blz. 439-441. Verder worden er nieuwe, zeer produktieve en kwalitatief uitstekende rassen gewonnen. Tenslotte is verbetering van de structuur van de kuilgrond een belangrijke factor bij het streven naar hogere opbrengsten van betere kwaliteit.

De rassenkeuze bij witlof wordt vrijwel uitsluitend bepaald door de mogelijkheid om in de gewenste periode te trekken. Ter verduidelijking is, behalve tabellen met aanbevolen selecties, een afzonderlijke teelttabel opgenomen.

Omdat moeilijk van witlofrassen kan worden gesproken werd het juist geacht alle selecties in tabellen samen te brengen en ze daarin te rangschikken van vroeg tot laat.

Aangeraden wordt, de zaaitijd zo te kiezen, dat er tussen opkomst van het zaad en het opzetten van de wortels 20 tot 24 weken ligt voor de extra vroege en de vroege selecties. Men kan deze ook later opzetten, mits later wordt gezaaid. Met extra vroege selecties zijn dikwijls uitstekende resultaten verkregen in de vroege trek. Voor de middelvroeg selecties moeten er 24 tot 28 weken verlopen tussen opkomst en rooien. Deze termijnen zijn afhankelijk van de weersomstandigheden. In het algemeen geldt dat te vroeg opkuilen dun, lang en los lof geeft, en veel te laat opkuilen veel roosjes of een te lange pit.

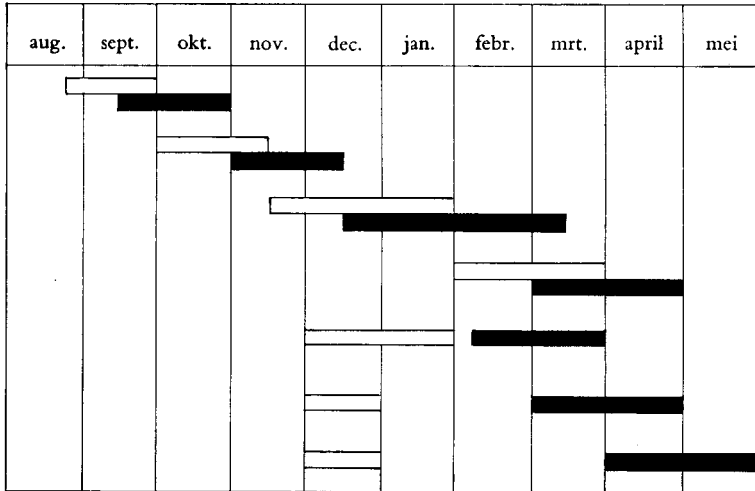
Dikwijls kunnen witlofselecties voor meer dan één trek worden gebruikt. In de tabel is dit door meer kruisjes achter de naam aangegeven.

witlof

tabel van opzetten en oogsten van witlof

	teeltwijze	
<i>verwarmd</i>	zeer vroeg	overdekt*
	vroeg	overdekt*
	middelvroeg	overdekt*
	laat	overdekt*
<i>koud</i>		overdekt*
	laat	vollegrond*
	zeer laat	vollegrond**

\* Voor aanbevolen selecties zie blz. 176, 177 en 178. \*\* Meilof, zie blz. 180.



opkuilen van de wortels

oogst van de kroppen

*aanbevolen selecties zeer vroege en vroege trek praktijkproeven 1964-1965<sup>1)</sup>*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	aanbevolen voor verwarmd, overdekt	
		zeer vroege trek	vroege trek
Nunhem's Aktiva	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	+	+
Extra Vroege Mechelse	F. L. E. Philibert en J. Volwerk, Sommelsdijk	+	
Megro Extra Vroeg	N.V. D. v. d. Ploeg, Ba- rendrecht en J. Groenen- dijk, Sommelsdijk	+	
Extrema	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	+	
Stoka	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen		+
Verbeterde Mechelse	N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk		+
Extra Vroege Mechelse	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord		+
Vroege Mechelse sel. Huizer	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord		+
Vroege Selectie	L.T.B., Alkmaar		+
Vroege Mechelse	F. L. E. Philibert en J. Volwerk, Sommelsdijk		+
Mechelse	N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg		+

<sup>1)</sup> Een plusteken achter een selectie betekent dat deze selectie aanbevolen wordt voor de daarboven aangegeven trek.



*aanbevolen selecties middelvroegre trek praktijkproeven 1966-1967<sup>1)</sup>*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	oogst ± midden januari		oogst ± eind februari	
		18°C	22°C	18°C	22°C
Mechelse Middelvroegre	A. de Bonte, Ooltgensplaat	+	+	+	
Vroegre Mechelse sel. Huizer	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	+	+		
Huizer Middel- vroegre stam B	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	+			
Middelvroeg	Fa. Gebroeders de Jongh, Goes	+		+	
Mechels Middelvroegre sel.	L.T.B., Alkmaar	+	+	+	+
Promessa	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	+	+		
No. 40449	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	+			
Philvo	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	+	+	+	+
Megro Middelvroeg	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht en J. Groenendijk, Sommelsdijk	+	+	+	+
Ivorine	Royal Sluis, Enkhuizen	+	+	+	
Aldra	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen	+			
Westfride	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen			+	
R.Z.A.	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	+	+		
R.Z.B.	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	+		+	
Dubbel Blank <sup>2)</sup>	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	+	+	+	

<sup>1)</sup> Een plusteken achter een selectie betekent dat deze selectie aanbevolen wordt voor de daarboven aangegeven trek.

<sup>2)</sup> Kw.r. : 1956. Onderscheidt zich door de witte bloemkleur.

*witlof*

*aanbevolen selecties late trek praktijkproeven 1968-1969<sup>1)</sup>*

---

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Reinal = Reine Bon A	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Philvo	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)
Promessa	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)
Trilof	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude
Sel. Groenendijk late Belgische	C. Groenendijk en Zn., Sommelsdijk
B III	N.V. De Groot en Slot, Heerhugowaard
Huizer's Middelvroege stam B	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord
Dicky	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude
Mechelse	N.V. Wed. P. de Jongh, Goes
Sel. Brové	G. J. Broos, Asten
Wolfero Tertio	Royal Sluis, Enkhuizen
Ivorine	Royal Sluis, Enkhuizen
Dubbel Blank <sup>2)</sup>	N.V. Rijk Zwaan, De Lier
R.Z.B.	N.V. Rijk Zwaan, De Lier
Gebo	N.V. Oudijk-Wulfse, Waddinxveen
Westfride	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen
Divolis	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen
No. 2401	N.V. A. R. Zwaan en Zn., Voorburg
R.Z.A.	N.V. Rijk Zwaan, De Lier
Blanca	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Reine Bon	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Productiva	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)
De Jongh's Elitekrop	N.V. Wed. P. de Jongh, Goes

---

<sup>1)</sup> Een plusteken achter een selectie betekent dat deze selectie aanbevolen wordt voor de daarboven aangegeven trek. <sup>2)</sup> Kw.r.: 1956. Onderscheidt zich door de witte bloemkleur.



## B - Meilof

Onder deze naam zijn zeer traag groeiende selecties in de handel die, in december koud in de vollegrond opgekuild, pas in april-mei oogstrijpe kroppen leveren. Wegens de geringe omvang zijn van deze teelt geen praktijkproeven genomen.

## wittekool

*Brassica oleracea L. var. alba DC.*

De handelsproductie van wittekool bedroeg in 1969 74 miljoen kg ter waarde van 12 miljoen gulden.

Van de verschillende sluitkoolsoorten is de teelt van wittekool de laatste jaren het minst ingekrompen. Noord-Holland is het belangrijkste teeltgebied. Het areaal is ongeveer 1600 ha groot, waarvan ongeveer 800 ha met Langedijker Bewaarwitte. Met vroege en herfstwitte worden resp. ruim 300 ha en 500 ha geteeld. Langedijker Vroege Witte, Langedijker Herfstwitte en Succes worden hiervoor het meest gebruikt. Van wittekool wordt vaak meer dan de helft geconserveerd, vooral tot zuurkool.

Tussen de verschillende selecties van de wittekoolrassen komen duidelijke verschillen in gevoeligheid voor „rand” voor. Volledig resistente rassen zijn nog niet gekweekt, hoewel in dit opzicht wel een duidelijke verbetering is bereikt. Behalve door de keuze van de te telen selectie of ras is het optreden van rand te verminderen door dicht te planten, minder zwaar met stikstof te bemesten en door de kolen, zodra deze oogstrijp zijn, te oogsten.

Voor de teelt van vroege spitskool, waarvan de aanvoer grotendeels plaatsvindt in juni, worden selecties van het ras Eersteling gebruikt.

De oppervlakte met spitskool beteeld bedraagt ongeveer 100-150 ha. Deze teelt komt vnl. in Limburg, Gelderland, Utrecht, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Groningen voor. De teelt als vrijsters (zaai februari) breidt zich uit.

In 1966 en 1967 zijn weer praktijkproeven met wittekool uitgevoerd. Hierbij is ondermeer ook gelet op het voorkomen van „grijs” in Langedijker Bewaarwitte, een euvel waarvan in de laatste jaren bij het bewaren veel hinder wordt onderhouden. Uit de proeven is komen vast te staan dat er tussen de selecties duidelijke verschillen in gevoeligheid voor „grijs” voorkomen. Volledig resistente selecties zijn evenwel niet gevonden.

## rassentabel

teeltwijze	zaaitijd	planttijd	oogsttijd	aanbevolen rassen
<i>vroege teelt</i>				
zeer vroege rassen	september	mrt.- begin april	eind mei- half juli	A - Eersteling
	september	mrt.- begin april	half mei- eind juni	A - Spiko
vroege rassen	februari	half mrt.- begin april	juli-aug.	A - Eersteling A - Langedijker Vroege Witte
<i>herfstteelt</i>				
vroege herfststrassen	eind febr.- maart	mei	half aug.- eind sept.	A - Langedijker Vroege Herfstwitte
	begin mrt.	begin mei	augustus	B - Roem van Enkhuizen
late herfststrassen	eind febr.- maart	mei	oktober	A - Langedijker Late Herfstwitte
	maart	mei	half okt.- december	A - Succes
<i>late teelt</i>				
bewaarrassen	maart	half mei- begin juni	half okt.- half nov.	A - Langedijker Bewaarwitte

## oogsttijd mei-juni

## zeer vroege rassen

**A - Eersteling** Express

Dit ras wordt in Nederland thans nog het meest voor de vroege spitskoolteelt gebruikt.

Zaai: september. Oogst: eind mei-half juli. Gewicht: 0,75-1,50 kg. Stronk kort. Vrij glad blad. Korte bladsteel. Kool spits tot stompspits, matig vast, groen.

*wittekool*

*aanbevolen selectie praktijkproeven 1969*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	vroegheid <sup>1)</sup>	hoeveelheid blad <sup>2)</sup>
Raket	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	8,3	7,5

<sup>1)</sup> 1 = zeer laat, 9 = zeer vroeg, <sup>2)</sup> 1 = weinig omblad, 9 = veel omblad.

**A - Spiko**

*K.: Gebr. Broersen, Tuitjenhorn.*

Dit ras is iets later oogstrijp dan vroege Eerstelingsselecties, terwijl de kool vergeleken met de meeste Eerstelingsselecties zwaarder wordt.

Zaai: september. Oogst: eind mei-eind juli. Gewicht: 1,25-2,00 kg.

Stronk kort. Vrij glad blad. Korte bladsteel. Kool spits tot stompspits, matig vast, geelgroen.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1969*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	vroegheid <sup>1)</sup>	hoeveelheid blad <sup>2)</sup>
Spiko A	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	7,3	6,0
Spiko B	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn	6,5	6,3

<sup>1)</sup> 1 = zeer laat, 9 = zeer vroeg, <sup>2)</sup> 1 = weinig omblad, 9 = veel omblad.

**vroege rassen**

*oogsttijd juni-augustus*

**A - Eersteling Express**

Voor beschrijving zie blz. 181.

**A - Langedijker Vroege Witte**

Dit is het vroegste Langedijker ras. Niet geschikt voor weeuwenteelt. Geschikt voor de verse markt en zuurkoolverwerking. In Noord-Holland bekend als Poepewitte of Suikerwitte. Het ras is vrij weinig gevoelig voor rand en matig produktief.

Zaai: februari. Oogst: juli-augustus. Gewicht: 2,5-3,00 kg.

Stronk kort. Vrij weinig blad. Kool rond, matig vast.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1966*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Julia	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Augusta <sup>1)</sup>	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Antiplof 28 <sup>2)</sup>	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Antiplof 28 z	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn
Jong's Langedijker Vroege	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude

<sup>1)</sup> Middelvroege selectie, die iets meer omblad vormt en enige weken later oogstrijp is dan de andere selecties.

<sup>2)</sup> Selectie met weinig omblad; kan daardoor iets dichter dan normaal geplant worden.

*oogsttijd augustus-september***vroege herfststrassen****A - Langedijker Vroege Herfstwitte**

Wordt vrijwel uitsluitend gebruikt voor de verwerking tot zuurkool. De grote gevoeligheid voor inwendig rand was een groot bezwaar, doch door selectie is hierin veel verbeterd.

Zaai: eind februari-maart. Oogst: half augustus-eind september. Gewicht: 4,5-5,5 kg.

Stronk vrij kort. Vrij veel buitenblad. Kool groot, rond, vast.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	gevoeligheid voor rand <sup>1)</sup>
Langedijker Vroege Herfst 30 A <sup>2)</sup>	Gebroeders Broersen, Tuitjenhorn	I
Jong's Langedijker Vroege Herfst	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	I

<sup>1)</sup> I = minder gevoelig voor rand dan 2; 2 = minder gevoelig dan 3. <sup>2)</sup> Is een zeer weinig randgevoelige selectie die, wat gewastype betreft, in staat tussen Langedijker Vroege Herfstwitte en Roem van Enkhuizen.

*wittekool*

**B - Roem van Enkhuizen**      *Geintr.: N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. 1902.*

Door zijn inwendige structuur en geringe gevoeligheid voor rand, geschikt voor verwerking tot zuurkool.

Zaai: begin maart. Oogst: augustus. Gewicht: 4,0-5,0 kg.

Stronk kort. Vrij weinig buitenblad, dat iets gebobbeld is, grijsgroen. Bladrand golvend. Kool groot, rond tot iets hoogrond, zeer vast.

Er zijn van dit ras verschillende selecties van vrij vroeg tot vrij laat in de handel.

**late herfstassen**

*oogsttijd oktober-december*

**A - Langedijker Late Herfstwitte**

Geschikt voor zuurkool, doch in meer of mindere mate gevoelig voor inwendig rand. Het verschijnsel van roodverkleuring na verwerking komt in deze groep in bepaalde jaren tot uiting.

Zaaitijd: eind februari-maart. Oogst: oktober. Gewicht: 5,5-7,5 kg.

Stronk matig lang. Veel buitenblad. Kool groot, rond tot hoogrond, vrij vast.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	gevoeligheid voor rand <sup>1)</sup>
Langedijker Late Herfst Octoma	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	2
Randex	Gebroeders Broersen, Tuitjenhorn	1
Langedijker Herfst (Herkules)	N.V. De Groot en Slot, Heerhugowaard	3
Late Herfst	Royal Sluis, Enkhuizen	3

<sup>1)</sup> 1 = minder gevoelig voor rand dan 2; 2 = minder gevoelig dan 3.

**A - Succes**

*K.: N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude. Geintr.: 1936.*

Door zijn vaste kool met goede inwendige structuur en geringe gevoeligheid voor rand zeer geschikt voor zuurkool. Kan onder gunstige omstandigheden tot januari worden bewaard. Soms nogal gevoelig voor rotkoppen.

Zaaitijd: maart. Oogst: half oktober-december. Nora is in oktober oogstbaar. Gewicht: 5,0-7,0 kg.

Stronk zeer lang. Zeer veel buitenblad met sterk golvende bladrand, lange bladsteel. Blad grijsgroen, soms iets rood geaderd. Kool iets platrond, zeer vast, groen.



*aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	gevoeligheid voor rand <sup>1)</sup>
Langedijker Extra	N.V. C. Beemsterboer,	
Late Herfst Novema	Warmenhuizen	I
Herfstdeen <sup>2)</sup>	Gebroeders Broersen, Tuitjenhorn	I
Herfstdeen Snitkolos	Gebroeders Broersen, Tuitjenhorn	I
Jong's Nora	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	I
Jong's Succes (rond type)	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	I

<sup>1)</sup> I = minder gevoelig voor rand dan 2; 2 = minder gevoelig dan 3. <sup>2)</sup> De kweker voert deze goedgekeurde selectie onder de naam Kolos.

**bewaarrassen****A - Langedijker Bewaarwitte**

In dit ras komen een aantal typen voor die sterk in bewaareigenschappen en morfologische kenmerken variëren. In de praktijkproeven zijn alleen die selecties aanbevolen die aan redelijke eisen met betrekking tot de bewaarbaarheid voldoen. Bij de aanbevolen selecties werden in de genomen proeven verschillen in gevoeligheid voor het zgn. „grijs” vastgesteld.

Zaaitijd: maart. Oogst: half oktober-half november. Gewicht: 3,5-4,0 kg.

Stronk lang, veel buitenblad, groen-grijsgroen, met golvende, soms gladde bladrand. Kool omgekeerd eirond, zeer vast.

*aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door
Langedijker Bewaar <sup>1)</sup>	Gebroeders Bakker, Noord-Scharwoude
Langedijker Bewaar Decema <sup>1)</sup>	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Langedijker Extra Late Bewaar <sup>1)</sup>	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen
Stark Winter no. 20, groen type <sup>1)</sup>	Gebroeders Broersen, Tuitjenhorn
Langedijker Deense Witte Poolster	N.V. De Groot en Slot, Heerhugowaard
Jong's Langedijker Bewaar	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude
Langedijker Bewaar	N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen
Langedijker Bewaar, sel. van Loenen <sup>1)</sup>	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen

<sup>1)</sup> Leken in mindere mate vatbaar voor een aantasting door het zgn. grijs dan de overige selecties.

## wortel

*Daucus carota L.*

De wortel behoort tot één van de belangrijkste vollegrondsgroenten. De totale produktiewaarde bedraagt ruim 34 miljoen gulden. Hiervan wordt ongeveer 20 procent gesteriliseerd of gedroogd.

Van de vroege peen wordt ongeveer 70 ha onder glas geteeld. Deze peen wordt grotendeels in de herfst uitgezaaid. Een aparte plaats neemt de teelt van zogenaamde „onderdekkers” in, die in de zomer uitgezaaid en na de winter geoogst worden. Deze teelt is in de laatste jaren belangrijk uitgebreid. De meeste vroege vollegrondspeen wordt na de winter uitgezaaid. Hiervan komt de aanvoer in juni op gang, na die van de glaspeen en van de ondergooiers. Voor de vroege teelten worden selecties van Amsterdamse Bak gebruikt. Ook voor de latere teelten is dit ras gewild. Alleen op hoge, slecht vochthoudende of stugge gronden geeft men veelal de voorkeur aan Nantes. Het areaal met deze twee rassen beteeld, bedraagt vaak meer dan 1000 ha. Een bijna even groot areaal wordt ingenomen door winterpeen, die een veel langere groeiperiode vraagt en waarvan de wortels ook veel zwaarder worden. De rassen die men hiervoor gebruikt zijn Flakkeese, Flaro en Berlikumer. Bij deze rassen gaat men steeds meer op een goede regelmatige kleur letten, niet alleen van het vlees, maar ook van de pit. Deze hangt behalve van de erfelijke aanleg ook af van de leeftijd van de wortel (jonge wortels zijn bleker dan oudere) en de groei-omstandigheden (als het bijvoorbeeld te koud is blijven de wortels bleek). De in Nederland geteelde rassen voldoen in redelijke mate aan de behoeften van de industrie. Vooral nu de kleur van de late rassen belangrijk verbeterd is, geeft men hieraan voor drogen de voorkeur boven buitenlandsde rassen.

In deze rassenlijst zijn ook enkele rassen opgenomen waarvoor van de zijde van de industrie soms enige belangstelling bestaat, te weten Kieler Rote, Chantenay, Signal, Juwarot, Rothild, Little Finger en Rubica. Veel ervaringen met de teelt ervan heeft men in Nederland niet.

## vroege wortel

### A - Amsterdamse Bak

In Nederland is Amsterdamse Bak het ras voor de vroege teelt. Dit ras heeft een goede verzorging en een behoorlijk losse, goed vochthoudende grond nodig. De stuggere en de drogere gronden zijn voor dit ras niet zo geschikt.

Amsterdamse Bak wordt gebruikt voor zaai van voorjaarspeen onder glas in oktober of eventueel later, voor zaai van zomerpeen in de vollegrond in het voorjaar en voor zaai van herfstpeen in juli of begin augustus.

De in de praktijkproeven 1966-1967 opgenomen selecties zijn zowel onder platglas als in de vollegrond beproefd. Hierbij is gelet op de geschiktheid voor de vroege vollegrondsteelt, voor de herfstteelt en voor de teelt als onderdekkers.

Weinig loof. Wortel half lang, cilindrisch of iets conisch.

aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967<sup>1)</sup>

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	p atglassteelt	vroeg vollegrondsteelt	herfst steelt	onderdekkers
Amsterdamse Bak, Sweetheart	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	+	+	+	+
Amsterdamse Bak	N.V. Gebr. v.d. Berg, Naaldwijk		+	+	+
Amsterdamse Bak, broeitype	„Greenfields”, Rozenburg	+	+	+	+
Cylindra	Fa. Jos Huizer Azn., Rijsoord	+	+	+	
Amsterdamse Bak, 463	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude		+		
Amsterdamse Bak	N.V. Wed. P. de Jongh en Fa. Koning en Vlieger, Goes	+			
Amsterdamse Bak	Coöp. L.T.B., Alkmaar	+	+	+	+
Zoete Amsterdamse Bak	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	+	+	+	+
Caramba	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen	+	+	+	+
Carondo	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen	+		+	+
Sucram	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	+		+	+
Amsterdamse Bak, type 2	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht			+	+
Amsterdamse Bak	Ruiter's Zaden, Andijk-Oost	+		+	+
Amsterdamse Bak, Foram	Royal Sluis, Enkhuizen			+	+
Amsterdamse Bak, Mimicor	Royal Sluis, Enkhuizen				+
Amsterdamse Bak	N.V. Rijk Zwaan, De Lier		+	+	+

<sup>1)</sup> + = geschikt voor de aangegeven teeltwijze.

wortel

## zomerwortel

### A - Amsterdamse Bak

Op losse en tegelijk goed vochthoudende gronden kan men in Nederland het hele jaar door, dus ook in de zomer, Amsterdamse Bak telen. In de regel neemt men dan niet de selecties met het allerfijnste loof, daar hiervan de loofontwikkeling soms te wensen overlaat.

### B - Nantes

Op iets minder losse of niet al te vochtrijke gronden voldoet Amsterdamse Bak soms minder goed en bevallen de niet te grove Nantestypen vaak beter.

Van Nantes zijn twee typen te onderscheiden. Het type aangeduid als Slanke Nantes vormt een matig lange, slanke, cilindrische wortel met een soms iets toelopende kop, terwijl het andere type iets korter is en soms iets conisch.

Van beide typen zijn in de praktijkproeven 1963-1964 selecties aanbevolen. Tussen de verschillende herkomsten komen verschillen voor in de hoeveelheid loof, vroegheid en uit- en inwendige kleur.

#### *aanbevolen selecties praktijkproeven 1963-1964*

---

aangeduid door selectiebedrijf als

ingezonden door

---

#### *type Nantes*

Nantes

N.V. Wed. P. de Jongh en

Fa. Koning en Vlieger, Goes

Nantes

N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)

Forto

Royal Sluis, Enkhuizen

Slendero

Royal Sluis, Enkhuizen

Tiptop

N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen

Nantes

Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen

Nantes

N.V. Rijk Zwaan, De Lier

#### *type Slanke Nantes*

Nantes Ideaal

N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk

Nunhem's Voorjaarswortel

N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)

Prinant

N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht

Nantes

N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht

---

## winterwortel

## A - Flakkeese

Voor winterpeen wordt dit ras het meest gebruikt. Het is een zeer productief, oogstzeker ras met een goede kwaliteit. Geschikt voor transport en bewaring.

Het oorspronkelijke oude type is nu vrijwel geheel verdwenen en vervangen door het zogenaamde verbeterde type met een iets langere, slankere wortel van iets betere vleesstructuur en kleur.

Loof zwaar. Wortel middelmatig lang, slank, glad, licht conisch, stomp.

## aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	lengte wortel*	gladheid wortel**	kleur uitwendig***	kleur inwendig***
Vita Longa	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	3,1	3,2	3,2	3,4
Verb. Flakkeese Stomppuntige Konservek	Gebr. Broersen, Tuitjenhorn Fa. C. Groenendijk en Zn., Sommelsdijk	2,9	3,1	3,2	3,1
Rode Cylinder	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	2,7	2,8	3,0	4,4
Flakkeese type C	N.V. D. v. d. Ploeg, Barendrecht	2,7	2,9	2,8	3,1
Flakkeese (Winter) B	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht	3,5	3,0	3,2	2,4
Marcato (Winter)	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht	2,8	3,2	3,3	2,9
Rialto	Royal Sluis, Enkhuizen	2,6	3,0	2,9	3,3
Flakkeese Fakkelt	Pannevis/West-Friesland, Enkhuizen	2,8	3,2	3,6	3,6
Flakkeese****	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	3,5	3,3	3,7	3,6

\* 1 = kort, 5 = lang; \*\* 1 = ruw, 5 = glad; \*\*\* 1 = slecht, 5 = goed; \*\*\*\* cy-  
lindrisch type.

## wortel

### B - Berlikumer

De kwaliteit van de wortel is beter dan die van Flakkeese. Is evenwel minder productief en minder goed te bewaren en te vervoeren.

Loof matig zwaar. Wortel tamelijk lang, licht conisch of cilindrisch, glad, stomp.

#### *aanbevolen selecties praktijkproeven 1966-1967*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	lengte wortel*	gladheid wortel**	kleur uitwendig***	kleur inwendig***
Berjo Origineel (Verb. Berlikumer)	N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude	2,9	3,0	3,0	3,4
Berlikumer	N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.)	2,9	3,1	3,4	2,7
Berlikumer	N.V. Rijk Zwaan, De Lier	2,9	3,4	3,5	2,9

\* 1 = kort, 5 = lang; \*\* 1 = ruw, 5 = glad; \*\*\* 1 = slecht, 5 = goed.

### B - Flaro

*K.: N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude. Kw.r.: 1951.*

Een type Flakkeese dat zich onderscheidt door de paarse voet van zijn bladstelen.

## speciale rassen voor de industrie

De Nederlandse verwerkende industrie gebruikt thans overwegend nog selecties van de in het voorafgaande hoofdstuk vermelde rassen. Daarnaast bestaat er soms interesse voor speciale rassen òf om de vorm en grootte van de wortels òf om de goede kleur. Bij de teelt ervan zal men er rekening mee moeten houden, dat deze rassen vaak minder productief zijn dan de normaal geteelde en hiermee in vroegheid overeenkomende rassen.

### Chantenay

Voor steriliseren en drogen bestaat soms belangstelling voor selecties van Chantenay met een rode pit. Goede selecties van dit ras behoeven wat de opbrengst en kwaliteit betreft meestal niet voor die van Flakkeese en Berlikumer onder te doen.

Matig vroeg ras. Soms veel last van barsten.

Matig zwaar loof. Wortel halflang, vaak erg dik, conisch, stomp.

**Juwarot** K.: *A. en W. Wagner, Heidelberg, West-Duitsland. V.:* C. J. Beemsterboer, Warmenhuizen.

Drogestof en caroteengehalte vrij hoog. De opbrengst ligt tussen die van Kieler Rote en Flakkeese in.

Wortel tamelijk conisch, matig lang en glad. In- en uitwendige kleur in de regel goed.

**Kieler Rote**

K.: *C. Bauer, Kiel, Duitsland.*

In Duitsland gekweekt ras dat door zijn uitstekende kleur en hoog drogestofgehalte soms gevraagd wordt door de verwerkende industrie voor drogen. Is alleen als hoofdgewas te telen. De opbrengst ligt zeker 20 procent lager dan van Berlikumer, terwijl de ruwe huid extra verliezen bij het schrapen van de wortels met zich meebrengt. Is verder iets vroeger.

Tamelijk zwaar loof. Wortel matig lang, conisch, puntig, tamelijk ruw. Kleur van vlees en pit rood.

**Little Finger**

K.: *N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen. Kw.r.: 1967.*

Iets vroeger dan Amsterdamse Bak, waarvan dit ras zich onderscheidt door het kortere loof en de fijnere wortel, die speciaal geschikt zou zijn om als hele wortel te steriliseren. Door de vrij zwakke groei-kracht van dit ras waarschijnlijk alleen geschikt voor de betere wortelgronden.

Wortel kort en fijn, cilindrisch tot licht conisch, goede kleur. Zeer weinig loof.

**Rothild**

K.: *K. Hild, Marbach am Neckar, West-Duitsland.*

Dit ras komt wat het type betreft het dichtst bij de Korte Flakkeese. De opbrengst ligt tussen die van Kieler Rote en Flakkeese in.

De gladde wortel heeft een behoorlijk uniforme in- en uitwendige kleur.

**Rubica**

K.: *Fa. Haubner, Worms-Weinsheim, West-Duitsland. Kw r.: 1967. V.:* N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).

De opbrengst is vrij wat lager dan van de Flakkeese.

Korte, sterk conische wortel met een uitstekende in- en uitwendige kleur. De huid van de wortel is wat te ruw.

Lijkt bruikbaar om te drogen.

**Signal**

K.: *J. T. Hofmann, Kleinsendelbach über Erlangen, West-Duitsland. Kw.r.:* 1966. *V.:* N.V. Nunhem's Zaden, Haelen (L.).

Vroeg ras, dat veel lijkt op Parijse Broei, maar dat zich hiervan onderscheidt door de belangrijk betere kleur van de wortel en het kortere loof. Wegens de 3-4 cm dikke, bijna ronde wortels wordt dit type soms gevraagd voor steriliseren.

Weinig loof. Wortel vrijwel rond tot iets platronnd, klein, goede kleur.

# lijst van eigenaren van goedgekeurde klonen en van licentiehouders bij aardbei

## Elista

### *eigenaren van goedgekeurde klonen :*

H. Fleuren, Veldstraat 56, Baarlo  
A. Henselmans, Kalenbergerweg 6-II, Luttelgeest  
Fa. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot  
Tuinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)

### *licentiehouders :*

Aardbeiencommissie van de A.B.T.B., Karstraat 77, Huissen  
J. Arends Azn., Hooiweg 94a, Paterswolde  
J. C. Braber, Laône 20, Renesse (Zld.)  
M. v. d. Burgt, Berkhoek 2, Boekel  
G. Cerpentier, Tuinderstraat 8, Koewacht  
M. F. Duivenvoorden, Lisserweg 716, Lisserbroek  
M. W. van Dijk, Broekstraat 3, Dinther  
B. A. Eggermont, Jac. de Waalstraat 28, Lamswaarde  
H. J. van Enckevoort, Americaanseweg 43, Sevenum  
H. Fleuren, Veldstraat 56, Baarlo  
A. M. A. Goossens, Eerenburg 20, Nispen  
A. Henselmans, Kalenbergerweg 6-II, Luttelgeest  
S. Heykamp, Plettenburg 11, Jutphaas  
M. Kanters, Statenweg 22a, Venhorst  
Jb. Karsten, Oosterstraat 16, Benningbroek  
Jos Konings, St. Maartenstraat 1, Oud-Gastel  
W. v. d. Linden, Kooikamp 2, Sleeuwijk (N.Br.)  
W. Litjens, Kempweg 13, Horst-Meterik  
H. H. L. van Melick, Leropperweg 13a, St. Odiliënberg  
L. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo  
A. P. J. van Overveld, Voorstraat 239, Roosendaal  
A. de Pagter, Zandweg 17, Ritthem  
W. P. Robben, Raadhuisstraat 3, Berkel-Enschot  
Selectie- en vermeerderingsbedrijf „Zeeland”, Dorpsweg 5, Wissenkerke  
M. Sonneveld, Ziekenwei 4, Rockanje  
C. Spek, Ijsseldijk 55, Veessen  
Fa. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot  
G. Tielen, Hees 4, Sevenum  
J. Tielen, Hees 6, Sevenum  
C. Timmerman, Dorpsstraat 161, Broek op Langedijk  
Tuinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)  
L. Verschuren, Linieweg 1, Wagenberg



**Glasa**

*eigenaar van goedgekeurde klonen:*

V.V.T.B., Steenweg 79, Zaltbommel

*licentiehouders:*

Aardbeiencommissie van de A.B.T.B., Karstraat 77, Huissen

J. Arends, Hooiweg 94a, Paterswolde

„Boom en Vrucht”, Tielsestraat 95, Kesteren

M. v. d. Burgt, Berkhoek 2, Boekel

G. Cerpentier, Tuinderstraat 8, Koewacht

M. W. v. Dijk, Broekstraat 3, Dinther

A. Henselmans, Kalenbergerweg 6-II, Luttelgeest

S. Heijkamp, Plettenburg 11, Jutphaas

Jb. Karsten, Oosterstraat 16, Benningbroek

W. J. Keijsers, Most 12, Sevenum

Jos Konings, St. Maartenstraat 1, Oud-Gastel

W. v. d. Linden, Kooikamp 2, Sleeuwijk

W. Litjens, Kempweg 13, Horst-Meterik (L.)

L. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo-Venray

Selectie- en vermeerderingsbedrijf „Zeeland”, Dorpsweg 5, Wissenkerke

A. v. d. Star, Zoetendijk 10, Reeuwijk

G. Tielen, Hees 4, Sevenum

Tuinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)

L. Verschuren, Linieweg 1, Wagenberg

A. G. Vissers, Midden Peelweg 18, America

Q. van de Vrie, Kwekerijweg 4, Rohel (post Schaesterbrug, Fr.)

**Gorella**

*eigenaren van goedgekeurde klonen:*

M. v. d. Burgt, Berkhoek 2, Boekel

M. W. van Dijk, Broekstraat 3, Dinther

Jos Konings, St. Maartenstraat 1, Oud-Gastel

L. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo

Fa. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot

Tuinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)

**Redgauntlet**

*eigenaren van goedgekeurde klonen:*

L. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo

Fa. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoordonkseweg 150, Oirschot

**Regina**

*eigenaar van goedgekeurde kloon:*

Selectie- en vermeerderingsbedrijf „Zeeland”, Dorpsweg 5, Wissenkerke

**Senga-Sengana**

*eigenaren van goedgekeurde klonen:*

H. Fleuren, Veldstraat 56, Baarlo  
Tuinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N. Br.)

*licentiehouders:*

J. Arends, Hooiweg 94a, Paterswolde  
„Boom en Vrucht”, Tielsestraat 95, Kesteren  
J. C. Braber, Laône 20, Renesse (Zld.)  
M. v. d. Burgt, Berkhoek 2, Boekel  
M. W. van Dijk, Broekstraat 3, Dinther  
A. M. A. Goossens, Eerenburg 20, Nispen  
A. Henselmans, Kalenbergerweg 6-II, Luttelgeest  
S. Heykamp, Plettenburg 11, Jutphaas  
W. Hoeijmakers, Goenjeweg 2, Sevenum  
J. van Huet, Agnietenwal 6, Sittard  
M. Kanters, Statenweg 22a, Venhorst  
Jos Konings, St. Maartenstraat 1, Oud-Gastei  
W. v. d. Linden, Kooikamp 2, Sleeuwijk  
W. Litjens, Kempweg 13, Horst-Meterik  
L. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo  
W. P. Robben, Pr. Julianastraat 6, Berkel-Enschot  
Selectie- en vermeerderingsbedrijf „Zeeland”, Dorpsweg 5, Wissenkerke  
C. Spek, IJsseldijk 55, Veessen  
A. v. d. Star, Zoetendijk 10, Reeuwijk  
G. Tielen, Hees 4, Sevenum (L.)  
C. Timmerman Czn., Dorpsstraat 161, Broek op Langedijk  
Tuinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)  
V.V.T.B., Steenweg 79, Zaltbommel  
L. Verschuren, Linieweg 1, Wagenberg  
A. G. Vissers, Midden Peelweg 18, America  
Q. v. d. Vrie, Kwekerijweg 4, Rohel (p. Schaesterbrug, Fr.)

**Talisman**

*eigenaren van goedgekeurde klonen:*

S. Heykamp, Plettenburg 11, Jutphaas  
N. Konijn, Zuiderweg 18a, Zuid-Beemster  
W. v. d. Linden, Kooikamp 1, Sleeuwijk

W. Litjens, Kempweg 13, Horst-Meterik  
L. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo  
Fa. Fr. Theuns en Zn., Adrianahoeve, Spoorдонkseweg 150, Oirschot  
Tuinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)

## **Tamella**

### *licentiehouders:*

J. Arends, Hamsestraat 29, Opheusden  
M. van den Burgt, Berkhoek 2, Boekel  
G. Cerpentier, Tuinderstraat 8, Koewacht  
M. W. van Dijk, Broekstraat 3, Dinther  
M. F. Duivenvoorden, Lisserweg 716, Lisserbroek  
H. J. van Enckevoort, Americaanseweg 43, Sevenum  
J. G. H. van Enckevoort, De Hees 41, Sevenum  
J. A. Fense, Strijbeekseweg 43, Ulvenhout  
H. Fleuren, Veldstraat 56, Baarlo  
A. de Groot, West 301, Zwaagdijk  
A. Henselmans, Kalenbergerweg 6-II, Luttelgeest  
S. Heijkamp, Plettenburg 11, Jutphaas  
W. Hoeijmakers, Goenjeweg 2, Sevenum  
J. Hogchem, Vroonweg 11, Dirksland  
Jb. Karsten, Oosterstraat 16, Benningbroek  
W. J. Keijsers, Most 12, Sevenum  
A. Kolen, Neerrijt 1a, Luyksgestel  
Jos Konings, St. Maartenstraat 1, Oud-Gastel  
W. van der Linden, Kooikamp 2, Sleeuwijk (N.Br.)  
L. W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo  
A. P. J. van Overveld, Voorstraat 239, Roosendaal  
Selectie- en vermeerderingsbedrijf „Zeeland”, Dorpsweg 5, Wissenkerke  
P. J. Stavenuiter, T. Kranenburgstraat 77, Enkhuizen  
Gebr. Thelosen, Graafseweg 4-6, Haps  
G. Tielen, Hees 4, Sevenum  
C. Timmerman, Dorpsstraat 161, Broek op Langedijk  
Tuinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)  
L. Verschuren, Linieweg 1, Wagenberg  
A. G. Vissers, Midden Peelweg 18, America  
V.V.T.B., Steenweg 79, Zaltbommel  
Voorbeeldbedrijf voor Zacht Fruit, Van Hoemenstraat 25, Kesteren  
V.V.T.B., Steenweg 79, Zaltbommel

## **Vola**

### *licentiehouders:*

Aardbeiencommissie van de A.B.T.B., Karstraat 77, Huissen

*aanhangsel*

- J. Arends, Hooiweg 94a, Paterswolde  
„Boom en Vrucht”, Tielsestraat 95, Kesteren  
M. v. d. Burgt, Berghoek 2, Boekel  
G. Cerpentier, Tuinderstraat 8, Koewacht  
M. W. van Dijk, Broekstraat 3, Dinther  
M. F. Duivenvoorden, Lisserweg 716, Lisserbroek  
H. Fleuren, Veldstraat 56, Baarlo  
A. Henselmans, Kalenbergerweg 6-II, Luttelgeest  
S. Heykamp, Plettenburg 11, Jtphaas  
Jb. Karsten, Oosterstraat 16, Benningbroek  
Jos Konings, St. Maartenstraat 1, Oud-Gastel  
W. v. d. Linden, Kooikamp 2, Sleeuwijk  
L.W. H. Nelissen, Boddenbroekerweg 6, Oirlo  
W. P. Robben, Raadhuisstraat 3, Berkel-Enschot  
Selectie- en vermeerderingsbedrijf Zeeland, Dorpsweg 5, Wissenkerke  
A. v. d. Star, Zoetendijk 10, Reeuwijk  
Tuinbouwproef- en selectiebedrijf, Zuid-Willemsvaart 60, Berlicum (N.Br.)  
J. Verschuren, Linieweg 1, Wagenberg  
Q. v. d. Vrie, Kwekerijweg 4, Rohel (post Schaesterbrug, Fr.)  
A. G. Vissers, Midden Peelweg 18, America

# samenstelling van de commissies voor de beoordeling van de praktijkproeven

## commissie praktijkproeven spruitkool 1968-1969

Ir. P. Riepma, voorzitter; J. Stam, voor de tuinders te Z.O. Beemster; A. v. Berkel, M. G. Burger, H. Dankier, R. v. d. Ende, A. Hoogervorst, L. de Vos, A. H. H. M. Weterings en R. W. Weterings-Hendriks, voor de tuinders te 's-Gravenzande; G. S. Bos, Th. J. Bos, J. M. Stiekema, J. E. Vaatstra en Tj. Vaatstra, voor de tuinders te Kloosterburen; L. v. d. Akker en P. Stellaard van de veiling „Westerlee” te De Lier; J. A. v. d. Berg en J. Koelewijn (N.V. Gebr. v. d. Berg, Naaldwijk), Jos Huizer en Jos Huizer jr. (Fa. Jos Huizer Azn, Rijsoord), G. de Mos en L. de Mos (L. de Mos, Naaldwijk), ir. W. v. d. Arend en Th. W. Jansen (N.V. Nunhem's Zaden, Haalen); C. de Kraker (Royal Sluis, Enkhuizen), J. C. Commandeur en J. de Nijs (N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen), K. F. G. Levering Commandeur en J. de Nijs (N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen), K. F. G. Levering (Unilever, Duiven), J. Knapper en J. G. Zwaal (N.V. J. A. Zwaan, Leidschendam), voor de selectiebedrijven; C. v. Wieringen voor het rijksconsulentschap voor de akkerbouw in Z. Holland; J. Bulthuis, D. Hulzenbos en J. Jansma voor het rijks-tuinbouwconsulentschap te Groningen; P. Huisman en B. v. Soest voor het rijks-tuinbouwconsulentschap te Hoorn; D. de Ruiter voor het rijks-tuinbouwconsulentschap te Naaldwijk; A. Kraai en J. Tromp voor het IVT; N. Bakker, P. Bruin, H. Hoogenboom en J. Koenis voor de NAKG; J. Betzema en N. J. Snoek voor het PGV; W. Rol voor het Sprenger Instituut.

## commissie praktijkproeven uien 1967-1970

Ir. P. Riepma, voorzitter; A. de Hullu te Groede voor de telers; Joh. Mol te 's-Gravenpolder voor de handel; D. Barten (N.V. Jacob Jong, Noord-Scharwoude), P. van der Have (N.V. D. J. van der Have, Kapelle-Biezelinge), ir. J. Veldhuijzen van Zanten (N.V. Sluis en Groot, Enkhuizen), J. de Groot (N.V. De Groot en Slot, Heerhugowaard) voor de selectiebedrijven; C. H. de Ruyter voor het UCB; ir. Q. P. van der Meer en ir. M. Nieuwhof voor het IVT; P. Bruin voor de NAKG; C. de Geus, D. Hooghiemstra, ir. J. van Kampen en J. L. Koert, voor de SNUIF.

## rassenregister

### **aardappel**

*potato*  
*Kartoffel*  
*pomme de terre*

Civa, 10  
Doré, 9  
Eersteling, 10  
Lekkerlander, 11  
Rode Eersteling, 11  
Tanja, 11

### **aardbei**

*strawberry*  
*Erdbeere*  
*fraise*

Elista, 14  
Glasa, 14  
Gorella, 15  
Ostara, 19  
Rabunda, 20  
Redgauntlet, 15  
Regina, 16  
Revada, 20  
Senga Sengana, 17  
Talisman, 17  
Tamella, 18  
Vola, 18

### **andijvie**

*endive*  
*Endivie*  
*chicorée scarole*

Breedblad Volhart Winter, 24  
Nummer Vijf, 24  
Rosabella, 24  
Solida, 24

### **asperge**

*asparagus*  
*Spargel*  
*asperge*

Proeftuinkruising Limburgia, 25

Roem van Brunswijk, 25

### **aubergine**

*aubergine*  
*Eierpflanze*  
*aubergine*

Lange Violette, 26

### **augurk**

*pickling cucumber*  
*Essiggurke*  
*cornichon*

Dibo, 28  
Eprix, 27  
Epros, 27  
Fablo, 27, 28  
Hokus, 27  
Kora, 29  
Levo, 27, 28  
Nimbus, 27  
Witlo, 27

### **bleekselderij**

*blanching celery*  
*Bleichsellerie*  
*céleri à côtes*

Golden Plume, 29  
Goudgele Zelfblekende, 29

### **bloemkool**

*cauliflower*  
*Blumenkohl*  
*chou-fleur*

Alpha, 32, 34, 36  
Candor, 33  
Flora Blanca, 36  
Lecerf, 35, 37  
Sesam, 35, 36  
Verbeterde Tussensoort, 37  
Vroege Mechelse, 33  
Walcherse, 38  
Zomer-Mechelse, 35

**boerenkool**

*kale*

*Krauskohl*

*chou fris *

Westlandse Herfst, 38

Westlandse Winter, 39

**chinese kool**

*Chinese cabbage*

*Chinesischer Kohl*

*chou de Chine*

Cantonner Witkrop, 60

**consumptieraap**

*turnip*

*weisse R be*

*navet potager*

Italiaanse Roodkop, 60

Italiaanse Witte, 60

Platte Witte Mei 60

Sneeuwbal, 61

**doperwt**

*garden pea*

*Auskernerbse*

*petit pois*

Anik, 69

Aurora, 67

Blauwschokker, 74

Cicero, 67

Cobri, 69

Colmo, 68

Corona Imperiale, 70

Dark Skin Perfection, 72

Desiree, 74

Divi, 68

Elf, 69

Esmeralda, 70

Ezetha's Krombek Blauwschok, 74

Fertigolt, 71

Fridol, 72

Gloire de Quimper, 67

Imposant, 72

Jade, 71

Kelvedon Wonder, 71, 73

Legio, 67

Mechelse Krombek, 75

Myzar, 70

Onyx, 67

Ramto, 68

Recette, 70

Roi des Fins vert, 68

Small Sieve Freezer, 72

Sprite, 70

Supcover, 68

Trio-fin, 69

Vitalis, 72

Vroege Mei, 74

Wyola, 71, 74

**komkommer**

*cucumber*

*Gurke*

*concombre*

Bambina, 78

Bispor, 79

Bitspot, 79

Briljant, 79

Factum, 79

Greenspot, 79

Groespot, 79

Nr. 08 AB, 79

Pepinex, 79

Pica, 80

Sporu-kas, 80

Sporu-lang, 80

Sporu-S, 80

Telespot, 80

Toska, 80

Uniflora-B, 81

**koolraap**

*svede*

*Kohlr be*

*chou-navet*

Friese Gele, 81

*rassenregister*

Gele Groenkop, 82  
Hollandse Roodkop, 82

**koolrabi**

*kohl rabi*  
*Kohlrabi*  
*chou-rave*

Roggli's Witte Broei, 83  
Wiesmoor Witte Broei, 83

**kroot**

*table beet*  
*rote Rübe*  
*betterave potagère*

Boltardy, 87  
Egavo, 87  
Egyptische Platronde, 85  
Gladoro, 86  
Kogel, 87  
Little Ball, 88  
Perfected Detroit, 88

**meloen**

*melon*  
*Melone*  
*melon*

Enkele Net, 89  
Ogen, 89  
Oranje Ananas, 90  
Suikermeloen Witte, 90

**paprika**

*peppers*  
*Paprika*  
*poivron*

Propa, 91  
Spaanse Lange Rode, 91  
Westlandse Lange Rode, 91  
Zoete Westlandse, 91

**peterselie**

*parsley*  
*Petersilie*  
*persil*

Fijngekrulde, 92  
Fijngekrulde Donkergroene, 92  
Gewone Snij, 92

**peul**

*sugar pea*  
*Zuckererbse*  
*pois mangetout*

Heraut, 92  
Morgenster, 92  
Nebak, 93  
Norli, 93  
Record, 93  
Venor, 93

**postelein**

*purslane*  
*Portulak*  
*pourpier*

Breedblad Gele, 94  
Gele Postelein, 94  
Groene Postelein, 94

**prei**

*leek*  
*Porree*  
*poireau*

Malabar, 97

**pronkboon**

*runner bean*  
*Prunkbohne*  
*haricot d'Espagne*

Désirée, 58  
Excelsior, 58  
Smalle Snijpronker, 57



**raapstelen**

*turnip-tops*  
*Rübstielchen*  
*feuilles de navets*

Bladgroente Namenia, 99

**rabarber**

*rhubarb*  
*Rhabarber*  
*rhubarbe*

Champagne Rood, 101  
 Goliath, 101  
 Holsteiner Bloed, 101  
 Paragon, 101  
 Timperley Early, 100  
 Victoria, 100

**radijs**

*radish*  
*Radies*  
*radis*

Cherry Belle, 103  
 Ronde Helderrode, 102  
 Ronde Rode Groot Witpunt, 103  
 Ronde Rode Klein Witpunt, 104  
 Roodkopje, 104  
 Rota, 105  
 Scarlet Champion, 105

**rodekool**

*red cabbage*  
*Rotkraut*  
*chou-rouge*

Langedijker Bewaarrode, 107  
 Langedijker Herfstrode, 106  
 Langedijker Vroege Rode, 106

**savoieikool**

*savoy cabbage*  
*Wirsing*  
*chou de Milan*

Advent, 110

Bredase Putjes, 113

Fitis, 111

Groenland, 112

Hammer, 112

Herfstgroene, 111, 112

Langedijker Bewaar gele, 115

Langedijker Herfst gele, 114

Langedijker Vroege Gele, 114

Late Putjes, 113

Ostara, 113, 114

Vroege Groene Spitse 110

Winterkoning, 114

**schorseener**

*scorzonera*  
*Schwarzwurzel*  
*scorsonère*

Duplex, 116

**selderij**

*celery*  
*Sellerie*  
*céleri*

Amsterdamse Fijne Donkergroene, 117

Gewone Snij, 117

Holpijp, 117

Marmerkogel, 117

Westlandse Fijne, 117

Zwolse Krul, 117

**sjalot**

*shallot*  
*Schalotte*  
*échalote*

Noordhollandse Strogele, 118

Ouddorpse Bruine, 118

**sla**

*head lettuce*  
*Kopfsalat*  
*laitue pommée*

Amanda, 122

Amora, 122  
Ardito, 122  
AWU, 122  
Blondine, 122  
Brioso, 123  
Deci-Minor, 123  
Deciso, 123  
Delta, 124  
Great Lakes, 124  
Groso, 124  
Helga, 125  
Hilde, 125  
Jabé, 125  
Kloek, 125  
Kordaat, 126  
Liba, 126  
Magiola, 126  
Miranda, 126  
Neckarreuzen, 127  
Noran, 127  
Nr. 16, 127  
Nr. 19, 128  
Nr. 22, 128  
Nr. 27, 128  
Ostinata, 128  
Plenos, 128  
Portato, 129  
Rapide, 129  
Resistent, 129  
Silvester, 130  
Solito, 130  
Suzan, 130  
Swift, 130  
Tonika, 130  
Vitesse, 131  
Wonder van Voorburg, 131  
WR 1799, 131  
Zomerkoning, 131

**snijboon**

*slicing bean*  
*Schwertbohne*  
*haricot sabre*

Admiraal, 56  
Combine, 54

Dageraad, 56  
Eerste Pluk m.dr., 56  
Ezetha's Superba, 54  
Forto, 54  
Hazet, 54  
Helda, 55  
Kolba, 55  
Maarschalk, 57  
Noordster m.dr., 57  
Precores z.dr., 55  
Rinaldo, 55  
Romore, 55  
Superia, 56

**spekboon**

*climbing bean*  
*Stangenbohne*  
*haricot à rames*

Neckarkönigin, 53  
Quedlinburger Speck, 53

**sperzieboon**

*French bean*  
*Grünspeisebohne*  
*haricot mangetout*

Adee, 44  
Aromata, 51  
Centrum, 44  
Colina, 44  
Cordon, 44  
Corene, 45  
Dubbele Witte z.dr., 45  
Dubresco, 46  
Elan, 46  
Felix, 46  
Flair, 46  
Flits, 46  
Greenstar, 47  
Impala, 47  
Jeka, 51  
Lotus, 47  
Mechelse Markt z.dr., 51  
Metro, 51

Non Plus Ultra z.dr., 51  
 Oktavo, 48  
 Prelubel, 48  
 Prelude, 48  
 Princesco, 48  
 Probarine, 48  
 Processor, 49  
 Progress, 52  
 Roem van Huissen, 52  
 Roem van Zwaag, 52  
 Sabresco, 49  
 Simplo, 49  
 Situla, 52  
 Spirit, 49  
 Tiptop, 50  
 Widuco, 50

**spinazie**

*spinach*  
*Spinat*  
*épinard*

Artex, 136  
 Bergola, 134, 135, 136  
 Bovri Rond, 139  
 Breedblad Scherpzaad Zomer, 137  
 Butterflay, 142  
 Dorema, 141  
 Dynamo, 139  
 Fortexa, 139  
 Früremona, 139, 142  
 Glares, 134, 135, 138  
 Grandura, 136  
 Huro, 136, 139  
 Hybride nr. 308, 140, 142  
 Hybride nr. 320, 140, 142  
 Matares, 141  
 Melex, 136  
 Nores, 141  
 Ouverture, 136  
 Peronex, 139  
 Popeye, 137  
 Protekta, 140, 141  
 Resistoflay, 140, 142  
 Subito, 134, 135, 136, 138, 140, 142  
 Tosto, 137

Vikimun, 141  
 Virtuosa, 134, 135, 136, 141, 142  
 Vital, 140, 142  
 Vrodos, 137  
 Winterreuzen, 143  
 Wintra, 143

**spruitkool**

*Brussels sprouts*  
*Rosenkohl*  
*chou de Bruxelles*

Frigostar, 147  
 King Arthur, 147  
 Late-Line, 148  
 Long-Line, 148  
 Peer Gynt, 148  
 Roodnerf, 144  
 Thor, 148  
 Topscore, 148

**tomaat**

*tomato*  
*Tomate*  
*tomate*

Acram, 153  
 Ailresist RR, 153  
 Allround, 153  
 Azes, 153  
 Beauty, 153  
 Craigres, 153  
 Excellent, 154  
 Exquise RR, 154  
 Extase, 154  
 Globeset RR, 154  
 Glory M, 154  
 Happy, 154  
 Imitato, 155  
 Isabelle, 155  
 Jaspa, 155  
 Jupiter, 155  
 MG 2, 155  
 MM extra, 155  
 MM Nova, 155  
 MM Super, 156

*rassenregister*

Maascross, 156  
Moneyglobe R.R., 156  
Moneymaker, 156  
Panase, 157  
Red Crown, 157  
Rondo, 157  
Rijncross, 157  
Sirene, 157  
Splendor, 157  
Suprema R.R., 158  
Surprise, 158  
Surprise Cfr, 158  
Ijsselcross, 158

**tuinboon**

*broad bean*  
*Puffbohne*  
*fève*

Bianka, 164  
Con Amore, 161  
Driemaal Wit, 164  
Express, 161, 163  
Felix, 163  
Futura, 160  
Kompakta, 164  
Lange Witkiem, 160  
Lux, 164  
Pontus, 165  
Staygreen, 164  
Trio, 163  
Wika, 161, 164  
Witkiem, 162

**tuinkers**

*cress*  
*Gartenkresse*  
*cresson alénois*

Extra Fijne Moskrul, 165  
Gekrulde, 165  
Gewone, 165  
Groka, 165  
Rapida, 165

**ui**

*onion*  
*Zwiebel*  
*oignon*

Augusta, 167  
Barletta, 171  
Dura, 171  
Excellent, 168  
La Reine, 171  
Noordhollandse Bloedrode, 170  
Noordhollandse Strogele, 170, 172  
Pompeï, 171  
Primodoro, 166  
Producent, 167  
Revro, 167  
Rijnsburger, 168, 172  
Stuttgarter, 172  
Vroege Dirkslander, 167

**veldsla**

*corn salad*  
*Feldsalat*  
*mâche*

Grote Noordhollandse, 173

**witlof**

*witloof chicory*  
*Zichoriensalat*  
*endive*

Meilof, 180

**wittekool**

*white cabbage*  
*Weisskraut*  
*chou blanc*

Eersteling, 181, 182  
Langedijker Bewaarwitte, 185  
Langedijker Late Herfstwitte, 184  
Langedijker Vroege Herfstwitte, 183  
Langedijker Vroege Witte, 182  
Roem van Enkhuizen, 184

Spiko, 182  
Succes, 184

**wortel**

*carrot*  
*Karotte*  
*carotte*

Amsterdamse Bak, 186, 188  
Berlikumer, 190

Chantenay, 190  
Flakkeese, 189  
Flaro, 190  
Juwart, 191  
Kieler Rote, 191  
Little Finger, 191  
Nantes, 188  
Rothild, 191  
Rubica, 191  
Signal, 191

*Bijlage Rassenlijst voor Groentegewassen 1971*

**stoksperzieboon (blz. 50) en stoksnijsboon zonder draad (blz. 53)**

De einduitslag van de resultaten van het afgesloten onderzoek in 1969 en 1970 wordt begin januari 1971 verwacht.

Het verouderde hoofdstuk in de Rassenlijst 1971 kon helaas niet meer worden bijgewerkt. Wij attenderen u echter op een desbetreffend artikel in de vakpers, waarin de uitslag van het onderzoek wordt bekend gemaakt, hetgeen vóór half februari 1971 zal plaatsvinden.

**tuinboon (blz. 162)**

In 1969 en 1970 vond gebruikswaarde-onderzoek bij tuinbonen plaats. Dit betrof voor de conservenindustrie bestemde rassen en selecties die na het conserveren blank blijven. De uitslag van dit onderzoek was voor opname in de Rassenlijst 1971 niet tijdig gereed.

In onderstaande tabel zijn de resultaten opgenomen van de Driemaal Witselecties en van de nieuwe blank blijvende rassen Bianka, Kompakta en R 35, welke uitvoeriger zijn omschreven. De voorlopige beschrijving van de beide eerstgenoemde rassen op blz. 164 is hiermee vervallen.

*aanbevolen selecties en rassen praktijkproeven 1969-1970*

aangeduid door selectiebedrijf als	ingezonden door	stand van de peul <sup>1)</sup>	relatieve gewas-lengte	sortering in %		
				< 15 mm	15-19 mm	19-23 mm
Fina	N.V. C. Beemsterboer, Warmenhuizen	a/h	119	20	78	2
Driemaal Wit	N.V. Wed. P. de Jongh, Goes	h	111	18	79	3
Driemaal Wit	N.V. D. v.d. Ploeg, Barendrecht	o/a/h	111	27	71	2
Driemaal Wit	N.V. Jo's Reijers, Zwijndrecht	a	96	17	82	1
Bianka	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	a/h	98	22	77	1
Kompakta	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	o	64	55	45	0
R 35	N.V. Nunhem's Zaden, Haalen (L.)	o	112	86	14	0

<sup>1)</sup> o = opgericht; a = afstaand; h = hangend.